

Vatra veche ¹¹

Vatra veche

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul VII, nr. 11(83), noiembrie 2015 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Vida Gheza, Sfatul bătrânilor

SUB CRUCE

Naște-mă, Doamne, iarăși,
sub cruce,
să picure pe mine, sfânt
sângele Tău,
Apusul să-mi fie Răsărit,
ce pacea-mi aduce.

Naște-mă, Doamne, din
rânile Tale,
cununa de spini s-o port și
eu,
noaptea Ta să-mi fie lumină,
să-ți fiu mielul Tău mereu.

Naște-mă, Doamne, mă
înviază,
pune laolaltă carne și os,

să crească, Doamne, crucea
în mine,
în pacea luminii întru
Hristos.

*Catedrala St. Peter an der
Sperr, Wiener Neustadt,
29 noiembrie 2015*

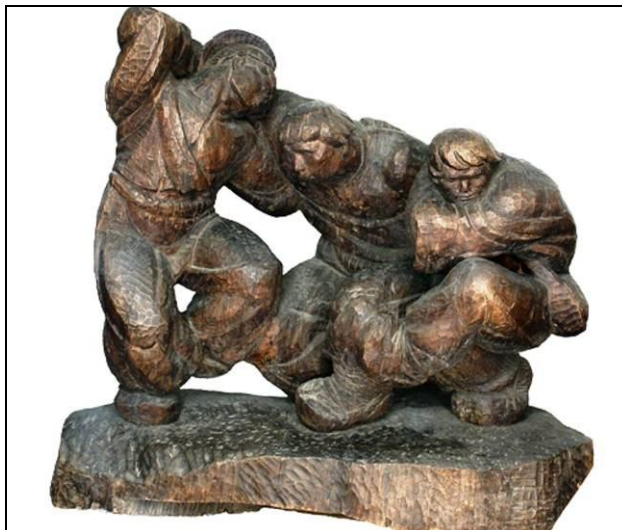
NICOLAE BĂCIUȚ

Leagănul creștinismului - între persecuție și exod

SUMAR

Sub cruce, poem de Nicolae Băciut/1
Vatra veche dialog cu Radu Carp, de Stelian Gomboș/3
Poeme de George Baciu/4
Vatra veche dialog cu Mihai Bandac, de Cristian Radu Nema/5
Poeme de Ștefan Doru Dăncuș/7
Eseu. Eminescu, de Dumitru Velea/8
Eminescu și Veronica, la Viena, poem de Răzvan Ducan/8
Ion Creangă la stațiunea Slănic Moldova, de Pamfil Bilțiu/9
Poeme de Vasile Popovici/10
Coșbuc-150. Poetul orei solare, de Marin Iancu/11
Autenticitatea trăirii în nuvelistica lui Rebreanu, de Nicolae Suciuc/12
Arghezi. 135 de ani de la naștere, de Ognear Stamboliev/13
Poeme de Nicolae Vălăreanu Sârbu/14
Centenar Amelia Pavel. Surășul Aureliei Pavel, de Andrei Pleșu/16
Mama, de Veronica Pavel Lerner/17
Eseu. Identitatea ca barem de existență, de Ecaterina Țarălungă/18
Jumalele culturale, de Constantin Stancu/20
Anchetă Vatra veche. Exilul românesc: Emilia Amariei, de Nicolae Băciut/22
Poeme de Emilia Amariei/23
O paralelă posibilă: Hermann Hesse/ Mihail Diaconescu, de Tanța Rotărescu/24
Eseu. Motivul iubitei moarte, de Ioan Gheorghișor/26
Poeme de Mihaela Oancea/28
Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/29
Cronica literară. Poemele iubirii, poemele durerii (Iuliu Ionaș), de A.I. Brumar/30
Sonete la priveghiul clipei (Adrian Munteanu), de Iulian Chivu/31
Îndrăgostirea de dragoste (George Stanca), de Theodor Damian/32
Poeme cifrate multilingve (George Roca), de Milena Munteanu/33
Nemitașice (Theodor Damian), de Octavian D. Curpaș/34
Acest Zbor, acest rupt Miazăzi (Elena Dulgheru), de Nazaria Buga/35
Observator nedumerit (Dumitru Tălvescu), de Daniel Marian/36
Surășul dintor-lacrimă (Mihaela Aionesei), de Dorina Stoica/38
Sentimentul românesc al ființei (Tatiana Scurtu Munteanu), de Al. Florin Țene/39
Dorina Vladi și sufletul viitorilor, de Mircea Bodean/40
Umbra clepsidrei albastre (Justinian Gr. Zegreanu), de Persida Rugu/41
Poeme de Marcel Petrișor/43
Avangarda literară românească și visul (Iulian Cătălui), de Mircea Brenciu/44
Poeme de Ioan Groșescu/44
Povestea ca istorie (Doru Munteanu), de A.I. Brumar/45
O altfel de cronică. Voiajorul (Codrina Bran), de Ionel Popa/46
Poeme de Vasile Macovicu/47
Marin Sorescu și Premiul Nobel, de Geo Constantinescu/48
Poeme de Boris Marian/48
Oameni pe care i-am cunoscut (Veronica Pavel Lerner), de Ion N. Oprea/49
Poeme de Raluca Pavel/50
Prințul marilor dileme (Ioan Morar), de Ioan L. Șimon/51
Troiene, poem de Lucia Pătrașcu/52
Fenomenul Shakespeare și mai departe (Radu Igna), de Constantin Stancu/53
Relecturi. Omili la Muntele Athos (Nicolae Băciut), de Valentin Marica/54
Viața literaturii (Dan C. Mihăilescu), de Melania Cuc/55
Poeme de Darie Ducan/56
Documentele continuității. Romanul Marii Uniri (Mihail Diaconescu), de Aurel V. David/57
Numele lui Iisus e izvorător de putere, de Gheorghe Nicolae Șincan/59
Convorbiri duhovnicești. IPS Ioan al Banatului, de Luminița Cornea/60
Dincolo de Paradis, poem de Mariana Eftimie Kabbout/60
Mememto. Romulus Cioflec – 60, de Luminița Cornea/61
Un etnolog și cauza românilor transnistrieni (Nichita P. Smochină), de Iulian Chivu/63
Starea prozei. Cerul, de Magdalena Hărăbor/65
Poeme de Adrian Botez/65
Picături de Vatră veche. Vibrând prin cuvânt de neam, înălțarea, de Traian-Dinorel D. Stănculescu/66
Interviu. Sofi Oksanen, de Octavian D. Curpaș/67
Biblioteca Babel. David Bazo Galán, traducere și prezentare de Elisabeta Boțan/68
Biblioteca Babel. Anabelle Aguilar Brealey, traducere și prezentare de Flavia Cosma/69
Mihai Sin, subiect de teză de doctorat. Interviu cu N. Băciut, de Iuga Georgeta/70
Zilele Revistelor Culturale din Transilvania și Banat, de Răzvan Ducan/70
Starea prozei. Parastaș, de Dumitru Hurubă/71
Cronica pictată de la Vinerea, de Dorin N. Uritescu/72
Starea prozei. Coliba, de Decebal Alexandru Seul/73
Portrete în mișcare: Marian Nencescu, de Raia Rogac/74
Teatru. George Ciprian – Vacanțele de la Mogoșoaia, de Marin Ifrim/76
Scena. Cehov, Livada de vișini, de Ioan Cristian/77
O melodramă treimiștă, de Bogdan Ulmu/78
Literatură și film. Copilul secolului, de Alexandru Jurcan/78
Revista revistelor. Blaj – Credință, cultură și națiune, de Luminița Cornea/79
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/80
De la Păstori citire/80
Catrene, de Mugurel Sasu/81
Poeme de Viorela Șutu/81
Curier/82
Medalion de toamnă, de Dan Gabriel Rujea/85
O cruce pentru Ioan Alexandru, acasă, la Topa Mică, de N.B./85
Vida Gheza/86
Marinete – proletar și împărat, de George Stanca/87
Asterisc. Frânturi de gânduri somnabile, de George Baciu/88

Vida Gheza, „Dans din Oaș” (1947)

Vida Gheza, “Miner strigând” (1960)

Expoziție la centenar

Ilustrație numărului VIDA GHEZA

Leagănul creștinismului între persecuție și exod

Ultimele date despre conflictul din Siria vorbesc despre aproximativ 6.000 de creștini care au fost uciși în public din luna iunie 2014, când a fost proclamat Statul Islamic (SI). Crucificarea, decapitarea, aruncarea de pe clădiri înalte ori lapidarea, acestea sunt tratamentele acordate lor. Musulmanii sunt lăsați să plece, însă creștinilor li se confiscă actele și cad în sclavia SI. Cândva acceptați să-și practice credința în țara lor, actualmente, creștinii sirieni sunt crunt persecutați.

Mai multe despre situația din zonă ne-a spus Domnul Prof. Univ. Dr. Radu Carp – cadru didactic la Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității București

*

- *Stimate Domnule Profesor, înainte de izbucnirea conflictului în anul 2011, Siria era o țară sigură pentru locuitorii ei. Din păcate, acum, situația s-a schimbat dramatic. Occidentul dorește schimbarea actualei conduceri de stat, creștinii sunt aprig persecutați, războiul a declanșat exodul refugiaților. Care este situația actuală a creștinilor din Siria?*

- Anul 2011 reprezintă un punct major de cotitură în istoria Siriei. Atunci vorbeam de o populație de 1,1 milioane de creștini. Astăzi avem de-a face cu un număr sigur de 700.000 de refugiați, dar vorbim de cifra totală, adică inclusiv de persoanele care s-au deplasat, au plecat din zonele de conflict și se află în continuare în Siria. În orice caz, stabili, pe locurile unde erau în anul 2011, estimările ne arată undeva la 250.000 de oameni.

Prin urmare, patru cincimi din populația creștină a Siriei s-a deplasat în cel mai fericit caz dintr-un oraș în altul, dintr-un sat în altul, caz în care nu au căzut în sclavia Statului Islamic (SI) sau nu au fost omorâți. Este într-adevăr o imagine cutremurătoare. Vorbim de patru cincimi din populația creștină din Siria, care a avut de suferit direct de pe urma războiului civil.

Ca să dau un exemplu: în Alep, care era un centru mixt islamic, creștin și armean deopotrivă, existau

Vatra veche dialog

RADU CARP
"Este o tragedie de proporții"

400.000 de creștini în anul 2011, astăzi estimările variază între 45.000 și 65.000.

Prin urmare, nouă zecimi, aproape, din populația creștină a orașului Alep ori a murit, ori a fost deplasată intern în Siria, ori s-a refugiat în Turcia, Liban sau Iordania. Alep este astăzi divizat între forțele președintelui Bashar Al - Assad și grupările rebele, care sunt multiple. Este un teren de luptă deschis.

- *Ce știți despre numărul morților? Sunt date despre numărul de creștini morți?*

- În principiu, aceștia nici nu se pot număra pentru că pierderile de vieți omenești sunt continue. Vorbim de populația care a rămas stabilă din anul 2011 până în prezent. Restul, repet, ori și-au găsit refugiul în alte țări, ori au murit, ori s-au deplasat în alte zone mai puțin expuse conflictului.

Este o tragedie de proporții în care, practic, fiecare familie din Siria a fost afectată.

Trebuie spus că în momentul de față, în Siria, există un mozaic foarte interesant al creștinilor, în sensul că avem de-a face cu cel puțin patru Biserici importante. Este vorba de Biserica Ortodoxă a Antiohiei, Biserica Asiriană a Răsăritului (Nestoriană), care s-a format după Sinodul IV Ecumenic de la Calcedon din anul 451, și Biserica Armeană. De asemenea, Biserica Catolică cu două ramuri: cea Melkită și cea Maronită.

Până în anul 2011, nu au existat conflicte religioase nici între confesiunile creștine, nici între creștini și musulmani. Siria era un exemplu în Orientul Mijlociu pentru conviețuirea între religii.

Siria este și leagănul creștinismului, este locul unde s-a convertit Apostolul Pavel, iar localitatea Maa-

loula este printre cele trei localități unde se mai vorbește aramaica, limba în care vorbea Iisus Hristos.

Lângă Alep, chiar unde acum se dau lupte grele, se află locul unde a trăit Sfântul Simeon Stâlpcnicul. Iar lângă Homs se află cea mai veche cetate a cruciaților, Krak des Chevaliers, patrimoniu UNESCO. Este cea mai vizibilă mărturie a cruciadelor în Orientul Mijlociu. Încă mai este funcțională, fiind folosită ca bază militară de cei care se opun președintelui Al - Assad și de aceea a și fost grav bombardată.

- *Care este strategia SI față de creștini, din mărturiile care au putut fi documentate până acum?*

- În general, persecuțiile asupra creștinilor sunt în zonele controlate de SI. Ei cer practic un impozit sau cer ca acele persoane să plece. Acea taxă numită jizya, SI consideră că are la bază Coranul. Creștinilor nu li se interzice să-și practice religia, dar li se spune, de exemplu, să nu deranjeze prin felul în care predică. Cu toate că SI afirmă oficial că nu interzice religia creștină, practic ea este interzisă.

Acești creștini, în multe cazuri, sunt lăsați să plece, dar nu o fac pentru că li se confiscă documentele. Aceasta este strategia. Musulmanii sunt lăsați în pace, cei care sunt creștini sunt supuși persecuțiilor, li se iau documentele, practic ei nu mai au niciun fel de identitate. Este foarte interesant că SI a dat un semnal, însă numai în legătură cu Biserica Asiriană, care este cea mai redusă ca număr de membri, hotărând pe baza interpretării Coranului că aceștia nu ar trebui să fie supuși persecuțiilor.

Atunci când vorbim de persecuții, avem în vedere persecuții în public, crucificări, un fenomen pe care creștinismul nu l-a mai văzut de aproape 2.000 de ani. Observatorul Sirian al Drepturilor Omului a făcut un bilanț: avem de-a face cu 6.000 de persoane, din care majoritatea sunt creștini (90%), ucise din luna iunie 2014, când a fost proclamat SI, până în prezent. 6.000 de persoane ucise în public. Statistica include nu numai Siria, ci și toate teritoriile controlate de SI. Dintre aceștia, câteva sute sunt femei și copii. Au loc execuții în public prin crucificare, prin →

Dr. STELIAN GOMBOȘ

decapitare, prin aruncarea de pe clădiri înalte ori prin omorâre cu pietre - lapidare - iarăși alt procedeu care era practicat în interiorul Islamului, dar care nu a mai fost practicat între musulmani și creștini din perioada creștinismului timpuriu. Nu există mărturii documentate de astfel de crucificări sau lapidări în alte locuri. Este un fenomen cu totul nou la nivel global, în relațiile dintre musulmani și creștini.

- *Cum se implică creștinii din Siria în războiul din zonă?*

- De regulă, se crede despre creștini că sunt adepți ai actualei conduceri a Siriei, adică a lui Bashar Al - Assad. Este foarte adevărat că un număr mare de creștini fac parte din armata guvernamentală, dar această comunitate de 1,1 milioane de persoane, inițial, a asistat neutră la acest conflict, ulterior, pe măsura intensificării războiului, majoritatea au înclinat în direcția de care v-am spus. Se regăsesc însă și în grupările rebele, ce-i drept, un număr foarte redus.

Un bun indicator al mozaicului etnic și confesional sirian este că mulți creștini au căutat un refugiu și în teritoriul controlat de kurzi, pentru că e o zonă pașnică unde nici Guvernul și nici SI nu intervin. O parte dintre acești creștini luptă alături de kurzi împotriva SI. Situația creștinilor este deci mult mai diversă decât cea care este înfățișată de regulă.

Pentru a încheia capitolul referitor la implicarea creștinilor în război, există, de exemplu, așezăminte sociale care sunt operate și de Biserica Ortodoxă a Antiohiei, dar și de Bisericile Catolice: Maronită și Melkită. Aceste așezăminte sociale, chiar și în zonele afectate de conflict, au continuat să funcționeze. Este vorba de bătrâni care sunt preluați și îngrijiți de Biserică. Situația lor este cea mai dificilă, pentru că ei nu pot să părăsească aceste zone de conflict, sunt localități încercuite de forțe militare foarte diverse. Situația lor, într-adevăr, este foarte critică.

- *Există astăzi o dispută în Europa dacă să fie preluați refugiați creștini sau doar musulmani. Cum ar trebui procedat?*

- După părerea mea, este o falsă problemă, pentru că majoritatea creștinilor nu sunt veniți în Europa, majoritatea creștinilor dislocați de războiul civil se află astăzi în taberele de refugiați din zonele din apropierea

Siriei. Există însă astfel de încercări foarte curajoase de a extrage creștinii din aceste tabere sau chiar din Siria și a-i duce în țări europene. Cred că ar trebui să existe și o contribuție a României în această direcție. Există o fundație cu sediul la Londra, „Barnabas Fund”, condusă de un om de afaceri evreu, lordul George Weidenfeld, în vârstă de 95 de ani, care a scăpat de naștiții din Viena ajutat de niște creștini. Pentru a-și întoarce acest sprijin, susține astăzi această fundație care a reușit să elibereze 42 de familii de creștini de la Beirut, refugiați din Siria, cu ajutorul Ambasadei Poloniei în Liban și i-au transportat în siguranță în Polonia.

Noi am putea face un efort în această direcție, indiferent de disputa privind cota și numărul de refugiați pe care îi primim. Cred că am putea apela la această fundație, care are nevoie de sprijinul țărilor europene, ea oferă bani și asistență logistică, dar nu poate să preia refugiații pe termen mai lung.

Nu trebuie să gândim că doar creștinii trebuie să fie acceptați ca refugiați pentru că noi vorbim de o suferință comună atât a musulmanilor, cât și a creștinilor. Există însă mijloace specifice prin care îi putem ajuta pe cei care sunt în nevoie și sunt de confesiune creștină. (Cf. Diac. George Aniculoaie - <http://ziarul lumina.ro/leaganul-crestinismului-intre-persecutie-si-exod-106453.html> 25.10.2015/28.10.2015).

Vida Gheza, Atelier

O singură dată am trecut

O singură dată am trecut cu mine alături
prin orașul cu nasul plictisit...
Ce toamnă căzuse pe străzi!

Ochii tăi alergau singuri și triști
pe șoldul frunzelor căzute în
insomnii
decapitate.

Începuse să plouă. O ploaie văduvă
cu miros de dragoste târzie.
Cerule, îndrăgostit, avea igrasie la
subțiori.
Singurătatea tușea a febră.

Vântul se udase la glezne,
copacii din parc dansau menuet,
iar tu semănai cu o crizantemă,
pe jumătate galbenă,
pe jumătate neiuibită.

În dimineața aceea

În dimineața aceea,
privirea ta trecea pe trotuarul
celălalt,
ca o bătrână, azvârlită în uitare.

Te-am strigat cu gândul
rămas în biblioteca amantelor de
cartier
și mă dojeau copacii
sub care te sărutasem cândva,
preț de trei ceasuri.

Și era o primăvară frumoasă
ca o fântână cocoțată pe buzele
amiezei,
cu ghiocei la urechi.

Pe zarea gri

Pe zarea gri trec păsările cu cerul la
brâu.
În dormitorul din fundul grădinii,
însurarea își pudrează nasul.
Vântul puflăie din lulea, vârandu-și
umbra
pe sub rochița uliței din capul
satului.

Te țineam strâns între două uitări,
rămase pe nervii porții ce lătra de
fiecare dată când,
sub umbrela îmbrățișării,
ne ciupeam privirile.

GEORGE BACIU

**„Frumosul din natură
precede frumosul din toate
celelalte arte”**

- În 1972, la *Festivalul internațional de pictură de la Cannes - sur - Mer*, ați fost considerat în unanimitate de către Juriu și deopotrivă de către Comisarul general al acestuia, Pierre Apeste-guy, ca fiind „vedeta incontestabilă” acordându-vi-se *Premiul Național pentru România*. Erau prezente lucrări și pictori din cinci continente. Acolo a-ți fost remarcat și de către Giulio Carlo Argan, considerat a fi cel mai important istoric de artă al secolului XX și, concomitent, pe semne că în consens cu el, ați fost vizitat intempestiv și discret, la atelierul din Drumul Taberei de către ambasadorii Italiei, Spaniei și Braziliei, cu soțiile. Cu toții au intervenit, se spune, pe lângă Guvernul Italian pentru a vi se acorda o bursă de 3 luni.

- Și peste exact jumătate de an eram la Roma, la Accademia di Romania, bursier al Statului Italian. La vernisaj, prin amabilitatea, dăruirea și strădania profesorului Alexandru Balaci, Directorul lăcașului de cultură, a fost prezentă, așa cum menționa cu entuziasm presa italiană, o bună parte a elitei culturale romane. Iar Giulio Carlo Argan, de care vorbești, m-a onorat nu numai cu prezența sa, dar mai ales cu aprecieri cu totul și cu totul măgulitoare la adresa pânzelor expuse și mai ales la adresa artei românești.

- O cunoștea bine?

- O cunoștea foarte bine. Fusese prezent timp de peste un deceniu, mai ales după 1965, la toate Colocviile Brâncuși, pe care le și patrona. Mă simt responsabil și obligat de fiecare dată să evoc minunatele și irepetabilele dialoguri pe care le purtam de multe ori, când venea special la Expoziție ca să mă invite să ne plimbăm prin Muzeul de artă modernă ce se afla vis-à-vis și când pe treptele acestuia sau prin parcul din apropiere îmi lămură anumite nedumeriri și mai ales, fără excepție, de fiecare, dată îmi cerea la modul cel mai serios să-i promit că voi face tot ce-mi stă în putință ca să-i conving pe cei de acasă să folosim numai conceptul și sintagma de *Artă țărănească*. Cu toate consecințele pozitive ce se impuneau. Termenul de

Artă populară, considera domnia sa, includea deja, de multe ori și în multe locuri din lume, creații ce nu mai sunt realizate în mediul țărănesc și mai ales de către țărani, pentru simplu motiv că aceștia nu se mai regăsesc.

- Se spune că a-ți corespondat mulți ani cu el.

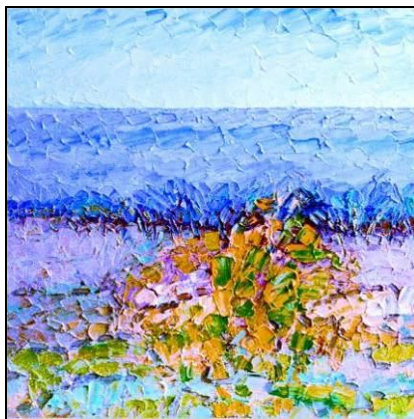
- M-a onorat cu o intensă corespondență, dar doar câteva plicuri au ajuns la garsoniera mea din Drumul Taberei de la etajul 8. În covârșitoarea lor majoritate au fost reținute, desigur din *rațiuni culturale și estetice*, de către organele specializate în asemenea domenii. Ce păcat.

- Când l-ați întâlnit ultima dată?

- La sfârșitul anilor 70, era deja de ani buni primarul Romei, între o primire la Consiliul de Stat și întoarcerea cu avionul spre Roma, la o scurtă întâlnire cu câțiva critici și ziariști de la Muzeul de artă, solicitată de către dânsul și relatată corect de către ilustrul istoric Petre Oprea, neobositul specialist și coordonator al Muzeului. A trimis, atenție, iarăși discret, pe atașatul cultural al Ambasadei Italiei, ca să-mi comunice dorința sa de a mă vedea. M-am dus. A întârziat puțin, fiind reținut mai mult la protocolul din capătul celălalt al clădirii Muzeului, adică la Consiliul de Stat. A abordat din nou tema sa predilectă pentru România, conceptul de *Artă Țărănească*. Apoi, la plecare, într-un colț al sălii, mi-a reproșat că nu i-am răspuns la scrisori, ca să continuăm dialogurile începute la Roma în acele seri memorabile și irepetabile. I-am dat de înțeles că au fost reținute... *din interese superioare*...

- De către poștărițe.

- Desigur. A fost foarte mâhnit

Mihai Bandac, „Nori la Vama Veche”

Vatra veche dialog

Mihai Bandac

și mi-a mărturisit că dacă ar fi știut în urmă cu două ore, ar fi folosit prilejul pentru a solicita la modul cel mai sever măsurile ce se impuneau, măcar pentru a-și recupera corespondența lui particulară. Ce rușine pentru cei ce s-au pretat la asemenea gesturi incalificabile.

- Ați mai reușit vreodată să aflați câte ceva despre acele „întâmplări”?

- Peste ani, în Piața Valea Ialomiței, din Drumul Taberei, în câteva întâlniri cu colonelul și pictorul Ștefan Budeică de la SMB, aveam să aflu, consternat, multe despre acea perioadă și asemenea *întâmplări*.

- V-au influențat anii de profesorat la UNATC în vocația dumneavoastră de pictor ?

- Oriunde m-am aflat în această viață, am avut de fiecare dată o relație complexă cu locul, istoria sa, ambianța, ființele și mai ales oamenii. Indiferent de vârste, profesii și instrucție. Cu atât mai mult și mai profund s-a întâmplat acest lucru în cei aproape 50 de ani de dascăl la I.A.T.C. I. L. Caragiale, devenit după '90 A.T.F. și actualmente U.N.A.T.C.

Parafrazându-l pe Nichita Stănescu: Ce minune că a existat această Cetate a artelor și ce miracol că s-a întâmplat să mă aflu aproape zilnic, iată timp de aproape o jumătate de secol, printre profesorii - în cele mai multe cazuri și mari artiști - și studenții Universității. Încă 10 vieți dacă aș mai obține, tot așa mi-aș dori să le trăiesc. Niciodată n-am să pot ști cât am fost de util și poate oportun în relațiile școlare cu studenții din atâtea generații, dar știu aproape cu exactitate cât am avut eu de învățat de la fiecare și împreună de la toți și de →

Dialog telefonic și electronic realizat și consemnat de CRISTIAN RADU NEMA

la fiecare clipă pedagogică. Ca să nu mai vorbim de ce aflăm de la orele memorabile ale tuturor dascălilor, indiferent de obiectivele și titulatura cursurilor. Limbaj teatral, Limbaj cinematografic, Istoria Teatrului, Istoria filmului, Istoria culturii și civilizației etc. Cum să poți oare reda dialogurile cu marii operatori și regizori, despre Clarobscur, despre Impresioniști, despre clipa cromatică, despre lumina naturală în interior, despre plein air, despre contrejour, despre plonjeu și contraplonjeu, despre perspectiva geometrică și perspectiva aeriană, despre cald și despre rece, despre nuanțe. Despre compoziția plastică și cinematografică, despre transfigurare, despre verosimilitate. Despre realism, despre ficțiune etc. Regretatul Mircea Veroiu, prieten de casă, de artă dar și de vacanțe și de schiuri, glumea și mătachina cu orice prilej: - *Bre, acesta când pictează parcă ar filma, iar când filmează sau fotografiază parcă... ar picta.*

- În noiembrie 1997, expoziția dumneavoastră *Anotimpurile* aducea o notă aparte de lumină și culoare în holul impozant al Teatrului Național din Craiova. Erați invitat de onoare la prestigioasa manifestare intitulată *Generația de aur a teatrului românesc*, organizată de către Televiziunea română. Cu acest prilej, pe marea scenă, în văzul și auzul tuturor, Mircea Albulescu, prezentându-vă, în cuvinte deosebit de calde, afirma: *El este cel care ne-a mijlocit apropierea noastră de Nichita Stănescu...*

- În centrul expoziției, printre tablouri și frunze galbene de toamnă, la sugestia regizorului memorabilului spectacol, se afla expusă și efigia marelui poet. Era o melancolie de toamnă, era și el cu noi, alături de cei prezenți și deopotrivă de cei evocați și plecați de mult. El a fost tot timpul înconjurat de actori, pe care i-a iubit și, de câte ori a fost posibil, le-a dedicat versuri. Lor și artei lor minunate. De multe ori s-a întâlnit cu ei în cadrul vernisajelor expozițiilor mele, devenite cum îi plăcea lui să le spună *Colocvii ale artelor*.

- Cum ar fi celebra deja manifestare de la Cluj din 15 noiembrie 1980, cu Dumitru Fărcaș, Gheorghe Pituț, Vasile Rebreanu, Dumitru Radu Popescu, Negoită Lăptoiu, Anton Taub, Ion Caramitru și mulți alți distinși

Mihai Bandac, „Asfințit la Râncurea”

poeți, prozatori, esești, muzicieni, ziariști, pictori, întâmpinați atât de călduros de către publicul clujean. Întâmplare la care se referă de câte ori are prilejul, minunatul, inconfundabilul și inegalabilul Dumitru Fărcaș.

- Deopotrivă cred că s-a referit domnul Mircea Albulescu și la generații întregi de studenți de la teatru, astăzi cu toții realizați și intrați în conștiința publică, pe care Nichita Stănescu îi întâlnea la atelierul meu sau acasă, la Bandaciade. Îi săruta părintește, îi încuraja, îi gratula cum numai el știa să o facă, le dedica mai ales poezii, ocazionale desigur, dar fermecătoare.

Toți, dar absolut toți, au înscris în profunzimea sufletului lor asemenea rare, unice și irepetabile seri de autentică poezie, vrajă și mister.

Ce făceam eu? Eram doar o gazdă agreabilă, foarte pedant într-ale protocolului și ale menajului și mai ales... mai ales... cu chitara mea - și ea înnobilită cu versurile olografe ale stănescului - implicat până la nuanțe în completarea *coloanei sonore* a memorabilelor seri. De toamnă, de iarnă, de primăvară. De vis. Se recita din Eminescu, Goga, Blaga, Labiș, Sorescu, Ioan Alexandru, Gabriela Melinescu, Pituț, Esenin...

Iar spre dimineață, de multe ori, își găseau locul și clipa, nemuritoarele versuri ale Minulescului, care au fermecat atâtea generații: *Tu crezi c-a fost iubire-adevărată.../ Eu cred c-a fost o scurtă nebunie.../ Dar ce anume-a fost,/ Ce-am vrut să fie/ Noi nu vom ști-o poate niciodată.../...../ A fost un vis,/ Un vers / O melodie, / Ce n-am cântat-o, poate, niciodată.... /Tu crezi c-a fost iubire-adevărată?.../ Eu cred c-a fost o scurtă nebunie!*

- „*Eu însumi nu am păreri literare*” - afirma Nichita Stănescu, la dumneavoastră acasă, cândva

prin 1983, la o întâlnire ce părea ocazională, cu un grup de prieteni.

- Eram în 25 iunie 1983, într-o zi toridă ca și cea de astăzi, și într-un dialog așezat cu cei prezenți atunci la mine și în special cu prietenul său de tinerețe și de o viață, Ilie Purcaru. Relata, mâhnit, o întâmplare, de la el din casă, așa cum se aude pe banda magnetică - căci la dorința lui dorea să se imprime dialogul în ideea unui nou interviu cu Ilie Purcaru - când cineva din imediata lui proximitate, *analiza literar*, fără consimțământul sau invitația lui, poezii citite de tineri poeți ce-l adulau și-l vizitau. Pe caseta originală se aude astfel: „*Și are păreri literare domnule...și mie îmi pare foarte rău că are păreri literare... căci eu însumi nu am păreri literare...*”. La propunerea lui Ilie Purcaru, acesta de fapt trebuia să fie titlul interviului ce urmau să-l publice în *Flacăra*, încurajați de succesul celui publicat pe o pagină întregă în 1981, apărut și în selecția de dialoguri de înaltă ținută din cartea *Literatură și națiune*, semnată de marele ziarist.

- „*Nimeni, dar absolut nimeni nu poate să dețină apanajul adevărului artistic*” - afirmați la rândul-vă într-un interviu din *Flacăra* de pe la începutul anilor '80. A rămas ca atare sau a-ți mai nuanțat incitanta afirmație din perspectiva anilor ce au trecut?

- A rămas intactă după atâta timp și mai ales atâtea întâmplări, să le spunem estetice. Cred că și-a păstrat nealterată prospețimea și mai ales caracterul incitant. Ca dovadă că o invocă. Dar se impune o precizare. După știința mea, nu este nici inedită și deci nici originală. Da, gustul e suveran, dar trebuie instruit, educat, cultivat. Acest lucru deosebit de complicat depinde în egală măsură de individ dar și de epoca, sistemul social în care trăiește, de dezideratele acestuia.

- **Ce iubiți mai întâi: pictura sau natura?**

- Frumosul din natură precede frumosul din toate celelalte arte, care-l transfigurează în ultimă instanță pe cel dintâi. De fiecare dată cu mijloace specifice și în ipostaze infinite, desigur în funcție de percepția subiectivă a artistului, de calitățile sale reale, de cultura și vocația sa și de stadiul meșteșugului ce-l stăpânește. În ceea ce mă privește, nu am un răspuns ferm. Și nici nu-mi pun problema.

Dăncuș de toamnă

Clipele de-acum de mult mi-s duse,
Nici pădurea nu-mi mai dă culoare,
Chiar și moartea moare-n vreme
seduse
De înmormântata mea suflare.

Dacă mă întorc la tine iară
Și dau președinți de state-n schimb,
Nu te-ascunde-n scrumul de țigară
- Nu am cum cu tine să mă plimb,

Să te strâng în brațe ca-nainte
- Plopi și frunze pe alei de Rai -
Iară să te mint că sunt cuminte,
Iară să îți spun că minte n-ai.

N-are rost – cu tine prin ruine,
Moartea s-a cam plictisit de mine,
Frigul respirației de-acasă
A umanizat-o până-n coasă.

Tu – averi să ai să dai la schimb;
Eu – o toamnă-n care să mă plimb.

Iubind la Baia Mare

Sarea se întinde lângă oseminte,
Astăzi moare unul – mâine celălalt,
Jungla literară-n șoaptă se întinde,
În orașul ăsta nu există iad.

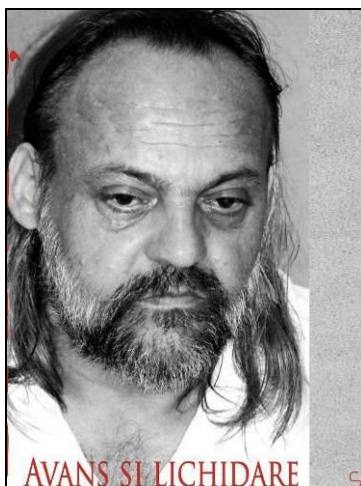
Pun peste lumină un parbriz de lemn,
Să nu te pălească răsadul de stele,
Plumbul atmosferic nu mai stă
solemn,
Pe coapsele tale, pe mâinile mele.

Numai răzmeriță de n-ar fi diseară,
Să te pot convinge că-i de-ajuns o
fugă,
Pentru a se naște junglă literară
Lângă-mbrățișarea noastră clăpăugă.

Se-nvoiesc în strane popii din Rohia
Împotriva celor ce se vor iubi,
Dar până la ziuă este poezia,
Dacă mai există termenul de zi.

O alarmă-n presă ca un pat de moarte,
O descreierată și-ncă un cuvânt,
Inutili ca plumbul care îi desparte,
Puneți jos arginții, eu am să vi-i vând,

Căci mă-nțeapă spini de pe
ștergătoare,
Numai o Golgotă nu îmi e de-ajuns;
Hai, aduceți banii, arta e datoare
Celor care mâine vor muri în plus.

Respirație

Lumea spune c-am ajuns nebun,
Că dau bani pe cerșetori și beri,
Cum să strig la Cer Isuse Bun,
Dacă nu arunc ziua de ieri?

M-am bătut cu toți și am învins,
Am ajuns la cimitir – în Deal,
Sub copacul ars de-atâta nins,
Pace-am vrut și mi s-a dat Ardeal.

Ah, iubită Doamnă, ce stupid
Dimineața asta stă în cui,
Intră-n tine - vulpe și acid
Și Dăncușul Ștefan Doru – nu-i.

Lumea spune că-s cutremurat,
Că plătesc păcate. Și mai ce?
M-aș vrea iar de brazi prelegănat
Și de stele. *Care-i a me ste?*

Doamnă, uită muntele stricat,
Vino până-n Deal să vezi ce e,
Inima din mine am aflat,
Uite: respirație.

Iarnă deodată

Păsările-acestea nu mai stau pe la noi,
Se tot uită mirate cum ne facem
morminți.

Doamne, unde ne duci și pe noi
amândoi,
Că am fost și fierbinți și părinți și
cuminți.

Păsările-acestea nu mai au adăpost,
Gata-i și toamna și îngheață-n copaci,
Doamne, de ce nu ne dai altul rost,
Doamne, Tu poți alți copii să mai faci.

Păsările-acestea vor muri pe aici,

Vine frigul în munți și o vreme de-
apoi,
Dacă Tu ne-ai făcut – de ce, Doamne,
ne strici?
De ce păsări suntem numai noi
amândoi?

Femeie, tu uită-te cât mai bine la
mine
Nu urc iar la Cer, nu urc fără tine.

Munții m-au rugat

Care lup nebun și-ascuns
M-a-ntrebat cine sunt eu,
M-a oprit în drum spre Cluj,
În vremea lui Dumnezeu?

Ce dorea o fiară iar
De la trupul lui Dăncuș?
Nu mă lasă nici măcar
Să ajung până la Cluj.

Am trecut de lup sfios,
Cu trei pași în sac aduși,
Munții m-au rugat sfios
Să continui către Cluj.

I-am luat și pe cei duși
Din momentul carpatin,
Am ajus pe seară-n Cluj
Fără să îi spun că vin.

Unde?

Mi-i atât de dor de casă,
Că biserică mi-i clăia,
Și cât am lipsit la masă,
A crecut cât himalaya.

Mi-i atât de dor de-acasă,
Că se dau în spate munții,
De prin țara asta arsă,
Ce o port în dosul frunții.

Mi-i așa de dor de tine,
Draga mea femeie blândă,
Că nu-i apă pusă-n pâine,
Cât mi-au dat ăștia osândă.

Mi-i așa de dor de țară,
Că aș pune punct și gata,
De n-ar fi o exemplară
Groapă - străjuind lopata.

Tot lucrând pentru o țară,
N-am aflat că mi-au pus cruce.
S-au gândit s-o vândă iară.
Acum - unde mă voi duce?

ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ
(din volumul „Avans și lichidare”)

Eseu

Eminescu

„Este muntele, tată al râurilor și al poporului românesc”

1. Ardealul – mater perenes.

Ideea pe care istoricii de după Eminescu au avansat-o, că locul de origine a poporului român îl constituie Carpații, poetul a luminat-o în toate determinările ei, prin activitatea sa publicistică de mare amplitudine social-istorică, prin creația sa poetică de dramatică tensiune, ridicând naționalul în universal, și prin textele filosofice, configuratoare ale unei viziuni românești asupra ființei, în genere, naționale, în speță.

Deocamdată, ideea aceasta să o exemplificăm prin diferitele adnotări și gânduri fragmentare, care ar fi trebuit să se înscrie, în arhitectura marelui edificiu al culturii române, ca temeuri și fundamentări de răsunet național. În *Mss. 2375 B*, pe versoul *filei 46*, sub titlul *Carpații*, Eminescu notează: „Este muntele, tată al râurilor și al poporului românesc. Aceasta e cumpăna lui, cântarul lui în care-și cântărește (ilizibil) și faptele și acest cântar (îi zice să fie drept”.

Se știe că Eminescu studia istoria poporului român comparativ, pentru el evoluția popoarelor trecea printr-o serie de faze și „vârste”, oarecum hegeliene, desfășurate spiralic și cu puncte de „culminațiune”.

Tabele peste tabele cu date și evoluții istorice împloteau traiectoriile devenirii popoarelor, ca într-o cardiogramă, stabilind omologii ale acestora, dialectic revelatoare. „Carpații” devin și un punct de maximum al curburii istorice.

În *Mss. 2267, fila 105*, Eminescu scrie: „Când Mohamed al II-lea, soarele roșu al deșerturilor, răsări deasupra lumii, românii erau în culmea epocii lor eroice. Și precum soarele, răsărind din noaptea timpurilor, atinge și aprinde întâi vârful munților celor mai înalți, astfel Carpații născători ai râurilor și ai poporului nostru se desemnă în toată uriașa lor mărime în fața soarelui ce răsărea”.

Iar, făcând o sugestivă distincție întru devenirea popoarelor în istorie, pornind de la migrare și stabilitate, Eminescu notează în *Mss. 2276 A*,

fila 211: „Dacă alte popoare s-au îndreptat în calea lor istorică după constelații luminătoare de stepe, poporul român a fost călăuzit de râuri”. Și, conjunct cu acest gând, vine afirmația de o importanță majoră din *Mss. 2257, fila 414*: „Moldova și Țara Românească nu sunt decât promontorii ale Ardealului”.

Iar, adâncind până la originea lucrurilor, în *Mss. 2255, fila 393*, poetul va lumina adevărata ecuație a genezei poporului român: „Direcția primitivă de mișcare târăște secolii îndărățul ei, precum albia puțină a unui pârau devine după secolii fluviul Dunării. Și direcția punctului de mișcare e dată de rasa pământului, care-a avut respectul dreptului, respectul adevărului, respectul în fine pentru ceea ce este esența cea mai înaltă a vieții. Punctul nostru centrifugal – mater perenes – e Ardealul – punctele centripetale sunt cele care se întind de-a lungul râurilor noastre, deci peninsula tracă și valea Istrului”.

Și mai departe, în același manuscris, pe versoul *filei 417*, adâncind de la istoric la ontic și cosmologic prin aplicarea principiului conservării energiei – pe baza tezei corelatelor între nivelurile de existență fizică și social-istorică, Eminescu surprinde desfășurarea acestui punct centrifugal, cu determinările sale istorice: „Această sumă de energie a spart beșica legilor, a crăpat sub Radul Negru, Corvin și sub Dragoș, a fondat țările și a ajuns în culmea gloriei omenești începând de la Mircea cel Bătrân și sfârșind cu Ștefan (cel Mare)...”.

După cum se poate observa, pentru Eminescu, Ardealul este punctul de origine al poporului Român, iar Carpații sunt dreapta lui măsură, etică, în istorie.

DUMITRU VELEA

Eminescu și Veronica, la Viena

El, din dragoste de-nțelepciune,
Ea, din dorința de vindecare,
El, ridicând politicos pălăria,
Ea, întinzând mâna spre sărutare.

El, un vin tânăr ce-mbată ușor,
Ea, un vas fragil de Jena,
El, învățând „pas de deux”,
Ea, prin ochii lui, aflând Viena.

El, având tăciuni aprinși în ochi,
Ea, peruzea din al nouălea cer,
El, sub costum, magnet puternic.
Ea, sub dantele, pilitură de fier.

Ea devenind Queen, pentru el,
Pentru ea, el devenind King,
O „Dunăre albastră” trasă de cai,
Valsul birjei lor înspre Ring.

Două mărgele pe aceeași ață,
Alunecând, lipiți, unul de altul,
Începutul frumoasei povești,
Developându-și aicea înaltul.

Aveau aură sub felinare aprinse
Și pietrele străzilor se fâstăceau,
Când sub umbrela unei eclipse
hoinare,
Săruturi, unul altuia-și furau.

Au îngânat împreună arii celebre,
Au cutreierat muzee, până ce el
A crezut chiar că-i hoț de tablouri
Și umblă la braț, cu o pictură de
Rafael.

Când n-o întâlnea, se-nsera mai
devreme
Și zorii veneau mult mai târziu,
El se uita atunci trist în sine
Și vedea cel mai mare pustiu.

Apoi striga numele Veronicăi,
Urcat în vârful domului Sf. Ștefan,
Și strigătul s-a trasformat în ecou,
Așteptat de peste o sută ani.

Amor dintre o stea cu coadă,
Și o planetă blondă cu cărlionți,
În timpul viselor cele mai zvelte,
Într-un oraș cu împărat, baroni și
conți.

La Viena le-a îmbobocit iubirea,
Și asta, sigur, nu întâmplător,
Aici au sperat că pot să conjuge,
„Carpe diem” și la viitor.

RĂZVAN DUCAN

Viena, 27 noiembrie 2015

ION CREANGĂ

LA STAȚIUNEA SLĂNIC
MOLDOVA

(II)

La Slănic, povestitorul a trăit momente de relaxare, bucurându-se de frumusețile darnice ale naturii. N-a ezitat să facă plimbări în peisajul natural al locului. „Începurăm a urca, când pe malul drept, când pe cel stâng al Slănicului, trecând la fiecare cinci șase minute câte un pod sau un podeț, câte-o luncă, câte-un muncel sau câte-o serie de stânci dărămate.” Firul excursiei este depănat cu lux de amănunte de N.A. Bogdan. „Ca o turlă mică, de biserică ardeleană, se zărește în fund pichetul dorobanților. Trecem apa clocotitoare, făcând echilibristică pe puntea îngustă, alcătuită din trei scânduri putrede. Una din scânduri se rupe sub pașii grei ai povestitorului.”

La Slănic, mișcat și îndemnat de peisajul naturii, Creangă s-a gândit că în această ambianță ar putea profita prietenul său și să dea frâu liber imaginației, spre a reda în creația proprie frumusețile naturii locale pe care cei doi o admirau. „Într-o dimineață, cum mergeam să începem cură la Izvorul 3, ne suirăm pe podețul de lemn peste pârâul Slănic, ca să privim la apa argintie, că de astă dată se umflase în urma unei ploii din ajun. Stând așa și contemplând valurile ușoare, ce se zbăteau și năvăleau peste un zăgaz, ce era așezat înaintea podului, Creangă zise:

„- Te-am văzut că ai publicat multe poezii cu diferite subiecte. Dacă ești voinic, fă niște versuri, pe podu' ăsta și la priveliștea apei isteia așa de strălucitoare, și de mi-or plăcea îți plătesc deseară două pahare de lapte de capră.”

Având prilejul să bea lapte de capră, pe punga altuia, N.A. Bogdan scoate o hârtie și un creion și, pe moment, scrie poezia *Pe pod*:

„Tot curgeți neastâmpărat,
Strălucitoare, limpezi valuri,
Voi vă loviți de stânci, de maluri,
Când clocotind, când lunecând.
Ca voi, gândirea-mi neîncetat,
Prin lungul râu al vieți-mi curge,
Când clocotind, când lunecând,
Dar un' se scurge, un' ajunge?
Gândirea, valul, cine știe?
Izvorul lor e-n cap, e-n vie,
Dar cine știe gura lor?”

Cel a toate știutor?”

N.A. Bogdan notează „Cu mândrie mărturisesc că l-am băut pe Creangă de cele două pahare de lapte de capră.”

Timpul petrecut la Slănic i-a prilejuit scriitorului să trăiască și momente nostime pe care le-a savurat din plin. „Într-o seară, abordându-ne pe dealul din fața hotelului, prin o alee de mesteceni, găsim pe un tânăr slăbănog, cufundat în citirea unui volum de „Convorbiri literare”. Creangă se apropie de el și zice:

„- Bună vremea, domnule! Ai găsit ceva de seamă în *Convorbirile* ce le citești? Că văd de departe că-s *Convorbirile* de la Iași.

- Cum de nu, răspunse tânărul. Am găsit, ghici ce?

- Ce?

- Electoralele lui Iacob Negruzzi și citesc cu mult haz partea privitoare la Părintele Smântână.” Era porecla lui Creangă, de care nu se supăra când i-o adresa cineva.

Respirând aerul de munte, care-i amintea de valea Bistriței, de Broșteni, de gazda cu capra râioasă, îl cuprinde-o poftă de mâncare rar întâlnită, pe care o descrie cu talentul care-l caracteriza pe N.A. Bogdan. „Într-o zi în număr de vreo opt sau zece inși, prieteni ce ne aflam la băi, hotărâram să facem o plimbare până la granița transilvăneană care nu era departe. Luarăm cu noi fiecare câte ceva de ale mâncărei, că știam că acolo nu vom găsi nimic. Ne oprirăm la pichet și rugăram pe vreo doi dorobanți să ne facă o mămliguță cu udătură. Brânză aveam noi. În loc de scaune, ne dădură niște buturuși tăiate de curând. Cât ne căutarăm noi unde să ne așezăm, mămliguța era gata, ochioasă ca o lună plină, aburoasă, răsturnată pe o mesiușoară de lemn, cu trei picioare scurte. Scoseseșăm trei coșulețe cu brânză, din coajă de brad, le desfăcurăm, alături cu câțiva păștrăvi afumați și niște uscături de porc și începu fiecare a ciupi din mămligă și brânză câte o bucățică. În zece minute, toți erau sătui. Ba unii începeau a se ține de stomac, văicărindu-se că mămliga le-a picat ca un clei ori ca o piatră.

- Clei și piatră? Întrebă Creangă. Apoi halal de voi, prietenilor! Să vă arăt eu cum se mănâncă mămliguța, ca să nu pice clei și piatră

Creangă alături de dascălimea aflată în stațiunea Slănic Moldova. De la stânga la dreapta, scriitorul – primul din rândul al doilea (1885)

la stomac și aruncă bușteanul sub dânsul, își azvârlă într-o parte haina de doc ce-o avea pe spate și se puse grecește pe iarabă. Trase masa mai lângă dânsul și-n alte zece minute, mult opt minute, toată mămliguța, brânza, păștrăvii, uscăturile ce mai rămăsese de la cei zece inși trecu în stomacul lui Creangă. Pe nesimțite, dar vreo oca de mămligă, un coșuleț de brânză, nu mai știu câte uscături o fi intrat în stomacul lui Creangă.

Îndată ce sfârși mâncarea, se sculă și porni cu noi. Ajuns acasă, începu a stropi mâncarea cu o gărăfioară de vin. Peste o jumătate de ceas, bău o cofiță de apă și după o alta o cofiță cu apă de pucioasă de la Izvorul nr. 3. Atunci, cu toată sfiala, ce o aveam încă de pe vremea când îi eram școlar, i-am zis:

- Domnule Creangă, ai talent mare, caracter frumos și mare, dar față cu aceste toate - ai un stomac peste măsură de mare.

- Burtă de diacon, dragul meu! Ei, ce vrei? N-am putut să-mi părăsesc obiceiul odată cu lepădarea potcapului.

Nu știu dacă mulți diaconi vor mai fi având o burtă ca a lui Creangă, dar sunt sigur că dacă ar fi să se măsoare rangul și darul preoțesc, după puterea de înfulicare a stomacului, Creangă merită să fie cel puțin mitropolit.”

La Slănic Moldova, povestitorul, grație prezenței în stațiune a unui fotograf, care executa poze pe tinichea, așa numita fotografie americană, s-a pozat cu un grup de intelectuali. G. Călinescu menționează „că la acea dată Slănicul era plin de învățătorime și profesorime, care, se înțelege, îl înconjurau pe povestitor cu respect și simpatie. →

PAMFIL BILȚIU

Drept urmare, din douăzecișopt de membri ai corpului didactic se fotografiază în corpore, rezemați de frunzișul țepos al unor brazi. Printre ei liniștit la față, cu mâinile pe genunchi se afla și Creangă. Tinerii țin să se fotografieze cu povestitorul. Între ei A.C. Cuza și N.A. Bogdan, care „se așează ca tâlharii de-a stânga și de-a dreapta lui Creangă. La plată, Creangă econom, mereu sărac, se dădu înapoi, rezervându-și gologanii pentru de-ale gurii.” Invitat de către prietenul care îl însoțea, de mai multe ori, să-și scoată poza, Creangă răspunde:

„– Decât să dau un frâncușor ca să mă văd tot pe tinichea, mai bine cumpăr cu el un coșuleț de brânză sau de păstrăvi și mi-a prii mai bine decât tinicheaua. Când fotografiful scoase câte o tinichea pentru fiecare din noi, îi zâc lui Creangă:

– Voi păstra această fotografie ca o adevărată icoană.

– Da' bine faci, dragul meu. S-o păstrezi ca pe icoana răstignirii lui Cristos.”

Starea sănătății lui Ion Creangă nu se îmbunătățește după băile de la Slănic și scriitorul era mereu îngrijorat. Drept urmare, îl întrebase pe Constantin Creangă din Viena dacă cineva poate muri dintr-asta și-l îndemnase să consulte doctorii din Viena. El citise în „Liberalul” acel aviz foarte important, care făgăduia vindecarea sigură și radicală a epilepsiei, prin altceva decât bromurat de potasiu. Specialistul era la Berlin, dar cerea douăzeci de franci ca să comunice misterioasa formulă, iar Creangă, neavând bani, nu l-a consultat.

Treptat, atacurile bolii își fac apariția mult mai des. Însăpăimântat și rușinat, scriitorul stătea buimac în odaie, printre pisici, silindu-se să mai scrie câte ceva. Uneori, ca să mai evadeze, fugă la Neamț.

În vara anului 1886, silit de boală, Ion Creangă mai încearcă încă o dată o ameliorare a ei tot la Slănic dar tot cu aceleași slabe rezultate. În 1887, nemaiprimind bilet gratuit pentru băi și neavând încredere în efectul curei cu ape minerale, se retrage către locurile copilăriei. Presimțea că sfârșitul, trecerea în lumea umbrelor erau inevitabile. „De acum nu-i mult până departe”, le spunea pe un ton glumeț prietenilor. „Alții, văzându-l cum arată cu fața

Imagine de epocă, cu unul din izvoarele de apă minerală de la Slănic, din anii când Creangă făcea tratament

Slănic 12 iulie 1884
 Tincă
 Am primit scrisoarea și m-am bucurat foarte mult că poți scrie, dar m-am mâhnit de bătaie înfrântă, că este balneară! Să curaj! Așa și scrii am să facă tratament.
 Te aici plouă necontenit, potop, nu alta ceva. Nu prea pot be-
 nici apă, nici face baie în re-
 gula. Doctorul chiar mă între-
 base în ce mă simt. Astăzi de vineri
 am simțit 19 jerbe. Spre 11 diminea-
 za spre 3 iulie. noaptea pe la
 10... (și scrie și adresa)

Crisoare a lui Creangă către Tincă Vartic, soția lui, trimisă de la Slănic, 12 iulie 1884

gălbicioasă, obosită și slăbiciunea trupului care tremura, în ciuda înfățișării voinice, îl întrebau:

– Da cu sănătatea cum mergi, moș Creangă? Scriitorul, împlânzind cu gluma penibila curiozitate, le răspundea:

– Stupesc în barbă și trag ogheala cu dinții.” N-a mai trecut mult și marele povestitor obosit, bolnav și secătuit de puteri, s-a stins, secerat de această boală, la 31 decembrie 1889.

Episoadele petrecute de scriitor la Slănic Moldova ne dezvăluie crâmpie din viața lui, așa cum a fost, pus pe povești, pus pe șotii, glume și pozne, prin care s-a răsădit adânc în memoria contemporanilor.

Și apa-n vaduri tot va clipoci

Eu nu credeam că va să vină
 Și capătul de un grotesc final;
 Din ce în ce lumina-i mai puțină
 Și simt un vânt pornit din boreal.

De moarte avu parte și întâiul
 Creat, să-și poarte-n cârcă anul;
 Zadarnic Thetis* i-a ferit călcâiul,
 Că tot muri Ahile Peleianul.

Că va mai fi și mâine-o zi, va fi;
 Vom îngâima: „to be, or not to be”;
 Și apa-n vaduri tot va clipoci,
 Iar albiu nuferi tot din tăuri vor ieși.

*Thetis, - mama lui Ahile

E prea târziu

E prea târziu să faci
 Ce n-ai făcut la vreme;
 Cu gândul te împaci
 Că ceru-o să te cheme.

E prea târziu să ierți
 Ce n-ai iertat la vreme;
 Măcar în alte vieți
 Iertarea să te cheme.

E prea târziu acum
 Chemarea a desfide;
 La capătul de drum,
 Alt drum ți se deschide.

Țară amanetată

Că în țara asta dacă
 Sunt tot mai puțini români,
 E că fără de stăpâni,
 Doi încarcă, trei descarcă.

Au plecat românii, bieții,
 Încotro-au văzut cu ochii;
 Peste vârfurile Dochii
 Zboară corbii și ereții.

Au plecat în străinț;
 Șefi de stat și vechi și noi,
 Astă țară de eroi
 Au lăsat-o amanet.

S-a umplut țara cu greci
 Și cu turci și-afganistani,
 Că în douăzeci de ani,
 Ne-au înlocuit pe veci.

Ne-am pierdut și limba, portu',
 La schimb, ne-am englicizat;
 Țara-i scoasă la mezat,
 Iară noi? Dăm popii ortu'.

VASILE POPOVICI

POETUL OREI SOLARE

Într-o perioadă în care, aflată într-un proces de citadinizare, poezia își inovează tematica și trece la o schimbare a limbajului, Coșbuc are forța să se împotrivescă acestui curent și își îndreaptă privirile spre lumea satului, al cărei spirit îl dezvăluie cu mare plăcere de creator național. În acest sens, Vladimir Streinu avea dreptate când afirma că poezia lui Coșbuc este scrisă din interiorul orașului de un poet crescut la țară, care duce dorul peisajului campestru și al sanietății bucolice: „Astfel încât, ieșind din atmosfera densă și închisă a poeziei moderne, am respirat aer curat, ne-am bucurat de lărgirea orizontului, am trecut voioși prin toate anotimpurile, în sfârșit, ne-am îmbătat de un plenerism, pe care îl uitasem.”

Coordonată fundamentală a creației lui Coșbuc, poezia naturii rămâne, înainte de toate, un semn al dragostei pentru pământul natal, pentru oamenii lui, pentru un popor plugar și păstor, trăitor permanent în aerul tare al satului. Venind din satul tradițional, având o mistică a naturii inundate de lumina solară, Coșbuc este poetul orei solare sau al peisajului nocturn cu scânteieri de seninătate, ceea ce l-a îndemnat, desigur, pe G. Ibrăileanu să observe că, înfiorat de prezența elementelor naturale, Coșbuc aduce în poezia sa „triumful soarelui”, zeitate a poporului de țărani: „Și care și turme-n pripoare / Pe umede coaste răsar- / Sunt toate-ale tale, tu, Soare! / Făptură tu dând dimineții / Ești singur ființa vieții / Și-al lumii altar.” Mai mult decât atât, Coșbuc știe că în creația populară sentimentul naturii este consubstanțial sufletului românesc, făcând parte din ritualul existențial al colectivității și, pornind de la această evidență, poetul personifică peste tot elementele naturale, încât naura cea mare își trimite suflarea „divină” spre omul care, atât în viață cât și în moarte, simte blânda înfrățire cu întreg cosmosul. Universul sentimentelor este proiecția naturii celei mari în eul poetic. Dacă în pastelurile lui Alecsandri, poetul vine spre natură cu tot sufletul lui de meridional, însetat de lumină și echilibru, la Coșbuc se

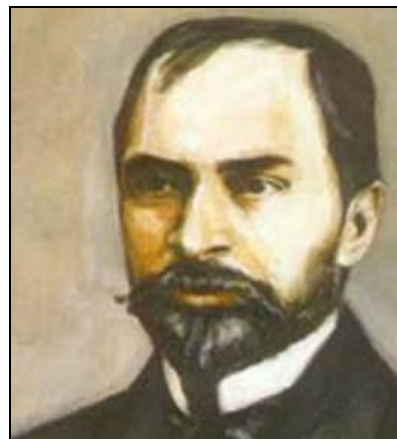
simte că natura înăbușă eul poetic, ca în poezia populară, poetul fiind într-o stare extatică: „Privirile de farmec bete / Mi le-am întors cătră pământ- / Iar spicele jucau în vânt, / Ca-n horă dup-un vesel cânt / Copilele cu blonde plete, / Când saltă largul lor veștmânt.” Natura-zeitate protejează existența umană, devenind pentru om destin. De aici și fiorul panteist din *Vara*, unde sentimentul mioritic al morții este exprimat ca o dezamăgire a ființei omenești într-o naură primitoare, familiar, căreia îi preia lumina și seninătatea: „Mi-e inima de lacrimi pină / Că-n ea s-au îngropat mereu / Ai mei și-o să mă îngrop și eu! / O mare e, dar mare lină / Natură, în mormântul meu, / E totul cald, că e lumină!”

Într-un asemenea peisaj (*Vara*), integrarea într-o natură senină, inundată de lumina solară, îi dă poetului senzația liniștirii de după moarte, ca într-o regăsire de sine, văzută, mioritic, ca o post-existență. Lipsită de elementele terifiante prezente la romantici, natura este un spațiu securizant, dând sentimentul liniștirii prin încadrarea ființei în limpeziturile ei: „În lan erau feciori și fete / Și ei cântau o doină-n cor, Juca viața-n ochii lor / Și vântul le juca prin plete.”

În *O noapte pe Caraiman*, chiar și atunci când imaginea artistică ar da semne de romantism, pastelul are coloratură cosmogonică, impresionând prin monumentalitatea spațiului ce dă echilibru sufletului extaziat („Aici, în sălbateca noapte / Cunoști ce e veșnic și sfânt, / Ce soli ai vieților sunt / O rază și câteva șoapte / Pierdute de vânt.”), după cum în *Faptul zilei*, dramatismul descrierii este dat de forțele ce se înfruntă pentru a birui în final lumina: „Și care, și turme-n pripoare / Pe umede coaste răsar - / Sunt toate ale tale, tu Soare / Făptură tu dând dimineții, Ești singur ființa vieții / Și-al lumii altar...”

În același registru, în *Chindia*, jocul elementelor naturale se petrece în lumina blândă a soarelui „la toacă”, pe când efectul rezultat din alternanța întunerice/lumină creează în pastelul *Pace* un dinamism aparte: „Și va fi! De sus, va face / Dătătorul de vieți / Parte tuturor și pace. / Și-o să-ți uiți și tu mâhnirea, / Suflete-așteptând ivirea / Albei dimineți.”

Elementul natural este generator de poezie, imaginile acustice sugerând ele însele dinamismul peisajului, forfota vieții și bucuria de

a trăi: „-Ai poate prin lume vro țintă, / De-alergi, călătorule vânt?” „-Prin largile lumi ale zării, / Prin taina cea sfânt-a cântării / Și, singur, pe vremea-noptării / M-opresc pe-o colină și cânt, / Și-n urmă-mi pădurile cântă / Cu freamăt de doină, cu șoapte / Iar uneori până-n pământ / Cu șuier de crivăț prin noapte.” De altfel, fie în ipostaza inițiatorului erotic (*Vântul*), fie în aceea de element cosmogonic, vântul „călător”, „grozavul”, „răsfățatul copil” (*Pe Bistrița*) devine elementul dinamic al tabloului rustic. Alteori, elementele naturale prevestesc idila, ele însele făcând parte din perechea erotică precum în creația altor popoare: „Și-i va fi de soare dor! / Măine blânda păstoriță, / Despletind a ei cosiță veche / Toată ziua la izvor, / Va privi cu drag la plete / Pline de-aure de i-l dete / Soarele ascuns sub nor.”

Mai departe, într-un peisaj nocturn, solemn, mișcarea este dată de colindatul dorului: „Numai dorul mai colindă, / Dorul tânăr și pribeag. / Tainic sentâlnește-n prag, / Dor cu dor să ne cuprindă / Drag cu drag.” (*Noapte de vară*).

S-a observat că în pastelurile lui Coșbuc anotimpul predilect este vara. În monografia dedicată poetului, Petru Poantă constată: „Soarele, focul viguros, ardoarea – toate înseamnă viață, vitalitate, iar anotimpul lor este vara, amiaza cosmică (...). Odihna bucolică nu înseamnă la el o regresivitate în arhaic, ci descoperirea solarității romane, o coordonată esențială a culturii noastre.” Aceași idee o formulează și Laurențiu Ulici: „Vara e anotimpul purificării spirituale; cerul înșorit și cerul înstelat îndeamnă la reverie; natura e văzută bucolic și idilic, cufundată →

MARIN IANCU

AUTENTICITATEA TRĂIRII ÎN NUVELISTICA LUI REBREANU

Unul dintre cele mai frumoase paragrafe din *Cartea de înțelepciune* a lui Constantin Noica este cel referitor la modalitatea cu care percepem și trăim viața, marele filozof subliniind discrepanța dintre trăirea exterioară, superficială a vieții - *contextul* și trăirea interioară a acesteia, *textul*: „Așa căutăm toți – să creăm contexte (case, vieți, rânduieli potrivite) fără să mai avem un text pentru ele”...(1)

Recitind nuvelele lui Rebreanu, apărute mai întâi în volumul *Frământări* (1912), de multe ori avem senzația că tânărul autor le-ar fi conceput după ce ar fi citit parte măcar din opera lui Martin Heidegger și parte din nuvelele lui James Joyce, publicate în volum abia în 1914. Ceea ce ne determină să gândim așa n-ar fi neîncrederea că cei doi scriitori contemporani n-ar fi avut același izvor comun de idei. Bunăoară, reflecția lui Heidegger, care reiese din cronică domnului profesor Gabriel Liiceanu, „...atunci când noi, oamenii, ne întâlnim cu moartea, devenim autentici”(2) o întâlnim cu aproximație, deja pusă direct în practică și de tânărul pe-atunci, Liviu Rebreanu, în anii 1908 – 1910, când el n-avea cum să-l fi citit nici pe filozoful Martin Heidegger și nici pe prozatorul James Joyce.

Pornind de la noua tehnică a recitării, cea a „*anacronismului deliberat și a atribuțiilor greșite*”, a lui Borges, care „*ne obligă în mod insistent, să parcurgem Odiseea ca și cum ar fi posterioară Eneidei...*”(3) sau ca și cum *Răfuiala* ar fi

posterioară cronicii filozofului Gabriel Liiceanu cu privire la autenticitatea trăirii în nuvela *Cei morți* a lui James Joyce și, urmărind similitudinile dintre trăirile protagoniștilor nuvelor celor doi scriitori, Liviu Rebreanu și James Joyce, am putea desprinde unele analogii care s-ar concretiza într-o nouă perspectivă de înțelegere a raportului dintre exterioritatea trăirii vieții și interioritatea trăirii acesteia din nuvela rebreniană.

Pentru o mai plauzibilă înțelegere a reflecției lui Heidegger, dl. prof. Gabriel Liiceanu le propune studenților o incursiune prin nuvela *Cei morți* a lui James Joyce și focalizează discuția în jurul prăpastiei care se cascadează între cele două moduri diferite de a trăi viața: „*Unul dintre punctele cheie ale acestei gândiri este distanța care separă neautenticitatea noastră din viața de zi cu zi de autenticitatea noastră, pe care Heidegger o așează sub cuvântul <sinele>*”. (4)

Pe de o parte, asistăm, în acțiunea nuvelei *Cei morți*, la dimensiunea exterioară a vieții, surprinsă pe parcursul unei petreceri de Crăciun, așa cum o prezintă reputatul filozof: „*Această perindare a vieților omenești, în mecanica lor (...) este viața noastră obișnuită (...) Tot ce se petrece acolo este exterioritatea cea mai pură a vieții (...) Toți trăiesc în inautentic, într-un somn care*

înseamnă lipsa lucidității în raport cu el însuși.”

Pe de altă parte, asistăm la saltul naratorului de la exterioritatea dialogurilor la intimitatea pură a eroului nuvelei: „*Acolo se petrece distanța față de propriile lui vorbe, față de felul în care se purtaseră toți în seara aceea de Crăciun, vidul vieții lor, faptul că el nu existase nicăieri în seara aceea, cum nu existaseră nici ceilalți în raport cu ei înșiși, că acest balet social era inautenticul pur și ratarea sinelui fiecăruia. Întoarcerea la el se petrece prin întâlnirea cu moartea.*” (5)

Dintre nuvelele rebreniene, apărute mai întâi în *Convorbiri critice* (1910) și mai apoi în volumul *Frământări* (1912) cred că nuvela *Nevasta* ar fi cea mai plauzibilă pentru stabilirea unei posibile analogii cu joyceana *Cei morți*, analogiile dintre cele două creații literare putând fi pertinente, mai cu seamă dacă acceptăm ideea că nuvelele rebreniene „*sunt țărănești, doar prin topos*” (6), nu și prin abordarea subiectelor și nici prin analiza psihologică.

Așa cum eroul lui Joyce, retrăgându-se în interioritatea lui, remarcă inautenticitatea trăirii „*vidului vieții*”, pe parcursul petrecerii de Crăciun, tot așa personajul din nuvela *Nevasta*, parcă suprasaturat de clișeele vieții banale pe care i le rezervă societatea de atunci a satului, de-a dreptul coercitivă, se retrage în sine construindu-și o lume o lume a lui, care sfidează orice opreliști morale, orice rigori impuse dinafară.

În ambele nuvele asistăm la confruntarea a două realități distincte: una exterioară sau, cum o numește Mircea Muthu, „*dimensiunea* →

NICOLAE SUCIU

POETUL EREI SOLARE

→în liniștea clasicistă; care nu înseamnă absența mișcării și a sunetelor, ci supremația perspectivei calme, a beatitudinii solare, a sufletului extatic întors asupra lui însuși.” Lipsite de acel „fior” mistic din poezia eminesciană, pastelurile lui Coșbuc au o dinamică a lor interioară: „*Dar din aripi bat cocoșii / Din zăvoi privighetoarea / Iarăși a-nceput.*” (*În zori*), încântând prin naturalețea notației și sugerarea unei atmosfere:

„*Din stânga, din dreapta, din față, / Din râpi și pe-o sută de căi, / Ies dungi plutitoare de ceață / Și-n cale s-adună cărunte / Târându-se-alene spre munte / De-a lungul prin văi.*” (*Faptul zilei*) Pastelistul își armonizează inspirația marelui cântec al naturii mitologice. Poate și de aceea, natura e o ființă, având sufletul atotcuprinzător. Prin aceasta, Coșbuc este în ipostaza poetilor de început, extaziați în fața Marelui Tot. În concepția celor vechi, natura-zeitate

protejează existența umană, devenind pentru om destin. Este o natură care nu impresionează prin gigantismul ei, ca la romantici, ci este un spațiu securizant, dând sentimentul liniștirii prin încadrarea ființei în spațiul odihnitor al acesteia. Clasicistul Coșbuc are privirea „senină”, sufletul „lin” al omului care simte deasupra seninătatea bolții răsfrângându-se asupra lui. Nimic înnorat, nicio tulburare sufletească la acest poet al „limpezișurilor...”

orizontală” și o alta interioară, „dimensiunea verticală” (7) și la perspectivele diferite de a percepe viața: una ce ține de cutuma socială și alta ce ține de libertatea gândirii și simțirii individului: „Se simțea atât de străină în mijlocul oamenilor care nu-i pot pricepe suferința, care nu o pot compătimi, fiindcă ei n-au niciodată parte de compătimire.”

Cu toate că, la eroul lui Joyce, autenticitatea trăirii nu coboară în inconștient, așa cum se întâmplă în cazul personajului lui Rebreanu, prin mult discutata „întâlnire cu moartea”, nu se situează cu mult departe de acesta. În definitiv, ori că ține de luciditate, ori că ține de inconștient, autenticitatea trăirii pare a purta un singur stigmat, cel al voinței eului nietzscheean, deosebirea constând în faptul că, în timp ce personajul lui Joyce e conștient de fuga din fața cutumelor societății, personajul lui Rebreanu este „inconștient”; că unul reușește să se salveze prin gândire lucidă, pe când celălalt cade victimă în fața tăvălugului supraeului.

Inautenticitatea vieții petrecute de Gabriel Conroy din nuvela *Cei morți*, la un ospăț de Crăciun organizat de mătușile lui, o găsim bunăoară și în nuvela *Nevasta* a lui Liviu Rebreanu, în care Aglaia, măritată cu de-a sila, cu Ion Bolovanu, abia la priveghiul soțului ei observă că între ea și lumea din jur se deschide o mare prăpastie surprinsă de autor în stilul intirect liber: „De unde știu oamenii ăștia că i-a fost drag? Sau poate vreau să-și bată joc de dansa, de durerea ei?... Întoarse repede capul și privi cu ochii înroșiți, fulgerători la femeile îngenuchiate și smerite.”

Așa cum ospățul de Crăciun, în timpul căruia musafirii din *Cei morți* sunt antrenați în tot felul de activități mărunte, exterioare sufletului lor: conversează pe tema vremii, criticând „continentul”; mătușile cântă la pian; „bărbatul” casei taie și împarte friptura, nu înainte de a ține un discurs; masa e copioasă; se dansează „with great energy” – tot așa, în nuvela rebreniană, comportamentul babelor-bocitoare adunate la prohodirea mortului, face parte tot din niște așa-zise „clișee” din care nu lipsesc nici îngenucherile, nici smerenia exagerate și nici comentariul femeilor, la fel de exagerat: „i-a fost tare drag, săraca,... tare drag (...) n-o lăsați, că vrea să se arunce în groapă.”

Întâlnirea cu moartea reprezintă în ambele nuvele, momentul-cheie, moment în care protagonistul se vede în situația de a intra în legătură cu Sinele. Dacă în *Cei morți*, acest moment-cheie apare când Gretta, soția lui Gabriel, auzind un cântec trist și începând să plângă, redescoperă imaginea iubirii pierdute, ceea ce conduce la o altă înțelegere a vieții – în *Nevasta*, momentul-cheie este cel în care eroina conștientizează că sentimentele ei față de defunctul soț sunt radical diferite nu numai de ceea ce crede lumea despre relația lor, dar și față de ceea ce crezuse ea însăși despre ele: „Îi venea să se scoale în picioare și să spuie că nu i-a fost drag, că nu-l plânge pe dânsul, ci plânge viața prăpădită...”

În timp ce, pentru personajele din nuvela lui Joyce, gândul morții dă sens vieții - în cazul Aglaiei, frica de moarte este atenuată de însăși izbucnirea ei: „Toți mințiți!... Toți mințiți!... Nu mi-a fost drag! Mi-a fost urât! Mi-a mâncat viața, nu-l rabde pământul!...” Despărțirea de soțul defunct înseamnă, în același timp, și eliberarea ei de chingile cutumelor satului, țiptăul femeii și ospătarea de la pomană fiind veritabile „expresii ale dorinței de viață” (8).

Discrepanța dintre comportamentul docil al mulțimii pe parcursul prohodirii mortului și optimismul de la pomană, din nuvela lui Rebreanu, semnificând victoria vieții asupra morții în cadrul creștinismului cosmic oriental, ar conduce, nu tocmai spre perceperea metafizică a „condiției ontologice a ființei”, așa cum se întâmplă în *Cei morți*, ci spre „socialul cuibărit în inconștient” (9)

La ambii protagoniști, un astfel de moment-cheie declanșează trezirea, numai că, în timp ce eroul joycean se ridică la „înțelegerea vidului vieții”, eroina din *Nevasta* ajunge la autenticitatea trăirii când „conștientizează un gând inconștient” (10), acela care face să-i răsune în cap ideea că, încă de la cununia ei cu Ion Bolovanu, preotul îi pecetluse pentru totdeauna, soarta: „i-a prohodit sufletul ei dornic de-a iubi, de-a trăi, i-a prohodit iubirea.”

„Spectacolul grotesc” (11), cum numește Ion Vlad ospățul de la pomană mortului din *Nevasta*, se află la polul opus ritualului prohodirii, golit și acesta parcă, de sacralitate, eludând eventualul ton grav din finalul nuvelei.

Vida Geza, “Răscoala” (1956)

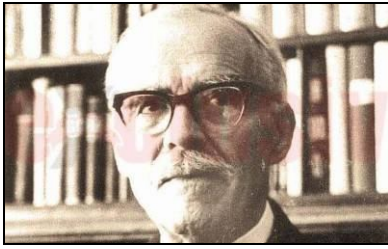
Paradoxului interceptării dintre nota gravă a prohodirii mortului și nota grotescă a comportamentului lumii și, desigur, al eroinei din *Nevasta*, în *Cei morți*, îi răspunde nota lirică: „Sufletul lui se topea încet, pe când asculta ninsoarea lăsându-se ușor peste Univers – ușor lăsându-se, ca o pogorâre a sfârșitului cel de pe urmă, peste toți cei vii și cei morți”, motivul ninsorii semnificând comuniunea, prin moarte, dintre cer și pământ și dintre suflet și trup.

Aplicând metoda lecturii borgesiene, constatăm că ambiguitatea din *Cei morți* s-ar putea regăsi și în acțiunea din *Nevasta*. Aserțiunea din nuvela lui Joyce în care nașterea și moartea sunt marcate simbolic: „Nu cumva cei morți sunt oaspeții invitați la petrecerea dată de domnișoarele Morkan, mătușile lui Gabriel?” – ar avea, în acest caz, cu toată alura grotescă din finalul nuvelei *Nevasta*, o replică: Nu cumva cei morți sunt chiar participanții la „petrecerea” lui Ion Bolovanu din lumea aceasta? Nu cumva petrecându-l pe defunct, pe ultimul drum, sătenii se petrec pe ei înșiși pe ultimul drum?

BIBLIOGRAFIE

- 1.Noica, Constantin, *Carte de înțelepciune*, Ed.Humanitas ed. aII-a 2001, p.
- 2.Liiceanu, Gabriel, www.humanitas.ro/humanitas-multimedia/cei-morți
- 3.Borges, Jorge Luis, *Moartea și busola*, Ed. Univers, București, 1972.
- 4.Liiceanu, idem.
- 5.Ibidem.
- 6.Popa, Ionel, *Scrisori despre Liviu Rebreanu*, vol. II – proza scurtă, ed. Almarom, 2013, p. 73.
- 7.Muthu, Mircea, *Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului*, ed. Dacia, 1993, p. 71.
- 8.Popa, id., p. 71.
- 9.Id., p 70.
- 10.Id., p 69.
- 11.Vlad, Ion, *Lectura prozei*, ed. Cartea Românească, 1991, p. 66-69.

ARGHEZI

135 de ani de la naștere

Tudor Arghezi / 1880-1967/ face parte din creatorii pe care cu greu îi putem încadra în vreunul din curentele literare importante ale secolului XX. Ca și predecesorul său, genialul Mihai Eminescu, care este în aceeași măsură clasic, romantic și chiar și “părintele simbolismului românesc”, Arghezi nu se supune unor clasificări rigide. Poetul “ia ființa” (așa cum îi plăcea să spună) în cercul eminentului poet de origine bulgară, Alexandru Macedonski (1854-1920) în anul 1886. Pe atunci, debutantul nu avea decât 16 ani. Cu numai 7 ani în urmă, tăcuse lira poetică a lui Eminescu, dar în atmosfera din România încă se mai resimțea suflul poeziilor lui geniale. La început, s-a îndreptat spre poezia simbolistă și, mai precis, spre cea a lui Macedonski, ceva mai târziu cunoaște poezia lui Baudelaire și Rimbaud. Însă, nici măcar la începutul drumului său artistic, nu a fost epigonul acestor autori. Și, totuși, ca să ajungă la maturitatea sa artistică cu volumul „Cuvinte potrivite” (1927), a avut nevoie de mai mult de trei decenii. În perioada aceea, atenția cititorilor din România era atrasă de cei patru mari poeți: Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Minulescu și George Bacovia. Fiecare dintre ei este într-adevăr un mare poet și, mai ales, profund original. Blaga- expresionistul, cântărețul neliniștii metafizice, Barbu – profesorul de matematică, un corifeu al ermetismului, Minulescu – simbolistul cu un remarcabil talent satiric, Bacovia – de asemenea simbolist, dar un contemplator pasiv al tragediei vieții de provincie.

De fapt, Tudor Arghezi s-a afirmat de timpuriu ca un poet total, absolut, străin curentelor efemere și capriciilor modei. Pe parcursul întregului său drum artistic, care a durat mai bine de șapte decenii, el a evitat cu tenacitate repetările de autor și afirma pe bună dreptate, că “debutează în fiecare zi

dată de Dumnezeu”. Debutul său întârziat a fost primit în viața culturală românească ca o adevărată senzație. Remarcabilul scriitor și critic literar George Călinescu a spus: “Tudor Arghezi este autorul unei poezii monumentale și puternice, ce înalță spiritul uman către soare!”

Cu volumul „Cuvinte potrivite”, Tudor Arghezi a introdus în lirica europeană din secolul XX o sensibilitate nouă, plină de contraste, întreținută de reflecțiile despre sensul vieții omenești. El a căutat asiduu acel ceva care se află dincolo de limita conștiinței noastre, purtând adesea un dialog furios cu necunoscutul, chinuit de îndoieli.

Prin Arghezi, în literatura română, pe prim plan, iese problema relației între individ și absolut, revin și temele despre nemurirea sufletului, importanța creației artistice, lupta și unitatea spiritului și a materiei. Pentru el, poezia este fructul eforturilor mai multor rânduri de generații. Se poate face analogie între estetica lui și cea a compatriotului său Brâncuși. Așa cum arta celui mai mare sculptor al secolului XX este inspirată din sculptura populară în piatră și în lemn din Oltenia, așa și poezia lui Arghezi se naște din modularea continuă a graiului păstorilor din Valahia. Sub pana sa, țipetele de la țară se transformă în “vise și imagini poetice”, veninul în “miere dulce”, noroiul și rănilile în “frumuseți” nestemate. “În fruct este un sâmbure amar, pentru că a crescut din furie – scrie el – iar existența lui este justificată, pentru că e un fenomen firesc, care se finalizează ca un proces genetic”

Poezia lui Tudor Arghezi, cunoscută lumii culturale datorită traducerilor făcute de o serie de mari poeți de talie mondială ca Rafael Alberti, Salvatore Quasimodo, Luc Andre Marcel, Gyula Illyes, Maria Teresa Leon, Alfred Sperber, Elisaveta Bagreana, astăzi e considerată una din culmile liricii moderne românești și europene. “În lume nu sunt mulți poeți din generația lui, a scris academicianul Tudor Vianu, care posedă energia uimitoare a lui Arghezi, fantezia lui splendidă și, înainte de toate, forța umană a acestor poezii”.

OGNEAN STAMBOLIEV
Ognean Stamboliev, laureat al premiului “Tudor Arghezi” Opera Omnia, 2014 și premiu pentru traducere din T.Arghezi, 2015.

Măinile mele

Măinile mele de teamă cresc
devin tot mai sălbatice.

Una din ele e mai vânjoasă
are forță și rupe,
cealaltă-i mai temperată,
măsoară totul cu prudență.

La ordinul primit se sprijină
reciproc
și nu iartă ce nu se cade.

Eu le iubesc pe amândouă la fel,
aș vrea să le mântui de rele
dar nu mă ascultă
și singure-și caută dreptatea,

de mă tot gândesc la ce-o să fac
dacă dreptate nu e
și-mi bagă degetele-n ochi
de nu mai văd lumina
nici măcar moartea.

Sunetele mă mângâie-n surdină

Degetele subțiri ale iubitei se joacă
pe clapele pianului,
ea are o bucurie interioară și surâde
ruptă de realitatea desuetă.

N-am întrebat-o nimic nici n-am
descoperit ce cântă,
poate fi și o improvizație proprie
din care irump sunete cu înălțimi
diferite
plăcute urechii care spintecă aerul
cu o uitare de sine care se imprimă-
n pereți
să-i dăruiască rafinament casei
copleșită de ploile lungi ale
toamnei.

Mă retrag în intimitatea camerei
mele,
nu se simte nicio mișcare, aprind
lampa de scris,
lumina ei acoperă masa și
calculatorul.
Sunetele mă mângâie-n surdină,
îmi par că ies din cuvinte
și se atașază de silabe,
se dezleagă de cântec în poeme,
degetele mele sunt degetele iubitei
care se mută-n mine ca o simfonie
și nu mai pleacă.

NICOLAE VĂLĂREANU
SÂRBU

Centenar Amelia Pavel

(7 noiembrie 1915 –
21 decembrie 2003)

Născută la București.

Studii:

- Liceul Regina Maria, București
- Facultatea de Litere și Filozofie la Estetică, Istoria Artei, Enciclopedia filozofiei; cu Tudor Vianu, George Oprescu, P.P. Negulescu, Dimitrie Gusti, Mircea Florian, Traian Herseni. Facultatea de Drept.

Activități:

- Între 1953-1977, cercetător principal și secretar de redacție științific la Institutul de Istoria artei al Academiei Române și revistele “Studii și cercetări de istoria artei” și “Revue roumaine de l’histoire de l’art”.
- Apoi cercetător științific la Muzeul Național de Artă - Galeria Națională.
- Din 1960, membră a Asociației Criticilor de Artă, -AICA- (comitetul național). Din 1994, cursuri de istoria artei moderne, secolul XX la Facultatea de Istoria Artei, Academia Națională de Artă.

Lucrări (selectiv):

- *Nicolae Vermont* (împreună cu Radu Ionescu), București 1958, Editura Academiei
- *Ion Theodorescu Sion*, București 1965, Edit. Meridiane

- *Ideii estetice în Europa și artă românească la răscruce de veac*, Cluj 1972, Edit. Dacia
- *Expresionismul și premisele sale*, București 1978, Edit. Meridiane
- *Sinteze, perspective, opinii*, București 1980, Edit. Meridiane (Antologie de critică românească)
- *Rembrandt (gravurile)*, București 1987, Edit. Meridiane
- *Peisaj natural, peisaj uman*, București 1987, Edit. Meridiane (Istorie a artei elvețiene)
- *Desenul românesc în prima jumătate a sec. XX*, București 1984, Edit. Meridiane
- *Stefan Câlția*, București 1989, Edit. Meridiane
- *Traietorii ale privirii*, București 1991, Edit. Meridiane
- *Pictura românească interbelică*, București 1996, Edit. Meridiane
- *Pictori evrei în România*, București 1996, Edit. Hasefer

Traduceri (din germană)

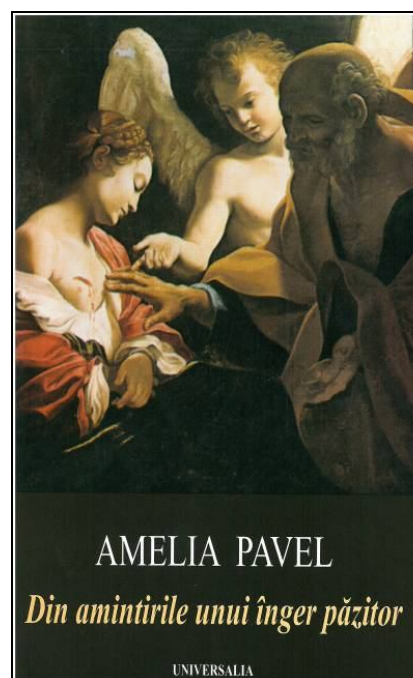
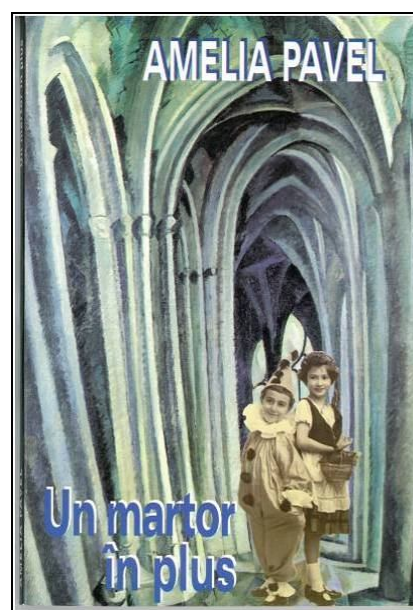
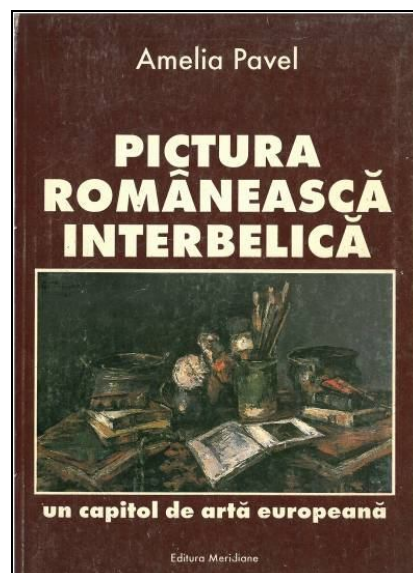
- Erwin Panofsky, *Ideea*, București 1975, Edit. Univers
- L. Dittman, *Stil, simbol structură*, București 1988, Edit. Meridiane
- Fr. Nietzsche, *Aforisme, scrisori*, București 1992, Edit. Humanitas (reeditare 2007, 2012)
- Fr. Nietzsche, *A doua considerație oportună*, 1994, Edit. Ararat

Lucrări în colectiv:

- Micul dicționar enciclopedic român (ambele ediții)
- Dicționar de termeni de artă, București 1995, Edit. Meridiane
- Lexiconul de artiști Vollmer, Leipzig 1960-65
- Lexicon der Kunst 5 volume, Berlin-Leipzig 1970-1978
- Allgemeines Künstler Lexicon Saur – Leipzig-München
- Din 1965, membră în Comitetul internațional al Lexiconului.

Publicistică:

- Studii de artă românească și străină în *Studii și cercetări de istoria artei* și *Revue roumaine d’histoire de l’art*.
- Cronică de artă românească la *România literară* (1961-1970) și de artă străină (1970-1991); la *Viața Românească* (1992-1997)
- Articole și studii în revista *Arta* (1954-1994)

SURÎSUL AMELIEI PAVEL

Imediat după terminarea facultății, am avut noroc. Mai întâi, am avut norocul să fiu repartizat la Institutul de Istoria Artei al Academiei. Apoi, potrivit uzanțelor de-atunci, am avut norocul să fiu preluat de la facultate și însoțit spre noul (primul) meu loc de muncă de Emil Lăzărescu, un mare medievist, fost deținut politic, elev al lui Nicolae Iorga. În sfârșit, odată ajuns la Institut, am fost plasat în "sectorul" de teorie a artei, condus de doamna Amelia Pavel. Acesta a fost cel de-al treilea noroc, decisiv pentru debutul meu academic. Amelia Pavel s-a dovedit a fi, pentru începătorul tatonant care eram în 1971, însoțitorul ideal. Pentru că avea nu doar autoritatea celui mai știutor, ci și pe aceea a unei anumite grații existențiale, a unui fermecător "om de lume", a unui interlocutor mereu și subtil disponibil. Foarte curînd, am hotărît, mai în glumă mai în serios, că suntem nucleul "vitalist" al instituției, cercetători serioși dar fără fasoane, gata să combinăm zelul intelectual cu buna dispoziție, sobrietatea studiului cu "ebrietatea" tonică a umorului.

Contextul nu era foarte încurajator pentru acest tip de opțiune. Vremurile erau amăruie, iar "populația" Institutului trăia în tensiunea inevitabilă a oricărei aglomerații de personalități puternice. Remus Niculescu, Theodor Enescu, Radu Bogdan, Sorin Ulea, Mircea Popescu ș.a. erau, toți, istorici de artă de prima mîna, unii loviți de soartă din rațiuni politice și recuperați cu greu pentru o carieră cît de cît normală, oameni traumatizați, cu orgoliul rănit și în permanentă confruntare cu împrejurările și cu cei din preajmă. În acest peisaj, Amelia Pavel funcționa ca un împlînzitor, sau, în orice caz, ca o prezență relativizantă, de natură să oxigeneze atmosfera.

Amelia Pavel aducea la rampă, alături de ceilalți savanți din Institut, dar altfel decît ei, ceva din reușita profilului intelectual al lumii de dinainte de război: formație umanistă cuprinzătoare, dublînd "specialitatea" cu o deschidere amplă spre toate zărrile culturii, apoi un bun gust îndelung exersat (și pe cale de dispariție în anii esteticii marxist-leniniste) și,

nu în ultimul rînd, bunele maniere ale unei solide educații "burgheze". Pedagogia Ameliei era, prin urmare, "totală". Iradia spre mai multe registre deodată, modela prin contaminare.

Într-un interviu televizat din ultimii ani, am regăsit-o pe prima mea "șefă" în forma ei dintotdeauna: afaibilă, tonică, rafinată. Numai ea putea vorbi cu tandrețe despre "avantajele" peisagistice ale cartierului Balta Albă (unde locuia), numai ea putea spune că fericirea este capacitatea de a te accepta așa cum ești și de a valorifica pînă și păcatele proprii în perspectiva unei finale împăcări cu Dumnezeu. Numai ea știa să adauge decalogului două "porunci" prin excelență mîngîitoare: 1. Să nu ai pretenții nesăbuite nici de la tine, nici de la alții, nici de la vremuri, 2. Să fii vesel, atît cît o îngăduie istoria și buna-cuviință. Con-

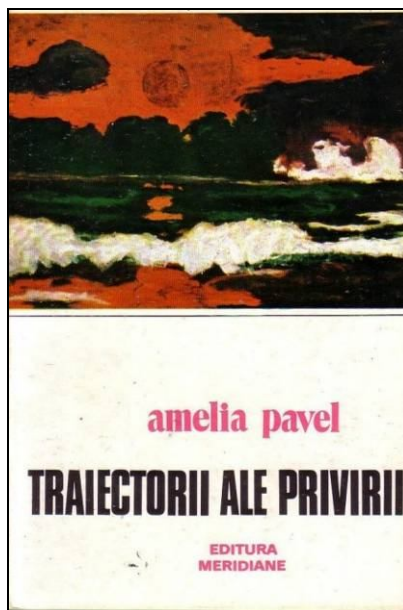
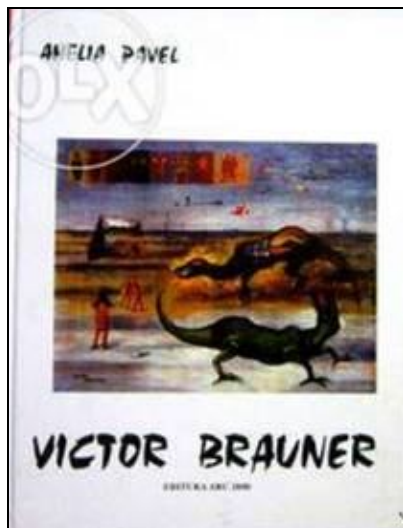

secvență cu sine, a scris memoriile "bune", adică neresentimentare, libere de obsesia judecăților radicale, a imaginilor gata-făcute despre un trecut sistematizat, îndeobște, în alb-negru.

Expresia supremă a omenescului este *surîsul* – spunea, în același interviu, Amelia Pavel, evocînd celebrul înger de la Reims. A trăit mereu, indiferent de circumstanțe, sub semnul unui surîs amuzat, înțelegător, resemnat uneori, plin de speranță întotdeauna. Găsise rețeta optimă a supraviețuirii inteligente "in dürfziger Zeit". A funcționat perfect și după marea schimbare din decembrie 1989, pe care Amelia o numea inspirat, cu umor specific, "întorsătura". Zicea că nu face decît să adapteze la limba română ceea ce nemții numesc "die Wende". "Întorsătura" e însă o soluție ideală pentru a clasa "enigma" revoluției române: ea înseamnă și *răsucire*, învîrtire pe loc, modificare de poziție, dar și *cotitură*, viraj, reorientare, ba chiar, pentru dezamăgiți, *întoarcere* îndărăt. Ce s-a întîmplat, deci, în 1989? Foarte simplu: lucrurile au luat o *altă* "întorsătură"... Surîsul Ameliei Pavel ne încurajează să credem că e vorba de o întorsătură rentabilă, care merită să fie asumată pînă la capăt... Surîsul acesta ne-ar fi de mare folos astăzi. La nevoie, l-am putea regăsi totuși, intact, în firea descendenților direcți ai familiei: Veronica și Toma. S-ar zice că avem de a face cu un mister genetic pe care tot buna dispoziție ameliană l-ar putea explica. Parțial.

ANDREI PLEȘU

(articol apărut în *România literară*, decembrie 2013, republicat cu acordul autorului)

Mama

Nu e ușor să scriu despre Amelia Pavel, pentru că, oricât ar fi fost ea de activă în viața profesională, pentru mine ea era doar "mama". Viața e în așa fel construită încât copiii își înțeleg pe deplin părinții târziu, uneori abia când ating vârsta părintelui.

Mama s-a născut pe 7 noiembrie și mă bucuram că era defilare "pentru ea". În clasa I, când m-au întreat ce sărbătorim pe 7 noiembrie, am răspuns cu convingere: *ziua mamei mele!*

Mi-o aduc aminte ca iubitoare de cărți și ca o persoană extrem de organizată. Spunea că mama și bunica ei au învățat-o să fie nu numai punctuală, dar și să nu stea niciodată degeaba. Când mă vedea puțin tristă, îmi propunea o ocupație, zicându-mi că activitatea binedispune, în timp ce statul degeaba produce tristețe.

Educația pe care am primit-o de la mama a fost bazată pe principiile cu care fusese și ea crescută. Orele de masă, de lecții, ca și promisiunile, trebuiau respectate cu strictețe.

Mama i-a dat în multe ocazii lui Toma, fratele meu mai mare, responsabilități în legătură cu mine. Când eram la Predeal - la casa de odihnă - și ea pleca în vreo excursie, rămâneam cu Toma și mergeam la cantină când se serveau mesele, iar lumea ne admira cumînțenia. Toma era responsabil și cu exersatul meu la pian: trebuia să supravegheze că studiam o oră. Pot spune azi că mama ne-a obișnuit cu o disciplină care mie mi-a fost de mare folos. Astăzi criteriile de educație s-au schimbat.

La 5 ani, când am avut poliomeilită, trebuia să stau cu mâna stângă pe un suport ortopedic, lucru care nu-mi plăcea. Abia acum apreciez ideea mamei de a-l fi învelit în același material cu husa unui fotoliu din casă și de a-mi fi spus, ca să mă convingă să-l port, că aparatul ortopedic (pe care-l botezasem "Rădulescu") nu era altceva decât brațul unui fotoliu mai mic.

Casa era plină de cărți, unele legate în piele, în germană și franceză, moștenite de la părinții ei. Erau și multe cărți în românește, ediții vechi. M-am uitat de sute de ori la cărțile *cu poze* despre marile muzee din lume, cu reproduceri de artă de o

calitate deosebită. Cărțile erau *bătute* de praf de două ori pe an, la *curățenia mare*.

Cât Toma cu mine eram mici, mama a stat cu noi acasă. Cel mai mult îmi plăcea când o ajutam la prăjituri, avea un caiet de rețete de la Gra (bunica ei, străbunica mea). Din păcate, când a început serviciul, plăcerea cu prăjiturile s-a terminat. Sigur că mi-era ciudă că *cei de la serviciu mi-au luat-o pe mama*. Așa ar fi gândit orice copil, mai ales la sfârșitul anilor 50, când multe mame erau casnice. Diriginta ne întreba la școală meseria părinților și majoritatea fetelor spuneau: "mama - casnică". Doar eu trebuia să spun lungul titlu: "mama - cercetătoare științifică la Institutul de Istoria Artei al Academiei"- și mi se părea - ce eroare!!- că ar fi trebuit că mama să fi fost casnică.

I-am înțeles târziu dificultățile pe care le-a avut ca profesionistă în lumea dominată de bărbați. Abia când am ajuns în Canada, în anii 80, și am lucrat la o companie multinațională, unde numai două femei eram calificate cu profesia de chimist, restul fiind telefoniste sau dactilografe, am realizat atmosfera nefavorabilă pe care a trebuit mama s-o înfrunte. Totuși, prin disciplină, voință, cultură și conștiinciozitate, ea a reușit să se afirme.

Din când în când, mă chema s-o vizitez unde lucra, în incinta Muzeului de Artă din fostul Palat Regal. Acolo am dat mâna cu mulți din foștii ei colegi, printre care și cu Andrei Pleșu, cu care ulterior m-am împrietenit și despre care am scris în

cartea dedicată mamei, "Oameni pe care i-am cunoscut" (Editura Vatra Veche, Tg. Mureș, 2015).

După ce am plecat din țară, în 1982, mama ne-a vizitat de câteva ori. Când scria sau traducea câte o carte, mă ținea la curent prin telefon. În scrisori, când primea vreun premiu, îmi relata faptul cu simplitate. Având o fire modestă, era foarte iubită și respectată de vecinii din Baltă Albă.

La sfârșitul anilor '90, ea a fost prima care m-a încurajat în încercările mele literare. Când am venit de câteva ori în România, mi-a dat cărți scrise sau traduse de ea. Iată, îmi spuneam, am început mult doritul *dialog* cu mama.

Într-o zi de noiembrie, în 2003, am sunat-o la telefon și, când am întreat-o ce mai face, mi-a spus: "îmi pare rău că n-am vești foarte bune: am căzut". În decembrie 2003 n-a rezistat operației de fractură de șold. Fusese perfect sănătoasă, tocmai împlinise 88 de ani. Nu apucasem să văd interviul pe care-l dăduse cu câteva zile înainte la emisiunea TV "Profesioniștii" a Eugeniei Vodă, am primit înregistrarea abia în anul următor. Astăzi interviul e pe Internet.

Am regretat că n-am putut comunica mai mult cu mama după începerea *dialogului*.

Cu ocazia centenarului, am dorit să-i aduc un omagiu cu volumul dedicat ei și cu aceste câteva amintiri despre o mamă de la care am avut ce învăța!

VERONICA PAVEL LERNER

Eseu

Identitatea ca barem de existență

(IV)

Pe numeroasele drumuri, sensuri de mers, direcții de înaintare ale primei jumătăți de veac XX, oamenii și națiunile se opresc pline de confuzie văzând brațele a ceea ce numeam uriașa balanță a stângii și drepte care acoperă încet, dar sigur, mișcarea peisajului universalist și democratic al Europei Națiunilor, unde nu se circulase, niciodată până atunci, dintr-o țară în alta, cu vize și pașapoarte... Al doilea război mondial a început pe fundalul acestor conștientizări și proiecții, cu efective militare de țară și opțiuni capabile să internaționalizeze rapid conflictul european. Ceea ce se punea în discuție de această dată era chiar rolul central al Europei în civilizația planetară, valențele ei de susținătoare a politicilor de echilibru, identitatea ei continentală, silită să admită ori nu existența în interiorul său a două modele de putere a statului de drept, adică a două modele de stat în sens generic, modele de administrare a societății, de civilizație, de țință formativă, de opțiune, inclusiv identitară. Între Estul și Vestul continentului se rescria, în parametri moderni, vechea sciziune dintre Estul și Vestul fostului mare imperiu roman, dintre două paliere ale creștinismului, care tindeau să perpetueze în timp două modele de lume, de religie, de stat, de civilizație, adică fundamentul pentru două feluri de a percepe standardul identitar al ființei omenești, dincolo de entitățile numite națiuni și dincolo de Europa Națiunilor. Marea criză economică reevalua capacitatea bătrânului continent de a rămâne actantul unitar și controlorul principal al traficului civilizației planetare. Dacă această criză (1929-1933, perioada ascensiunii lui Hitler la putere) aducea în discuție chiar modelul european de civilizație, răspândit până atunci în lume, al parcursului intercontinental de bunuri și de valori (inclusiv modurile lui de promovare) pe șosele cu sens unic de mers (să exporti doar produse finite, după ce ai importat doar materii prime), acum intervin tentații și impulsuri noi. Pe lângă pârghiile economice inter-state ca unități de acces spre păstrarea controlului unora asupra altora (numărăm inclusiv marile companii supranaționale), religia tinde să-și păstreze rolul de prim plan în marele joc. Creștinismul (cu cele două paliere, ortodoxia și catolicismul, dar și

cu diverse alte ramuri, în principal Protestantismul) pe de o parte și islamismul pe de alta, sunt percepute ca factori identitari mai ales de către minoritățile etnice care trăiesc în spațiul majoritar al altor națiuni ori religii. Ca urmare, conflictul se desenează mereu mai clar. El afirmă personaje care țâșnesc în spațiul identitar al unor națiuni fără să facă parte din plasma lor. Dau un singur exemplu: Corneliu Zelea Codreanu figurează în istorie ca legionar român, deși era jumătate neamț și jumătate polonez. Acest conflict de anulare a entității spirituale duce la izbucnirea celui de-al doilea război mondial cu puțin înainte de jumătatea veacului XX și în același an când luase sfârșit războiul civil din Spania. Al doilea război mondial a distrus șazece de milioane de vieți omenești și 70% din infrastructura industrială a Europei, învingătorii au cerut daune uriașe celor învinși pentru refacerea standardelor antebelice, România a plătit daune URSS două decenii, controlul căilor de circulație ale civilizației planetare au revenit SUA și URSS, două modele diferite de globalizare. Lumea în întregul ei și-a schimbat Centrul, iar raporturile dintre centru și margini au devenit cu totul altele. Statele Europei Occidentale își unesc forțele spre a rezista mai bine avansului acestor doi coloși, mai exact avansului acestor noi tipuri de demers civilizațional. În 1954, ia ființă Comunitatea Cărbunelui și Oțelului, prima formă a Uniunii Europene de astăzi. Două mari blocuri militare însă, NATO și Tratatul de la Varșovia, au consfințit irevocabil falia uriașă a veacului XX, apărută în interiorul civilizației europene și umane, ca și existența a două tipuri de stat, de administrare, de modelare și de control al societății. Punerea în echilibru a sensurilor de mers pe marile drumuri ale economiilor naționale și ale civilizației în sens larg redevenea astfel posibilă, în fiecare dintre cele două arii. În registrul spiritual, hard rockul a dus la apariția a ceea ce s-a numit în SUA *New Wave*, iar în Franța *La Nouvelle Vague*, Noul Val, resimțit în muzică, apoi în cinematografie, artele plastice

și, în final, în literatură ca o cuprindere a sub-culturii (cultura de underground, de club de noapte) în aria mare a culturii și civilizației omenești. Marile mulțimi, acelea care fuseseră veșnic respinse de la accesul la drumurile de vârf ale culturii încercau astfel, în deceniul 7-8 al veacului, să-și ia revanșa. Dar Lumea pierduse iremediabil polenul marilor grădini, parfumul indicibil al florilor răsărite din amestecul de voci și culturi, pierduse dreptul de a circula liber pe planeta Pământ. Țările socialiste chiar numeau „lagăr” încercuirea în care trăiau. Organizația Națiunilor Unite, ca și Comunitatea Cărbunelui și Oțelului au fost primele tentative postbelice de cartelare pentru recăștigarea sensului multiplu, a căilor de liberă circulație în Europa postbelică.

Veacul al XX-lea a debutat în România cu marea răscoală țărănească de la 1907, semn clar al disjunției repartizării bunurilor între cei mulți și cei puțini, dar puternici. Față de restul Europei, România se resimțea după lunga noapte otomană și după apartenența unor teritorii ale sale la imperii care dispăruseră. Din acest motiv, aborda mai lent laimotivul anunțat al veacului în lumea europeană. În urma războaielor balcanice, România a câștigat Cadrilaterul, cândva parte a marelui regat tracic al Odrisiei, pentru care Marea Marmara fusese un lac interior. Prin Pacea de la București, din iulie 1913, revin României Caliacra și Durostor, în care existau 45 și respectiv 14 localități cu nume românești (respectiv 30% din populație era românească). Noua graniță pornea de la Turtucaia și se desfășura până la Marea Neagră, la miazăzi de Ekrene. Teritoriul inclus avea o suprafață de 8.371 km², pe care trăiau peste 300 de mii de locuitori; tot în urma păcii, Regatului Sârb i-au fost date însemnate teritoriile macedonene, locuite și de români, care la recensământul din 1921 erau majoritari în localitățile Bitolia, Crușovo, Moloviște, Beala-de-Jos, Beala de Sus, Veleş, Preaspa, Ohrida, Strunga, Tetovo și altele). După primul război mondial, statul național român a atins granițele care i-au adus numele de România Mare. În 1918, Transilvania și Basarabia au intrat în componența statului, iar în 1919 (după Trianon și cedarea unei părți a Banatului numit de atunci Sârbesc) armatele sârbești s-au retras, în sfârșit, din Timișoara. Perioada interbelică a fost, pentru identitatea românească, a doua mare perioadă de glorie, epoca de aur a →

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ

„noilor clasici”, capabili să dea liniile directe ale unor programe definitorii pentru spiritualitatea și identitatea românească în întregul ei. În schimb, în urma celui de-al doilea război mondial, România a pierdut Basarabia, Bucovina de Nord, Bugeacul, care vor suporta, toate, soarta învinsului față de învingător. Dacă deportările din aceste zone vor fi încetate după moartea lui Stalin (1953), schimbul de populații, menit să modifice raportul dintre majoritate și minorități, a continuat. Conectarea acestor provincii – vorbitoare ale dialectului dacoromân, adică a limbii române literare – la bazinul culturii române a slăbit și s-a limitat la gramatică, la folclor și la evocarea perioadei de aur a culturii clasice. Chestiunea dialectelor românești de la sudul Dunării nu s-a mai pus (a valahilor trecuți la islamism în perioada otomană cu atât mai puțin), mai ales în condițiile în care România făcea parte din același lagăr socialist cu Iugoslavia, Bulgaria, Albania, Ucraina, iar atitudinea antifascistă a Greciei și standardele democratice ale Turciei le situau mai aproape de lagărul socialist, decât de Europa Occidentală. Recensămintele perioadei socialiste nu mai formulează întrebări referitoare la etnia locuitorilor, vorbitorii dialectelor aromân, meglenoromân și istoromân, fiind bilingvi, sunt considerați aparținători etnici la limba națională a statului din care fac parte și minoritățile par să se disipeze, încet și sigur, în masa etniilor majoritare. În plus, românii de la sudul Dunării nu li se recunoaște condiția de români, ei sunt numiți vlahi și li se taie orice legătură cu bazinul fundamental al românității aflate la nordul Dunării. Meglenoromânii, mulți trecuți la islamism cu forța, sunt o entitate de două ori ascunsă, nefiind recunoscuți nici ca vlahi. Ca urmare, au făcut obiectul schimbului de populații între creștini și musulmani de după primul război mondial, ajungând astfel în Turcia. Ei păstrează costumul național, hora, obiceiurile și meseriile tradiționale, dar nu au acces la marele bazin identitar al spiritualității românești. Totuși, în virtutea faptului că trăiesc pe pământul fostului Bizanț, unde erau înglobate regatele tracice ale Bithiniei, Misiei, Frigiei, Pontul și Trapezuntul, au accesat într-un fel neașteptat, dar sigur, chiar fundamentele formative ale marii bariere de protecție pe care Bizanțul o cultivase veacuri la rând, folosind Dunărea și Carpații ca scuturi de forță ale creștinătății orientale. Pentru statele

românești, România și Moldova, cea mai bună și mai sigură cale de conservare identitară a rămas folosirea limbii române și apelul, veșnic viu, la bazinul culturii populare. În ciuda tuturor tentativelor de aplatizare, de pierdere în uriașul univers al întâmplărilor veacului XX, românii au păstrat fără greș standardele identitare ale tuturor zonelor de formare și au produs valori menite să reafirme continuu apartenența spiritualității românești la un întreg cultural și de civilizație venit din adâncurile timpului și rămas distinct în lumea europeană a secolului XX. În ce privește reflexul ideologiilor majore ale veacului (de stânga și de dreapta) pe pământul românesc, el s-a soldat, în registrul uman, cu o emigrație uriașă față de numărul total al românilor. Au migrat spre Europa de Vest și SUA (în principal) cei care se considerau aparținători ai regimului dispărut în urma celui de-al doilea război mondial. S-a schimbat drastic, în a doua parte a secolului, raportul dintre populația urbană și cea sătească. Bucureștiul a crescut de două ori și jumătate, iar celelalte orașe de câte 4-5 ori. După schimbarea împărțirii administrative a țării (de la 17 regiuni la 41 de județe), au apărut numeroase orașe noi. Industrializarea a devenit o chestiune prioritară, învățământul de 7, apoi de 8 și de 10 ani a fost obligatoriu și gratuit pentru absolut toți copiii. După 1989, căderea – și în România – a sistemului socialist i-a făcut să migreze, cu aceleași destinații preferențiale, pe cei care se considerau în continuare adepții socialismului. Conflictul intern între “cei vechi” și “cei noi” a fost internaționalizat și multiplicat în comunitățile românești din afara granițelor, denivelările s-au aplatizat foarte încet, ambele tabere fiind manipulate atât de forțele politice din țările de origine, cât și de acela din țările de destinație. Proiecția regionalizării României ca efect al apartenenței sale la UE a dus nu la dezvoltarea, ci la dispariția multor centre orașenești, care, de altfel, se află

Vida Gheza, Monument, Carei

în plin proces de externalizare a forței de muncă prin falimentarea obiectivelor economice ale perioadei socialiste, care satisfăceau necesitățile din interiorul CAER. După 1989, în România și Republica Moldova au reapărut analfabetismul, viața culturală s-a diversificat în universuri mici, după caracteristicile grupului care străbate un sens sau altul de pe marile drumuri posibile ale lumii. Liberalizarea forței de muncă și integrarea României în structurile UE a schimbat raportul de forțe între românii rămași în țară și aceia care trăiesc în afara granițelor. Situația e valabilă deopotrivă pentru teritoriul celor două state românești, dar și pentru Voivodina, comunitățile din Ungaria, Ucraina. Cei peste 12 milioane de români aflați în afara granițelor României și Republicii Moldova, în comunități foarte vechi și stabile, trebuie să spunem fără nicio urmă de îndoială, afirmă valori identitare, direcții de mers pe căile veacului care nu pot fi și nu trebuie ignorate.

Cifra de 12 milioane a fost dată publicității printr-o *Declarație comună* semnată la Arad pe 11-12 martie 1999 de Uniunea Democrată a Românilor din Croația, Mișcarea Românilor și Vlahilor din Timocul Sârbesc, Alianța Creștin-Democrată a Românilor din Ucraina, Asociația Culturală a Istoromânilor, Uniunea pentru Limbă și Cultură Aromână, Asociația Social-Culturală a Românilor din Transcarpatia-Ucraina (cu numele George Coșbuc!).

Acestora trebuie să le adăugăm comunitățile românești din lumea largă, rezultate în principal din migrația forței de muncă, dar și din cauze politice care i-au alungat din propriile lor țări. Și ei însumează multe milioane de oameni.

Atât prin masa lor echivalentă cu a celor dintre granițele României, cât și prin sincronizarea cu noile culturi de adopție, românii aflați dincolo de hotarele statelor românești ne fac să înțelegem că identitatea nu ține doar de puterile statului ori de șansele pe care le oferă exclusiv solul natal, ci și de capacitățile spiritului fiecărui om de a-și apăra ființa originară.

Apartenența fiecăruia la neamul lui este egală cu însăși calitatea sa de om: ești ceea ce te-ai născut să fii, fără să refuzi multiculturalismul.

Confruntată cu marile deschideri aduse de finalul de veac XX, spiritualitatea românească se află în pragul unor necesare evaluări ale întregului, capabile să-i permită saltul spre tentațiile și posibilitățile uriașe al începutului de mileniu III.

Jurnalele culturale și megatendințele într-o lume globalizată

Într-o postare pe blogurile „Adevărul” din data de 23 octombrie 2015, domnul Nicolae Manolescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România, important critic literar, pune problema jurnalismului cultural în lumea actuală (*Dar jurnalismul cultural?*).

În esență, domnia sa considera că acesta este văduvit de susținere în mediul cultural, că este imposibil ca jurnalismul cultural în forma print să dispară din peisajul cultural românesc, plus că s-a deschis un sac fără fund, nimeni nu mai poate controla fenomenul, cărțile vor scăpa de sub controlul academic, specializat.

Pe această temă importantă a literaturii române, se deschid noi canale de abordare a jurnalismului cultural. Când abordezi fenomenul, trebuie să ai în vedere *megatendințele* care străbat societatea globalizată și super informatizată.

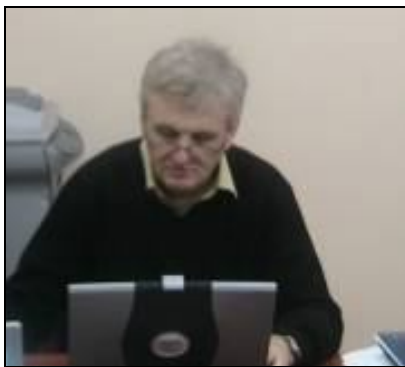
1. Convergența digitală, lumea s-a schimbat, este o altă lume.

Transformarea digitală schimbă modelele culturale, de afaceri și zona concurențială. Declinul înregistrat de utilizarea PC-urilor și creșterea gradului de adoptare a dispozitivelor mobile presupun alte abordări. Un nou univers de lucru apare alături de noi oportunități de a utiliza eficient o gamă largă de dispozitive interconectate prin intermediul *Internet of things*.

Pe măsura ce amenințările informatice continuă să se multiplifice, devine tot mai greu ca datele, proprietatea intelectuală și informațiile personale să fie protejate eficient.

Stilurile de lucru și mijloacele de a stimula talentele devin tot mai agile și flexibile în universul digital; tehnologiile digitale și robotice vor potența tot mai mult sau chiar înlocui munca oamenilor.

Alimentată de convergența dintre mediul social, mobil, „cloud și big data”, precum și de cererea privind accesul la informații oricând și oriunde, tehnologia are un puternic impact în toate zonele societății, dar mai ales în sfera de business a unei companii, influențând cultura în mod evident. În prezent, companiile, printre care și editurile, formatorii de opinie, jurnaliști independenți dispun

de foarte multe posibilități de a utiliza eficient o gamă largă de dispozitive interconectate prin intermediul "Internet of things". Operatorii culturali, alături de alți operatori economici, pot avea acces la mari cantități de informații, pot pătrunde pe noi piețe, în noi zone, la noi grupuri de oameni.

În viitor, peste 15-20 de ani, omul va interacționa direct cu mijloacele digitale, informația va fi instantanee!

Deja, în lumea literară românească, majoritatea revistelor, majoritatea scriitorilor au migrat în mediul virtual, au bloguri, au pagini pe rețelele de socializare, opera literară ajunge foarte repede la cititor. Scriitorul nu mai are răbdare, criticul este depășit, eseistul pare preocupat de alte teme. Unii scriitori chiar își creează cărțile pe rețelele de socializare, pe bloguri, apar comentarii chiar în procesul de creație. Cărțile se vând în format virtual, se plătesc prin card, editurile au sisteme de plată imediată, cartea ajunge la cititor în regim de urgență.

Ceea ce e mai important, motoarele de căutare permit o analiză complexă, aproape completă a operelor literare. Criticul va trebui să stea în lanul de cărți. Sacul nu este fără fund, este deschis, disponibil și controlabil cum n-a fost niciodată. Problema care se pune este a criticului disponibil, calificat pe domenii, specializat în metodele de lucru moderne. Lucrul în echipă se presupune din start! Lumea nu se va mai întoarce la locul știut, va zbura spre alte zări.

2. Importanța spiritului managerial.

Activitatea managerului devine acum un motor esențial de expansiune economică în piețele cu creștere rapidă. În unele cazuri, acești întreprinzători înființează companii inovatoare și cuantificabile, care capitalizează nevoile locale și inspiră și alți manageri.

Managerul se preocupă de expansiunea entității pe care o conduce într-o piață globală, conducerea unor jurnale culturale trebuie să fie preocupat de prezentarea cărților, scriitorilor, de cronicile literare, de interviuri cu oameni de artă, să reziste în mod eficient. Jurnalele literare ale Uniunii Scriitorilor nu sunt singurele care activează, apar jurnale susținute de scriitori din resurse proprii, fără compromisuri politice. Sunt deschise, scriitorii manageri gestionează informația într-un stil deschis, obiectiv, sunt predispuși la mai puține compromisuri. Fără management nu poți rezista în mediu social și nu poți atrage atenția asupra literaturii.

Jurnale gestionate bine de scriitori se dezvoltă mult mai rapid decât cele ale Uniunii, apar noi titluri, noi modalități de exprimare, scriitorii din linia a doua se dezvoltă mult mai rapid, investesc resurse proprii și reușesc mai bine. Apare o „nouă ordine în literatură”, indiferent ce doresc și consideră cei din conducerea filialelor Uniunii, noua mișcare îi depășește pe toți. Sunt atrași noi creatori, cu potențial, evitați de jurnalele clasice ale sistemului, aceștia se dovedesc mai activi, se susțin și se adaptează mai repede și mai bine.

3. Creșterea cererii de resurse pentru susținerea unui domeniu, cu referire la cel literar

Creșterea iubitorilor de literatură se face în valori absolute, dezvoltarea mediului literar și creșterea numărului de iubitori de frumos din clasa de mijloc vor alimenta creșterea cererii de resurse pentru susținerea domeniului. Revistele, altele decât cele ale Uniunii, devin tot mai active, își pun cuvântul, se organizează mai atent. Se solicită acces la fondurile alocate de stat prin susținerea jurnalelor literare, în vreme ce resursele alocate de societate pentru jurnalele culturale sunt finite din punct de vedere financiar și organizațional.

Se va intensifica lupta pentru resursele sistemului, competiția va deveni mult mai tensionată.

Lupta va schimba sistemul gestionat de jurnalele uniunii, asupra acestora se vor exercita presiuni mari, noile valori se vor impune într-o modalitate specifică, la un moment dat.

Premiile literare vor modifica peisajul literar. Schema susținută de Uniune se va prăbuși la un moment →

CONSTANTIN STANCU

dat, unii vor renunța, alții se vor retrage, alții nu vor înțelege fenomenul, alții nu vor mai putea duce lupta cu sistemul global, alții nu vor dori să lupte contra curentului actual. Vor apărea noi premii, cu valori mai însemnate, clasa politică, din spatele cortinei, va sprijini, indirect, noi sisteme de premiere, apoi editurile, grupurile de interese, noile reviste literare.

Noile provocări vor determina deschiderea de noi solicitări de resurse, jurnalele culturale se vor mișca mai greu, cele ale Uniunii vor solicita mereu resurse, ele nu vor mai veni, se va ajunge la limită.

Tot procesul de apariție a jurnalelor culturale va presupune transparență și securitate în același timp, închiderea în șablon va duce la blocaje și va genera blocaje.

4. Redefinirea domeniului valorilor culturale

Dezvoltarea sistemului „big data și a tehnologiilor mobile” culturale permit generarea și analiza informațiilor în timp real.

Aceste tendințe încep să definească o abordare fundamental diferită – trecerea de la servicii culturale la un management al culturii, cu o atenție mai mare asupra comportamentelor corecte, a prevenirii apariției non-valorilor, în timp real.

Altfel spus, succesul cere ca scriitorii să-și reimagneze abordarea domeniului cultural într-o altă modalitate.

Provocările legate de costurile unui jurnal cultural, calitatea actului literar și accesul la cultură vor continua să stimuleze inițiativele de reformare a domeniului cultural.

Numărul jurnalelor va cunoaște o adevărată explozie, presupunând soluții de tip comportamental, indiferent de nume, titluri, funcții, activitate anterioară.

Activitatea culturală va deveni mai activă zilnic în noi forme, prin noi mijloace, prin noi tehnici de marketing.

Jurnalele personalizate vor deveni tot mai prezente, cele ale Uniunii nu vor putea ține ritmul.

Apar noi jucători în zona culturală, cei din zona Uniunii se vor confrunta cu jucători culturali netradiționali, atipici, greu de înțeles și greu de prins într-un sistem clasic, bine cunoscut și în alte perioade ale istoriei literare.

Urbanizarea literaturii. Noile capitale culturale

Jurnale literare vor apărea în zone surprinzătoare, vor fi susținute de comune, de sate, oameni singuri, edituri, organizații neguvernamentale. Accesul la informația culturală va schimba geografia culturală, diferențele dintre centru și provincie vor fi mai puțin evidente. În paralel cu dezvoltarea economică din provincie, vor apărea și jurnale culturale în zone nonconvenționale. Unii își vor putea permite noi provocări, alții vor fi depășiți. Noi cărți, noi cronici, noi analize, noi istorii vor apărea mai rapid în zone în care Uniunea Scriitorilor nu va avea acces, revistele acestora vor fi depășite, vor apărea ca desuete.

Capitala va fi acolo unde vor fi jurnale culturale de valoare. Vor fi accesate din toată lumea. Se va cunoaște adevărata valoare, dincolo de micile jocuri „academice”.

Am întreprins această aventură în secolul al XXI-lea din motive obiective, abordarea s-ar putea să fie personală, dar a avea o altă opinie este un demers specific celui pasionat și interesat de viața sa.

Exemplele sunt relevante.

Poetul Aurel Pantea, premiul pentru poezie pe 2014, acordat la 31 august 2015, are o percepție dinamică: e prezent în mediu virtual, are cont pe rețeaua de socializare, a fost prezent la cel mai importante evenimente literare, aplică un marketing cultural

Vida Gheza, "Recolta" (cca 1960)

agresiv, intră în relații culturale cu multe persoane, acceptă jocul dintre cultură și organele puterii locale, promovează revista „Discobolul”, este în tandem cu alți scriitori și critici literari, își publică poemele „instant”, la fel ca mulți alți scriitori. Acceptă comentarii la poemele sale, dă semnale altor scriitori, altor reviste. Dacă nu ar fi procedat așa, nu ar fi fost atât de cunoscut.

Sunt scriitori care sunt prezenți în mediul virtual, pe rețelele de socializare precum Alexandru Petria în simbioză cu Editura Adenium. El a publicat antologii de poezie și proză, asumându-și responsabilitatea pentru selecția făcută, sfidând canonul.

Daniel Corbu are blog personal, e activ prin editura Princeps Multimedia Iași, susține poezia bună românească împreună cu mari actori, fixată pe dispozitive de stocarea informației, a făcut o analiză pertinentă a poeziei postmoderne, ca rostire de esență, are pagină de Facebook, distribuie revista în format electronic.

Scriitorul Geo Galetaru activează în comuna Dudeștii Noi, județul Timiș, e activ în mediul virtual, are cont de Facebook, gestionează în format electronic și print revista „Sintagme literare”, a lansat un almanah literar, promovează tineri scriitori. La fel poetul Ioan Barb din Călan, zonă monoindustrială, reușește să editeze o revistă „Algoritm literar”, finanțată prin mijloace proprii, promovează literatura creștină, domeniu evitat de revistele uniunii.

La fel, poetul Nicolae Băciuț gestionează Editura Nico din Târgu-Mureș, are în proiect 100 de cărți pentru Alba-Iulia - 2018, o sută de ani de la Marea Unire, proiect cu impact. Este un aprig susținător al revistei *Vatra veche*, unde publică lunar mulți scriitori români și străini, sunt promovate mari personalități ale culturii române precum Ioan Alexandru sau Nicolae Steinhardt, etc. Se implică în proiecte culturale ample.

De remarcat prezența editurilor digitale, cu expunere internațională.

Jurnalele de cultură nu suferă, ele se transformă și aduc informația culturală în zone de neimaginat în alte vremuri, la oameni surprinzători.

Megatendințele schimbă lumea zilnic, informația culturală e controlabilă la un nivel extrem, cum n-a fost niciodată, „motoarele de căutare” dinamizează peisajul cultural.

Ancheta „Vatra veche”

Exilul românesc

Emilia Amariei:

„Numai acasă ești un om
întreg, pentru acolo sunt
rădăcinile”

Sunt născută în 1959, la Borca, în jud. Neamț. Am urmat acolo cursurile Liceului „Mihail Sadoveanu”. De la vârsta de 20 de ani, locuiesc în Ardeal, în județul Mureș. Am participat la cenaclurile Bibliotecii „Petru Maior” din Reghin, publicând în revista „Flacăra”, la Atelier literar. Am publicat apoi într-o carte cu toți membrii cenaclului și în alte publicații ale vremii. Având copii și fără soț fiind, am fost nevoită să aleg drumul străinătății pentru a supraviețui. Cunosc personal amărăciunea acestui trai de exilat economic. Am renunțat să mai scriu pentru mulți ani, m-am certat cu poezia. M-am complăcut și eu și am mers cu valul, însă din străfunduri, versurile au strigat și au ieșit din nou la suprafață. Am 56 de ani și sunt încă exilată în Germania. Am fost aproape 10 ani în Italia. Am purtat copiii în școli și facultăți cu banii făcuți afară. Eu nu am nimic, nici măcar pensie nu voi avea, pentru că am lucrat la negru. Am dat României 3 oameni frumoși, pregătiți, cu caractere deosebite, care se luptă să supraviețuiască în țară, tocmai pentru că știu de la mine ce înseamnă „afară”. La vârsta mea, nu am nicio siguranță, nicio perspectivă, decât că mă încred în Dumnezeu. Și scriu. Voi lupta să și public. Am învățat să lupt și să îmi recapăt stima de sine.

*

-Exilul a rupt, geografic, familiei în două – o parte a rămas în țară, cealaltă s-a stabilit „dincolo”. Ce suferințe particulare ale acestei rupturi aduce exilul? Indiferent de motivele lui?

-Dispare stima de sine, psihicul cedează, dorul macină și, neavând de ales, rămâi, totuși, blocat în această stare forțată! Niciodată o ruptură de acest gen nu va aduce mai mult decât durere. În afară de faptul că poți cunoaște alte culturi, alte obiceiuri, exilul nu aduce nimic bun, decât ceva bănuți amărați, pentru care, practic, ne vindem sufletul.

România este o țară de bătrâni și

copii triști. Îmbrăcați mai bine poate, hrăniți bine, însă triști și deprimați.

Ținând cont că de acești copii depinde viitorul României, consider o mare suferință generală, care pune în pericol viitorul țării.

-Care sunt vămile exilului? Ce praguri sunt mai greu de trecut de către un exilat?

-Acomodarea la alte obiceiuri, acceptarea statutului de slugă în casa altuia, umilințele, batjocura, exploatarea. Râuri de lacrimi și zile gri. Supraviețuire, nu viață!

-E diferit modul de asumare și manifestare a exilului românesc, comparat cu exilanții altor țări europene? Nu doar din perioada comunistă, ci și înainte și după aceasta!

-Este diferit din multe puncte de vedere. În primul rând, românul muncește din greu, acceptă orice, suportă orice și nu știe să-și ceară drepturile, nu știe cât valorează, este educat să plece capul. În timp ce exilații din țările africane sau arabe, de exemplu, nu muncesc, nu fac decât bișniță, îi găsești la toate colțurile cu genți de marfă la vanzare!, românii trudesc din greu și, totuși, sunt subapreciați. (Excepție cei puțini, care uneori ne fac de rușine, însă foarte puțini!)

-Ce șanse are scriitorul român care pleacă în exil? Dar omul de știință? Dar omul fără pretenții intelectuale, fără mari nevoi culturale?

-Scriitorul care pleacă în exil și este deja consacrat, probabil are o șansă dacă este foarte bun! La fel și omul de știință, doar că acestuia cu siguranță i se va cumpăra inteligența și vor semna alții ca fiind autorii descoperirilor sale. Tipic românesc. În țară sunt ignorați, în afară sunt exploatați!

Omul simplu? Are doar șansa de a-și câștiga pâinea și, eventual, a-și clădi o căsuță pe care, lucrând în România nu ar clădi-o niciodată. Comparativ cu câștigul, pierderea e mult mai mare, însă. Se distrug familii, se

îmbolnăvesc copiii de depresie și, odată întorși acasă, constată că nu mai au nimic. A meritat? Categoriec, nu! Consider exilul o masacrare în masă a populației, un mod grotesc de a distruge creierul, identitatea.

-Cum se poate afirma profesional, social, un exilat?

-Nu se poate afirma decât în cazuri izolate. Doar geniile sunt observate, restul este gunoi pentru ei.

-Ați resimțit discriminarea, din perspectiva condiției de exilat?

-Și cât de mult! Nu suntem considerați persoane, ci doar mână de lucru, nu avem voie să gândim! Așa ni se spune, ai venit aici să muncești, nu să gândești. Suntem marionete pentru ei, sclavi. Exilul este sclavia modernă. Și o dorință a celor ce manipulează lumea din culise, pentru a o amesteca, a crea un ghiveci din care să se hrănească ei.

-Ce loc ocupă credința în exil? Dar prietenii?

-Credința? Același loc ca și în țară. Cine îl are pe Dumnezeu îl duce cu el peste tot.

Prietenii? Să te ferească Dumnezeu de prietenia cu români, sunt mai răi ca orice nație și ca orice sălbăticiuni. De ce? Nu știu cum am devenit astfel. Poate lupta aceasta de a scăpa de sărăcie, de foame. Ne-am transformat în altceva decât eram. Iar cu străinii nu vei fi niciodată prieten. Ei doar se prefac până au nevoie de tine, apoi nu te cunosc.

-Ce perspective are ecumenismul în armonizarea relațiilor dintre exilați și populația țărilor gazdă?

-Nici una. Ecumeniștii, ca și oamenii politici, sunt corupți și doar preocupați de interesul lor. Nu există intermediar. Cum spuneam, cine îl are pe Dumnezeu în inimă îl are oriunde și se va manifesta ca atare. Doar gândirea trebuie educată. Românii sunt un popor de depresivi din cauza traiului nespuse de greu, dar și din cauza educației greșite. Am fost învățați să ne plângem, în loc să ne schimbăm gândirea. Un flux de gândire pozitivă ne-ar uni mai mult. Și asta ar schimba situația.

Probabil, ar trebui introdus în școli un curs psihologic de gândire pozitivă! Românii au nevoie să învețe să zâmbească!

-Care e diferența între exilații ideologici și cei economici, ca să etichetez așa pe cei care s-au →

NICOLAE BĂCIUȚ

Cheia

Nici inima nu poate să se frângă,
Nici dorul de divin nu va pieri,
Cât rugăciunea mă mai poartă încă
În cerul sfânt, nu mă voi risipi.

Și nici amarul, norii sau ispita
Nu vor putea să mă arunce-n hău,
Cât voi putea să mă numesc iubita
Unui așa de mare Dumnezeu!

Niciun potop nu va putea pătrunde
Prin zidul sfânt ce m-a înconjurat,
Iar sub aripa care mă ascunde
Nu voi simți durerea, niciodat'.

Nici lumea cu ispite sau tentații
Nu-mi va fi desfătare ochiului,
Cât El îmi va fi Cheia-n ecuații
Și mă va sprijini cu brațul Lui.

Mi-e străină toamna asta rece

Uneori, copacii sângerează,
Uneori și pietrele mai plâng.
Frunze ruginii pe-alei dansează,
Și e toamna iarăși, pe pământ.

Pe podețul strâmt, doar vântul bate.
Pașii tăi se-aud încă și-acum.
Frunzele le-acoperă pe toate,

Chiar și inima-mi, făcută scrum.

Mi-e străină toamna asta rece.
Are gust de galbene gutui.
Ploaia s-a pornit și nu mai trece,
Iar tu nicio vorbă nu mai spui.

A-nghetat și cerul într-o seară,
S-au brumat chiar stelele, pe rând.
Nu te mai găsec nici pe afară,
Nici în ceruri și nici pe pământ.

Te-am pierdut cu toamna cea trecută
Undeva, prin alte galaxii,
Și ai nins, iubirea mea pierdută,
Pe pământ, în fulgii aurii.

Aș vrea

Aș vrea să mă pătrund de tine,
toamnă,
Să mă usuc cu frunzele pe ram,
Să trecem împreună-n veștejire,
Ca florile ce mi-au murit la geam.

Să-mi pui pe suflet roua dimineții,
Răcoarea nopții să mi-o dai zălog,
Căci nu mai știu în care galaxie
Să fug și pentru ce să mă mai rog.

Ce sunt acum, ce-a mai rămas din
mine,

Pe rând, de brumă, florile-au căzut,
Mi-e inima o nesfârșită toamnă
Prin care ca și roua am trecut.

Aș vrea să mă pătrund de tine,
toamnă,
Să sufle vântu-n mine, ca-n pustiu.
Romanța de iubire și durere
Pentru ce-am fost, pentru ce-aș vrea
să fiu.

EMILIA AMARIEI

→*exilat din motive de conștiință, față de cei care s-au exilat din nevoi materiale.*

-Exilații ideologici nu se vor compara niciodată cu cei economici. Primii vor urma cursul alegerii lor și vor fi mulțumiți sau poate chiar fericiți. Cu siguranță că au și ceva bani în cont, altfel nu ar pleca.

Ceilalți sunt cei mai năpăstuiți, plecați de nevoie, rupându-se cu greu de vatra lor. Deja ei pleacă răniți și rana aceasta nu se vindecă, se va mări încontinuu. Bucuria realizării materiale nu va compensa niciodată lipsa familiei, a iubirii, a afecțiunii. Câți copii se sinucid în România din cauza depresiei datorate lipsei părinților?! Cât pământ zace nelucrat? Câte fabrici s-au distrus?! E totul sub ochii noștri și noi nu facem decât să ne lamentăm. La fapte! Altfel, rămânem exilați din nevoi materiale pe veci!

-*Ce-l poate face, cu adevărat, fericit pe un exilat?*

-Vestea că se poate întoarce în țară, pentru că lucrurile merg bine.

-*Cum se poate pierde identitatea etnică în exil?*

-Nemanifestându-ne obiceiurile,

tradițiile, încercând să-i imităm pe alții, să fim altceva decât suntem. Românii au devenit materialişti când au dat de un trai mai stabil economic și riscă să-și piardă identitatea chiar și din acest motiv.

Știți zicala, râma când face ochi..

-*Este integrarea exilaților o problema insolubilă? Cum sunt priviți cei care-și caută o altă patrie?*

-Da este o problemă insolubilă. Numai acasă ești un om întreg, pentru că acolo sunt rădăcinile. Cei care-și caută o altă patrie sunt lași. În loc să ne schimbăm mentalitatea și să punem umărul la reconstruirea țării, în loc să luptăm pentru România noastră, ne complacem în ghiveciul acesta, pentru că este comod.

-*Care ar putea fi, pentru un exilat, înțelesurile dictonului latin „ubi bene, ibi patria”!*

-Cel mai bine este, totuși, acasă! Chiar și într-un bordei, într-o căsuță mică, într-o colibă, acasă este FERICIREA! Patria este parte din noi, noi suntem parte din ea, Dumnezeu ne-a dăruit o țară așa de frumoasă!

-*Cum se vede țara natală din exil? Cum se raportează imigrantul la țară, la valorile ei? La neîmplini-*

nirile ei? La așteptările ei?!

-Jalnic. Ne uităm, ascultăm și plângem de mila ei. Ne doare. Cineva să ne spună ce să facem să vindecăm această țară!

România este ca o față extraordinar de frumoasă, care a fost pângărită de niște violatori politici. Ne este milă de ea, ne pare rău, lăcrimăm văzând-o în această stare și suntem totuși, neputincioși.

-*Cine, de ce s-ar reîntoarce din exil în patria mamă?*

-De drag. Din dragoste. Din dorința de pace și liniște. De dorul de acasă. Pentru că rănilile de la tăierea rădăcinilor dor încontinuu. Pentru că vrem vindecare sufletească și trupească.

-*Ce compromisuri nu poate evita un român care alege să emigreze?*

-Acelea de a fi sclav, rob, slugă, marionetă.

-*Ce mai înseamnă pentru el patriotismul, naționalismul?*

-Manifestarea a tot ce e frumos în România, a tot ce este românesc, cu mândrie. Naționalismul? Are și el unele părți bune, însă românii nu prea mai sunt naționaliști, au devenit puțin camaleoni.

O PARALELĂ POSIBILĂ:
TEOLOGIE, FILOSOFIE ȘI
ARTĂ LITERARĂ
**LA HERMANN HESSE
ȘI MIHAIL DIACONESCU**

(IV)

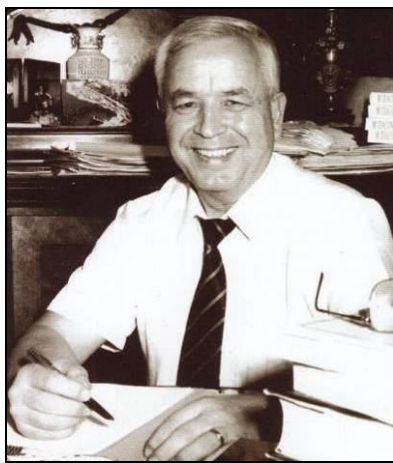
- Pentru că am amintit de ascendența lui Hermann Hesse pe linie maternă, respectiv de cei din familia Gundert, practicanți ai pietismului și misionari luterani în India, aș dori să-mi mărturisii ceva și despre mentalitatea socială, etică și morală a membrilor familiei mamei Dumneavoastră. Care erau motivațiile existențial-psihologice și religioase ale mamei preotese Aurelia?

- Vă spun, bineînțeles. Cu precizarea că relatarea mea va fi, în mod inevitabil, încărcată de stări afective și de trăiri nostalgice.

Pe linie maternă, mă trag din familia unui preot din Ardeal. În amintirile mamei și ale mamei Marița, bunica mea pe linie maternă, acest preot a devenit un fel de personaj mitic.

Aici trebuie precizat faptul că între 1763-1765, locuitorii a numeroase sate din sudul Transilvaniei – actualele județe Hunedoara, Alba, Sibiu, Brașov, Covasna – au emigrat în masă în Țara Românească, pentru a scăpa de sângeroasa teroare religioasă antiortodoxă instituită de trupele sinistrului general Nikolaus Adolf Freiherr von Buckow, din ordinul împărătesei Maria Tereza. Mii de familii de țărani ortodocși, care n-au vrut să treacă la Uniatism, și-au luat copiii și bruma de avere, îndesată în desagii puși pe cai și pe măgari, și au pornit pe potecile munților, numai de ei știute, spre miază-zi, în „Țară”, unde s-au așezat definitiv, întemeind noi sate. Acestea au fost întemeiate cu aprobările domnitorilor și marilor dregători de la București. De aceea, s-a spus în epocă: „Tota Transilvania ad nos venit”.

Exodul satelor ardelene a fost întetș și de măsurile drastice luate de același Freiherr von Buckow, generalul călău, pentru a organiza regimente de grăniceri formate din români pe culmile munților Carpați, la frontierele de sud și de est ale Imperiului Habsburgic.

O parte dintre acești fugari ardeleni s-au așezat pe cursul superior al râului Târgului, la nord de Câmpulung Muscel, unde au fondat satul Lerești. La Lerești, mai multe familii poartă până azi numele Austrieanu, în sensul că strămoșii lor au venit din Imperiul Habsburgic, respectiv din Ardeal. Printre Austrieni sunt și rude de-ale mele.

Cei care au fondat satul Lerești au pornit de undeva din Țara Făgărașului, peste munți, ascultându-l pe un bărbat numit Popa, o persoană cu mare autoritate. Numele lui arată fie calitatea sa de preot, fie descendența dintr-un preot. În amintirea acestui Popa, strămoșul meu pe linie maternă, în romanul *Marele cântec* am introdus un capitol special, în care i-am preamărit, după puterile mele, pe nobilii români și pe țărani din ținutul Făgărașului, aflați într-un conflict ireconciliabil cu principii calvini ai Ardealului, mari persecutori, și ei, ai Ortodoxiei noastre strămoșești.

În familia noastră, mai ales în povestirile mamei și ale bunicii pe linie maternă, maica Marița Stancu-Rădulescu, născută la Lerești, strămoșul de la Făgăraș era pomenit și cinstit ca preot.

De altfel, în copilăria și adolescența ei, bunica Marița a purtat numele de Popa. Numeroși alți descendenți ai familiei Popa trăiesc și azi în satul Lerești-Muscel. Mă văd cu ei mai ales vara...

- Deosebit de important pentru biografiile lui Hermann Hesse și Mihail Diaconescu mi se pare a fi faptul că, inițial, ei au fost destinați unei cariere preoțești. Am citit că Hermann Hesse a studiat la Seminarul Teologic din Maulbronn, unde a fost un elev strălucit.

- Ei bine, Mihail Diaconescu, cel ce vă vorbește, urma să fie trimis la Seminarul Teologic din București. În ultimul moment însă, profesoara Stela Andreescu, tanti Stela, cum îi spuneam noi, copiii, sora mai mică a mamei, a cerut imperativ ca „băiatul”, adică eu, să fie înscris la examenul de admitere la Școala Medie Tehnică de Arhitectură și Construcții Civile din București, pentru că, zicea ea, „țara de după război este ruinată” și constructorii vor avea în mod sigur „o pâine de mâncat”.

Dar, tocmai pentru că veneam dintr-o familie de preot și pentru că inițial fusem destinat Seminarului Teologic, în toți anii ciclului liceal am fost mereu prezent, în duminici și la alte sărbători, la slujbele oficiate în diverse biserici din București.

La Biserica Stavropoleos, am ascultat-o, între alții, pe Olga Greceanu, celebră pictoriță muralistă, care a fost și un predicator inspirat, ascultat de bucureșteni cu mare interes. Olga Greceanu își ținea predicile cu aprobarea și îndemnul Patriarhului Iustinian. Datorită ei, elev fiind la Școala Medie Tehnică de Arhitectură și Construcții Civile, am început să sesizez relația dintre doctrina Bisericii noastre și artele plastice, respectiv dintre teologie și estetică. Această relație m-a preocupat ulterior toată viața. Un fruct al acestei preocupări este tratatul pe care l-am intitulat *Prelegeri de estetica Ortodoxiei*.

- În anii adolescenței și ai tinereții, Hermann Hesse a făcut o adevărată pasiune pentru operele romanticilor germani Hölderlin, Adalbert von Chamisso, Clemens Brentano, membru marcant al grupării de scriitori de la Heidelberg, Joseph Freiherr von Eichendorf, maestru al unor evocări epice pline de lirism nostalgic, Novalis, discipol al marelui naționalist Johann Gottlieb Fichte, dar și pentru volumele lui Friedrich Wilhelm Schelling, cel mai important reprezentant al cercului de scriitori romantici de la Jenna, teoretician al idealismului transcendent și al principiului identității, și alții... Vă rog, stimate domnule Diaconescu, să-mi amintiți și Dumneavoastră câțiva dintre autorii care v-au marcat tinerețea! →

Convorbire notată de conf. univ.
dr. TANȚA ROTĂRESCU,
muzicolog

- În anii 1955-1960, eu am finalizat, ca student, o parte din lecturile care mi-au marcat definitiv sufletul. La etajul unu, la biblioteca Facultății de Filologie, masa mea, pe primul rând, lângă fereastră, mi-a fost mereu rezervată. Dacă cineva se așeza acolo din greșeală, doamnele bibliotecare aveau grijă să spună că locul acela este ocupat... În anii aceia frumoși i-am citit pe cronicari, am recitat Eminescu... M-am lăsat cucerit de Vasile Pârvan, Xenopol, Iorga, admitând că tata avea dreptate să-l preamărească, de Hasdeu, N. Cartoian, P. P. Panaitescu, Constantin C. Giurescu, Rosetti, pe care îl audiam la cursuri, Sadoveanu, G. Călinescu, pe care l-am ascultat în anul al cincilea de studii (pe timpul meu, durata studiilor la facultate era de cinci ani), Balzac, Stendhal, Baudelaire, Dostoievski, despre care Tudor Vianu ne-a ținut un curs special, publicat apoi într-o broșură, Goethe, Schiller, despre care ne-a ținut un curs profesorul Jean Livescu, Gottfried Keller, Dickens, Mark Twain, Jack London, Walt Whitman și alții. Pe Blaga, pe Crainic – amintit în discuții pe furis, întrucât studenții știau că, în calitate de naționalist și anticomunist ferm, fusese întemnițat – pe Goga, Rebreanu, Dimitrie Gusti, Sextil Pușcariu și pe alți mari autori eliminați din programele oficiale de studii. Pe aceștia i-am citit, încălcând cenzura ideologică a acelor ani, în afara programelor de la facultate, limitative și simplificatoare.

Între scriitorii amintiți, Crainic a avut, ca și la Vulturești, un loc cu totul aparte.

Cărțile lui mi-au fost aduse de doi colegi în care aveam mare încredere. Lectura tainică a operei sale m-a pregătit pentru contactul de mai târziu cu opera Părintelui Dumitru Stăniloae...

- Înainte de a vă solicita acest interviu, îmi formasem deja opinia că Hesse manifestă uneori tendințe moralizatoare. Mai precis – datorită faptului că s-a format în anii săi tineri într-o familie pietistă și îndeosebi grație pasiunii pentru romanticii germani, opera epică și lirică a lui Hermann Hesse are o importantă dimensiune spiritualistă și etică.

Și proza lui Mihail Diaconescu, respectiv ciclul celor zece romane care laolaltă formează „fenomenologia epică a spiritului românesc”,

dar mai ales tratatele de estetică, de istoria literaturii dacoromane și de teorie literară prin care el s-a impus, au o clară orientare spiritualistă în sens creștin. Nu întâmplător, Mihail Diaconescu este considerat de mari personalități ale culturii noastre nu numai un scriitor clasic în viață, ci și un apologet al Ortodoxiei.

Hermann Hesse a scris și versuri cu o evidentă marcă romantică, dar, mai ales, simbolistă. Istoricii literari și esteticienii care vorbesc despre epoca romantică în evoluția culturii europene subliniază dimensiunea religioasă a curentului.

Ecourile simbolismului în lirica lui Hermann Hesse sunt vădite cu predilecție în culegerile pe care el le-a intitulat *Muzica singuraticului* (*Musik des Einsamen*, 1915), *Poezii* (*Gedichte*, 1922) și *Mângâierea nopții* (*Trost des Nacht*, 1929). Refracții ale curentului se fac remarcate și în romane. Nu întâmplător, pe timpul când a condus revista *März* (*Martie*) la München, înainte de primul război mondial, Hermann Hesse l-a publicat, între alții, pe Maurice Maeterlinck, reprezentant ilustru al simbolismului belgian de limbă franceză, poet și dramaturg, autor al unor mutații esențiale în concepția despre teatru și funcțiile lui.

Influențe mai clare sau mai discrete ale ideologiei estetice prin care seducătorul curent simbolist s-a impus pot fi sesizate în visteria luminilor și culorilor din romanele lui Hesse: *Demian* (1919), *Lupul de stepă* (*Der Steppenwolf*, 1927), *Narcis și Goldmund* (*Narziss und Goldmund*, 1930) și, mai ales, în capodopera sa epică *Jocul cu mărgelile de sticlă* (*Das Glasperlenspiel*, 1943). Dar și în unele eseuri ale lui Hesse putem sesiza anumite trimiteri la o imagistică simbolistă. În eseu *Francisc din Assisi* (*Franz von Assisi*), elogiul său entuziast învăluie și armonizează valori culturale și spirituale creștine.

Așadar, putem vorbi de aspecte simboliste și în opera lui Hermann Hesse, și în romanele lui Mihail Diaconescu.

Pe seama acestor aspecte, doamna Monica Dușan și-a construit volumul său exegetic *Simbolic, metafizic și monumental în proza lui Mihail Diaconescu*.

- Mă determinați s-o elogiez din nou pe doamna Monica Dușan. Ea a avut răbdarea, acribia, devotamentul să analizeze variatele simboluri ale imanenței și transcendenței evidențiate de romanele mele...

Știți, desigur, că eu am o recunoștință profundă față de toți aceia care au avut bunăvoința să comenteze cărțile mele.

De fapt, eu nu voi fi niciodată în stare să spun cât de mult le sunt îndatorat sufletește celor care au făcut din exegeza cărților mele o preocupare științifică sistematică. Doresc din toată inima să fiu demn de atenția pe care mi-au acordat-o.

- Faptul că despre dimensiunea simbolică a prozei lui Mihail Diaconescu – cale de acces magică și irezistibilă spre esența tainică, adânc introvertită, a umanului în sine – s-a scris mult și foarte temeinic este o realitate critică puternic certificată. Masivul volum pe care doamna Monica Dușan l-a intitulat *Simbolic, metafizic și monumental în proza lui Mihail Diaconescu* (2014) o dovedește.

Prin temă, prin metoda utilizată și prin țelurile urmărite, analizele doamnei Monica Dușan marchează un nivel înalt, iradiant, în istoria criticii literare românești.

În acest volum, respectiv la finele capitolului *Modernitatea romanelor lui Mihail Diaconescu* ea afirmă: „Tradiționalismul și modernitatea romanelor lui Mihail Diaconescu, fondate pe utilizarea originală a unor variate serii de simboluri comunicante, au impus o realitate estetică uimitoare și revelatoare, unică în literatura română și europeană.

Reliefând aceste simboluri, pătrundem în miezul de foc al artei epice diaconesciene.

Tradiționalistă prin valorile pe care le afirmă, modernă, totdeauna uimitoare, prin mijloacele estetice utilizate, proza lui Mihail Diaconescu are o ținută paradoxală, insolită, fascinantă.

Simbolurile comunicante susțin această ținută, conferind «fenomenologiei epice a spiritului românesc» atributele originalității și ale celei mai rafinate arte literare” (p. 278).

- Observ cu câtă grijă v-ați pregătit pentru acest interviu. E foarte plăcut să dialogăm pe teme literare amintind de romanele mele.

Eseu

MOTIVUL IUBITEI MOARTE ÎN LIRICA ROMÂNEASCĂ

(II)

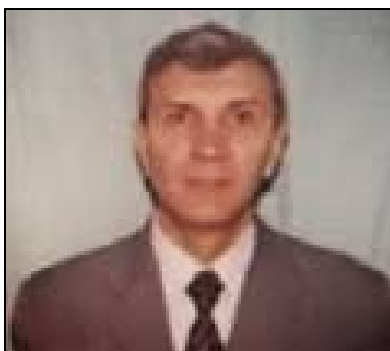
Considerată o prelucrare după Andre Chenier, „o imitație foarte liberă după *La Jeune captive*”¹ elegia lui **Dimitrie Bolintineanu**, intitulată *O fată tânără pe patul morții*, a fost publicată în *Curierul de ambe sexe* al lui I. H. Rădulescu, în 1842, fiind prima poezie publicată de autorul *Florilor Bosforului*. Scrisă la persoana întâi și la genul feminin, poezia exprimă nemijlocit durerea tinerei muribunde, care e revoltată din cauza nerespectării ordinei legate de dispariția omului în neant: „Să moară bătrânul ce fruntea înclină,/ Ce plânge trecutul de ani obosit,/ Să moară și robul ce-n lanțuri suspină./ Să moară tot omul cu suflet zdrobit!// Iar eu ca o floare ce naște când plouă/ Creșteam, pe cunună să am dezmierdări...”

Apare aici motivul florii care se veștejește: „Un crin se usucă și-n lanțuri s-abate/ Când ziua e rece și cerul în nori,/ Când soarele-l arde, când vântul îl bate,/ Când grindina cade torente pe flori”.

Cântecul dureros al fetei care se stinge „ca frunza ce cade pe toamnă când ninge,/ Suflată de vânturi aici pe pământ” e impregnat cu considerații filozofice banale: „Amară e moartea când omul e june./ Și ziua-i frumoasă, și traiul e lin./ Când pasărea cântă, când florile spune/ Că viața e dulce și n-are suspin”

„În afară de o anume cadență retorică, remarcabilă pentru acea epocă de vorbire împiedicată și de solemnitate sentențioasă, nimic azi în această poezie, cel puțin lipsită de bombastic, nu mai mișcă”, conchide G. Călinescu.

Iubirea lui **Alecsandri** pentru Elena Negri a dat naștere unei celebre elegii care face trecerea de la Conachi la Eminescu, intitulată *Steluța* și devenită o romanță celebră, într-o vreme. Poezia e scrisă în memoria unei femei care fusese căsătorită și care suferea de tuberculoză. G. Călinescu se îndoieste însă că poetul Unirii a iubit-o cu patimă, pentru simplul motiv că acesta nu era „un tip de amant fatal cu ceacăne de disperare în jurul ochilor”.² Cei doi îndrăgostiți s-au

aflat câțva timp împreună în Orașul Dogilor, de aceea poetul pomenește de o comoară „de nopti venețiene și pline de-ncântări.”

Alecsandri e cuprins de elanul tinereții când compune *Steluța* (poezia datează din 1853), de aceea poetul apare cuprins „de o înduioșare tihnită, în care, memorând plăcerile *încântătoare* ale iubirii, se arată recunoscător”³: „Tu, care ești perdată în neagra vecinicie,/ Stea dulce și iubită a sufletului meu!/ Și care-odinioară luceai atât de vie/ Pe când eram în lume tu singură și eu!”

Ion Rotaru observă, referindu-se la hedonismul unui poet care caută doar fericirea pământească și plăcerile imediate ale vieții, că Alecsandri e departe „de a concepe acest sentiment omnipotent și omniprezent ca o fatalitate ineluctabilă, din fața căreia nu te poți sustrage”⁴: „Căci mult, ah, mult în viață eu te-am iubit pe tine,/ O, dulce dismiere a sufletului meu!/ Și multă fericire ai revărsat în mine/ Pe când eram în lume tu singură și eu!”

„Accentele din *Steluța*, romantice, sunt de un patetism decent, reținut și solemn, ferit, în mod egal, de vaietul oriental ca și de metafizica sumbră”, mai remarcă Ion Rotaru.⁵: „Tu dar ce prin iubire, la a iubirei soare,/ Ai deșteptat în mine poetice simțiri./ Primește-n altă lume aceste lăcrimioare/ Ca un răsnet dulce de-a noastre dulci iubiri!”

Considerată de Titu Maiorescu cea mai bună dintre cele trei poezii publicate de **Mihai Eminescu** în 1870-1871 în revista *Convorbiri literare*, prin „precizia limbajului” și prin „ușurința versificării”, *Mortua est!* este un poem cu care poetul, considera G. Călinescu, „intră în materia lui de temelie, prin două

porniri ce-i sunt congenitale: vocația uranică, paradisiacă și groaza de surprare”⁶. Poemul e „ca o necropolă de vechi atitudini romantice”, mai spune marele critic literar, în care întâlnim „o retorică hohotitoare, cu gesturi sacerdotale și interogații”⁷: „Și-ntreb al meu suflet rănit de-ndoială:/ De ce-ai murit, înger cu fața cea pală?! Au nu ai fost jună, n-ai fost tu frumoasă?! Te-ai dus spre a stânga o stea radioasă?! (...) *La ce?...Oare totul nu e nebunie?! Au moartea ta, înger, de ce fu să fie?! Au e sens în lume?...Tu chip zâmbitor/ Trăit-ai anume ca astfel să mori?”*

„Atunci când privește femeia din sicriu - adaugă G. Călinescu - el e, de fapt, singur, absorbit în imaginea ei și confundat în ea într-un fior de deces și autoscopie”⁸: „Făclie de veghe pe umezi morminte,/ Un sunet de clopot în orele sfinte,/ Un vis, ce își moaie aripa-n amar,/ Astfel ai trecut de al lumii hotar.”

Semnele morții sunt clare aici: făclia, clopotul, aripa. Moarta este dusă în „Edenul selenar”, care apare și în nuvela *Sărmanul Dionis*. Poemul descrie, mai întâi, drumul celei moarte în spațiul cosmic, apoi versurile prezintă un presupus loc edenic compensator pentru ființa care a înviat în ceruri: „Te văd ca o umbră de-argint strălucită/ Cu-aripe ridicate, la ceruri pornită./ Suind, palid suflet, a norilor schele/ Prin ploaia de raze, ninsoare de stele.// (...) Dar poate acolo să fie castele/ Cu arcure de aur zidite din stele./ Cu râuri de foc și cu poduri de-argint/ Cu țarmuri de smirnă, cu flori care cânt://Să treci tu prin ele, o sfântă regi-nă./ Cu păr lung de raze, cu ochi de lumină./ În haină albastră stropită cu aur./ Pe fruntea ta pală cunună de laur?”

Poetul însă are imediat îndoieli cu privire la cele prezentate: „gândurile-mi rele sugrum cele bune”, „toate-s nimică”, iar lumile cerului negru nu-s decât „prăzi *trecătoare* a morții eterne”.

Poetul este adeptul filozofiei lui Epicur, pentru care plă-cerea era esența fericirii, dar Eminescu preferă să scrie „în termenii tragicei alegeri shakespeariene”, „ca expresie poetică a paroxismului →

IOAN GHEORGHIȘOR

⁶ G. Călinescu. (1976). *Opera lui Mihai Eminescu*. 2, p. 289

⁷ Ibidem, p. 291

⁸ Ibidem, p. 289

³ Ibidem, p.288

⁴ Ion Rotaru, op. cit., p. 277

⁵ Op. cit., p. 276

¹ G. Călinescu, op. cit., p. 231

² Ibidem, p. 283

durerii.”⁹: „Ș-apoi... cine știe de este mai bine/ A fi sau a nu fi...dar știe oricine/ Că ceea ce nu e, nu simte dureri./ Și multe dureri-s, puține plăceri.// (...) *Decât un vis searbăd, mai bine nimic.*”

Lipsa de sens a existenței, datorată lipsei plăcerilor în viață, duce la negarea, în finalul poeziei, a divinității înseși: „De e sens într-asta, e-tors și ateu./ Pe palida-ți frunte nu i scris Dumnezeu.”

Cunoscuta asonanță „Argint e pe ape și aur în aer” a atras atenția lui G. Călinescu, care o considera o „alterare metalică a senzației de aer, care devine gros și fluid, fiindcă e văzut cu un ochi de lunatec”.¹⁰

„Cea mai categorică afirmare a pesimismului eminescian a fost găsită în aceste versuri”, crede Eugen Todoran.¹¹ Experiența personală a poetului l-a condus pe acesta la o atitudine care depășește tragismul antic, în care resemnarea în fața destinului era obligatorie. Eminescu nu este adeptul concepției fataliste, ci se revoltă împotriva unei divinități care a impus omului resemnarea, acceptarea destinului potrivit.

Exegetul numit mai sus consideră că *Mortua est!* „dovedește trecerea poetului de la tragicul antic la tragicul modern”, depășind cadrul proiectelor sale dramatice, și exprimă mai degrabă „o atitudine tragică în fața existenței”, decât „o concepție pesimistă asupra vieții”.¹²

Cel mai important poet contemporan care dezvoltă cu mare succes motivul iubitei moarte este **Eugen Jebeleanu**, autorul unor elegii scrise în memoria pictoriței Florica Cordescu, soția acestuia, care a murit în 1965. Volumul *Elegie pentru floarea secerată*, apărut doi ani mai târziu, este „cartea cea mai tragică a lui Eugen Jebeleanu”, cum o definește Nicolae Manolescu, care își justifică astfel afirmația: „În *Surâsul Hiroshimei* tragicul era colectiv, era adică tragedia unei lumi, acum e o tragedie individuală. Și totdeauna o lume iese mai ușor dintr-o situație tragică decât un om singur.”¹³

Poetul e urmărit mereu, în această carte, de dorința revederii iubitei dispărute, o imploră să se întoarcă, de parcă nu ar fi plecată definitiv: „Înapoiază-te chiar numai pentru o zi./ de sărbători, când toată lumea se duce acasă” (*Sărbătoare*). Deși știe că, orice ar face, ea nu va mai putea fi redată vieții („Omoară-te de două mii de ori/ și tot n-o să ajungi s-o mai învii”), poetul nu se resemnează. El cere ajutorul aproapelui („Ajută-mă cu cât de puțin/ cu cât nu cer nici cerșetorii”) sau, conștient că și ea vrea să se întoarcă, îi cere să se lupte cu pământul, „veșmânt” ce nu i se potrivește, până când acesta o va elibera de sub imensa lui greutate: „Îi scapi printre degete/ și nici nu-și dă seama/ că ești cu mult mai înțeleaptă/ Și decât el mai vicleană.// Te-ai as-cuns în el, ca să răsari/ din brațele-i negre mai albă/. Să te reverse într-o ploaie de plete/ de raze, cum n-are el iarbă.

Să-l faci să gândească puțin/ cu circumvoluțiunile sale de munți și de văi/ și să vorbească, spunând,/ înfrânt: - Întoarce-te la ai tăi.” (*Greul pământului*)

Lui Eugen Jebeleanu, imaginea celei moarte îi este rededeșteptată prin evocarea unor locuri străbătute odată împreună (*marea*, pe care era gelos că o săruta, *muntele*, cu zăpezile lui, *Roma*, cu celebra sa „Fontana di Trevi” etc.) ori prin evocarea unor lucruri concrete ce au aparținut femeii iubite (pantoful „puțin scâlciat”, brațara „din cutie”, „pustiul scaun vișiniu”). Jebeleanu este deci, ca și Petrarca, un „poet relicviar”¹⁴ – a se accepta și amintirile legate de moartă în sfera noțiunii de „relicvă”. Diferența dintre cei doi s-a stabilit în faptul că, dacă la Petrarca, Laura era o prezență până când moartea a făcut din frumusețea ei „vento et ombra”, la poetul român avem de-a face cu „o prezență a absenței”, obținută „prin sublimarea durerii”¹⁵. Prezența și absența se confruntă tragic, pe un fond elegiac. Poetul i se pare că ea a trăit odată, foarte demult („ești contemporană cu străvechii parți”). Dar, chiar și așa, zâmbetul „din ultima clipă” nu a dispărut de pe buzele ei; și azi, cu generozitate, „necântărit” femeia încă îl împarte. Iubita pierdută e prezentă peste tot și

Vida Gheza, „Miner ghemuit” (cca 1943)

în toate. Poetul îi aude, pe străzi, „tocurile grăbite să ajungă acasă”, toate drumurile lui sunt străbătute de ea, este înăuntrul lui și în afara lui, dar nu poate să deschidă ușa: „Îmi străbați toate drumurile./ Mi te-ntinzi pală-n bărcile cearcănelor./ Te ghemuiești în inimă./ O faci să tresară în zori cu bătaia celor dintâi clopote/(...)/ Ești în mine ca un fâlfâit neîntrerupt de aripi./ (...)Pe toate drumurile vii./ Pe cele de pământ, și de văzduh, și de apă./ Ești în mine și-n afară de mine.// Dar nu poți să deschizi ușa.” (*Ușa*)

Nici măcar mormântul nu e un „loc de veci”. El poate deveni, în primăvară, când firele de iarbă „vibrând ies din zăpezi, și vântul/ s-abate dinspre mare oftând”, o luntre. (*Neînfrântă*).

Poetul ajunge la limita suferinței. Viața fără ființa iubită i se pare pustie. Se vede pe streășina casei în care au locuit împreună, gata să se arunce în gol. (*Pe streășină*). Ziua care a trecut e ziua care-l apropie de ea (*Mutilatul*). Se simte „cel mai nefericit”, ca un Nessus arzând „pe dinăuntru” și neputând „să se stingă”. (*Cel mai nefericit*). Se simte, de asemenea, într-un poem excepțional, un Daniel biblic înfruntând leii: „Sunt Daniel cel aruncat în groapa cu lei./ Voci tainice-mi șuieră: «Ei, acum să te vedem,/ ei pe tine sau tu pe ei»./ Fiorii mă străbat. Când or să vină?/ Și mă tot uit în jur ca să zăresc/ o umbră să mă sfărtece, un leu cu colți de flăcări, o jivină.// E groapa singură, cu buzele senine,/ nu se aude-un pas afară// Și toate firele se plimbă-n mine.” (*Sunt Daniel*) →

⁹ Eugen Todoran. (1972). *Eminescu*, Ed. Minerva, p.257-258

¹⁰ G. Călinescu, op. cit., p. 290

¹¹ Op. cit., p. 258

¹² Op. cit., p. 258-259

¹³ N. Manolescu. *Eugen Jebeleanu: Elegie pentru floarea secerată. Contemporanul* no 25/23.06.1967.

¹⁴ Edgar Papu. (1974). *Poezia lui Eugen Jebeleanu* (Scieri I, II). *România literară* no 38.

¹⁵ Ibidem.

Lângă pisica albastră

Câțiva iriși indigo
își deschid aripile șifonate de somn;
scormonitori,
ochii de catifea ai pisicii albastre
strigă
silabisind un miracol
petrecut chiar acum
în orașul medieval.

Afară, în năvodul ploii,
se prind oamenii
cu pașii grăbiți,
ascunși sub gulerele ridicate
ale mantalelor
neîncăpătoare
pentru niciun fel de miracol.

Doar lângă pisica albastră,
un copil desenează
insistent
păsări de zăpadă
ciugulind dimineața
de semințele ei aurii.

Doruri cu miez verde

De când curge înfrigorat
ruginiul
prin ochiuri de dumbrevă
și-un mise en abyme
se ascunde între pleoape,
de atunci
dorurile cu miez verde
își rostogolesc
clinchetul
până la marginea toamnei.

Depart, în savana africană,
rinocerul își ascute cornul;
el doar visează
la iarna ce se va aprinde curând,
prin ținuturile noastre -
o mare hibernală
viscolind
doruri cu miez verde.

În somn,
rinocerul privește uimit
cum oile albe,
scânteind din copite,
adorm pe plai
făcând ca de fiecare dată,
la culcare,
semnul sfintei cruci.

Faguri de verde

Chemări înfrunzite
ard depărtări cu aromă de pin;
o corabie de jărătic,
uitată anume într-o pictură de șevalet,
sculptează pasări

ale căror nume le-am rătăcit demult,
în cerdacul primilor ani,
lângă ghivecele cu mușcate
și, mai cu seamă,
lângă surâsul tău
nins de neîmblânzite primăveri.
Spre seară, decupează faguri de verde
pe care-i așază pe munte, sus,
chiar acolo, pe partea stângă,
în dreptul inimii.

Fabula fuit

Cufundată până la glezne
în somnul profund
al urbei,
plânge luna ascultând
o sonată care-i poartă numele;
își ține respirația
preț de câteva clipe,
cât notele desprins
lovesc aerul
cu degete cărunte.

Pe trotuar,
nici n-a apus bine
ultimul gând
al fluturului orb,
că pleopa sonoră
a timpului
i-a și măcinat trupul -
naivul
cu aripa larg deschisă
spre viitor.

Hiatus

Prigebirea era stearpă, zdrobitoare -
sunet al trunchiului noștii
prăbușite peste ochiul
deprins a nu descifra nicio taină
fără celălalt;
era blestem al speranțelor cărunte,
al rănilor atâtor ploii
scufundate în delirul
unei clipe.

De-atâta timp îl uitase pe creste,
oglindit în hăul
oceanului pleșuv,
până a devenit un Argus
condamnat să nu vadă,
doar să pipăie
golul ce se căsca sfidător
în jur și în sine.

Recent,
hoinarului prin cărciumi
pline de igrasie
i-au rămas doar tălpile
să caute
nesupunerea timpului.

MIHAELA OANCEA

Vida Gheza, "Buciumașul" (1947)

MOTIVUL IUBITEI..

→Deși este teribil de slăbit,
poetul nu se sfiește să amenințe
destinul dătător de-atâta suferință:
„Destinul nu va scăpa/ nepedepsit de
mine./ Sunt la pământ, însă la pândă.
(*La pândă*).

Jebeleanu refuză să vândă
amintirea „florii secerate”; refuză să
se prefacă, respinge până și
posibilitatea salvării cu ajutorul
poeziei, al artei, în general: „Fă din
durere artă. Transformă sufletul/ într-
un saltimbanc emoționant” (*Arma
secretă*). Viața fără femeia iubită
odinioară i se pare o plăcă de
gramofon uzată, ce se oprește mereu
la cuvinte care se referă de ea: „Și
viața care merge înainte/ și fără tine,
și fără tine...” (*Și viața*).
Poetul preferă să trăiască, spre a putea
evita, astfel, uitarea pe care ar aduce-o
dispariția lui fizică. Doar trăind, poe-
tul îi poate închina, ca unei ființe vii,
versuri de dragoste: „Te ridic în brațe
precum/ te ridicam când râul/ voia să
ne-mpiedice-n drum./ Oh, cât de u-
șoară ești și cât ești de grea./ nepă-
sătoare de țărăni și plină de soare,
iubită a mea.” (*Te ridic în brațe*)

Volumul „Elegie pentru floarea
secerată” e străbătut de o sacră furie
împotriva destinului, de neîmpăcarea
cu ideea de moarte. Poetul așteaptă
mereu, neresemnat, să se producă un
miracol: „...stau singur,/ pe streășină,
în picioare. Și-mi șoptesc: să mă
arunc, să/ nu mă arunc? O clipă, mai
așteaptă o clipă,/ poate apare/ ea,
blânda mea floare, poate tot apare...”
(*Pe streășină*).

Motivul iubitei moarte este,
precum s-a văzut de-a lungul acestui
demers critic, unul important atât sub
aspect diacronic - căci se întinde pe
parcursul mai multor secole, cât și
axiologic, întrucât include câteva
opere de referință ale liricii noastre.

AMURGUL IUBIRII

(XXVII)

Acest sistem al înrudirilor a continuat să funcționeze în antichitate. Creștinismul incipient n-a făcut decât să restricționeze la coreligionari aceste schimburi pe care se bazează înrudirea sau, cel mult, să scoată din combinație anumiți parteneri care optau pentru viața monahală. Ele au continuat să funcționeze din plin, până la sfârșitul evului mediu - și chiar în continuare —, moment în care au fost deranjate de iubirea-pasiune, care însemna o alegere liberă a partenerilor, în afara rețelelor de înrudire și alianțe. Am putea spune că iubirea-pasiune inventată de Occident a dus la disoluția sistemelor de înrudire și a relațiilor de înrudire într-o societate în care, ulterior, schimbul economic a devenit structura socială definitorie. Iubirea, desigur alături de alți factori, a înlesnit instalarea modernității, a erei subiectului liber al cunoașterii și moralei, mutând problema schimbului de la relațiile de înrudire dintre familii, prin care se constituiau alte familii, la activitățile din interiorul familiei.

EXCURS: PLURALITATEA EULUI, IUBIREA CA LOVITURĂ PSIHICĂ DE STATU-QUO ȘI TEMEIUL ONTOLOGIC AL GELOZIEI

Dacă asimilăm iubirea transferului, conform psihanalizei freudiene, atunci trebuie să refuzăm teoriile obiective ale iubirii, cum e, spre exemplu, cea platoniciană, care susțin că ne îndrăgostim de cineva pentru că e frumos, bun, deștept, plin de farmec etc. Dar știm deja de la Spinoza că dorința este o proiecție subiectivă și că lucrurile stau exact invers: găsim pe cineva frumos, bun, deștept, plin de farmec pentru că ne-am îndrăgostit de el. Desigur, există numeroase codificări exterioare ale iubirii, despre

a căror variabilitate istorică am încercat aici să dăm o imagine. Dar termodinamica dorinței, cea care ne plasează subiectiv între gradele negative ale respectului temător și gradele pozitive ale admirației apetitive, produce activitatea fantasmatică a evaluărilor noastre și fascinația care o însoțește. Există deja definiții clasice care constată că în inima iubirii se află fascinația, văzută drept consecința unui fenomen de concentrare mentală asupra unui singur "obiect", respectiv o meditație extrem de intensă asupra unei persoane de sex opus. Unul din cinci și subtilii moraliști francezi ai secolului al XVIII-lea spunea că dragostea e contactul a două epiderme și comunicarea dintre două fantezii. Fără a ignora prezența plăcerii sexuale, vom observa doar că în iubirea-pasiune, ca fenomen sentimental-erotic-apetitiv, fascinația, "magnetismul" sunt cele care îi garantează intensitatea. Am putea spune că atunci când comunicarea celor două fantezii încetează, din plăcerea contactului epidermic nu mai rămâne mare lucru.

În solitudinea existențială în care trăim, celălalt, datorită faptului că îl construim, îl supraconstruim în fantasmă, nu are nicio putere asupra noastră. El există ca punct de pornire (sau de sosire), de "inspirație" pentru imaginația noastră. După cum am mai spus deja: puterea celuilalt asupra noastră este puterea sentimentului nostru asupra noastră. Dacă s-a vorbit uneori despre iubire ca despre sugestie sau hipnoză, trebuie să spunem că această hipnoză este o autosugestie sau o autohipnoză. Dar cine în noi poate fi instanța acestui sentiment, cine în noi, în eul nostru, are putere hipnotică asupra noastră? Ideea este că însuși eul nostru nu e monolitic, ci plural. Desigur, despre dualitățile noastre sufletești, bărbat și femeie, bun și rău, au vorbit chiar și miturile care pun simbolic în evidență multiplicitatea eului. O frumoasă butadă a lui Unamuno ne spune că atunci când doi vorbesc, șase persoane se află în dialog: de o parte, pe lângă Ion cel real, Ion - imaginea de sine a lui Ion și Ion așa cum și-l reprezintă Măria; de cealaltă parte, Măria cea reală, Măria - imaginea de sine a Măriei și Măria așa cum și-o reprezintă Ion. În acest caz, multiplicitatea este cea a cunoașterii.

Freud însă a înfățișat o multiplicitate tipologică a aparatului

psihic: într-o primă formă, inconștient, preconștient și conștient; într-a doua, sine, eu și supraeu. Eric Berne a dat o formă ușor clasică, mai direct aplicabilă sentimental-erotic-apetitiv, acestei tipologiei freudiene, vorbind despre Copil, Adult și Părinte ca instanțe ale eului. Tradiția gândirii europene, cea care a impus libertatea și responsabilitatea individuală, face din cele trei ipostaze un singur eu. Ca eu integrat, cele trei ipostaze ale eului nu pot fi decât într-o stare de inconfort, dacă nu chiar de doliu, pentru că sunt singulare, fără perechea potrivită, fără altul lor (cum ar spune Hegel), altul fiecăreia dintre ele. Copilului îi lipsește Părintele iubitor în manieră maternă, totală, fiind obligat să conviețuiască în familia unui eu unic, cu un Adult realist și cu un Părinte normativ. Adultului îi lipsește Adultul cu care să comunice și are parte de un Părinte normativ sâcâitor și de un copil capricios. Iar Părintele trăiește în compania unui Adult prea realist și a unui Copil răzgâiat. Prin urmare, Copilului îi lipsește mama, Adultului îi lipsește camaradul sau fratele, Părintelui îi lipsește copilul ascultător. Probabil că starea de disconfort afectiv, care este pentru Copil o adevărată stare de doliu, este cea mai propice izbucnirii iubirii-pasiune: tocmai i-a murit mama, cea care îl iubea "pentru că este" (știm prea bine, cum spune Silesius, că "trandafirul înflorește fără de ce") și cineva trebuie să vină s-o înlocuiască. Deci iubirea înseamnă cel mai adesea o mamă, o grijă necondiționată pentru Copilul din cele trei ipostaze ale eului. Iar această iubire face din Copil un dictator care reduce la tăcere celelalte două voci atât de sâcâitoare și plicticoase ale realității adulte și ale normativității părintești.

Între timp, și ca urmare a teoriilor psihanalitice, situația a evoluat: postmodernitatea pare să fi părăsit definitiv orice monoteism al eului, iar instanțele aparatului psihic sunt tot mai puțin ierarhizate. Această evoluție ne obligă să acceptăm faptul că și eul este un produs occidental, rezultatul unei codificări care rezolvă aspectele morale, juridice și politice ale conflictului dintre cauzalitate și condiționare, pe de o parte, și libertate și responsabilitate, pe de alta.

AUREL CODOBAN

Cronica literară

POEMELE IUBIRII, POEMELE DURERII

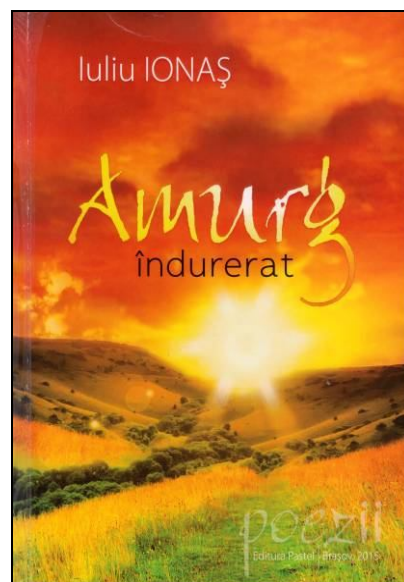
Lumea, cu adevărurile ei mari sau mai neînsemnate, e explorată, dezvăluită sau reinventată, încă din gândirea antică, așa cum se știe, europeană ori asiatică, de două mari puteri cărora le este supusă: iubirea și moartea. Între acestea, însoțindu-le, uneori stăpânindu-le, domnește durerea. Iubirea e adesea o forță răvășitoare, stihinică, nefrenată, de câte ori nu sparge ea canoane, tipare, rânduielile sufletului - individual sau al comunității? Ea e însă, în toate jocurile ființării, potențată de amenințarea morții, în siazul acesteia apar frica devastatoare, dar și temeritățile nebune, cutezanțele sublime, inimaginabile. Între aceste revelații – fiindcă omul trăiește deja o experiență existențială cutremurătoare, despărțirea printr-o boală crudă și irevocabilă de făptura iubită - s-a zămislit și a apărut nu demult noua carte, a paisprezecea, a scriitorului Iuliu Ionaș, **Amurg îndurerat** (Editura Pastel, Brașov, 2015).

Într-un cuvânt al autorului citim aceste propozițiuni mișcătoare, ele dau seama totdeauna de menirea lirică a cărții, iscată, cum spuneam de evenimentul irepresibil al bolii soției („Nefericita, blânda mea soție./Nu mai pricepe viața, ce-i cu sine,/Căci i-a furat tot eul o stafie...”). Așadar, poetul scrie aceste rânduri admirabile, memorabile și melancolice totdeauna, înecate într-o sedicioasă amărăciune, după ce schițează portretul caracterial al Doamnei sale (vocația amoroasă, de cuplu și familială, dăruirea, larghețea, modestia, generozitatea și bunul simț): „Dacă ea nu era așa cum a fost, nici noi nu eram ceea ce suntem (...) Spre nefericirea ei și-a noastră, viața, natura și Dumnezeu i-au otrăvit acești ani de senectute cu o cumplită maladie, hărăzindu-ne, ei și mie, acest „amurg îndurerat”, silind-mă s-o duc într-un loc în care se stinge de la zi la zi, tristă și nefericită, iar eu nu pot să nu mă întreb: unde este Marea milă, Bunătatea și Dreptatea lui Dumnezeu?”

Poezia lui Iuliu Ionaș din **Amurg îndurerat** este, ca să zic așa, lucrarea mărturisitoare a scriitorului: iubirea e cunoaștere și deopotrivă

construire, e împlinire și confirmare, o zidire în univers, semn de nemoarte („Vrăjiți, înaripați de visul vieții,/Să trecem de hotarul neputinței,/Să dezrobim magia, ca profeții,/Când cuvântau în numele credinței./.../Strângând la piept o stea îngândurată./ Să risipim durerea omenească./Și să suim cărarea ce ne arată/Împărăția veșnică, cerească./Să nu uităm că visul vieții, astrul/Care deschide calea spre nemoarte,/E duhul care-mpiedică dezastrul/Ființelor ne-nstare să se poarte,, (din **Astrul**).

Incursiunea po(i)etică în registrul erotic se petrece (cum ar spune eseistul francez cunoscut) în straturile successive ale (îm)pătimirii, e menită adică a reface calea dragostei de la senzualitate și erotism la mistica amoroasă care presupune erosul drept teme al lumii întregi. Aci ar trebui citată în întregime poema **Să iei cu tine**, un epitalam pregătind și invocând nuntirea eternă, nuntirea postumă: „Într-o clipă calmă să privești spre stele/Cum privește noaptea rugu-aprins în zori,/Să te ascunzi în tine pură și mirată,/Să nu piară visul din care scobori./Din țării celeste întru alinare/Astrele vrăjite-n preajmă-ți vor urni;/Orgile durerii or să amuțească,/Lacrima pornită va încremeni,/Fi-vei o crăiasă a iubirii pure/Și va fi nuntire cum n-a fost nicicând;/N-o mai fi durere și nici vreo-ntristare/Și-i urzi prin veacuri un fior de gând./Născător de visuri, cioplitor de aripi/Vrednic să ne poarte către infinit./-Tărâmul fantastic și râvnit și sacru -/Care-arzând hipnotic ne-a ademenit./Într-o clipă calmă tu privește-apusul/Cum zugrumă zarea

ca pe-un vechi păcat./Și-apoi ia cu tine focul nemuririi/Închizând în suflet cerul nemișcat”.

Din nou, însă, durerea; iminența decrepitudinii, a sfârșitului. Amurgul și, apoi, căderea marelui întuneric (cum spunea un mare poet român martirizat).

Să citim din poezia **Doar cerul**: „De când m-a prins neîndurat/ Tot nenorocul ucigaș/Descumpănit și-ndurerat./Am devenit și slab și laș./Nepăsător trec printre vii/Cu morții-n fiecare gând./Când nu mai știu cum e să fii/Izvorul patimii arzând./De când nu mă mai prind flori/Și mi-a pierit și dor și glas,/Ascuns vederii după nori/Doar ceru-albastru mi-a rămas”.

Speranța, serenitatea gândului, când totuși se ivesc, sunt pasagere – ținute treze numai de câte o aripă nostalgică; drumul iubirii spre moarte e fără de întoarcere.

Întrebările sunt zadarnice, nu caută răspunsuri, fac parte din jocul întâmplării, nu al destinului.

Iată în această ordine poema **Pe unde?**: „Din telurice abisuri/a răbufnit o nesfârșită ceață/strivind cu infinitul ei/zbaterile zilei ce se naște,/firava scăpărare de lumină./iar din necunoscutul hău/al vieții ca o-nvolburare./s-a cuibărit în mine-o iarnă/cu zăpezi numai durere/și cu-ngheturi de-ntrebări/fără vreo șansă de răspuns./ /totu-i confuzie și ne-ndurare,/neînțeles și întuneric/și neștiut și vreme rea,/pe unde rătăcește, oare,/soarele din viața mea ?”.

A.I.BRUMARU

Sonete la priveghiul clipei

Cartea de „sonete alese” a lui Adrian Munteanu (eLiteratura, Buc., 2014), intitulată „Fluturile din fântână”, după cele câteva referințe critice cu care se deschide și după prefața lui Paul Aretzu, ar contrabalansa orice diferență de opinie și, cu atât mai mult, ar face inutile observații similare indiferent cum ar fi ele spuse, dacă lectura textului nu s-ar face într-adins dincolo de acestea, poate chiar puțin iscoditor. O anumită curiozitate se justifică și, din capul locului, reconsideră orice experiență lirică în formulă clasică pentru oricine cunoaște insuficiențele care au motivat modernismul și mai apoi postmodernismul. Și totuși, versul clasic, cu atât mai mult poezia în formă fixă, ar fi astăzi fie o provocare doar pentru începători și căutătorii de scilipiri insolite, fie o argumentație redutabilă cum că ar mai fi încă multe de spus sub aceste rigori. Adrian Munteanu alege tocmai această alternativă, sigur de el, fiindcă după cele trei volume ale „Serilor cu licurici” (1999, 2001, 2002) se dedică în exclusivitate sonetului (a se vedea „De ce mai scriu sonete azi”, p.121), conștient că merge pe un drum bătătorit de italieni (de la Guitone d’Arezzo la Francesco Petrarca), de englezi (de la Michael Drayton la William Shakespeare și Edmund Spenser), de francezi (de la Arthur Rimbaud la Stéphane Mallarmé și Victor Hugo – adeptul dodecasilabului), iar în literatura română merge pe urma unui Al. Macedonski, a lui M. Eminescu, a lui Vasile V. Voiculescu, a lui Tudor George, a lui Mihai Codreanu etc. Rigorile prozodice ale endecasilabului, ale rimei dispuse după reguli precise în cele două catrene urmate de cele două terține au menirea să asigure sonorități original valorificate de Adrian Munteanu, tentat să combine în acest sens modelul ronsardian cu cel petrarchist (vezi de pildă sonetul „Mă biciuiesc secundele cu ură”, p.42) sau practicând pur și simplu tradiția sonetului românesc, atent la cele patru rime cu efectul lor special, însă își rezervă libertatea ingambamentului ca influență a modernismului

(*Unde-ți sunt ochii ce-au privit cu sete/ Duiosă-nlănțuire de prigorii...*, p.330). Prin natura lui, sonetul, așa cum a apărut și a fost numit (după unii din provensală, după alții din italiană), făcea inițial trimitere la un cântecel improvizat, ocazional, cu atribute evidente în planul sonorității, pe care au mizat și avangardiștii francezi, sonoritate care s-a stins mai apoi la umbra versului liber modernist. Adrian Munteanu se numără, iată, printre cei care continuă și în secolul al douăzecișunilea să cultive scilipirile de odinioară ale speciei, așa cum au făcut-o în secolul trecut John Berryman, Seamus Heaney, Pablo Neruda și mulți alții. Mai mult, neamțul W. Münch consacra tot atunci un studiu monografic sonetului, „Das Sonett” (1955), iar la noi Felicia Giurgiu publica studiul „Sonetul – între Procust și Orfeu” (vezi vol. „Motive și structuri poetice”, 1980), fără a fi singurele observații asupra celei de a doua tinereți a speciei. Sonetistul brașovean (Adrian Munteanu s-a născut în Scheii Brașovului, la 21 august 1948) publică din 2005 aproape an de an volume de sonete cu care, în 2012, obține „Premiul la Cariera” al Salonului Internațional al Cărții de la Milano, alături de poetul nord-irlandez Desmond O’Grady și de francezul Daniel Maximin. Cu „Fluturile din fântână”, poetul asigură atent, tăcut și subtil priveghiul clipei din toamnele care sângerează, în umbra zilei, plonjând în gol, strivindu-se de glod și negăsind răgaz să-ntrebe timpul unde e luciul în care ar putea căderea s-o frângă doar o dată, ca să-l parafrazăm pe autor.

Precăderea emoțională, încărcătura conotativă, reflexivitatea îndelung decantată se concentrează de regulă în ultima terțină când cu optimism și voluptate (*Ce ne azvârle clipa în abis/ O istovire dulce ne inundă/ Și ațipim la umbra unui vis*; p.234), când melancolic, dezolant ori decrepit (*Știam de-acum, când spaime-n trup mai torc./ Că n-au răzbit cei ce vegheau în rame/ Și-n dor de-ai mei printre grădini mă-ntorc*; p.204). Sonoritățile implicite speciei sunt lăsate libere, fără a scăpa însă de sub controlul avizat al poetului începând de la reluarea titlului în primul vers (*Îneacă-mă-n sărutul ce ucide*, p.234; *Umple, iubito, cu vin vechi potirul*, p.252; *Fluturi de-o zi sau poate de-o suflare*, p.163 etc.) până la aliterția generalizată (*Abat eclipsa urselor ovale*, p. 110), precum și în cele câteva „experimente” (*Abrupt atac, aripă amuțită./ Amorfe-accente aspru amputate/ Au asfințit abulic amânate/ Având alături arma ațintită...*, p.81), consacrate în egală măsură vocalelor pentru efecte ale deschiderii și articulării (*Efuzia esenței e-n elită./ Eradicând erupția eclectic./ Efectul Evei erijează etic./ Emoția eriniei ezită...*, p.118), ori consoanelor pentru oclusivitatea, fricativitatea sau sonanța lor (*Ce caldă ciută clatină cleștarul/ Cernitelor consoane care cos/ Conturul crucii, căutând chenarul...*, p.115). De un efect similar se bucură și repetiția, care asigură trecerea, prin exces, spre obsesiv: *Mă tem de viață, putred ghem de sfoară./ Mă tem de moartea ce îmi ia lumina./ Mă tem de omul ce-mi sporește vina./ Mă tem de brațul care mă doboară[...] Mă tem de teama care m-a cuprins!/ Cum să mai am încredere în mine./ Când sunt în toate și mă scol învins?* (p.64). Deși ar fi fost de așteptat să primească un astfel de nume, poate poeziile din partea a III-a („Plonjez în gol și mă strivesc de glod”), datorită discursivității lor (exersată și de Shakespeare), „antisonetele” din partea a II-a (p.82, 84, 98, 105 etc.) rămân și ele docil supuse canoanelor cu aceeași sonoritate fără a desființa formula, fără a protesta împotriva ei, cum ne-am fi așteptat, și exprimă încărcături subsidiare care se cer atent observate ca și în cazul celorlalte sonete. Cât despre opțiunea poetică a lui Adrian →

IULIAN CHIVU

Îndrăgostirea de dragoste

George Stanca se joacă cu cuvintele filosofic. În volumul bilingv *Angel Radios / Beaming Angel* (Editura Paralela 45, București, 2008, 108 pp., cu o excelentă traducere în limba engleză de Muguraș Maria Petrescu) poetul se află în plină desfășurare a menirii sale fundamentale: el scoate din visteria sa lucruri vechi și lucruri noi, cum spune Evanghelia. Pe cele vechi le înnoiește cu sensuri noi, rezultate din abila împerechere a cuvintelor; pe cele noi le înrădăcează în solul deja fertil al valorilor acceptate.

Adesea el realizează jocuri de cuvinte, de imagine și de rimă, care surprind plăcut, dând textului și lecturii o notă hazlie, intenționată de autor, jocuri care, dincolo de cuvinte, sunt făcute indirect și cu cititorul. Iată un exemplu: „Te iubesc artizanal / Te iubesc ca un zănatic / Bunul individual / Te iubesc artizănat” (*Te iubesc*). Alte exemple ale acestui fel de joc îl reprezintă și expresii ca: „ghioceauă de speranță”, „culori curcubelicoase”, „alee de azalee”, „melodie dodecafonică” etc.

Volumul de față, antologie de autor, e în întregime un imn dedicat iubirii, mai precis iubitei, care se învrednițește de nenumărate declarații de dragoste, care mai de care mai originale: „Ești frumoasă ca o livadă de meri iarna” (*Ești frumoasă*) sau „Părul tău fumos ca un buletin meteorologic citit / în diminețile de primăvară” (*Enumerări*), în majoritatea poeziilor adresarea

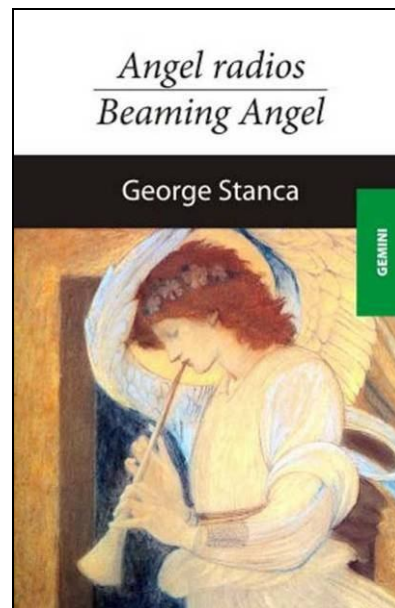
făcându-se în mod direct, pe linie verticală. „Doamnă”, „My Lady Madona”, „Iubito”, „Crăiasă”, „Îngerită”.

Poetul face eforturi susținute s-o convingă pe iubita lui că este „cea mai frumoasă femeie din lume” (*Energie potențială*), că toată lumea pălește în fața frumuseții și prezenței regale a acesteia, lumea nefiind decât o cantitate neglijabilă, o insulă pustie (*Robinsoniada*) pe tronul căreia, tron sculptat de autorul îndrăgostit, domnește iubita.

Exclusivitatea relației dintre cei doi este ilustrată și de un alt mod de a percepe așezarea cuplului în raport cu lumea, mod ce poate fi interpretat atât ca și confrontațional, antagonistic, cât și în sensul ignorării oricărei alte realități înconjurătoare. „Aici noi doi zăpada focul și căminul / dincolo restul lumii viața moartea și chinul” (*Fulguală*).

Mesajul este clar: iubirea autentică este exclusivă, dar curios, ea nu exclude chiar totul, ci doar lumea, poate locul considerat periculos pentru stabilitatea și durata relației de iubire, în timp ce Dumnezeu, Cel care nu amenință relația, ci dimpotrivă, singurul care-i poate da temelia și nesfârșirea dorită, nu este exclus: „Absolutul se află undeva în noi” (*Robinsoniada*) zice poetul, amintind de Tudor Vianu, care credea ferm că poezia adevărată are menirea de a comunica lumii intuițiile poetului despre Absolut, deci despre Dumnezeu.

La George Stanca acest lucru se vede și din ușoarele nuanțe religioase din unele poezii (unele referiri ar putea

să le pară unora nepotrivite), cum ar fi o parafrază la un vers din *Tatăl nostru* (*Odă superficială*) sau câteva reproduceri de expresii psalmice: „Învăț-mă îndreptările tale”, „stropește-mă cu isop” (*Stea cu diamante*).

În sfârșit, reflecția filosofică nu este străină acestei antologii, autorul făcând scurte dar numeroase incursiuni în problema vieții și a morții, a modului în care ne plasăm față de acestea, a relației dintre dragoste, lume și absurd etc.

Citind acest volum, o concluzie se degajează distinct între altele posibile: George Stanca este un îndrăgostit de dragoste și de cuvânt.

THEODOR DAMIAN

SONETE LA PRIVEGHIUL CLIPEI

→Munteanu, aceasta s-ar exprima exclusiv în „De ce mai scriu sonete azi” (p.121) și se motivează convingător: *Ca să presimt parfumul fin al florii,/ Să urc visări de taină în hamacuri/ Și magice săruturi din iatacuri/ Să le prefac pe toate în victorii// Ca să-mi cultiv râvnirile ascunse,/ Uitate-adânc sub un tărâm anost,/ Prin văgăuni cu umbre reci împunse...* Sonetistul afirmă totuși un existențialism kierkegaardian, bipolarizat în naturalismul remarcat de Paul Aretzu și în rafinamentul reflexiv, iar uneori atinge adâncimi heideggeriene ori reverberează în umanismul coercitiv sartrian. Când de un bucolism coșbucian (*Acord de greieri. Înăuntrul-i pace?! Se unduiesc frunțile-n grâne,/ Mai zburdă mielul nenăscut în stâne/ Și ține-oierul taine sub cojoace?...p.378*), când metafizic-contemplativ (*Conturul lor se va-mplini*

imens./ Căci dacă Unul nu-i, nimic nu este./ Iar toți cei mulți într-Unul au un sens, p.355), ori exprimând voiculescian convingeri de respirație larg creștină: *...De n-ai știut să prinzi din zbor o rază/ Și să ți-o pui duios la căpătâi,/ De nu mai crezi în Cel ce sus veghează,/ Ești mai sărac ca-n ziua cea dintâi, p.360*), sonetistul rămâne simultan și un spirit atent al cetății. Îi retrăiește gloria în versuri (partea a IV-a, „Pe Tâmpa duhuri se aștern la pândă – Sonetele Brașovului”), își gratulează amicii cu dedicații și își declamă când jovial simțirile ființei (*Stăpân mă cred pe tainele naturii/ Când rup o creangă sau strivesc o floare./ Când găza-n palma-nțepeniță moare./ Când storc un fruct în cerul fad al gurii, p.67*), când, testamentar, își adnotează melancoliile la priveghiul clipei (*...Nu s-au pierdut isprăvile în ceață./ Pe-atunci prin fapte viețuim anost./ Abia târziu mi-a răsărit în față// Sonetul blând, să-mi împlinesc un rost./ Odată doar, într-un*

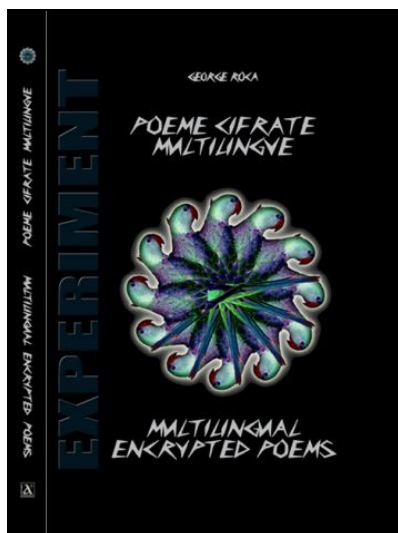
apus de viață./ Tu, fiul meu, să afli că am fost. p.369). Că, lexical, iese din indicativitate, fiindcă nu se exprimă în aserțiuni, sonetul lui Adrian Munteanu rămâne în condiția de conformitate a limbajului. Referențialul poetic, până și atunci când rămâne condiție minoră, asumție a relației cu lumea și cu sine, multiplu și nu ambiguu potențată, pretinde cititorului un coreferențial în stare să răspundă și să corespundă prin subiacență și convenții. Trece cu abilitate din semnificarea în lexical spre cea din registrul sintactic și asigură simplu funcțiile metacomunicării lirice. Poetul – ființă extravertită, cu o ponderată interiorizare a controlului de sine – își pendulează astfel cu ușurință identitatea între uniformitățile lui *a exista* și vanitatea lui *a fi* lamentându-și într-un registru grav melancoliile firii și nestatornicile ființei în formula riguroasă a sonetului, tulburând cu harul lui liniștea mai multor prejudecăți grăbite ale vremii.

POEME CIFRATE MULTILINGVE

Pe George Roca nu îl cunoscusem personal, deși am colaborat repetat la revistele dumnealui, în special la „Confluente Literare”. Intuisem un om plin de farmec, cu simțul umorului, care simte sufletul celui din spatele literei scrise. Îl știam ca pe un mare român, un „maven”, un rezonator, un transmițător al valorilor noastre, care duce mai departe, în spații diverse, simțirea românească, precum și dulcele grai de acasă. Pentru mine a fost și este o inspirație, ba chiar am beneficiat de sfatul expert, de sugestiile oferite ca urmare a lecturii micilor mele încercări literare. Am așteptat, așadar, cu emoție, întâlnirea în persoană, facilitată de generozitatea scriitoarei Rodica Elena Lupu, directorul editurii „Anamarol”, care a organizat pe data de 28 septembrie 2015 la librăria „Mihai Eminescu” din București o lansare de carte ce includea, pe lângă mai multe volume colective publicate la editura sa, cartea poetului George Roca, „Poeme cifrate multilingve”. La sfârșitul serii, am fost onorată să prezint și eu volumul „Departe de țara cu dor”, în fața unei astfel de companii selecte, care includea multe alte nume notabile din lumea scrisului.

Ajung la Toronto și deschid volumul „Poeme cifrate multilingve”, care m-a încântat din varii motive. Cartea conține (doar) opt poezii pe parcursul celor 208 pagini! Fiecare e tradusă în mai multe limbi, de la originalul în română, la franceză, italiană, spaniolă, portugheză, albaneză, maghiară, germană, olandeză, suedeză, engleză, ebraică și chineză. Poeziile sunt scurte și merg direct la suflet, indiferent de limbă, apoi, în fiecare limbă, pe o altă pagină, anumite litere din traducere sunt înlocuite de cifre. Înveți astfel repede că 4 este încifrarea literei „A”, 5 este egal cu „S”, 7 este „T”, etc... și ajungi să parcurgi cursiv și poezia încriptată, deși e plină de cifre în loc de litere. Un exemplu: „M-4M ÎNDRĂ605717 D3 8U23L3 74L3/FRUM0453, R0Ș11, VOLU970453/41D0M4 UN31 913R51C1/ 4L70173 CU 0 C1R34ȘĂ.// CÂND 4M ÎNC39U7 5Ă 73 5ĂRU7/ 6UR4 74 4V34 6U57UL/ FRUC7ULU1 9451UN11.// 707UL 3R4 47Ă7 D3 4C71V Ș1 R34L/ D3 94RCĂ D01 ÎN63R1/ FĂC34U DR460573 93 LIM84 M34.// 47UNC1 4M ÎNȚ3L35/ D3 C3 4 9ĂCĂ7U17 4D4M...// (Sărutul).

Pentru cine nu știe, eu vin, așa cum bine spune scriitoarea canadiană de origine română, doamna Elena Buică, dintr-un „spațiu cultural exact”, cu alte cuvinte am de-a face cu codificarea în viața de zi cu zi. M-am bucurat să remarc în cartea domnului George Roca mai multe niveluri de încifrare. Mai întâi sentimentul, trăirea poetică este exprimată în vorbe - de obicei în graiul învățat la mama acasă, adică în limba maternă. Apoi, criptarea poeziilor e făcută în diferite alte limbi străine. Așa cum demonstrează cartea, se folosesc chiar mai multe alfabetice. Latin, ebraic și cel chinezesc!

Nu în ultimul rând, cifrarea se face folosind un cod nou, astfel încât și dintre cei ce înțeleg aceeași limbă se selectează doar cei ce știu codul cu care poeziile au fost înciptate. Surpriza este că totuși poeziile ni se relevă în mod natural deși sunt traduse sau criptate. Experimentul demonstrează că anumite niveluri de înciptare nu ne împiedică să conectăm aproape firesc la poezie. Acesta e un testament al complexității creierului uman, dar și al creativității autorului. Mi se pare extrem de interesant. E demonstrat științific că avem o abilitate naturală de a compensa litere ce lipsesc în text, sau să creăm imagini mentale din cioburi vizuale. Avem abilitatea de a completa imagini noi pe baza imaginației noastre... iar jocul cu iluziile optice, cu „fallacies”, dar și cu efectele compensatoare ale creierului uman mi se par fascinante.

Într-una din vizitele din Spania, am vizitat la muzeul din Figueres o expoziție extrem de imaginativă în care Salvador Dali se juca cu iluziile vizuale, compunând și recompunând realitatea în feluri extrem de creative. Volumul lui George Roca face un experiment similar, primul în

lumea largă care se ocupă de criptarea/decriptarea acestui gen literar, cum spune autorul, testând flexibilitatea și limitele înțelegerii umane.

Cum George Roca este și poet/scriitor dar și grafician, poate că următorul experiment va fi legat de combinarea cuvântului cu efectele grafice. Rămâne de văzut. Vom fi mereu surprinși de activitatea lui George Roca, ce ne propune de această dată câteva titluri de poeme colorate în „roșu”, „negru”, „alb” etc., ce sunt relevante oricărui suflet, de oriunde ar fi. Indiferent de limba în care gândește. Volumul, ca un mozaic multilingv, multicolor, cifrat în fel și chip (în limbi străine, dar și cu litere codificate în cifre) este însă simplu de înțeles.

Învățăm astfel că în cazul limbajului universal al trăirilor umane, criptografia nu încurcă nici lizibilitatea textului și nu descurajează nici dorința cititorului de a se bucura de poezie, de a o înțelege.

Ba dimpotrivă, criptografia pare îmbrățișată de cititor cu o curiozitate copilărească, de parcă ar fi o jucărie nouă.

Cititorul, incitat să decodifice misterele, ajunge negreșit la poezia ce vorbește tuturor.

Astfel, acest volum, care poate fi prima încercare de pe mapamond de a cifra acest gen literar, ne face să ne simțim din nou copii – bucuroși ca în fața unei descoperiri noi, incitați și curioși, dar mai ales încântați de creativitatea autorului.

George Roca împinge granițele artei poetice în spații nepătrunse până acum. El este genul de inovator ce redefinește arta și îmbinarea ei cu alte domenii ale cunoașterii umane.

Volumul „Poeme cifrate multilingve” reprezintă un „experiment” inedit.

Vorbim aici despre o carte unică, nemaîntâlnită până acum, o carteeveniment.

Autorul ni se relevă în acest volum și ca traducător al poemelor în limba engleză. El este un prezentator al trăirilor umane fundamentale în alte limbi și alfabetice, al trăirilor ce vorbesc universalului din noi, care nu se împiedică de o cifrare sau alta, căci claritatea sentimentelor umane este universal tractabilă.

Pe limba sufletului. Iar eu, de departe, rămân încântată de cunoștință, cu noul volum „Poeme cifrate multilingve”, precum și cu autorul lor, George Roca.

MILENA MUNTEANU
Toronto, Canada

Nemitarnice

SPONTANEITATE ȘI
SINCERITATE ÎN TIPAR DE
LIRISM PROFUND

Poezia lui Theodor Damian ne surprinde, ne provoacă, ne pune față în față cu realități nu totdeauna comode, într-un cuvânt, poemele sale ne conduc la o sinceritate față de sine și față de marele Univers. Nu întâmplător, volumul „Nemitarnice”, de fapt o antologie de o sută unu poeme, se constituie ca un manifest adresat fiecărui potențial cititor de a cântări în cumpăna dreaptă a rațiunii valorile fundamentale ale existenței și mai ales, ale rostului de a aparține bogatului spațiu spiritual românesc.

Tocmai de aceea, Theodor Damian reușește prin acest volum de versuri să expună concepte care surprind esența românismului aflat la confluența spiritului dacic, al celui latin și peste toate acestea, al celui creștin. Din această îngemănare de curente spirituale rezultă forța unei exprimări poetice pline de sensibilitate, de sens, de durabilitate și mai ales, de vitalitate.

Un scriitor și cărțile sale

Theodor Damian, scriitor român din SUA, este autorul volumelor **Introducere în istoria creștinismului. Primul mileniu** (2008), **Filosofie și literatură: O hermeneutică a provocării metafizice** (2008), **Pasiunea textului** (2003), **Semnul Isar** (2006), **Nemitarnice** (2005) etc. Theodor Damian este teolog, eseist de factură creștin-ortodoxă, important promotor cultural, editor al revistei „Lumină Lină”.

„Revărsarea cu gust și rafinament”

Asemenea unui teatru în patru acte, volumul „Nemitarnice” ne oferă patru trepte în ascensiunea către înțelesul etern al poeziei. Astfel, pentru început, privim „Prin ochiul mării”, după aceea identificăm un „Armagedon cu un alt nume”, mai departe înțelegem metafora „Căutătorilor de lut”, pentru ca în final, să avem parte de „Zborul ancestral”. Patru trepte în devenire, de fapt patru trepte ale cunoașterii și tot atâtea etape în înțelegerea lirismului profund al lui Theodor Damian.

„Marea se apleacă pe fereastră/
eram în spatele ei/ și numărăm apele/
apele și culorile/ zvâcnul și culorile/
curajul nerușinat/ revărsarea cu gust
și rafinament/ când totul e pe potrivă/
ca torsul pisicii pe cuptorul de lut/
iarna la țară// O, ochiul mării de
cucuvea/ noroc că nu face asta/ în
fiecare zi/ că pe mulți i-ar trage în
ea.” („Ochiul mării”)

„Marile poeme ale țării”

Sensul poetic nu se descifrează totdeauna ușor, este nevoie de o anumită putere de pătrundere ce se dezvoltă atunci când iei contact cu scrierile lui Theodor Damian, fiindcă în fiecare vers este încifrată o experiență, un gând, o trăire, ceva care a făcut parte din viața sa și pe care îl dăruiește mai departe, celor ce vor să citească, să asculte și să înțeleagă.

„Peste marile poeme ale țării/ au trecut uragane migratoare/ și le-au smuls penele colorate/ le-au inversat metaforele/ le-au stricat sensul.” („Poemele țării”)

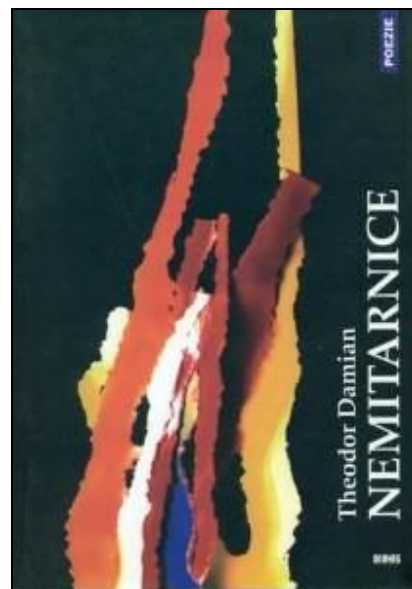
„Misterul vieții se pătrunde”

Dar efortul este răsplătit pe deplin prin nenumărate înțelesuri ce te conduc mai departe, într-un univers complex și totuși simplu, axat pe principii care se întretaie, se însumează, pentru ca ulterior să se despartă, revenind de fiecare dată mereu altele, cu înțelesuri noi și cu spontaneitatea unei exprimări ce-și află mereu cuvinte potrivite pentru experiențe tot mai profunde, ce se cer a fi comunicate.

„Nu știi de cine și de unde/
misterul vieții se pătrunde/ nu știi de unde și de ce/ a apărut, deoarece/ nu știi de când și până când mă arde ochiul tău plâpând/ nu știi de când, de ce și cum/ mă înghite praful de pe drum/ nu știi de ce și de la cine/ atâta moarte e în mine.” („Nu știi”)

Între Vasile Voiculescu și Lucian Blaga

O sursă de inspirație deosebit de valoroasă pentru poezia lui Theodor Damian o reprezintă viziunea teologică creștină care sub o formă sau alta revine prin diferite teme sau simboluri, oferind o consistență și o profunzime ce depășesc exprimarea laică. Astfel, continuând tradiția unor poeți de factură religioasă în genul lui Vasile Voiculescu sau într-o anumită

măsură, Lucian Blaga, Theodor Damian împletește în experiența concretă a zilelor noastre, elemente de teologie, precum și relația lor cu arhetipuri mitice, general umane sau specifice spațiului daco-roman.

„Izvorul apelor sfințite în tine”

În acest sens, putem vedea influența unui anumit gen profetic, în poezia „Cel care vine”: „Iordanul s-a tulburat/ spre vărsare/ iarăși s-a aruncat cineva/ în apele sale/ iarăși un Ioan Botezătorul/ și-a făcut apariția/ în pustiul lumii./ E lung drumul până la Iordan/ îți trebuie ani să-l străbați/ ai timp ca să ierți tuturor toate/ și să înveți să te rogi pentru frați// E lung drumul și greu/ până să descoperi izvorul/ apelor sfințite în tine/ și să-L recunoști/ pe Cel care vine.”

Astfel, volumul „Nemitarnice” ne poartă prin multiplele exprimări artistice originale și sensibile ale lui Theodor Damian, oferindu-ne ocazia să cunoaștem și să ne cunoaștem, să explorăm fațetele nebănuite ale unei realități uneori, contradictorii, alteori, raționale, dar întotdeauna sublime și senzaționale, fiindcă în cele din urmă, viața este un dar extraordinar, irepetabil, de care trebuie să ne bucurăm cu toată ființa noastră. Poezia lui Theodor Damian este un imn al vieții ce învinge, care deși aparent se oprește, totuși curge mai departe, din eternitate în eternitate.

OCTAVIAN D. CURPAȘ

„Nemitarnice”, Theodor Damian, Editura Dionis, 2005, 133 p.

Acest Zbor, acest rupt Miazăzi

"Deodată e totul a fi / Și se umple văzduhul de mine / Acest zbor, acest rupt Miazăzi...": indiferent care ar fi poemul, e de urmărit, la Elena Dulgheru, o axă care unește, fără ositoare, cerul cu pământul - *chants de terre et de ciel*; în dialogurile din lungul axei, vibrează personaje, amplitudine, năzuințe, Punctul lui Alexandroff, starea de grație,... Însuși Timpul.

Și crește poezia voievodal, "pas cu pas, frumusețe cu frumusețe" și "acoperă această țară", o țară care își așteaptă Mirele¹⁶. O țară deasupra căreia "îngerii se dau și ei deoparte", ca să vedem printre Îngeri. Este, ca să folosim o sintagmă, cealaltă "jumătate de inel de deasupra oceanului"¹⁷.

"În jocul de-a nemurirea...", în plină transparență, se naște această poezie, ca un fast, plină de "miresele înfășurate în cămașa nupțială a Domnului". "Miresele desculțe ale Mielului"¹⁸. Întreg universul, "cum sunt toate-cele-ce sunt", e ca "un lințoliu nefăcut de mână omenească". Liturgic, toate se risipesc în transparență, dinspre "Marea Bisericii Aerobă a Domnului", expandând Altarul; și, dincolo de Fire, nu există hotare.

Râvnim la acel univers, divizat cuantic în "structurile sale noezice"¹⁹.

Iată o fericită elidare gramaticală: "Deșteaptă-se boarea grădinii / Când Tu și cu mine și iar". Este perechea edenică, în dimineața grădinii arhetipale. Totul este har, e Rouă, e arborele sefirotic din care curg sensurile, "din lungile nopți de eclipsă".

Prin semnul de *apartenență*, Poeta se constrânge, se definește "cu cea mai stabilă silabă: *Sunt*". Aduce un elogiu constant anatomiei particulare ("regulă a perfecțiunii") cu care a învrednicit-o Dumnezeu. În umbra veacului, ea își desenează, cu mîgală, un propriu atlas anatomic. Desprins, cu precizia unui bisturiu, din *The Grey's Anatomy*.

¹⁶ - Iisus "nu trecea indiferent pe calea ce duce spre mântuire. Ba dimpotrivă Când n-a mai avut ce da, când cuvântul n-a mai ajuns la ei, s-a dat pe sine" - Ion Murgeanu, *Viața lui Iisus*, p. 136, Euro Press Group, 2007, București.

¹⁷ - Dumitru Ichim, *Șarpele de aramă*, Ed. Sfântul Gheorghe-Vechi, 2014, București.

¹⁸ - imagine care amintește de o alta ("maicile noastre - împărătesele desculțe") a lui Dan Verona, în *Rățiunea Mistică*, 2003, București.

¹⁹ - Eugen Makovski, "Structurile noezice..."

Iată, "timp după timp și cer după cer", în Noul Templu, trigonometria simplă din sinus / cosinus; perfecțiunea acestor unghiuri: "Și au fost pecețile șapte. Cartea Facerii. Cartea Vieții. Cartea Iubirii. A opta".

Cele mai așezate poeme sunt cele care se referă la *această lume*.

Dar oare această lume există? Pentru că poeta ne trage, precum Graviția, spre lumea cealaltă, a zilei a 8-a, a transparențelor imposibile, a răs-tumultului auditiv, în care locuiesc deodată toate ierarhiile (cel mai adesea nevăzute și vădite doar unora care au, ca umilitate, asceza). Dar sunt și poeme care te dizolvă cu neorealismul lor straniu, gata de luat în inimă (*Liftierul, Salahorul...*)

Spre sfârșit, admitem că mila este deasupra iubirii, că "fapta socială este superioară rugăciunii orale"²⁰. În atingere cu neorealismul de care aminteam, de "flower-power, printre Filocalii". Până la urmă, această întregă lume este un rug: "Și-n rug, era Maria". "Și moarte nu-i".

Poeta amintește ceva ce lumea a uitat: Iubirea: "un pătrat alb, vertical, ca o față de masă, strecurat în inimă". Poeta e fata care mută cu privirea paharul plin cu apă, îl deplasează polemic, numai din privire, până la marginea Timpului, margine pe care o fixează îndelung, cu pupila adusă la o linie verticală. Cade, nu cade!?

Și, poemul-avertisment pentru pericolul, latența în care intră lumea: "în Tine, mereu / În Mine, mereu / Ne privim. / Căci suntem / Și fi-vom să

²⁰ - Pr. Ioan Negruțiu, *Accesul la memorial*, Ed. Sfântul Gheorghe-Vechi, 1999, București.

fim", cu acea expandare a *vederii* din ochiul sintetic.

Întreg volumul este un fragment din canonicul *Shir Hashirim*: "Iubitul meu e-al meu, eu sunt a lui. El turma lui și-o paște printre crini"²¹. Cu o reverberare din evul mistic medieval: "Que mi Amado es para mi / Y yo soy para mi Amado"²².

Acum, autoarea, la hidalga, "stăpână a Dimineții", are, în domeniile ei, "Izvoarele și Cupa și Rădăcina Vieții". "Experiență și Absolut"²³ *Ile de feu!* Aflăm rostul taumurgic al lumii materiale dar și supra-semnificația tradițională care dă o cărăruie spre infinitul atât de greu de deschis. Ne consolează metafizica din poema "realelor".

Doar femeile "aleargă până de cealaltă parte a lumii / sărind toate zidurile... chiar și Marele Zid chinezesc", salvând de la moarte și indiferență "plânsul luminii", "plânsul care întinerește orice oglindă".

Acum, Urania devine adevărata sa oglindă, cu revelări, cu fenomene ale naturii tulburătoare; hojma, cu înfricoșării și extaze. Atribut părăduit din "regalitatea femeii în fața oglinzii"²⁴.

Iată și o trenie cu "lacrimile Domnului", cu îngeri care "se coboară și se cern", "pe scara lacrimilor albe", un *sendero* dintr-o frescă absolută cu Spăsenia Lumii.

"Cu Mariile" care, "în umbra Crucii", așteaptă încă fragmente rupte din Revelație. O legăm aici de Tereza de Avila ("gran amadora / del eterno Dios"), cu al său: "muero porque no muero"²⁵.

Incantația din "Călușul" - "poem pe patru voci, cel mai lung și mai articulat dramatizat" - oferă ceea ce autoarea consideră o "oglindire heraldică", prin prezența celei de a patra voci. Ea analizează avatarurile "celorlalte trei voci generice" (grupul de voci-din-vârful-norilor, vocea-de-la-firul-ierbii, vocea colectivă a comentatorilor), evidențiate în acest metatext, bazat pe "ponderile și →

NAZARIA BUGA

²¹ - *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ed. jubiliară, 2001, p. 875, traducere Bartolomeu Valeriu Anania.

²² - Tereza de Avila, *op.cit.*

²³ - Jean-Yves Lacoste, *Experiență și Absolut*, Deisis, 2001, Sibiu.

²⁴ - după Călinescu.

²⁵ - Santa Tereza de Jesus, *Obras Completas*, Edition manual, *Liricas*, p. 502, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid.

funcțiunile vocilor lirice": "voievodali și desculți, sărind ca păsările în sabia Șahului..."

Geometrie polară, explicabilă: "ascendent în major, descendent în minor".

Poemul are acea unduire a peisajului românesc, în "dansul lumii legănat" care participă esențial la cosmogonia de care se vor bucura "întregurile" tuturor vremurilor.

Această orație, în ritul de trecere, își transmută discursul în supra-Fire și în supra-sacrificial, în acest dans al vieții și al morții, dans cu săbiile-n dinți, din antichitate până astăzi, "peste Cruce-ngemănat... / pe sub patimă rotit".

Trimiterile la Apocalipsă (într-un *Quatuor pour la fin du temps*²⁶) ("golul absolut / pe pânza goală"), fie și poetic, mă duc la Rubliov care nu voia să picteze *Judecata de Apoi*, spunând că nu vrea "să înfricoșeze norodul". "Zăngănitul armelor", "vulcanii urii", "șuietul dihaniei", "capetele-i șapte", "fiara înecată în spume", "bezna", coada dragonului... "fuga de Dumnezeu"²⁷, țări, frontiere, armii și altele din recuzita apocaliptică duc la alienarea, prin încăierare, a făpturii primordiale pe care Dumnezeu a însemnat-o doar "să fie".

E adevărat că, după literatura proslăvită de Dante, a apărut și puzderia de "apocalipse", care va păstra "în înfricoșare" norodul. În Entropie. În banda de frecvență a Umbrei. Dar poezia are, după alții, soteriologic, și o "atitudine de inițiere în ordinea ascunsă a lumii"²⁸. Atitudine pe care contăm și suntem, aici, la mila Domnului.

Trecând prin "vocalele" lui Rimbaud, dar și prin elegerile lui Nichita Stănescu, Ontologia femininului își subordonează "toată lumea de sub stea", solidară cu esențele primordiale, cu teiul și arțarul, laleaua, floarea de cireș, trandafirul, roua și crinul,... Eonul (cauzal) a toate.

"Tăcerea cea de dincolo de verb" este activată de vibrația din Graal; apoi, invocarea dramatică:

²⁶ - Messiaen, prizonier (1940-1942) al Marelui Război, scrie acest *Quatuor*, cu premiera (în 1941), în chiar teatrul de luptă

²⁷ - Max Picard, *Fuga de Dumnezeu*, Ed. Anastasia, 1998, București.

²⁸ - după G. Călinescu, în *Principii de estetică*, 1939.

"Răsădește-mă, Doamne, în brațele Tale!", "Răsădește-mă, Doamne, în raza Ta!" Departe de poetă, "le soielei noir"²⁹ et "la Mélancolie".

Un țipăt *mon amour!* mi-a amintit de mărturisirea lui Münch: "Natura țipă în sângele meu!", pictând, nu în cele din urmă, acel atât de straniu "Strigătul". Întregă poezia ei, în latura pură, expresionistă, este "un strigăt", de la a sta în vechile tipare ("cu rimă și cadență fixă"), la a ființa în "clasicitatea" versului liber, cu euritmii sale imprevizibile. Cuvintele cresc precum firele de iarbă, poeta - cu părul prins într-o superbă coamă de cal - privind la nesfârșit "un lan de iarbă, surprins de la mică distanță".

Tehnica de sablare a versului ne face să ne adâncim în acel "miez de stea" - profosat de școala energetică actuală. Fenomenologic, "o experiență mistică copleșitoare" impune, ca rafinare, "un stil și o viziune". Poeta ne va dovedi că accesul, în portalul convenit, s-ar fi întâmplat într-o zi. Apoi, ce a descoperit *acolo* s-a prefăcut în *miezul de stea*, pe care *stă* această carte, plină - energetic - de "volutele grafice ale scrisului" său. Întregul despre care am vorbit.

În "*celulele sale ritmice*", *Poeme Din Templul Tatălui* se pot înfășura în tehnica serială din *Turangalila*, amprentată simfonic de cele trei voci - piano, de ansamblurile instrumentale care fac sinteza întregii creații: *les Offrandes oubliées, la Transfiguration, Réveil des oiseaux, 20 Regards sur l'Enfant Jésus, Vision de l'Amen...* Messiaen a punctat secolul XX, cu a sa "experiență mistică copleșitoare"³⁰.

Pentru că noi înșine (acest eu colectiv) am insinuat calitatea poetei "de *stalker* contemporan"³¹, în acel tărîm al tuturor și al nimănui, *tărîm* care (dincoace și dincolo de Zidul lui Planck) iscă, la nesfârșit, Miracolul.

Într-o lume a *Formelor*.

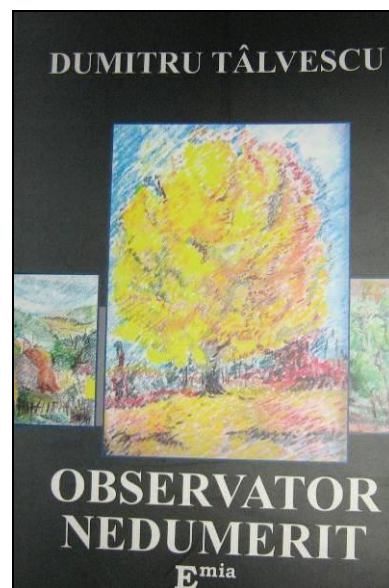
²⁹ - Gérard de Nerval, *El Desdichado*.

³⁰ - Messiaen: *Petites Liturgies, Trois Petites Liturgies de la Présence divine, St. François d'Assise, les Offrandes oubliées, la Transfiguration, Réveil des oiseaux, Chants de terre et de ciel, Ile de feu,*

20 Regards sur l'Enfant Jésus, Vision de l'Amen, le Banquet céleste, Apparition de l'Eglise éternelle, l'Ascension...

³¹ - Elena Dulgheru, *Pentru trecerea zării și alte poeme*, p. 178, Ed. Arca Învierii, 2011, București.

Observator nedumerit

Cum e lumea făcută din pământ, apă și văzduh, astfel și viața omului poate fi înțeleasă prin emoție, bucurie ori tristețe (ar mai fi și alte sentimente, dar ecuația lor e una mai complicată); ceea ce au în comun însă acestea în cuprinsul omenesc, este, sau ar putea fi definit cu o „iluzie de dor, strânsă-ntre coperte, poetic”. Exact acea „*Veste bună*” care vine parcă de la sine uneori odată cu nașterea, alteori mai târziu după trecerea multor piedici... „Ea chiar dorea să vină, întunecându-mi clipa,/ Suavă, în rochia verde, zâmbetul cioplit, în pripă/ De-o aripă de ger, purtată de un vânt bezmetic/ ... / Și iar mă arde dorul, de-a fi, din nou, doar noi./ Femeia lină, de lumină, se-ascunde-ntre mesteceni/ Și lasă dorurile coapte, spre răsărit s-aștepte (...).” Poate fi vorba aici la fel de bine de „*Nostalgia iubitei*”, sau doar de trăirea clipei celei timpul – ca un grăunte, o piatră de moară...

A fi „*Observator nedumerit*”, înlăuntrul ori în afara lumii aceleia omologate, precum și a ființei tale aceleia acceptate biologic, e o îndeletnicire anevoioasă. Iei elementele acelea primordiale și le învârti pe toate fețele, nu le lași să se învârtă ele doar, în jurul tău. Începi însă mai apoi să te îndoiești de identitatea, de autenticitatea lor, le redescoperi în felul tău – atunci când poezia este cea care îți desenează sufletul, poți desena și tu tot ceea ce →

DANIEL MARIAN

ce vrei; dar mai întâi, trebuie să observi cu toate simțurile tale, iar nedumerirea vine de la sine. S-ar putea să ajungi, aproape sigur, la o altfel de lume și la un altfel de eu. **Dumitru Tâlvescu** are această dorință de pătrundere a lucrurilor, și de rearanjare a fiecărui fir de moleculă, de atom, astfel încât nedumerirea să nu fie una pur contemplativă, ci de-a dreptul o unealtă pentru a construi mai departe. Astfel, ar putea fi un alt fel de a-i spune poeziei că e poezie, iar poetului, că e poet.

Cel mai mare impas poate fi atunci când „*Tristețea zeului*” e foarte, foarte aproape de tine, și nu știi dacă să te aștepți la bine sau la rău; poate veni să te arunce din oricare algoritm, ori poate veni să-ți ceară ceva, orice, iar mai târziu poate că va avea de gând să-ți și ofere din avutul său olimpien. Totul e să vină la tine zeul, iar la Dumitru Tâlvescu, iată-l că vine; trist, dar deloc fără a fi mai puțin zeu, cu mândria zeului dar cu niște simțăminte pur omenești, de părere de rău și cu nevoia de întovărășire (nu-i putem spune chiar prietenie, pentru că ar fi prea de tot, între oameni și zei): „Zeul meu înalt, m-a strâns de mână/ A regret. Nu mi-a dat nimic, dar mai amână./ M-a privit lung, rugându-mă să-l iert./ În ceruri, devenise neputincios, inert./ Caută aici, un adăpost, măcar o lună/ Pe-ascuns, cu inima tristă, nebună./ În haosul lumii, el își caută un loc./ Colindăm amândoi, păduri în resemnare/ ... /Așa colind, cu zeul meu înalt și bun/ ... / Continuăm visarea.”

Alteceva se întâmplă însă, atunci când te paște o „*Tristețe egoistă*”, ținând cont și de faptul că e, tot ce se poate, o tristețe pe care ai zgândărit-o într-atât încât să fi devenit, de ce nu, una personală. Tristețea aceasta, dacă e să fie, nu se va lepăda de tine niciodată sau oricum, nu prea curând; tot ce va face, e să se ascundă oarecum parșiv, dându-ți iluzia că mai ai dezlegare și la alte unghere ale sufletului, ceva de genul unor dimineți al căror surăs să-ți netezească așa, cât de cât, calea către o amiază deplină și, de ce nu, către un frumos amurg care să te mintă sau poate chiar să-ți spună adevărul, cum că va mai veni înc-o altă dimineață: „E sub castel, acolo s-a pitit ea, tristețea mea./ A găsit o hrubă mai

uscată./ să poată face față spaimei/ ... / Atâta zarvă moartă a speriat tristețea./ Alege altă hrubă, din ce în ce mai udă./ Un loc mai sigur, din care să nu fugă.”

Dumitru Tâlvescu nu se sfiște să dea piept cu „*Imposibil*”-ul, chiar dacă riscă să fie mai trist decât toate tristețile la un loc, fiecare cu băntuirea ei. Da, am zis bine, s-a văzut cum tristețea poate fi la rându-i tristă, e un fel de sentiment ridicat la puterea acelui sentiment, ca și cum iarba ar fi păscută de iarba, ori calul înverzit de un cal. Nu există formulă logică, nici măcar o iluzorie curbă grafică, una credibilă nici atât, dar aș mai zice-o înc-o dată, *ce e mai roșu decât verde, mai inimă decât căprioară*, deci cam acesta ar fi înțelesul fără nicio măsură de-a fi înțeles...: „Ai putea să-ți cobori gândurile în palmă./ Să le numeri, de poți./ Apoi să-i mângâi, încet, pe toți./ Cititorul în stele nu te lasă./ Întoarce visele în vise./ Casa lor, în alt cer./ Când coboară./ Aripile lor sunt doar iluzii/ Blânde, doar iluzii.../ Zbor de cocor obosit./ Învăluie sfera dorului./ Pe tabla lumii./ Nu mai scrie nimeni versuri.”

Am pomenit adineaori de cai, deloc întâmplător, pentru că Dumitru Tâlvescu nu cred că s-ar putea concepe altfel, el poetul, fără cel puțin o „*Imagine cu cai albi*”, acei cai pe care mai curând îi vei întâlni desferecați din zburdatul pe pajiști, într-o peregrinare printre nori, printre

Vida Gheza, „Veselia” (1966)

stele, ori într-o dematerializare superbă, dincolo de oricare limite ale firescului, undeva unde tot ce contează este subtilitatea, finețea înaripării dorințelor: „Caii albi, paznici tăcuți”, printre vise/ Umplu golul din noi, cu decoruri de culise./ Pajiștile noastre nu mai nasc gânduri/ Doar furtuni seci, de nisip, printre gânduri./ În timp ce cai albi își caută pereche/ Dorind timpuri noi, fără streche.”

Se întâmplă să îl găsim pe poet gânditor, profund dar senin și împăcat cu povârnișurile, ca într-o oglindă multidimensională, strângându-și reflexiile și refracțiile din lungul și latul vieții, cu o maturitate deplină care nu are legătură cu vârsta, găsind motivele temeinice ale durabilității sale: „Mai am putere să mângâi/ Urmele săruturilor de demult./ Uitate ca-ntr-o carte, pe un raft./ Mai pot vedea clipirea veselă./ Privirea ta, de riduri văduvită./ Când timpul vrăjește ironic/ Chipurile, cu umbre./ Mă simt învingătorul zilei sterpe./ Printre iluzii stăpân, degeaba./ Mai trec un an și-apoi, un altul.../ În albume nu mai sunt tot eu !” (*Amintiri vesele*).

Ei bine, îl rog să-mi dea voie să nu-l cred de astă-dată, pentru că e tocmai el, mai mult decât ar fi fost vreodată...

Și pentru că dintru început vorbeam despre tristețe, într-atât încât nu știam când voi ajunge să trec dincolo de năvoadele ei, poetul vine să dea toată funinginea tristeții la o parte, într-un „*Farmec de vânt*”: „Bat altfel vânturile, iată./ Tristețea e un pas greșit/ ... / Cuvântul din cuvânt încolțește./ Lumina albă, mată./ Din fraze/ Ce-mbracă, apoi./ Cuvinte vechi, în sensuri noi. (...).”

Aș mai spune, pentru că e timpul să o spun, despre *Observator-ul nedumerit*, că reușește cu un elan de invidiat, să-și impună un turn de observare de unde oricând poate roti axele trăirii; de unde cu săgeți de lumină poate străpunge oricare încercare strămbă a sorții: „Mai taci, focule !/ De ce mă-ngâni, cu albe flăcări ?/ Gândurile mele se aprind și fără tine./ Ele chiar cioplesc iluzii și pier./ Frumos./ Dar tu ?” (*Atotputernic*). A cesta da curaj, de ținut minte în fața oricărei provocări !

(Dumitru Tâlvescu – „*Observator nedumerit*”, Editura EMIA, 2012)

Surâsul dintr-o lacrimă

O poezie cu „îngeri mirosind a brândușe târzii” ce surâd printre lacrimi – Mihaela Aionesei

Aionesei

„nu știu nici de ce scriu, / mă las purtată de o entitate crescută de ceva timp în mine. / nu o văd, dar o simt / în fiecare dimineață își scaldă fața / cu lumina din ferestrele mele veșnic închise. / ea e cea flămândă de lumină, / de tandrețe, (...)”

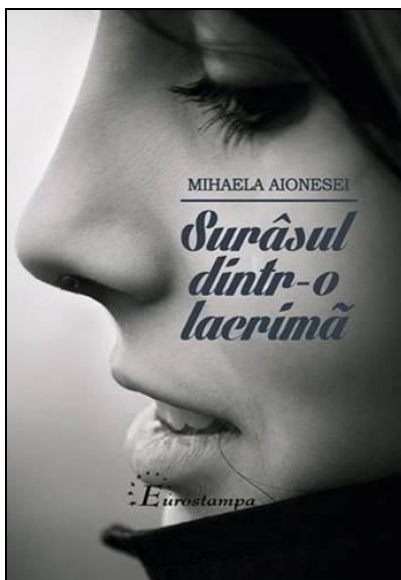
Am pătruns oare în universul fermecat al poeziei, ori am intrat într-o biserică unde eram doar eu cu sufletul ei și cu noi era Dumnezeu?

M-am transpus între paginile cărții „Surâsul dintr-o lacrimă”, Editura „Eurostampa”, Timișoara 2015, despre o altă lume din lumea Mihaelei Aionesei de parcă aș fi pășit direct într-o lacrimă căzută din cer. Acolo, în acea lacrimă m-am întâlnit cu sufletul de cristal al poetei cu nume de înger, copil orfan de mama ori poate de Maică a lui Dumnezeu.

Am fost atât de copleșită de tăria cuvântului, de talentul ei, dar mai ales de tristețea pe care nu a ascuns-o, dar pe care puțin au simțit-o, încât am făcut un pas înapoi și mi-am spus că nu voi avea niciodată curajul să compun un eseu despre acest volum de poezie. I-am scris câteva rânduri: „Îți citesc poeziile. E atâta tristete... Nu cred că voi putea să mă ridic la înălțimea scrisului tău. E o lume în care eu nu încap. Am încercat să intru în universul poetic al acestei cărți. Pana acum n-am reușit... Ești mult prea complexă. Simplitatea mea se revoltă. Mă înclin cu respect și fac un pas înapoi pentru moment, ori pentru todeauna. Încă nu știu.”

Dar, „mi-am luat stelele în cap” așa cum spune poeta și am îndrăznit, ca de fiecare dată să citesc mai departe, până la capăt și să ajung la Dumnezeul din miezul acestor poeme religioase atipice. Am parcurs pagină cu pagină de parcă aș fi urcat niște trepte de lumină spre sufletul poetei zăvorât în lacrima tristeții.

Nu m-am putut opri nici măcar pentru a aprinde o lacrimă pe care s-o adaug plânsului ei, căutând acel surâs promis în titlul cărții. Nu l-am găsit. Poate era doar o scurtă înseninare stărnită de o boare de amintire a vremurilor copilăriei când, prin („livada copilăriei”) „mă cutreieră

vara cu alaiul de cireșe / amintirile sar din răni / precum sâmburii despuiați de fructele prea coapte / prin livadă umblă desculț un dor nebun pe care doar tu îl poți alina cu a ta mireasmă”, ori în vreme ce, „pribeagă” înalță o „rugă”: o, Doamne, sunt atât de mica / fără Tine umbra mea n-ar încăpea / nici într-o talpă de furnică.”, cerându-I Creatorului puterea „să-mi port crucea ca pe zbor / și când te-oi simți aproape să-mi vând sufletul la flori”. O fi oare surâsul aflat în „vara cu suflet cireșiu” ce seamănă cu-n Rai “o, Doamne, ce dor îmi este de vara / cu palmele transpirate de teamă / și sufletul cireșiu în grădina de peste drum / vis a vis cu ulița unde fructele / erau interzise mai ceva ca-n rai / dar bune”?

O tristețe ancestrală ce seamănă cu a Îngerilor păzitori alungați de păcate prin colțuri de Univers, sau cu o ceață deasă în spatele căreia știu sigur că stă să ne bucure un soare blând, m-au făcut să-mi acopăr sufletul cu tăceri pentru a simți vibrația unui vers ce curge ca o apă ce vine și tot vine, ca o teamă.

O poezie ca un plâns de copil lăsat singur în casă, așa curge versul Mihaelei Aionesei în volumul „Surâsul dintr-o lacrimă.” Dumnezeu este omniprezent și omnipotent în poezia ei și „...umblă cu traista plină / să ai la îndemână mila și bunătățile cerești / trebuie doar să întinzi mâna” („staruintă”), sau este durere ori poate „zbatere” ca o rană ce nu se vindecă și nu se uită. Dumnezeu mi-a lăsat în viață o zbatere – / decembrie tâlhărit / pentru

a nu uita niciodată / dar din dar se face dor și rai de mamă / când n-o ai („puterea numelor”).

Durerea pierderii mamei și dorul sfâșietor de ea, o vom întâlni în mai multe poeme iar dacă le vom citi până la sfârșitul cărții va fi și durerea noastră, de a fi pierdut pe cineva drag. Disparația mamei (căci cine n-are mama?), gândul că o vom pierde ori am pierdut-o deja, ne va lăsa „plânsul” și „cerul gurii amar”. „la colțul casei iasomia plânge / și cerul gurii mi-e amar / căci știu că-n poarta vremii n-o să mai fie / măicuța ce mă aștepta în an” („răscruce de suflete”).

„Începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu”, așa ne spune David într-un Psalm. Despre o altfel de teamă ne vorbește poeta în poezia „Lumină vie” și „când te vei apropia de mine / fă-mă Doamne să nu-mi fie teamă / de a Ta lumină vie”.

Nu este un Dumnezeu teamă, ci un Dumnezeu lumină greu accesibil, dar preferabil unei prăbușiri, unei clacări ce s-ar putea produce atunci când acesta lipsește din viața omului / „și în loc să-L încerce cu sufletul înmuat / în lacrimă pe Dumnezeu / se prăbușește și clachează / lăsând să treacă peste el / șirul de zmei care ar fi putut fi / în locul pietrei sub care umbra nu poate exersa / saltul în propria ființă / și-un puf de lumină se stinge de la sine / fără să fi încercat să fie / doar atât să fie...” („puf de lumină sau de păpădie”).

Cele cerute sunt simple, omenești, strigăte ale neputinței când singura speranță în suferința fizică și în singurătate este Dumnezeu, așa cum tragic ne spune în poemul „spitalul unde moartea spune rugăciuni în șoaptă” poeta: „Doamne, fii bun și prelungeste-mi minutul de singurătate cu Tine / astăzi aș vrea să stau dacă nu ai treabă în alt loc / să-mi alini sufletul răstignit pe patul unde / moartea îmi spune rugăciuni în șoaptă / îngerii stau în genunchi la colțuri și plâng / a singurătate”.

Acest volum trebuie citit în întregime de la un capăt la altul pentru ca apoi să o iei de la capăt și să recitești fiecare poem. E un fel de rugăciune continuă, spusă cu propriile cuvinte nu din cărți cu scoarțe negre, ci din suflet. O strigare la cer a neputinței de a atinge starea aceea →

DORINA STOICA

Sentimentul românesc al ființei

în poezia Tatianeii Scurtu Munteanu

Poetă născută dincolo de Prut, unde dorul a atins cotele metalingvisticii, dar formată intelectual în țara mamă, unde un examen luat la Universitatea din Galați o aureolează cu nimbul de master în filologie, vine în întâmpinarea cititorilor cu a doua apariție editorială, volum intitulat, programatic, „Râuri, voi, ce despărțiți”, după ce a publicat „Paralelismul singurătății” și în numeroase antologii de poezie apărute pe întreg teritoriul țării.

Deținătoare a numeroase premii literare naționale și internaționale, Tatiana Scurtu Munteanu e o voce autentică în lumea poeziei ce atinge eternul, prin faptul că desoperim în poezia acestui volum frisonul sentimentului de speranță în regăsirea spațiului natal. Acest sentiment încolțește, precum ghiocelul primăvara, în mitul care reunește iubirea și trupul Patriei ce nu pot fi niciodată separate. Mitul este cel care le reunește ca metalimbaj. Metacomunicarea din acest volum în care poeta se exprimă pentru noi își subordonează dualitatea, optând pentru triadă. Poeta este o ființă luminoasă visând la „o țară dialectică a minunilor”, cum ar spune Thomas A. Sebeok. Tocmai această țară a minunilor este despărțită de râuri ce aprind în pieptul poetei dorul prelung:

„Am aripi de vânt uscate/ Și priviri înlăcrimate/ Am tăcerea înlemnită/ Și suflarea amorțită.// Am în piept un dor prelung, / Pân' la tine să ajung/ Și la apa ta de sânge/ Cu tot dorul să pot plânge/ Pe cei ce i-ai dus cu tine/ Înecați de căzăcime/ Pe care-i mai ții în viață/ Fără dreptul la speranță.// Nistrule, de ce ai fi?/ Bine-ar fi de nu te-am ști/ Decât apă curgătoare/ Și nu râu ce faci hotare.” (*Râuri, voi, ce despărțiți*)

„Am dat orele în leagăn” este un vers sublim, această caracteristică este forma încoronată și întodeauna activă a unei acțiuni. În zodia esteticului, sublimul se constituie ca o formă încoronată a intuiției: « Am smuls clipele de mâine, / Le-am brodat în decolteu, / Unde nu așteaptă nimeni. / Zăbovește Dumne-zeu. ” (*Am dat orele în leagăn*)

Tatiana Scurtu Munteanu, abordează poezia cu ajutorul metricii și prozodiei tradiționale, toate în favoarea ritmului. Modernitatea poeziilor este rezultatul unei stări de melancolie a fericirii bazându-se pe „amintire”, poezia din acest volum se autodefiniște deci ca rod al memoriei, căci tot ce se

închipuie chiar a fost, dar și ca joc al copilăriei, ce pare nevinovat: „Prohodul ploilor de toamnă, / din pieptul cerului legat / cu abur și cu mere coapte, / răzmoaie ulița din sat.” (*Prohodul ploilor*).

Poeta, talent autentic, prinde rădăcini și atunci când gândurile aleargă zarea pentru a surprinde inefabila clipă și atunci cresc în ea forme noi, precum spunea Brâncuși: ”Nu mai sunt demult al acestei lumi: sunt departe de mine însumi, desprins de propriul meu trup - mă aflu printre lucrurile esențiale”: “Gândul pământiu aleargă zarea, / Orele coboară în zăpadă, / Bat vecerniile la poarta lunii, / Pleoapa ținută stă să cadă.” (*Gândul pământiu aleargă zarea*)

Autoarea reprezintă în poeziile sale ființe care sunt eterice în sine, ionice. Tatiana Scurtu Munteanu are, pe drumul Damascului, simbol al reîntregirii neamului, viziunea iubirii fără de moarte, fiindcă asemenea zăpezii totul este trecător, rămânând în urmă doar doina, unicitatea expresiei sufletului românesc: „Ninsoarea cade în genunchi / Ca stelele în rugăciune, / Ferestrele într-un mănunchi / Se-aprind din bobul de tăciune.” (*Cununa doinelor de nea*).

Asemeni lui Arghezi cuvântul are o funcție cosmogonică, atribuind ființei ficțiunea sacră. Pentru poetă, versurile au o formă ingenuă, fragment mitic, care-și este suficient sieși. Muzicalitatea versurilor și perfecțiunea rimelor dă o cursivitate poemelor.

Poeta, în întreg volumul prozaizează programatic, într-o îmbrățișare a calofiliei și a metaforei motivate, redescoperă filonul epic și fraza coerentă, explicită, lirismul eului țâșnind din substrat, neostentativ. Această poezie aparține reflexiei existențiale și mai puțin poeticității

intenționate. Câștigul acestei poezii stă în talentul autoarei, în trăirile globomoderniste, prin părăsirea poeziei postmodernă, deja depășită, poeta mizând pe rezonanța simbolică a dublului raport : el- ea, margine centru, și dintr-o ambiguitate semantică și imagistică originală. Relația cu sacru, așa cum spunea Jean-Jacques Wunenburger, în această poezie se face prin răbdătoarea cucerire spirituală, favorizată de devoțiune, învățătură și grație. Simbolul înțeles la un nivel spiritual devine punte, prezentă, limbaj, universal, viață concepută într-o cu totul altă ordine: cea a eternității.

Cititorule, ai în mână o inimă sub formă de carte, ce trăiește bucuria și suferința, astfel o vei purifica prin propria trăire, citind-o.

AL.FLORIN ȚENE

SURĂSUL...

→ de sfinție spre care tânjește orice suflet care l-a desoperit pe Dumnezeu și își pune toată nădejdea în El.

În poemul „*umbra sihastră*” conștientizarea nimicniciei ființei umane, a posibilității reduse de a ascede spre cele înalte datorită duhului acestei lumi în raport cu aspirația omului, este sfășietoare. Până și îngerii se dovedesc neputincioși în acest demers adeseori imposibil. „*e frig și în frigul meu / îngerii n-au loc de aripi / sunt ca și mine speriați / de stăpâna neputință / și se roagă și mă rog / să-mi scadă fierbințeal / și-un păstor bun / să-mi adune miei rătăciți / pe pașiștea nebună care fuge / fără să știe de cine unde / și lasă în mine mereu un loc gol / mereu mi-e gol fără tine...*”

O carte de poezie cu „*îngeri mirosind a brândușe târzii*” ce surâd printre lacrimi, așa am numit cartea Mihaelei Aionesei pe care am citit-o cu evlavie și cu uimirea de a descoperi un suflet frumos, dar trist, un copil din stele rătăcit aici pe pământ, poate pentru a ne învăța lecția iubirii și a răbdării în suferință.

Mă înclin până la pământ în fața lui Dumnezeu ce l-a făcut pe om atât de frumos: “ Micșoratu-l-ai pe dânsul cu puțin față de îngeri, cu slavă și cu cinstire l-ai încununat pe el ” (Ps. 8).

Acest volum de poeme a fost încununat cu Marele Premiu al juriului la Concursul „Credo” de Poezie Religioasă de la Mănăstirea Lăpușna, 2015.

Dorina Vladi și sufletul viorilor

Într-o seară, la Cenaclul Ion Ittu, după ce citisem o mică recenzie, d-na Dorina Vladi m-a abordat și, în puține vorbe, m-a rugat să-i citesc cartea, **Bisturiul și vioara**, Editura Pastel 2014 și să susțin lansarea acesteia prin câteva cuvinte pe care le voi considera potrivite. Nu a ezitat să mă avertizeze că sunt povestiri dure care conțin aspecte triste ale vieții, abordate realist.

Volumul conține șapte povestiri. Povestiri dure? Poate. Am simțit însă și atât de multă duioșie și sensibilitate, încât cuvintele grele, faptele cumplite, deși le-am primit cutremurat, trecând prin mine, am perceput și speranța, forța personajului de care deja mă apropiasem.

Personajele își găsesc salvarea prin ele însele, prin rugăciunea inimii în „Obsesia”, dobândind acea legătură directă cu Dumnezeu, simplă, nedogmatică, ușor naivă și de aceea, atât de curată. În povestirea „Amprente”, personajul refugiat în singurătatea visului, va găsi ieșirea dintr-o situație dramatică prin iubire și rugăciune spontană.

Femeia din „M-a iubit și pe mine cineva” își recapătă echilibrul spulberat de minciună, falsitate, abandon, retrăind cu gingășie cea mai pură iubire, aceea a copilului față de doamna învățătoare, a foștilor elevi pentru dânsa, o iubire aflată la ani depărtare pe firul vieții, care o va ajuta azi să treacă peste golul lăsat de un divorț la bătrânețe.

M-a cutremurat soarta femeii din „Rozi-Mutulica”, acele întâmplări descrise fără milă pentru cititor. Necruțător. M-au cutremurat întâmplările din „Întotdeauna, altcineva” care mi s-au înfipt în minte de parcă cineva mi-ar fi spus: „nu întoarce privirea, simte și cunoaște, altfel nu vei ști adevărul, altfel nu vei ști pe cine să iubești, sau ce să iubești”. M-au mângâiat faptele femeii simple care nu s-a dat înapoi, riscând totul, pentru a-și ajuta aproapele, pe Rozi - o tânără cu mari probleme, rămasă a nimănu și victimă a unui sistem social ingrât și a unor oameni fără conștiință și fără inimă. O femeie anonimă care nu se teme să ajute și își duce misiunea până la capăt. O misiune anonimă.

„Întotdeauna, altcineva” ne arată că unele traume, cum ar fi un viol, nu

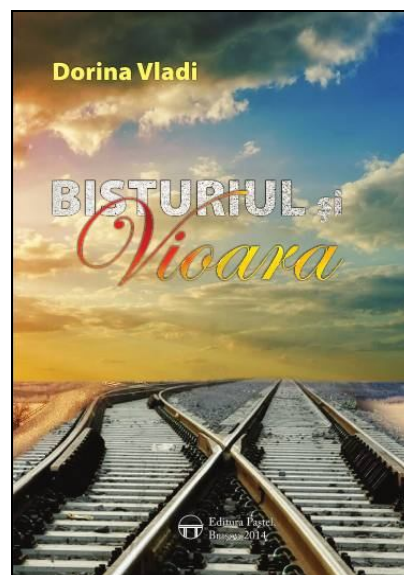
se pot vindeca fără implicarea sinceră și totală a celui apropiat victimei. Frapează fapta nudă, agresiunea psihică și fizică, relația agresor-victimă. Autoarea excelează în construirea personajului negativ, acel Emilian. Atitudinea celorlalți este marcată de prejudecăți, nepăsare, frică, superficialitate a sentimentelor. Prietenia, iubirea familiei, timpul nu șterg întotdeauna rănilor foarte adânci. Marieta nu se poate elibera din coșmarul său pentru că nu simte aproape de sufletul său nici părinții, nici prietenii, nici chiar propria familie. Se va dezlega prin moarte.

Totuși, întâlnirea foștilor colegi de clasă din nuvela Lidia, draga de ea” m-a marcat poate cel mai mult. Mințile abrutizate nu mai aparțin unor brute umane, ci unei anumite categorii opuse: mai mult sau mai puțin intelectuali prinși în falcile unui sistem al reușitelor, dacă pierderea laturii umane, cu semințele primare încă pe băncile școlii, se poate considera o reușită... Și aici, tot o femeie e sufletul cel bun, cel iertător, cel sacrificat. Ignoranța oamenilor care îl osândesc pe cel care îi iubește, neînțelegându-l este văzută până la un moment dat de către un observator oarecum echidistant, fosta dirigintă care în final se pierde și ea în mulțimea derutată și luată de valul evenimentelor. Atunci o moarte absurdă dă târcoale...

Curajul omului de a înfrunta, de a ierta, de a ajuta, de a-și aminti, de a suporta adevărul... acest curaj explo-

Vida Gheza, „Balada lui Pintea” (1956)

rat de Dorina Vladi dramatic, într-o multitudine de împrejurări grele, ar mai trebui să aibă o dimensiune: aceea de a-ți mărturisii dragostea. Aceasta se întâmplă în ultima povestire: „O mulțime de pantofi”. Dorina Vladi a ales să încheie, cred eu, așa pentru a restaura speranța, decizia cea bună, pentru „punerea ordinii în viață”, a vieții într-o bună rânduială.

Am aflat că titlul cărții este de fapt titlul unei povestiri care încă nu se lasă scrisă. Cu siguranță așa simte autoarea, dar eu simt ceva în plus. În sufletul nostru există corzi care nu pot vibra decât sub amenințarea sau binecuvântarea tăișului a bisturiului, iar atunci o fac mai frumos decât suntem pregătiți să primim. Viorile pot reda, pot sugera orice stare sufletească. Sufletele noastre pot transforma suferința în vibrații sublime. Viorile... Toate personajele care contează în această carte sunt femei. Viorile... și gândul mă duce la forme elegante, la sunete, și voci spre toate femeile din viața noastră (iată că ceea ce am scris adineauri prinde sens!).

Dorina Vladi cunoaște mijloacele scrisului. Poate să construiască orice intrigă. Poate să impună ritmul și suspansul pe care îl dorește. Pe lângă tehnică am găsit multă compasiune, înțelegere pentru ființa umană. Mesajul pe care l-am simțit, deasupra faptelor, prin spusele aceluia călugăr fantomatic din prima povestire, îmi induce un gând pe care mi-l înrădăcinez în minte: un cuvânt rău se îndreaptă cu un cuvânt bun și asta este tot ceea ce contează acum.

MIRCEA BODEAN

UMBRA CLEPSIDRELOR ALBASTRE, CU NUANȚE DE CURCUBEU

Iustinian Gr. Zegreanu, autor al mai multor volume de versuri („*Po-pas în necunoscut*”, Ed. Culturală Forum, Cluj-Napoca, 1998; „*Pornind de la un gest*”, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2002; „*Cuvinte nerostite*”, Ed. Napoca Star, Cluj, 2004; „*Chemarea amintirii*”, Ed. ProVita, Cluj-Napoca, 2005), prezent cu poeme și epigrame în numeroase antologii, dicționare, coordonator al Cenaclului literar „Victor Papilian”, al cadrelor medicale din Cluj, a revenit în atenția cititorilor cu două volume de proză: „*Între iubire, viață și destin*”, Ed. Napoca Star, Cluj, 2005... și „*În numele Tatălui*”, Ed. Napoca Star, Cluj, 2012.

„*Între iubire, viață și destin*”, constituie un amplu eseu *sui-generis* despre „*Cunoașterea de sine*”, „*Arta de a trăi*”, „*Limbajele iubirii*”, „*Dramele sufletului*”, „*Relația cu Dumnezeu*”, „*Istoria credințelor religioase și relația de cuplu*” ș.a.m.d., toate acestea constituind titluri de capitole ale cărții și de conținuturi comentate de autor, sintetizate într-o încheiere cu titlul „*În loc de concluzii*”.

Încadrat între o *Prefață* semnată de profesor psiholog Laura Ionescu și o *Postfață* semnată de psiholog Nicoleta Creț, conținutul cărții se ramifică în textura unor teme masive, ca importanță, greu de cuprins în brațele totale ale gândirii de spirală neo-renascentistă, amplu diversificate în orientări contorsionate meandric pe calea căutării adevărului.

Frazele curg limpede și impregnate cu sens psiho-pedagogic, înlănțuindu-se firesc, într-o logică de nezdruncinat. Indicațiile remediilor sunt date clar, beneficiind din plin de instruirea teoretică și exersarea practică a profesiei de bază, aceea de medic, a autorului. Se trece prin psihologia personalității umane, prin psihologia energiilor umane, a eliminării tensiunilor din relațiile inter-personale de cuplu sau familial-sociale, ajungându-se la detalierea psihologic/psihiatrică a dezvoltării/terapii persoanei și a personalității umane.

De aici, la „*ars vivendi*” („*arta de a trăi*”), nu ne rămâne să facem decât un singur pas... pentru că, așa cum

spune autorul, niciodată „*nu există situațiiperate, ci doar oameni în care a crescut disperarea*”...

Gândurile sunt exprimate direct, lumina lor se răspândește circular-spiralat, într-o continuă acumulare de adevăruri lângă adevăruri, într-o contopire a contrariilor în unitate, spre cuprinderea situațiilor de viață cât mai diversificate contextual, simplificându-le în concluzii palpabile, aproape kinestezic inteligibile.

Există, în textele redade, un fir conducător de influență ușor didactică, prin care ieșirea din labirintul minotaurului se produce în mod simplu, survolând prăbușirile și angoasele existențiale.

Scrierea este socotită ca un alt mod de catharsis, autorul însuși fiind parcă modelul unei auto-exorcizări eficiente și benefice, constituind un alter-ego al cititorului avizat.

În *Prefața* cărții amintite („*Între iubire, viață și destin*”), profesorul psiholog Laura Ionescu afirmă: „*În această lucrare veți descoperi cum spiritualitatea și psihologia se întâlnesc pentru a da naștere unei atitudini capabile să ne inspire, prezentând principii universale valabile, care pot face ca prosperitatea și succesul să devină o realitate incontestabilă pentru noi toți. Cartea oferă răspunsuri simple la întrebări complicate. E o reușită colecție de idei, cugetări, afirmații și sentimente practice ale artei de a trăi, aflate în strânsă relație cu spiritul uman și cu inspirația divină, care ne pot ajuta să dăm zilelor noastre o notă pozitivă, capabilă de o purificare a minții și a inimii.* (...)

Lucrarea reprezintă o lectură agreabilă, care îmbină rigoarea termenilor de specialitate cu reflexiile autorului și soluțiile practice oferite de acesta pentru rezolvarea problemelor legate de viața de zi cu zi.

Cartea se adresează publicului larg și prin ea se încearcă scoaterea de sub prejudecăți a personalității umane, (...), prin sprijinul informațional pe care ni-l oferă, deoarece educația, cu funcțiile sale de informare, formare și apreciere a devenit o necesitate în zilele noastre.”

Psiholog Nicoleta Creț ne arată, în *Postfața* aceleiași cărți, importanța aspectelor pe care le reliefează autorul, gândurile sale și reflecțiile asupra lucrurilor valoroase pe care oamenii tind uneori să le uite, în pofida amplitudinii și profunzimii semnificațiilor acestora, așa cum sunt: Divinitatea, scara de valori adevărate, personalitatea umană în toată complexitatea sa, paradoxurile acesteia, ființa omenească în esența sa, timpul cu paleta sa meandrică de trecut, prezent și viitor, comportamentul cotidian ș.a.m.d. Psiholog Nicoleta Creț afirmă: „*Este o carte care ne vorbește despre relațiile dintre oameni, despre iubire și viață, despre succes și încredere, dar mai ales despre noi înșine, despre fiecare din noi așa cum suntem sau ar trebui să fim după ce dăm la o parte toate măștile pe care societatea ne învață să le purtăm. Viața înseamnă, în primul rând, comunicare cu cei din jur, relaționare, probleme și conflicte, rezolvarea lor, decizii bune sau rele, cunoașterea de sine dar mai ales a celorlalți, riscuri, succese, eșecuri, acceptări, renunțări și compromisuri, toate surprinse cu o reală finețe în această carte.*

Este o carte în care singurătatea este privită dintr-o perspectivă surprinzătoare, pe care puțini dintre noi am descoperit-o, în care relația cu Dumnezeu capătă noi dimensiuni. Dar mai ales o carte care ne învață cum să trăim în afara prejudecăților și a clișeelelor care, vrând-nevrând, ne sunt inoculate de educația pe care o primim.

(...) Cred că oricare dintre noi avem nevoie să citim o astfel de carte, să ne creăm astfel de momente de reflecție, de întoarcere spre noi înșine.” →

PERSIDA RUGU

Lucrurile expuse, faptele, evenimentele, atitudinile, trăirile ideatic-afective sunt exprimate într-un cuceritor registru natural, spontan, de o nonșalanță fermecătoare, plin de învățăminte experimentate și induse de marii gânditori din diferite perioade ale spațiului-timp, ca balanță social-istorică a verbului eseistic.

Limbajele iubirii și dramele sufletului corespund unor experiențe de viață trăite intens, raționalizate ulterior și redată prin „pilule” gnostice...

De exemplu, iată câteva dintre ele: „Cea mai bună metodă de a ne ajuta este să îi ajutăm pe cei din jurul nostru.” (...) „Capacitatea noastră de a rezolva diferite probleme se îmbunătățește cu fiecare obstacol trecut.” (...) „Supraviețuitorii au nevoie de ajutorul prietenilor mai mult după șoc decât în timpul lui.” (...) „O caracteristică a iubirii divine o constituie faptul că ea nu depinde de reciprocitate sau de răspunsul celuilalt, ci, spre deosebire de iubirea omenească, ea există indiferent dacă cel iubit este pregătit sau nu să o primească.” (...) „Nu există victorie fără suferință.” (...) „A-L întâlni pe Dumnezeu, nu înseamnă a primi răspunsuri la întrebări, ci înseamnă să găsești întrebările corecte.” (...) „Reputația unui om este ceea ce spun oamenii în fața mormântului, iar caracterul omului este ceea ce spun îngerii, despre el, în fața tronului lui Dumnezeu.” ș.a.m.d.

Timpul, ardent mesteacăn de clepsidră, flacăra alb-albastră cu nuanțe de curcubeu, la umbra căreia viața omului își clădește rostul, taie adânc în carnea zilelor fâgaș de neuitare. Așa se întâmplă că toate răspunsurile își caută întrebările dintru început, toate faptele, sădite printre ani și ani, își cercetează, în fața sinelui conștiinței, intențiile ascunse în hlamida semințelor de gând, toate trăirile, ramificate în replici și acțiuni, se întorc la iscarea emoției generatoare de zel...

Completativ (și, oarecum, benefic-compensativ) vine în calea noastră, ni se deschide ochilor diurni sau nocturni, cea de a doua carte eseistică, „În numele Tatălui”, care tratează relația autorului văzut și procesat de sine-însuși ca pe un adevărat exponent al umanității în relație cu Divinitatea, pe drumul spre cunoaștere și iubire, stări specifice condiției umane, înțelese

în mod sublimat și apoteotic.

Întrebările clasic-retorice, puse sinelui și celorlalți, „cine suntem?”, „de unde venim?” și „spre ce ne îndreptăm?”, frământă dintotdeauna mintea și inima oamenilor dubitativi, cu spirit epistemic, anxietează cugetele, pregătind noi și noi întrebări pe calea nesfârșită a vieții...

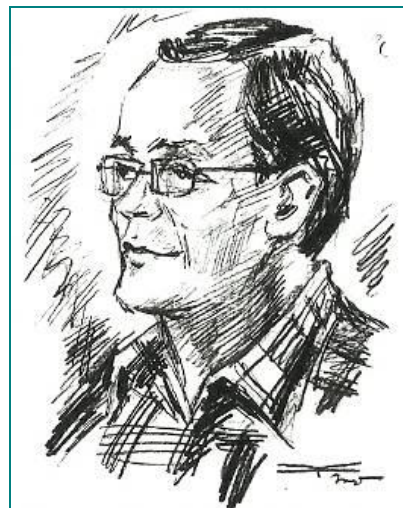
Creșterea omului spre Sinele divin, iscând astfel în sinele-i omenesc o stare de complexă „teandricitate” (Nicolae Berdiaev), determină parcă, implicit, și umanizarea mediului său ambiant, a naturii întregi, precum a unui cortegiu sacralizat și sacralizant, angelic.

Între înger și demon, omul își caută calea, prin „încercări și erori”, cum ar spune părinții psihologiei.

Capitolele acestei cărți sunt edificatoare: „Omul”, „Condiția umană”, „Unitatea androgenă”, „Natura spiritului uman”, „Ce se întâmplă cu sufletul după moarte”, „Dumnezeu”, „Dreptul la viață și iubire”, „Iubirea lui Dumnezeu”, „Credința”, „Sentimentul iertării”, „Morală creștină”, „Prezența răului”, „Moartea nu este inamicul”, „Atitudinea în fața bolii”, „Lupta pentru spirit”, „Despre frica de Dumnezeu”, „Drumul interior”... „În loc de concluzii”...

Așa după cum arată și Părintele profesor Ștefan Iloaie, în prefața intitulată „Dăruirea devenită împărtășire”, valoarea acestor scrieri constă în ceea ce dăruiesc ele cititorilor, ca ofrandă și învățătură: „Există momente în care simți că nu poți să faci altfel decât să dăruiești, să împarți, să lași preaplina sufletului să ofere și altora. Mai multe sau mai puține, mai dese sau mai rare, înțelese pe deplin sau nu, clipele respective – dar mai ales efectul hotărârii de dăruire – îl împlinesc pe dăruitor într-un fel în care nimic altceva nu o poate face. Înțelegerea unei realități, conștientizarea unui adevăr, cunoașterea unei situații îl pot transforma interior pe om astfel încât metamorfozarea să nu se oprească, îngust și subiectiv, doar la el, ci să îndrăznească să-i adune în aceeași tumultuoasă cuprindere și pe alții, pe ceilalți, pe cât mai mulți, cunoscuți sau necunoscuți.

Sinceritatea actului, gratuitatea lui și deschiderea cuprinzătoare îi conferă caracteristicile unicatului și frumusețea acțiunii rar întâlnite. Darul conține ceva din dăruitor, îl

cuprinde, îl sintetizează, îl reprezintă. După ce, la început, dăruirea conține toate elementele unei mărturisiri, încetul cu încetul se activează și devine împărtășire... (...)

În ciuda numărului destul de mare de teme tratate (...), subiectul cărții e de fapt unul singur, vechi de când lumea: omul și tainele sale. Sufletul, trupul, binele, aproapele, iubirea, moartea, legătura cu lumea, relația cu transcendentul descoperă – fiecare în parte și toate împreună – sinceritatea autorului cu sine însuși în unicitatea trăirii și a sensului pe care el le-a descoperit pe parcursul propriei sale vieți. Și, așa cum mărturisește, nu le-a avut dintr-odată înaintea sufletului, nu i s-au descoperit printr-o iluminare, ci ele constituie rezultatul unor experiențe proprii – comune nouă tuturor, până la o limită. Iar el, autorul, crede că este potrivit ca acest răspuns pe care el l-a descoperit să fie cunoscut și de alții, pentru a se împărtăși de el. De aici rezultă valoarea darului care se transmite: lumina nu rămâne sub obroc, comoara este scoasă la lumină, bucuria unuia îi plinește pe cei mulți. Căci împărtășirea aceasta și este: lumină, comoară, bucurie.”

Printre capitolele existente în filele acestor cărți, ne atrag atenția cele închinată „sufletului după moarte”, tainelor de dincolo de frontiera vieții pământene.

Frământat, la modul sublim, de gânduri și sfâșiat de emoții, autorul se zbuciumă între Eros și Thanatos, ca urmare a blazonului de suferință lăsat ființei sale de trecerea la cele veșnice a mamei autorului și a tatălui acestuia, medicul și scriitorul Octavian Gr. Zegreanu. →

Cu trupul drag, surpat în vis

Cu trupul drag, surpat în vis,
Cu fața spălată de spaimă,
Spășită, precum un proscris
Ce iertăciune-abia îngaimă,

Aluneci înspre somn tiptil
Șoptind o rugăciune-amară
La fel cum altă dat' copil
Oftai de drag trecuta vară.

Te-apleci spre mine potolit
Si ma cuprinzi cu-albeața mâinii,
De părul tău sunt prejmuit
Precum e coaja cercul pâinii.

Sudoarea ta miroase-a nuc
Și-mi umple camera cu șoapte,
Oricât aş vrea să mi te-aduc
Te scurgi, ca Styxul negru-n
noapte...

Primește-mă-n sufletul tău,
Astâmpără dorul nestins
Și mântuiește-mi somnul rău
Cu trupul drag, surpat in vis.

Dimineața

Dimineața se strecoară
în încăpere
precum amirosul
de pepene galben
în pielea ta aurie.
Ochii întârzie-nchiși
în visul turbure
de noapte,
lumina îți cade pe sân
cum tremurul candelii
străvezește
chipul Maicii Domnului;
degetele prelungi
ți se scurg răsfirate

ca albe crizanteme
înghețate de brumă.

Desferecă-ți pleoapa
iubito
și-ntoarnă-te în mine...

M-am întors, tocmai

M-am întors, tocmai,
de pe drumuri anevoioase
țineam încătușat cu privirea un nor
peste tine să nu vină
să nu-și prăvălească apele peste tine.

Sprijineam cu umărul un cutremur
peste tine să nu vină
să nu-ți zguduie liniștea dragă
și să te trezească.

Răsuflam aer cald peste o iarnă
peste tine să nu vină
să treci pe neștiute din toamnă
de-a dreptul într-o primăvară!

MARCEL PETRIȘOR

UMBRA CLEPSIDRELOR...

→Alături de scrierile medicilor, biologilor, psihologilor și parapsihologilor de prestigiu, care zeci de ani s-au ocupat de aceste stări de limită ale conștiinței umane, cum sunt: Raymond Moody („Viața de după viață” sau „La lumière de l'au delà”), Sam Parnia („Ultima frontieră. Un studiu înnoitor asupra vieții și a morții”), Chris Carter („Știința și experiențele în pragul morții. Există conștiință dincolo de moartea corpului fizic?”), Lyall Watson („Moartea ca linie a vieții. Biologia morții”), Milan Rýzl („Moartea și ce urmează după ea. Viața viitoare din perspectiva psihologiei și parapsihologiei”), Jean-Yves Brachet, Peter Novak etc., alături de jurnaliști (Stéphane Allix, „Moartea, celălalt tărâm al vieții. O anchetă jurnalistică la frontierele morții”), alături de scrierile în domeniu ale oamenilor de literă, de antropologie, de filosofie, de cultură și arte, dintre care enumerăm câțiva, cum sunt: Arthur Schopenhauer, Paul-Ludwig Landsberg, Mircea Eliade, James Thayer Addison, Erwin Rohde, Adrienne von Speyr, Robert H. Charles, Jean-Marie Rouart ș.a. (cu studiile lor despre viața după

moarte în istoria religiilor, în curentele filosofice și în credințele omenirii sau în arte și literatură), alături de scrierile autorilor avizați din tradiția bisericii ortodoxe (Jean-Claude Larchet, John Behr, Ignatie Briancianinov, Teofan Zăvorățul, Antonie de Suroj, Paulin Lecca, Olivier Clément, Serafim Rose, Vasilios Bacoianis, Filothei Zervakos, Fotie Kontoglos, Serafim Alexiev, Efreim Filotheitul, John Breck, Savatie Baștovoi, Arsenie Boca, Florin Pușcaș, Sebastian Moldovan, Lucian Macrea, Ioan Bizău ș.a.), medicul și scriitorul Iustinian Gr. Zegreanu expune, la modul colocvial, „ce se întâmplă cu sufletul după moarte”, argumentând filosofico-pragmatic, așa cum am mai arătat, despre „om” și „condiția umană”, despre „unitatea androgină” și „natura spiritului uman”, despre „morală creștină” și „prezența răului”, despre „atitudinea în fața bolii” și „lupta pentru spirit”, „despre frica de Dumnezeu” și „drumul interior”, concluzionând că a vorbi despre moarte înseamnă de fapt a vorbi despre viață, că a scrie despre toate acestea, a le detalia și a le cerceta determină ființa umană să-și depășească limitele cotidiene, să suporte o trecere spre un alt „nivel de

realitate” (cum ar spune Basarab Nicolescu), să trăiască pe o treaptă superioară de existență.

Moartea părinților autorului a reprezentat pentru autorul însuși, pentru medicul și scriitorul Iustinian Gr. Zegreanu, o întoarcere spre Dumnezeu, „a reprezentat găsirea – sau regăsirea lui Dumnezeu”...

„Abia în momentul în care tatăl meu a murit și am pus pe piept stetoscopul și mai apoi pe carotide și am auzit un vuiet (un șuier ca de vânt care trece printr-o peșteră), pe care după cinci minute nu l-am mai auzit, abia în acel moment de durere am conștientizat că există Dumnezeu”, mărturisește autorul.

Cărțile medicului și scriitorului Iustinian Gr. Zegreanu se bucură de o frustă sinceritate, îmbinată cu apetența pentru cugetări și aforisme, pentru reflectarea permanentă într-un continuu „joc secund” a trăirilor existențiale, culminând cu seriozitatea și eleganța cu care își interpretează propriul rol pe scena vieții.

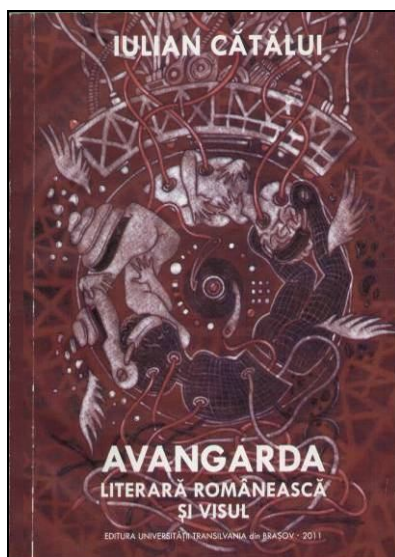
Lumina sufletelor dragi urmează să-i însoțească pașii, să-i coloreze aplauzele la scenă deschisă, înfrunzind ecoul acestora până la deschiderea cortinei pe scena generațiilor viitoare.

Avangarda literară românească și visul

Meseria de bibliotecar și documentarist este prost plătită, poate și pentru că, în aparență, atribuțiile conferite de o atare încadrare arată a fi lejere, călduțe și ușor aristocrate. Ei bine, tocmai colegul nostru, Iulian Cătălui, își duce existența pe meterezele... molcome ale acestei ipostazieri profesionale. Numai că, o atare profesie oferă în schimb alte avantaje, care bine exploatate, îl pot arunca pe beneficiar direct în istoria literaturii române. Sursa tuturor inspirațiilor creator-literare este exact materialul cu care, profesional, Iulian Cătălui se canonește zilnic, profitând în virtutea principiului admis de toată lumea că dacă lucrezi cu miera te poți linge pe degete, autorul nostru s-a apucat de scris abordând teme absolut dificile, și trebuie remarcat că o face cu deosebit succes.

După debutul reușit cu „Biserici fortificate din județul Brașov” (Brașov, Ed. Orator, 2005), o carte de critică de artă și arhitectură, dublată de un dicționar, scriitorul Iulian Cătălui ne surprinde cu un nou volum, de data aceasta de teorie literară, intitulat „Avangarda literară românească și visul” (Brașov, Ed. Universității „Transilvania”, 2011, lansat la Târgul de Carte, Brașov-2012). Subiectul delicat al avangardismului literar românesc, altminteri bine reprezentat în peisajul european de profil, a fost restricționat de autor prin introducerea ca temă de studiu a oniricului și implicațiile acestui fenomen în definirea acestui concept de literatură românească de graniță, temă despre care s-a scris foarte puțin în România, Iulian Cătălui venind și cu inovația prezentării unor concepte originale precum „Visul-Revoluție” sau revoluția ca vis și avangarda analizată prin trei fațete interesante: visul, coșmarul și utopia.

Documentată bestial, folosesc un epitet extrem de modern și de avangardist, cartea lui Iulian Cătălui devine un îndrumar excelent pentru filologii care profesează în învățământul superior și liceal, și nu numai pentru aceștia, ci și pentru marele public, la urma urmei, dar mai ales relevă aspecte mai puțin devalate ale acestui gen literar

devenit în ultimii ani destul de abscons prin multiplele întrepătrunderi graduale între genuri, autori și stiluri, acolo unde, iată, uzitarea cu sau fără discernământ a pastişărilor de toate felurile determină așa-zise inovații literare, definite mai apoi ca fiind avangardiste.

Să recunoaștem că noul devine definitiv doar prin îndrăznelile unor asemenea critici și istorici literari de mare talent, ca Iulian Cătălui, care cizelează raporturi, priorități, cronologii și mai ales interferențe. De aici în colo, de la asemenea tipologii de studiu lucrute cu competența șoricelului de raft, dar și cu talentul jurnalistului și scriitorului, dublat de un critic literar profund și original, ars de soarele care ne arată că nu mai nimic nou sub el, se poate vorbi despre deslușire. Avangarda literară românească și visul este o realitate tematică ce trebuie studiată și luată în calcul cu precumpănire dar și cu entuziasm, fiindcă acest volum completează cu necesitate și de minune o nișă destul de vagă a istoriei și criticii noastre literare.

După cum prea bine s-a pronunțat prefațatorul acestei cărți, prof. univ. dr. Ovidiu Moceanu: „reprezentând la bază o lucrare de disertație de masterat, cartea de față constituie o abordare cu totul interesantă a problematicii visului, în preocuparea avangardei literare românești (...), este și momentul unui interes crescând pentru psihanaliză, după o perioadă de acumulari în cercetarea inconștientului lansată de Sigmund Freud și Carl Gustav Jung”.

MIRCEA BRENCIU

Frumoșii vânători

Lui Mircea Iorgulescu

Și ce pânde trăiam!
Până-n zori când ele
strălucitoarele stele
noi frumoși vânători
roiuri privighetori
ne simțeau și se-ascundeau
pe după soare, pe după nori...

Și ce sărbători încingeam!
Doamne, cât de tineri eram
ca surcele ardeam
în devastatoare incendii
fumeșoși înspre nori îi citeam
poeme, basme, balade,
grei de ploii, de furtuni
uriași zănateci, nebuni
trecători prea degrabă
infinite himerice chipuri
necuprinse nisipuri
plutiri pe-ntinsele mări
spumoase înalturi...

Cât de departe-am ajuns!
Pământul e nins
urmele toate s-au șters
norii nu mai au pentru noi înțeles
stelele sus străine și reci
ca la priveghi
șoptit povestesc
fastuoase vânători.

Tinerețile noastre...

20 noiembrie 2015

Corabia

De trist ce-am fost
corabia lăsată de tata
pe apa Sâmbetei am pus-o
și-a curs-o, a curs-o, a curs-o...
De la far printr-un nor mi s-a spus
c-a fost văzută-n fiord, în nord,
apoi în Marea Duminicii rătăcind
și de-acolo, niciun rând.
S-a zvonit că sub vânt,
sub furtuni, sub ce-o fi fost
fără rost, ar fi-ajuns destul de departe,
în americi sau indii, prin doric în
Σάρρα
de unde-ntr-o zi s-a întors, târziu,
când apusul lânzezea pe chindii,
încărcată de doruri,
atât de-nărcată încât
îi luau pânzele catarge
iar catargele, catargele
abia de mai puteau
să țină pescărușii și norii pe umeri.

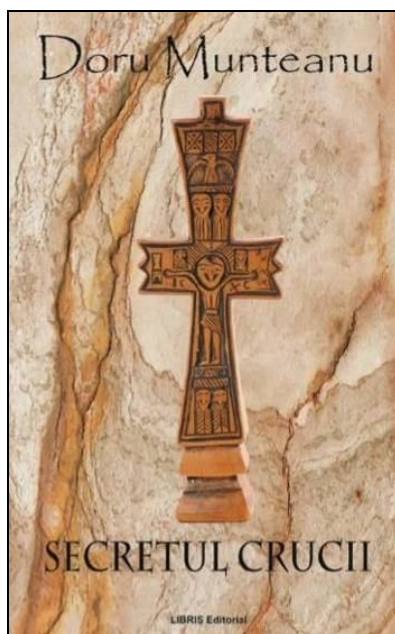
2 decembrie 2015

IOAN GROȘESCU

POVESTEA CA ISTORIE

După o lungă incubatie, cum ar zice psihologul artei, e vorba însă aci nu de pura și simpla clocire, ci de lucrarea interioară de zămislire a gândului și scriiturii (procesul cu acest nume nefiind, oare, și ritul acela divinatoriu de căutare a răspunsului, a revelației ?), a ieșit, iată, pe rafturi noua carte a lui Doru Munteanu, **Secretul Crucii** (Ed. Libris Editorial, Brașov, 2015). Un roman, să spun de pe acum, eminent. Thriller și policier, ca să-l încadrăm în spețele cunoscute, dar și o meditație asupra istoriei, cu temerități deja metafizice, cum ar zice cineva. Născându-se greu, va fi necesitat desigur o documentare exigentă, masivă deopotrivă, chiar dacă aceasta nu se vede numaidecât: dimpotrivă cartea se citește cu nerăbdare, n-o lași, cum se zice, din mână, îi aștepți, ca thriller, pagina următoare. Numai că sub ușurința lecturii sunt chei, misterii. Spre deosebire de policierul clasic, chiar decât acela inovat cu *clavicle* (căutarea magic esoterică e așa-dar prezentă) aci apare istoriologia, pasul în teoretic. Căutarea unui pecetar de prescură (sub formă de cruce, simbol al învierii, al resurecției omului, dar și al istoriei), cioplit de Horea pentru cercul de conspiratori masoni de la Viena – unul din firele tramei romanului – ne conduce, printr-o ingenioasă alternare de planuri narrative (sunt vocile istorisirii) și răsuciri temporale – la impresionantul, dramaticul moment al Răscoalei transilvane de la 1874, mai exact la jocurile politice, ascunse, oculte, din culisele acestuia – sub conspirații și vicleniri, sub mișcări și mașinațiuni fașionare, istoria își pregătește atunci saltul: fractura, ieșirea; intrarea adică în regimul modernității. Acolo se pregătea va să zică schimbarea de lume ce avea să se întâmple, cum se știe, odată cu Revoluția franceză de la 1789. Doru Munteanu scrie, în cel mai curat spirit istoriologic, fără a ceda la protocronism: „Forțele libertine ale Franței – meditează un înalt funcționar al Imperiului, n.n. – trebuiau sprijinite, și de ce nu, chiar o revoluție dacă era nevoie și pentru asta trebuiau bani. Pe partea cealaltă, un stat român ca tampon între Turcia și Rusia nu era chiar o prostie, dar cine l-ar fi putut controla cum se cuvine ? Un regat al vechii Dacii i se părea o chestiune ro-

mantică, ușor desuetă, dar putea fi o monedă de schimb în zonele de influență ale Europei. Regatul Daciei? se pomeni vorbind cu voce tare. Păi, Dacia fără Transilvania, unde-și avea capitala, era de neconceput. Deodată începu să se lumineze. Așa ceva nu-i putea conveni împăratului. De unde apăruseră chestiile astea cu Horea Rex Daciae? Oricum, nu din răscoală. Horea nu-și arogase niciodată asemenea titlatură. Ea făcuse carieră în presa austriacă și germană. Era fără îndoială o intoxicare a opiniei publice, care putea crede orice. Știa foarte bine că Iosif al II-lea voia să pună la respect nobilimea maghiară care își luase nasul la purtare, și Horea chiar o pusese la punct, dar nu înțelesese de ce se întorsese cu atâta înverșunare împotriva răscoalei. „Horea Rex Daciae”, murmură el, așa da, era chiar un pericol, fals, dar o amenințare pentru Austria, iar așa ceva trebuia pedepsit aspru, la fel ca un atentat la siguranța și independența statului. „Constitutio criminalis Therseiana”, cu tot codul penal și de procedură, îi era suficient pentru a-i condamna pe capii răscoalei, dar mai avea nevoie de ceva, de o incriminare absolută. Etc.

Aspectul picaresc al intrigii remarcabilei cărți a lui Doru Munteanu e susținut pe mai toată întinderea narațiunii: într-un nou fir al povestirii apar alți fașionari și conspiratori cu obraze tainice, e urmărită de data asta istoria unui tezaur – o cantitate de aur din minele transilvane – proteguit și furat apoi de un misterios participant

la răzmerița moțească, ins infiltrat în comenduirea acesteia însă străin de loc, astuțios și întrepid, cutezător și tenace, un personaj construit însă pe aceleași coordonate masonice – e probabil omul cu chivără zugrăvit și de poetul cunoscut. Din mâinile acestuia aurul românilor ar fi ajuns să înzestreze mișcarea revoluționarilor francezi, care ar fi împrumutat de la răsculații ardeleni și faimoasa lozincă egalitaristă și de fraternare universală, fără frontiere ce îndrumă și stimulează și azi politicile și comunitățile lumii.

Un alt fel (o altă vedere, aș putea spune) de a citi istoria e vădit la Doru Munteanu (autor de romane în domeniu – **Duminica Mare, Vinerea Neagră, Miercuria Regală**). O istorie nouă, cum ar spune Jacques Le Goff subliniind „fecunditatea colaborării istoriei cu etnologia”: e tendința istoriei de a deveni etnoistorie. (În literatura domeniului, ca să ne oprim într-o paranteză, dar în sens invers, e prezent cu asupra de măsură un neobosit inamic al românilor, individ urât la față – evident, neromân – Lucian Boia, susținut în chip curios, prin inflație de carte, de un alumn al lui Constantin Noica, șeful editurii Humanitas.) Aci istoricul va privilegia – s-a spus – anume trepte sociale până atunci ascunse, regândind dinamica socială, modificând noțiunile tradiționale, precum, de exemplu, clasa, grupul, categoria etc. Problematika istorică clasică e reciclată, regenerată: sunt focusate, cum se spune astăzi, aspecte altădată periferizate – familia și înrudirile, sexele, altele încă devin acum realități centrale. Altfel spus, e recuperat ceea ce era de regulă ignorat de vechea cercetare istorică: omul, documentarea antropologică, deja chiar folclorică (Vezi, de pildă, paginile consacrate petrecerii din casele lui Ignacz von Born de la Viena, în 1783. Aici era Loja Sf. Ioan, „Adevărata Concordie”. Participă și Horea, care are la el pecetarul. Dar cu adevărat minunată aci e rostirea căpeteniei viitorilor răsculați, discursul lui Horea, un crâmpci de virtuozitate lexicală a romancierului). E recuperată povestea, nu doar ca descriere de lume, dar ca făcătoare a acesteia.

În concluzie: nu mai citiți Dan Brown, citiți **Secretul Crucii** de Doru Munteanu.

A.I.BRUMARU

O ALTFEL DE CRONICĂ (3)

VOIAJORUL

CODRINEI

Îți spuneam la telefonul pe care ți l-am dat pentru a te anunța că am primit noua ta carte (Codrina Bran, **VOIAJORUL**, Rd. Avalon, Cluj-Napoca, 2015), dar curiozitatea m-a împins de la spate și am citit prima pagină a povestirii care dă titlul volumului. Furat de lectură am lăsat totul la o parte și am citit toate prozele. Mă grăbesc să-ți împărtășesc impresiile și observațiile până sunt calde.

O primă constatare: TIMPUL este metatema povestirilor tale susținută de câteva motive obsesive: copilăria, familia, iubirea, condiția socială, relația dintre generații.

Interesantă e povestirea *Voiajorul*. E de reținut sensul metaforic pe care l-ai dat cuvântului orientând atenția spre relația “ascunsă” între cel care călătorește din loc în loc și timp; cel care călătorește poate să cunoască lumea și poate să se înțelească. Voiajorul tău, în popasurile pe care le face în diferite locuri și pe la rudele sale, descoperă lucruri străine lui: ambiția, egoismul și interesul personal fie ele justificate sau nu. “În enigmaticele drumuri care îl purtau în diverse direcții, odată (sic!) pe an făcea vizite scurte celor doi frați în viață răzlețiți în două orașe depărtate, așezați temeinic lângă neveste energice care le invertaseră de acum noi personalități, îi recroiseră după gustul lor. Mereu erau foarte ocupați cu propria lor viață și nu aveau timp să-și viziteze mama. Aceste vizite nu totdeauna bine primite, ca niște ritualuri de care pomenitele neveste se cam săturaseră, le făcea cu inima caldă în amintirea curții părintești plină de larma copilăriei de odinioară. Venea ca un mesager al mamei bătrâne căreia îi era dor de ei, de viața lor trecută, dar pe care și-l manifesta arareori, în expresii pline de credință.” Am apelat la acest citat mai amplu din cel puțin două motive: pentru cum «ascunzi» temele obsesive menționate anterior în fraze aproape prozaice, și pentru realizarea discretă a opoziției de caracter dintre Bubi (voiajorul) și frații săi cu nevestele lor.

Călătoria înseamnă consum de

timp. Biografia voiajorului Bubi dezvăluie dubla acțiune a timpului asupra omului, una benefică (după cum spuneam, cunoașterea lumii, posibila înțeleptire), cealaltă rea (permanenta schimbare a locului poate duce la nestatornicie, la improvizație, la neîmplinire socială și sentimentală). Voiajorul tău duce în cele două valize, apoi una, nu numai strictul necesar primenirii trupului, dar și o ascunsă neliniște pricinuită de neașezarea sa. Optimismul, nonșalanța nu camuflează total acest sentiment: “Bubi era omul pentru care viața avea mereu un nou început, indiferent cum se încheia episodul anterior, a doua zi era o nouă zi care începea la fel de proaspătă, cu proiecte noi și suflet ușor.” Printre cuvinte îți citesc ironia de moralist. Exageratul optimism, superficialitatea cu care întâmpină viața, mândria de sine, ținuta și comportamentul pedante și chiar mulțumirea cu puținul până la mizerie sunt tot atâtea păcate care împiedică adevărata împlinire. Deci, vinovat pentru relele vieții nu este vinovat doar timpul, ci și omul.

Am remarcat felul de a scrie povestea biografiei protagonistului, alunecarea aceea lină, aproape insesizabilă a ei de la momentul luat ca reperul cel mai înalt al existenței voiajorului (aplecarea spre filosofare și sufletul generos) și până la momentul încremerii în vis, în neîmplinire – momentul extincției psihice și sociale. Tonul povestirii urmează curgerea existenței personajului. Începe în ton aproape empatic, cu inflexiuni de poezie a momentelor frumoase ale vieții, ca apoi cu alunecări încete spre un ton blând ironic la început, apoi tot mai aspru până în secvența finală: personajul sfârșește într-un azi unde alături de o **căzută** în vârstă și psihic ca și el, săvârșește logodna. După ce îi pune pe deget inelul de logodnă făcut dintr-o tijă de traista ciobanului, bătrâna moare cu capul pe umărul lui.

Voiajorului (Bubi) îi dă târcoale CEA cu care în curând se va logodi. Sfârșitul emană un halou de temperatură tristete.

“Micile” drame din poveștile tale sunt *clipuri* din marea dramă a lumii noastre din epoca comunistă cu urmări în vremea postdecembristă. Importantă nu este determinarea temprală, ci calitatea și puterea de generalizare a povestirilor.

Suferințelor din trecut le-au luat locul dramele din prezent de altă natură. Micile drame de azi ilustrează adevărul că ne-a îmbătat muzica pe care am auzit-o mai întâi la casetofon, iar acum când o auzim *live* nu știm s-o ascuțăm. Această dramă este subiectul povestirii *Cuib de păsări* – un text între povestire și nuvelă – text bine construit pe firul dramatic pe care îl are viața oricând și oriunde.

Narațiunea *Cuib de păsări* este ilustrativă pentru scrisul tău cu bune și rele. Am reținut felul cum reușești să povestești cotidianul cu amestecul lui de dureri și bucurii, cum din câteva notații realizezi crochiul personajului. Textul are un nucleu de semnificație – de multe ori chiar titlul ca în cazul aceste povestiri – în jurul căruia este construit scenariul epic. În genere, tiparul construirii scenariului epic și relevarea sensurilor, e următorul: un titlu cu o puternică funcție de semnal, un paragraf “introdactiv” cu rost de mnemotehnic, o suită de mici evenimente și comportamente umane menite să dea carnație textului și o încheiere care trage cortina moral-filosofică. În *Cuib de păsări* există, după “introducere” (cam lungă), un pasaj de o frumusețe și semnificație tragică care dezvoltă înțelesul metaforic-simbolic din titlu, dar anunță și tensiunea care va caracteriza viitoarele evenimente: imaginea copilului urcat pe stâlpul de înaltă tensiune după cuibul de păsări, electrocutat a rămas acolo sus închiruit și înnegrit ca o pasăre rătăcită. Succesiunea întâmplărilor pune în relief problematica prozei: relația tensionată dintre aspirație și realitate, drumul de la drama materială la drama sufletească. Miezul epic al poveștii îl constituie plecarea tinerilor căsătoriți, Anișoara și Florin, în Spania în căutarea unei vieți mai bune, dar cu gândul ca după ce vor agonisi ceva capital să se întoarcă la ... cuibul părăsit. Partea a →

Cititorul tău fidel
IONEL POPA

două a povestiri, cea despre șederea în Spania, mi se pare mai puțin realizată decât partea întâi despre copilărie, adolescență și nunta celor doi tineri. Mai puțin reușit este personajul feminin (Anișoara) nu atât ca portret, cât prin “metoda” folosită de ea pentru a readuce pe calea cea bună pe Florin care mai greu adaptabil și amenințat de șomaj alunecă în patima băuturii și a înstrăinării de sine și de Anișoara. În inconștientul său, bărbatul este invidios pe femeia lui pentru ușurința cu care s-a adaptat și câștigă mai mult decât el. De asemenea mi se pare cam exagerat optimismul Anișoarei. Dacă mai aglomerai ceva amănunte pentru a potența victoria Anișoare care îi repetă lui Florin, pe cale de revenire pe drumul cel bun, că toate necazurile vor fi depășite și se vor întoarce **acasă**, sfârșeau în telenovelă.

Lumea antedecembristă în care ai viețuit ani buni a lăsat o puternică amprentă asupra ta. Imaginea ei e ca o umbră pe memoria, conștiința și sensibilitatea ta. De aici substratul autobiografic mai mult sau mai puțin vizibil în multe din prozele tale. E bine că în reconstituirea acelei lumi nu procedezi maniheist, la modul agresiv. Totuși în cazul unor amintiri te înverșunezi. Aceste observații au pornit de la textul *Aveam șaisprezece ani*. În această proză atotstăpânitoare este nostalgia **vacanțelor** fericite petrecute la bunica Dusy, într-un univers socio-uman care în ochii de copil era unul bine întemeiat, liniștit cu rădăcini istorice adânci și cu un ritm al vieții în rezonanță cu cel cosmic. În povestire satul, care mai exista la noi în tiparul arhaic-tradițional, nu este idilic-decoativ, ci o metaforă prin care ripostezi la urătenia pe care a adus-o stăpânirea comunistă și ale cărei urme n-au dispărut, din contră s-au permanentizat. Textul are o poezie a evocării. Ca tehnică narativă aici încerci *povestirea la două voci*: vocea celei care a avut șaisprezece ani și vocea Anei – un alter ego al viitoarei scriitoare care în timpul povestit avea și ea șaisprezece ani: “De ceva vreme venise [la noi, la Dusy] Ana. Ea era cea cu caietul după ea [...]. O las pe ea să povestească mai departe.”

Frumoasa mea Margo mi-a reținut atenția atât prin subiect, cât și prin construcție. Două sunt motoarele care pun în mișcare subiectul și

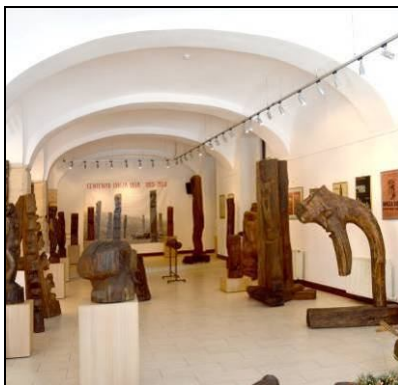
construcția: viața e o permanentă mergere pe un drum și schimbarea numelui ca încercare de păcălire a destinului, de sustragere de sub atotstăpânitorul TIMP: “Să-mi spui Margo. Pretutindeni, oriunde mergem. Nu cumva Margareta sau altfel.” Am citit textul ca o reflecție despre curgerea timpului în trena căruia își dau întâlnire viața și moartea, frumusețea și urătenia, relația interumană între cel *mic* și cel *mare*, păcate precum orgoliul și narcisismul. Am remarcat jocul (salturile) cu planurile temporale. “- Nu pot sta mereu cu tine, trebuie să-mi trăiesc viața. Să îți minte asta, că oamenii mai trebuie să-și trăiască viața.”, îi spune dionisiaca Margo “pajului” ei, naratoarea, umbra ei, reversul apolinic. În final naratoarea enunță sentința morală: “Margo încă nu știa că plata va veni curând, pentru că ceea ce scoți de pe un taler se adaugă celui alt.”

Cred că îți aduci aminte, și în celelalte scrisori am remarcat că prozele tale au discrete inserții poetice. În acest volum *Merii japonezi* este un mic poem în proză, tot pe tema timpului.

Cu *Tablou de familie* cobori în realitatea imediată, brută, în cea a breslei scriitorilor încercând un tablou de moravuri. Observațiile sunt neiertătoare, dar din păcate ai renunțat la ficțiune, la evocare și te-ai mulțumit cu un simplu *tablou votiv*.

Volumul fiind o antologie de texte din cărțile precedente la care ai adăugat șase bucați noi, m-am oprit cu observațiile doar la acestea din urmă.

Acum o singură concluzie: Radiografiile asupra lumii de ieri și de azi arată că scrisul tău este al unui **moralis**. Caracterele cuvântului arată că am în vedere sensul lui etimologic și nobil.

Vida Gheza, Expo la Centenar

„Sonetele Orianei”

I.

oftatul de zei ne-aruncă pe valuri și-n priviri uimirea de-a ne fi găsit pași de început într-un vals risipit prin mlaștini înaltă nuferi și maluri

se-ntorc vechi dureri în carne și scurmă dihanii flămânde somnul ni-l ară buzele murmură brazdă amară scaieți și taine să crească în urmă

doar trupul mai visează fără de cusur și-ntâmpină luna ca o povară în goana calului sălbatic îți fur

răcoarea și tihna spre dimineață las tron și sfială să-ți fiu trubadur surâsul tău crud mi-adoarme în brață

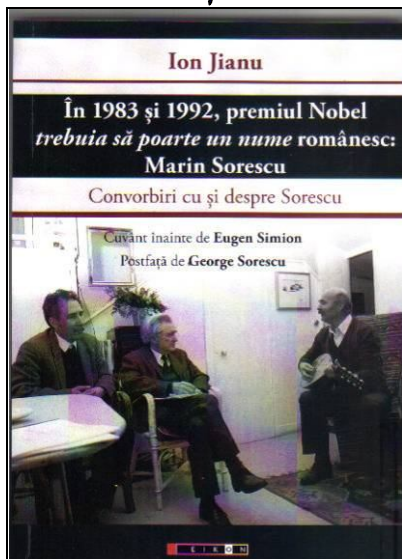
II.

doar pentru umbră mai am întuneric și ziua începe fără de măsură gândul și viața se-ntâmplă himeric somnul inocenței din creatură nici cât era clar nu mai este la fel peste iluzii culoarea-i stăpână adevărul e ciung și beat în bordel de zile și nopți tristetea-și îngână strivește-n suflet muguri o mână gri statui așteaptă-n cimitire cumiști în miezul veacului Tu nu poți veni dar trimite spre noi vreo oaste de sfinți și uită-ne, Doamne, prin arșiță și ger să ducem țărâna mai aproape de cer

VASILE MACOVICIUC

Marin Sorescu și premiul Nobel

Ion Jianu, în cartea intitulată *În 1983 și 1992, premiul Nobel trebuia să poarte un nume românesc: Marin Sorescu*, apărută la Ed. Eikon, Cluj Napoca, în 2014, reia, cu mijloacele jurnalistice ale interviului, o temă mai veche a literaturii române, nominalizarea în două rânduri a scriitorului Marin Sorescu pentru premiul Nobel, și subliniază cu curaj adevăratele motive pentru care autorul român nu a fost premiat.

De fiecare dată, când Marin Sorescu, cel mai tradus scriitor român contemporan în lume, a fost propus pentru marele premiu, din țară, apăreau memorii defăimătoare, ale unor confrăți mai puțin vizitați de muze, care, desigur, că și-au avut rolul lor în orientarea subiectivă a juriului.

Pornind de la această idee, Ion Jianu interviuează mai mulți scriitori, din România și din străinătate, tocmai pentru a lumina această stare de fapt, dar mai ales, pentru a demonstra faptul că opera scriitorului Marin Sorescu este mereu vie, își continuă peripul național și universal nestingherită. Iar scriitorii români care s-au opus, cu mijloacele lor, cele ale denigrării și mistificărilor neputincioase, n-au avut nici un câștig personal, iar literatura română a pierdut un premiu internațional pe deplin meritat (cum se întâmplase mai înainte cu Lucian Blaga și Nichita Stănescu).

Discutând problema cu lingvistul și traducătorul francez Jean-Louis Courriol, care l-a cunoscut personal pe Marin Sorescu și l-a tradus în limba franceză, a subliniat faptul că România nu este preocupată să-și promoveze marile valori în lume, iar traducerea din mării scriitori se fac doar de către oamenii pasionați. A fost și cazul lui, în calitate de traducător al poemelor

culegerii *Paysans du Danube* de Marin Sorescu, unde, spune domnia sa, "traducătorul a trebuit să se facă agent literar, să dovedească cu textul tradus valoarea deosebită a creației soresciene".

Scriitorul Dan Shafran (din Stockholm) afirmă că "Sorescu e cel mai citit și cunoscut dintre toți scriitorii români traduși în suedeză în ultimele decenii" și că în Suedia este un premiu de poezie cu numele lui "Marin Sorescu". "De altfel", menționează acesta, "festivitatea de decernare a premiului Sorescu în Suedia cuprinde și un moment de lectură din opera scriitorului român, iar laureatul, în discursul de decernare a premiului, vorbește despre personalitatea lui Marin Sorescu". Iată că, în țara unde lui Sorescu nu i s-a decernat Nobelul, a devenit el însuși titlul unui prestigios premiu de poezie.

Criticul, istoricul literar, profesorul universitar George Sorescu, fratele mai mare al poetului, vine cu date noi despre opera postumă a lui Marin Sorescu, în mare parte pierdută după moartea soției sale, survenită în 2002. Cu toate acestea, el rerușise să mai salveze din manuscrise, care au devenit ulterior cărți de valoare: "*Poezii inedite* și *Săgeți postume* sunt lucrări pe care le aveam de mult în colecția mea personală, mi le-a trimis Marin Sorescu pe când eram tânăr profesor la Turnu Severin. Textele din volumele *Parodii*, *Fabule* și *Proză scurtă* sunt din presa vermică... Această-i situația cu moștenirea literară a lui Marin Sorescu, din păcate!"

Volumul mai cuprinde interviuri prin timp luate de gazetar poetului însuși, dar și interviuri și note ale altor scriitori români și străini care l-au cunoscut. E vorba de Luminița Xenia Ambrozio-Fassel, George Banu, Augustin Buzura, Nicolae Breban, Victor Crăciun, Ilie Gheorghe, Tudor Gheorghe, Ovidiu Ghidirmic, Norman Manea, Dan Mănuță, Ion Munteanu, Tudor Nedelcea, Justo Jorge Padrón (Spania) Elisa Ritchie (Washington), Ileana Vulpescu și Dan Zamfirescu.

Operă a maieuticii gazetărești, cartea lui Ion Jianu se adaugă cu succes cărților ce au ca subiect viața și opera marelui scriitor român, cu un destin atât de trist. Până și trecerea lui subită dincolo, cu acea boală stranie survenită incontestabil, lasă în urmă multe semne de întrebare. Ceea ce este important, opera, își continuă nestingherită periplul universal, deși în țara noastră a cunoscut mulți interpreți superficiali și obtuzi. Dar și aceștia trec, ca toate cele ce sunt și nu sunt atinse de aripa genului.

GEO CONSTANTINESCU

Povești

Pe o stâncă, în largul mării,
Vă spun povești despre pești,
Anul viitor voi veni
Cu petale trandafirii,
Cu sute de ani în urmă
Eram în hramul fără nume,
Se ținea o slujbă,
Pe atunci mureau oameni,
Acum nu mai moare nimeni,
Nici sinucigași nu mai avem,
Aceasta este epoca de platină,
Penițe de platină,
Nici moarte, nici iubire,
Numai poeme scrise
Cu o răceală metalică, pe o stâncă,
În mijlocul mării.

*

Sare iar, de bucurie,
În tingire, o scrumbie,
De ar fi scrumbia om,
Un coșmar ar fi, nu somn,
Viața-i simplă uneori,
Tot mai rar mai tragi de sfori,
Orice ne interesează,
Piramidă fără bază,
Strigi, se sparge becul roșu,
Dascălul fură cocoșul,
Disperați fiind de tăcere,
Ne-am dezis și de avere,
Ia din interior ce poți,
Kilograme de chiloți,
Crede și nu cerceta,
Bla-bla-bla și a-ha-ha.
Where focus is energy flows,
Acolo tu devii un mouse.

CITEAM MANUSCRISUL

M-am liniștit, aproape
că nu mai am nimic de pierdut,
Anii sunt la locul lor, stima și iubirea
Stau și ele undeva, ascunse,
Cărțile nevândute le-am donat
la un azil de bătrâni,
de ce să nu plece și ei fericiți,
cu o metaforă în gând?
Singura mea avere,
omul de lângă mine,
supraviețuiește cu mine,
cu iubirea dăruită unul altuia,
precum fructele culesse-mpreună,
veți spune, vai ce idilic,
nu, cel mai înalt gând
este și cel mai simplu,
nu-l schimb nici pentru zece tratate
de filosofie kantiană și hegeliană
O nedumerire tot am,
cum va suporta pământul
atâta iubire și sete de ea?

BORIS MARIAN

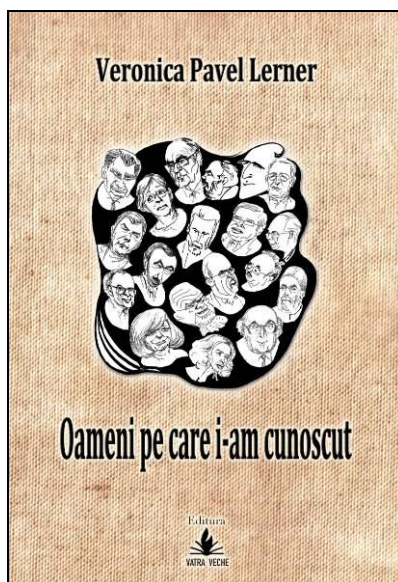
Oameni pe care i-am cunoscut

Întotdeauna am susținut, dar mai ales de când se vehiculează ideea că revistele literare își pierd din importanță, faptul că ele sunt sediul inițial al mai tuturor operelor, fapt susținut și în recenta mea carte „Revistele? Luminoase, interesante și educative...”, Editura Pim, Iași, 2015, lucru confirmat, iată, și de cartea despre care vorbesc, „Oameni pe care i-am cunoscut”, de Veronica Pavel Lerner, născută, spre bucuria mea, chiar din publicistica făcută de autoare, de acolo, din Canada, în revista literară „Vatra veche”, Tg. Mureș, România, devenită carte la editura cu același nume și din aceeași localitate.

Mama autoarei, Amelia Pavel, 1915-2003, personalitate în critica și istoria artei din România, și-a crescut, educat și format copiii, cu relații de prietenie care le-au folosit nu numai în profesiile alese. Ea, însăși, autoare, muziciană de talent, pianistă, între Conservator și Facultatea de Chimie, a ales meseria sigură atunci, după emigrarea din 1982 în Canada, competența i-a deschis drumul spre performanțe de succes. Om de știință important, ea reușește și performanțe literare pe măsură. Una dintre acestea este cartea de față, dar și multe altele – volume de poezie, proză scurtă și publicistică -, adună colaborările ei la revista din Târgu-Mureș, condusă de poetul și scriitorul Nicolae Băciut, portrete neconvenționale ale unor oameni de cultură valoroși, întâlniți de ea de-a lungul timpului.

...”E bine că secvențele memorialistice n-au rămas doar în paginile revistei de circulație restrânsă, fiindcă evocările colorate afectiv ale unor scriitori, muzicieni, actori, plasticieni de ieri și de azi alcătuiesc prin cumulare imaginea unui spațiu cultural în care în ciuda opreliștilor oficiale din comunism, artele și-au croit drum și au dat sens înalt unor vieți”, subliniază Adriana Bittel într-o cronică; *Formula As* nr.1185, octombrie 2015.

La editura Vatra veche din Tg. Mureș a apărut de curând cartea „Oameni pe care i-am cunoscut”, dedicată Ameliei Pavel, mama autoarei – Veronica Pavel Lerner din Toronto, Canada, sărbătoare a împlinirii Centenarului nașterii ei,

1915, volumul prezintă două prefețe, una a scriitoarei Ioana Pârvulescu, profesoară universitară, alta a publicistului, poetului și scriitorului Nicolae Băciut, redactorul-șef al revistei „Vatra veche” din Târgu-Mureș, în care au fost publicate inițial medalioanele.

Ca și alte personalități – Nicolae Iorga, Pompiliu Constantinescu, I. Peltz, Virgil Carianopol, Cezar Petrescu, N. Steinhardt, Eugeniu Speranța, autoarea face și reușește evocări de substanță.

...”Cu Veronica Pavel Lerner hazardul ... a fost de două ori generos, mai întâi a făcut-o să cunoască nenumărați oameni de valoare, artiști plastici, muzicieni, scriitori, actori, virtuoși, oameni de știință, iar apoi a făcut-o capabilă să-i immortalizeze la iuțea, din câteva secvențe.

Unii rămași doar în amintire, sunt prieteni „de ieri”: Nicolae Steinhardt, în postura de musafir frecvent la familia Pavel, actorul Mircea Șeptilici, poetul Ștefan Augustin Doinaș și soția lui, balerina, Irinel Liciu, dramaturgul Theodor Mazilu (excelent prins, în felul lui de a fi, în decorul de la Mogoșoaia), compozitorul și profesorul Aurel Stroe (cu care autoarea a luat lecții de muzică), profesorul, eseistul și scriitorul Matei Călinescu, criticul literar Mircea Iorgulescu, muzicologul Iosif Sava. O altă categorie, la fel de aleasă, o reprezintă prietenii „de azi”: prozatoarea Adriana Bittel (și pisica ei), profesorul și scriitorul Mihai Zamfir (cu teii și tețele și romanele lui), pianistul Li Ming Qiang, scriitorul Andrei Pleșu (și șarmul lui),

pianistul Dan Grigore (și mâinile și munții lui), cântăreața de jazz Aura Urziceanu, poeta Ana Blandiana, savantul și inventatorul britanic Brun Wallis (și laboratorul lui) și alții”.

“Gustul cu care rămâi după citirea cărții *Oameni pe care i-am cunoscut* este unul bun”, spune în continuare prefațatoarea care redă spusele colegului ei de la „România literară”, Pavel Șușară, care o prezintă pe Amelia Pavel, mama autoarei, „Bună cunoscătoare a creației europene și universale, cu o solidă cultură literară, filosofică și estetică, dar implicată profund și în arta românească, în special în cea interbelică, Amelia Pavel și-a creat, pornind poate tocmai de la acest spațiu al diversității, un mod de a evalua și de a judeca generos, fără pusee voluntariste și fără nici cea mai palidă prejudecată...”

Scrisă în memoria ei, a omului Amelia Pavel, - cunoscuta critic de artă – Ioana Pârvulescu conchide: „M-a uimit cât de aproape este acest profil al mamei de cel al fiicei, Veronica Pavel Lerner, așa cum rezultă el din cartea „Oameni pe care i-am cunoscut”...”

Și tot Ioana Pârvulescu: „...din paginile memorialistei ies la iveală aceleași calități: generozitatea privirii și a aprecierii, plierea pe model, „fără pusee voluntariste” și lipsa prejudecăților. Cu tablourile realizate, expoziția de portrete a Veronicăi Pavel Lerner asigură un spațiu cald, aerisit în care pătrunzi cu bucurie și vrei să zăbovești. Să zăbovești printre oameni. Ce-am putea cere mai mult de la o carte?”...

Iosif Sava (1933-1998) a fost un om deosebit de cultivat, absolvent a două facultăți, muzică și filosofie, (care) avea niște idei de comunicat. A făcut-o prin anii 70 la radio în emisiunea „Invitațiile Eutherpei” și ulterior, din 1980, la TV în „Serata muzicală TV”. Autoarea l-a cunoscut la Sinaia prin anii 70, „dând în fața acestuia „proba” unor cunoștințe muzicale consistente, fapt pentru care a intrat în grațiile profesionale ale maestrului”, scrie poetul Răzvan Duncan, recenzent a cărții *Oameni pe care i-am cunoscut*, la 18 august 2015.

...”Abia împlinise 75 de ani și fusese sărbătorit în revistele literare din România și din Statele Unite, →

ION N. OPREA

Revelația imposibilității

Vrei să te regăsești,
nu încerca s-o faci în altă parte
decât locul în care te afli acum,
în alt cosmos, în alte haine,
în patul altcuiva.
te vei recunoaște doar în ochii
fără punctuație,
când viața se joacă
de-a prinselea cu tine.
dacă vrei să te regăsești,
caută-mi zâmbetul
la biroul
de bagaje pierdute

Penița târzie

De fiecare dată
când mor ca om,
trăiesc prin poezie.
când norii se preling,
se scurg în peniță,
sufletul respiră
și nu mai simte greutatea.
de fiecare care dată când plâng,
cuvintele se nasc,
schimbarea la față.
doar tu, dragul meu, drag,
ești singura poezie

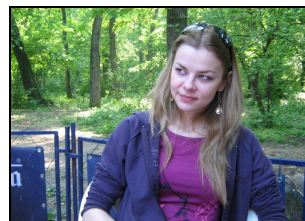
ce merită trăită
și nu așezată
pe o coală de hârtie

Prezent continuu

Nu-ți lua mâinile de pe mine,
sunt singura carte
pe care îți scrii povestea.
cât nu mă eliberezi,
eu nu plec nicăieri,
îmi place grija cu care
așterni rugă după rugă,
fiecare trăire ce-mi poartă
numele.
nu prea repede,
de teamă să nu o pătezi,
fără prea multe gânduri,
să nu mai rămână nimic în delir.
nu-ți lua mâinile de pe mine,
povestea trebuie spusă

Pendul

Cu și din cuvinte
am fost blestemată să mă nasc.
muzică purtată în vene
a frunze ce jelesc
copacul abandonat

în pântec de toamnă.
călcate, una cu pământul,
își plâng durerea renunțării la cer.
le simt micimea.

mă las purtată înspre negru,
poate le sunt soră.
pe ce nor se află spitalul sufletelor?
trebuie să duc toamna acolo
să vadă câte sunt pe patul de
suferință.
nu mai știu când m-am uitat
ultima oară la ceas, dacă merge
înainte
sau a stat. n-aș ști să spun dacă e zi,
noapte,
lupta supremă pentru înalt.
tu, misterios pom, privește-mă,
îmi voi potrivi ceasul după ochii tăi,
cuvintele-mi vor fi lumină

RALUCA PAVEL

OAMENI PE CARE....

→unde era profesor la Universitatea din Bloomington (Indiana) când prietenul meu Matei Călinescu a pierdut lupta cu un cancer nemilos. L-am cunoscut pe Matei din adolescență, venea deseori la noi acasă, fiind bun prieten cu fratele meu. Cum am menționat și în alte evocări, eu eram „sora mai mică”, așa că nu participam la conversațiile și dezbaterile literare ale lui Toma cu prietenii lui (Toma Pavel plecat din țară în 1969, ajuns nume de referență, mare profesor și scriitor în SUA, Marea Britanie și Franța). Eram însă, inevitabil, parte din decor și în, tăcere, observam și înregistram amănuntele pe care acum mi le amintesc cu exactitate și nostalgie”, scria autoarea, și folosea prilejul unei “incursiuni” în filosofia tăcerii a profesorului, ca parte a limbajului curent, destinul nostru fiind acela de a vorbi, vorbi, vorbi, dar „murind cu fiecare cuvânt pe care-l rostim” (din Toronto la Vatra veche, iulie 2013).

Despre Andrei Pleșu scrie însăși autoarea: „l-am cunoscut cu mulți ani în urmă, când era coleg cu mama la Institutul de Istoria Artei. Mi-aduc

aminte că mama a venit o dată acasă și a spus cu încântare: „în fine, au angajat un băiat tânăr foarte talentat”. Mama, deși își aprecia colegii de Institut, printre care Ion Frunzetti, Radu Bogdan, Barbu Brezianu și pe directorul Institutului, acad. George Oprescu, nu era omul care să laude cu voce tare, așa că am înțeles că era vorba despre un coleg “mai special”. Și, cum mama mea avea acces la casa de creație de la Bran, am avut bucuria să-l întâlnesc pe Andrei Pleșu într-o vară, când el era acolo cu soția și cu băiețelul lor, Matei”.

Și descrierea cunoscutului continuă, ispititor de interesant, cu amănunte, chiar umoristice.

Despre Iosif Sava, întâlnim relatări și dintr-un interviu luat de acesta lui Sergiu Celibidache, autoarea scrie: Sigur, știm ce om deosebit a fost Sergiu Celibidache, matematician, dirijor, compozitor. Ceea ce spune soția lui despre el face parte din farmecul interviurilor din care aflăm amănunte din viața marilor artiști. Eu însă l-am urmărit mai mult pe Iosif Sava. Era fericit că poate împărtăși publicului admirația lui personală pentru Celibidache. Am admirat generozitatea și delicatetea cu

care punea întrebări și aștepta răspunsurile. Am văzut în el modestia și umilința omului care se consideră obișnuit în fața geniului Celibidache.

Un om la care însă gândesc cu căldură și admirație, acesta a fost Iosif Sava pe care poate acum l-am cunoscut cu adevărat.

Mă bucur că în memoria lui i s-a plasat bustul lui într-un scuar care-i poartă numele lângă Conservatorul de Muzică din București”.

„Scriind despre „Oameni pe care i-am cunoscut”, pot spune acum, când, „revista se retrage-n Carte”, că Veronica Pavel Lerner nu e doar un om pe care l-am cunoscut, ci care merită să fie cunoscut”, spune cel deal doilea prefațator, Nicolae Băciuț, în „Cuvântul liber” nr. 153 din 10 octombrie 2015.

Un om, căreia, Adriana Bittel îi „aplaudă cu pixul” și litera de tipar pe valoroasă hârtie o reușită găzduită, după cum am subliniat, într-o revistă literară luminoasă, instructivă și educativă...

Veronica Pavel Lerner, “Oameni pe care i-am cunoscut”, memorialistică, crochiuri, o expoziție de portrete, “retrase” dintr-o revistă literară în Carte, Editura Vatra veche, Tg. Mureș, 2015

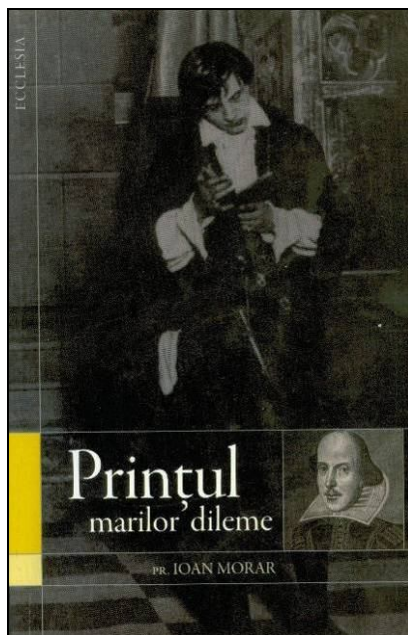
Prințul marilor dileme

(O perspectivă teologică asupra nevinovăției lui Hamlet)

Autorul acestui eseu amplu, ce umple un gol în literatura de specialitate, este părintele Ioan Morar, președintele ASTRA, Despărțământul Ioan Alexandru din Gherla și organizatorul „Colocviilor de la Nicula”, preotul Parohiei Ortodoxe Sf. Ioan Botezătorul din municipiul Gherla și, nu în ultimul rând, autorul mai multor volume de spiritualitate ortodoxă, dar și de cercetare a trecutului istoric și cultural. Din lucrările părintelui-scriitor amintim: „Din zborul minții pentru statornicia inimii” (2009), „Misiune și confesiune” (2004), „Scrisori de pe frontul din Galiția (1914-1917)”, versuri, „Cuibul vulturului ceresc – O viață pentru o idee” (2014) și altele.

În continuare ne vom ocupa de „Prințul marilor dileme”, o lucrare de referință pentru originalitatea abordării unei teme atât de riscante și anume, apărarea nevinovăției lui Hamlet din perspectivă teologică, dar și pentru documentarea vastă, autorul consultând în acest sens aproape tot ce s-a scris în limba română despre personalitatea și opera lui Shakespeare, inclusiv și traduceri din alte limbi de circulație internațională, cu orientare specială la Hamlet, prințul de la Elsinore.

Hamlet l-a fascinat pe autorul acestui eseu încă din studenție, dar nu din lecturi, ci de pe scena Teatrului Național din Cluj, unde a vizionat mai multe reprezentații, fiind sedus de frumusețea expresiilor și a replicilor scilicet ale personajului. Apoi a luat textul în traducerea lui Petru Dumitriu, reușind astfel să se apropie tot mai mult „de acest miracol încărcat de frumusețe și filozofie”, după cum însuși afirmă. Ajuns student la Institutul Teologic Șagunian, are ocazia să vizioneze pe ecran celebra interpretare a lui Lawrence Olivier în rolul lui Hamlet, un alb-negru cutremurător, astfel că prin anul III de studenție se gândește că Hamlet, de care s-a îndrăgostit pur și simplu, ar putea fi un subiect pentru examenul de licență, încurajat fiind în acest sens și de profesorul

Catedrei de Morală Nicolae Mladin, viitorul mitropolit al Ardealului.

Geneza acestui studiu eseistic are o odisee demnă de subiectul unui roman și este relatată de autor într-un mod narativ palpitant, în primul capitol al cărții: „Preludiu la o aventură cu... cântec”. Urmează o muncă sisifică de studiu și redactare cu mai multe variante, ca în final lucrarea să fie respinsă de președintele comisiei de licență! Ceea ce, firește, i-a provocat candidatului o mare deziluzie a vieții sale.

Perseverent, cum e, el nu renunță la această mare dragoste pentru Hamlet și ca urmare a unei activități intelectuale laborioase, autorul realizează această carte complexă, în care dezbate probleme existențiale mai puțin luminate, ce pot fi supuse mereu unor interpretări multiple.

Strădania autorului și perseverența în această cercetare dificilă nu a fost zadarnică, opera domniei sale fiind apreciată de intelectuali de elită din spațiul cultural și artistic românesc, dar mai ales de personalități din sfera teologică, cum ar fi: Mitropolitul Bartolomeu, care, în scurta lui prefață a volumului, afirmă, printre altele: „Fără nicio îndoială, Hamlet este personajul cel mai dilematic din istoria literaturii universale. A încerca să te apropii de el este întotdeauna un act de curaj. Un astfel de curaj și-l asumă părintele Ioan Morar, cu o perfectă apropiere ideatică și o îndemănare stilistică. Lectura cărții sale se recomandă din primele pagini.”

De asemenea, actualul Arhiepiscop și Mitropolit al Clujului, ÎPS ANDEI, îl apreciază pe părintele Ioan Morar ca pe un ziditor de suflete care, folosindu-se de harisma de păstor, a sfidat sistemul comunist și ca nimeni altul a știut să dea glas autenticei spiritualități transilvănene, să se implice energic în viața culturală.

Dar aprecieri obiective vin mai ales din partea unor intelectuali competenți în domeniu, preum prof. univ. dr. Virgil Nistor Țigănuș, care, în recenzia sa „Tragismul și noblețea existenței”, afirmă: „Părintele Ioan Morar (care se manifestă ca un inspirat eseist al reconstituirilor simbolice) a selectat bine momentul lansării acestei admirabile cărți.” Referindu-se la articolul publicat de Alice Voinescu în revista „Manuscriptum”, nr. 2/ 1975, intitulat „Cuvânt pentru Hamlet”, Virgil Nistru Țigănuș amintește câteva conotații ale celui de al treilea monolog hamletian ce poate să aducă mai multă lumină în deslușirea ideatică a eseului lui Ioan Morar despre Hamlet: „Structura profundă a textului nu susține, credem, un joc al răzbunării (ar putea fi văzute spectacolele lui Smoktunovsky, Constantin Anatol, Ion Caramitru?), ci o rânduială statornică de creator [...]. Un asemenea semn este taina ce urmează a fi împărtășită în urma aprofundării tragediei. Cunoaștem așadar un suflet intrat în profundă rugăciune pentru a cumpăni cum este mai bine: a fi sau a nu fi. [...] A fi înseamnă a te naște din conștiință. De aceea credem că prințul risipește noaptea disperărilor în speranța că inocenta Ofelia îl va pomeni în ruga sa. Condiția trecătoare a ființei (în rama căreia Shakespeare conturează un buchet de valori morale: curajul prietenia) are însă gravitatea de ceremonial biblic al legăturii dintre părinte (de aici sau de pretutindeni) și fiu”.

Redăm mai jos o apreciere selectivă de dr. Maria Cobianu-Băcanu și dr. Elena Cobianu, în care arată că Ioan Mora în lucrarea sa „Își propune să escaladeze un Mont Blanc de lucrări din și despre Shakespeare, să vizioneze de n ori filmul Hamlet, în interpretarea lui Lawrence Olivier și de 2-3 ori în interpretarea lui Innocente Smoktunovsky, varianta rusă, pentru a desluși felii încurcate →

IOAN L. ȘIMON

ale problemelor, izvoditoare de dileme chinuitoare, cu care se confruntă eroul său Hamlet.”

Cartea preotului Ioan Morar ar putea deveni obiect de educație axiologică pentru tineretul nostru, fiindcă autorul cărții „pune bazele unei construirii umane în spiritul valorilor, analizând un buchet de trăsături umane fundamentale: cinstea, dreptatea, curajul, prietenia, care înfrumusețează și înobilează ființa umană, oriunde s-ar afla”, afirmă aceeași autoare.

Continuând seria acestor aprecieri, amintim și pe Iuliu Marius Morariu, care afirma că această lucrare „umple un mare gol în cercetarea românească văduvită de opere de referință privitoare la acest subiect [...] prezentând un prinț văzut prin ochii unui slujitor al altarului [...] ceea ce constituie un mare atu al lucrării.”

Structurată inteligent pe capitole tematice, cartea are o funcție polivalentă: atât informativă, prin care ni se facilitează întâlnirea cu Hamlet și ne pregătește treptat spre „marile dileme ale personajului și argumentarea nevinovăției din perspectivă teologică, cât și una educativă prin cultivarea unor valori umane.

Teme precum: „William Shakespeare – omul și opera sa”, „Timpuri – locuri – interpreți”, „În templul sufletului unui prinț nefericit”, „Peregrin prin propria-i ființă” fac o incursiune ascendentă spre cunoașterea aprofundată a unui personaj complex.

Acest demers analitic fiind o certitudine a capacităților intelectuale ale autorului ce posedă o vastă informație și un talent de expert analist și cunoscător al sufletului uman. Cititorul este condus astfel cu aretă spre „Prințul Hamlet în fața marilor dileme” existențiale sau spre „Prințul filozof”, în care comentează cugetările pline de logică ale personajului, relevând formularea sentimentelor lui scânteietoare. Autorul a cercetat o bibliografie vastă, lucru ce se vede pe tot parcursul lucrării, din multitudinea de citate cu care își argumentează obiectiv ideile.

Pentru a justifica locul întâi în cultura universală al marelui Will, Ioan Morar ne aduce un lapidar citat din remarcabilul eseu despre Hamlet al lui Alice Voinescu, care subliniază

că „Shakespeare, fără a fi un filozof de școală, adică fără a fi elaborat teorii filozofice, este un gânditor genial, care a exprimat adevărul descoperit nu în tratate doctorale, dar în chipuri întrupate. Hamlet este unul dintre aceștia.”

Analizând valorile morale (în cap. „Un buchet de valori morale”), autorul face o analiză axiologică a curajului, prieteniei, demnității și cavalerismului lui Hamlet, care posedă o personalitate cu adevărat princiară.

Era instruit în artele liberale, iar mânuirea spadei deținea un loc de frunte, ceea ce îi determina pe cei din jur să îi poarte frică. Dar tot așa de bine instruit era și în meșteșugirea cuvântului. La el comanda însă o deținea spiritul său aprig și nu mușchii, iar sufletul său era plin de duioșie și de înțelegere peste limitele obișnuite unui om.

Autorul afirmă că Hamlet nu ar fi recurs la uneltele ucigătoare niciodată dacă viața nu i-ar fi fost pusă în pericol, fiindcă el este un umanist. și pentru a argumenta nevinovăția prințului din unghiul moralei creștine, vine cu o afirmație a Ilenei Mălăncioiu: „umanism nu înseamnă a te lăsa ucis fără a te apăra”, iar „dacă Hamlet respinge sinuciderea în numele credinței, mi se pare de la sine înțeles că tot în numele ei să respingă și uciderea”, ca să conchidă mai departe: „Hamlet poate fi privit ca un umanist creștin, dar e vorba de un creștinism subînțeles, nedeclarat în stil rusesc.”

Hamlet este tare în slăbiciunile lui (parafrazare după Sf. Pavel), pentru că dă dovadă de mare curaj, chiar în fața celui mai înspăimântător dușman al omului, moartea pe care o sfidează.

Ioan Morar aduce dezvăluiri din zonele cele mai obscure ale sufletului și gândirii acestui strălucit personaj al literaturii universale, subliniind însă și faptul că el este atât de complex încât mereu va fi o sursă de întrebări și dileme existențiale care va frământa posteritatea.

În penultimul capitol, „Învins sau învingător?”, întrebare dilematică ce iese răspunderi contradictorii, autorul lasă să se înțeleagă că Hamlet este un învingător, fiindcă acțiunea lui este împlinită; a făcut ordine și a redus răul, deschizând o serie de perspective în gândire, precum și un potențial

Troiene

Ci iarna asta iar se troienește să-mi umple sufletul cu năluciri și ca în basmul ce se povestește, mă troienesc și eu cu amintiri.

În vâlătucul alb, ce în fuioare cuprinde tot întinsul, lăcerez, noptatece, cu pete de culoare, vin gânduri care-mi stau ca o părere

A fost odată o poveste veche c-o fată, rădăcini de primăvară și c-un băiat, ce-și căuta pereche și-a sărutat-o atunci întâia oară!...

Se troienește iarși iarna albă, mă troienesc și eu cu-nchipuiri, iar în copac stă ramul să se rupă de nea prea multă!...Și de amintiri!...

LUCIA PĂTRAȘCU

de frumuseți și valori ce așteaptă pe cei doritori și cu conștiința adevărului și dreptății să le însuflețească și să și le asume. Autorul concluzionează că prin toate aceste valori ultimul cuvânt nu este al „tăcerii”, ci al „rostrii”.

Hamlet este „Un drum care nu se mai sfârșește”, „împăcat cu sine, cu semenii și cu Cerul, el își încheie o primă etapă a destinului, adică își încheie misiunea pe care creatorul său i-a încredințat-o și pentru care de fapt a fost el creat, justificare întărită și de Alice Voinescu: „Hamlet a cucerit un grad nou de conștiință și-l lasă moștenire posterității.”

„Prințul marilor dileme” îl motivează pe Ioan Morar ca pe un cercetător și eseist competent și talentat, iar această lucrare merită mediatizată pentru modelul uman și moral care se desprinde din text, dar mai ales lumina pe care o orientează spre zone încă neexplorate îndeajuns din universul misterios al personajului.

Deoarece, după cum ne amintește autorul „Și drumurile lui Hamlet nu se îfundă aici”, încă mai rămân căutătorilor de comori ai posterității alte ascunzișuri, rămase în ceață sau chiar în beznă.

Fenomenul Shakespeare și mai departe...

(Radu Igna, *Periplu european – Anglia, Suedia, Turcia (note de călătorie)*, Sibiu: Editura CronoLogia, 2015)

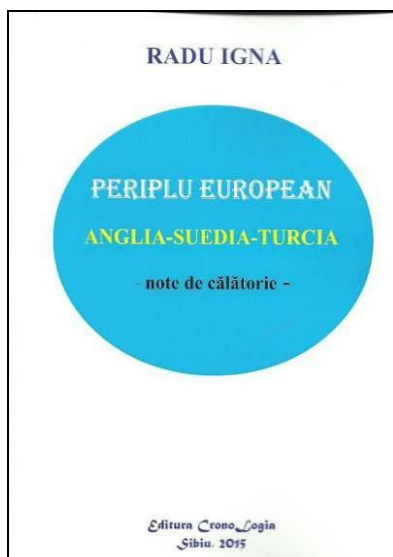
Radu Igna, romancier, abordează călătoriile într-un mod clasic: educație, personalități, evenimente, modele de urmat, faptele oamenilor. Plecarea: Hațeg. Destinații: Anglia (Marea Britanie), Suedia, Turcia. Repere pe harta Europei. Dacă vizita în Anglia s-a petrecut înainte de 1989, dată reper pentru cultura română și societatea românească, călătoriile în Suedia și Turcia s-au desfășurat în libertate, marcate de pasiune și curiozitate.

Șocul vizitei în Anglia a fost atenuat de fenomenul Shakespeare, de cultura anglo-saxonă, de rigoare și calendar. Curiozitatea a declanșat energii importante și a legat prietenii. Radu Igna a privit paradigma călătoriei prin ochii romancierului. Omul este călător pe pământ, e în trecere, dar pot fi reținute fapte care rămân, care pot schimba mentalități, destine, care au obligat să privească lumea din altă perspectivă.

Destinul a făcut ca destinațiile să fie aparent lipsite de legătură, dar ceea ce leagă timpul călătoriei de textul pus pe hârtie de scriitor sunt curiozitatea, pasiunea pentru cultură, rigoarea profesorului în fața crizei spirituale a omului grăbit.

Inițial cartea, *Cultură și civilizație suedeză*, a fost lansată de Editura Signata, redactor regretatul Ioan I. Iancu, Timișoara, 2002, aparține colecției Mileniul Trei și are un cuvânt de prietenie din partea scriitorului Eugen Evu, care notează: „Observațiile sunt mereu calde, însă deloc exaltate de acel impuls frecvent pentru noi, al turistului ocazional, cel <<de consum>>”.

Regăsim și un moto interesant: „Nu există pe lume o țară mai liniștită ca aceasta”. – Lars Gustafsson. Autorul și-a atins scopul cu vizita în Suedia, ne-a oferit un moment de civilizație și cultură. Cititorul poate găsi în notele de călătorie o experiență relevantă: călătoria ca mod de regenerare, școala este a copiilor, casa noastră cea de toate zilele, bibliotecile, între suflet și nori, școala pentru adulți! - biserica, evident “Volvo”, apoi limitele: “Welcome to Sweden !” și “Good - bye Partille”... Cartea este o lecție discretă de civilizație suedeză, de răbdare și bun simț: „Când

cineva are un eveniment în familie, ziua de naștere, botez, ceva ce trebuie sărbătorit, se aduce la cunoștința comunității prin arborarea steagului suedez, afară deasupra ușii. Și astfel fiecare își pune steagul afară pentru a marca evenimentul, chiar dacă nu știe de cine sau despre ce eveniment este vorba”..., nota Radu Igna.

Profesorul și scriitorul Radu Igna reține despre sistemul de învățământ din Suedia: permite abordarea simplă a procesului de asimilare a cunoștințelor de către elev, dar nu simplist, iar profesorul este în atenția comunității, pe care o servește decent și de la care primește o răsplată normală, cu încărcătură etică evidentă.

Notele de călătorie din Istanbul ne prezintă un oraș pe două continente, un adevărat coridor cultural între Europa și Asia, o cultură interesantă și marcată de schimbări profunde, pregătită să accepte valul de civilizație care vine din vest. Cartea *Istanbul, un oraș pe două continente*, a apărut la Editura „David Press Print” – Timișoara, 2011 și a fost repede epuizată, deoarece Fundația Tuna și Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, au fost implicate într-un schimb de idei, de gânduri, obiceiuri. Domnul Ahmet Ecirli, director al fundației, s-a arătat entuziasmat de notele de călătorie, mai ales că a fost un participant activ la eveniment.

Cartea are un motto semnat de marele scriitor Orhan Pamuk, un citat din cartea *Viața cea nouă*: „Ai ajuns cât ai putut de departe, călătorule, dar m-am gândit că ai putea merge și mai departe...”. De reținut acest mesaj, ca mesaj inițiativ despre călătoria spirituală a scribului într-o lume diversă.

Scriitorul este atent la istorie ca fenomen pertinent: „Am citit, prin cronică lui Evliya Celebi, despre incursiunea turcilor, la care a fost participant direct, în Țara Hațegului, 1662, deci la câțiva ani de la vizita sa la Spitalul din Edirne. Secvențe din acel text au fost publicate în revista „Sargeția” a Muzeului din Deva, cu un comentariu semnat de Aurel Decei. Cumplite incursiuni. Era în timpul domniei principelui Gheorghe Rakoczi al II-lea, când turcii au pustiit, în repetate rânduri, județul Hunedoara”.

Voia bună și bucuria ocazionate de călătoria în Turcia sunt afectate de o întâmplare neprevăzută, scriitorul se pierde de grupul din care a făcut parte, devine un simplu cetățean, în buzunar cu 100 de euro, mai nimic și o carte despre viața culturală a Hațegului. Cu o geantă pe umăr, plus câțiva lucruri simple care, brusc, au prins valoare de reper. Însă scriitorul în vârstă își găsește un prieten mai tânăr, în compensație, care îl readuce în *coridorul cultural*, un taximetrist plin de viață care vorbea limba engleză și conducea abil pe autostradă. Călătorul își are aventurile sale, ele dau culoare momentelor și schimbă ritmul călătoriei.

În Suedia călătorul prinde culoarea vieții sociale: familia este în centru atenției și clasa de mijloc este cea care dă tonul ritmului social. Poate suntem șocați de schimbarea valorilor, de ținta socială, dar experiența descoperă o altă lume care ne transmite un mesaj pe care merită să-l primim și să reflectăm la adevăratele valori.

La Istanbul se impune Sfânta Sofia, monument remarcabil, biserică, moschee, muzeu, e ca o piață rotundă înconjurată de ziduri mari, o cupolă imensă, o minune arhitecturală, creștini, sultani, ctitori, pictură cu scene din Biblie... istoria ca suferință. Lecția supremă pentru a învăța eternitatea care se întinde spre două lumi, pe două continente...

În Sultanahmet, Radu Igna își reamintește: „Pe aici își făcea probabil plimbarea de seară prințul Dimitrie Cantemir (1673-1723), fiu de domnitor moldovean, trimis de copil ca ostatic. A stat 17 ani. Numit domn al Moldovei în 1710, s-a orientat spre Rusia. În capitala acestei țări a terminat, în 1716, „Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman” (în limba latină, *Incrementum arque decrementum aulae inhomani-cae*), lucrare care a stârnit interesul savanților din Europa”. Lucrurile se leagă, lumea pare mai mică, mai accesibilă, istoria se modelează pe →

CONSTANTIN STANCU

Relecturi

Omiii la Muntele Athos

Firul Ariadnei în călătoria spre Muntele Athos este înfrângerea Minotaurului; ființa călătoare se despovărează de ispită. Muntele Athos nu mai e Visul, ci „lumina din lumină”, „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”. Astfel se poate rezuma – *la o nouă lectură* – jurnalul de călătorie la Muntele Athos al lui Nicolae Băciuț, o carte de *stări*, scrisă la „cald”, sub patrafirul unde spovedania are linia de cursivitate și de reverberație a experiențelor unice; Muntele Sfânt din evaziunile gândului și cel din realitate unindu-se, coexistând în numele unui timp al tămbăuirilor.

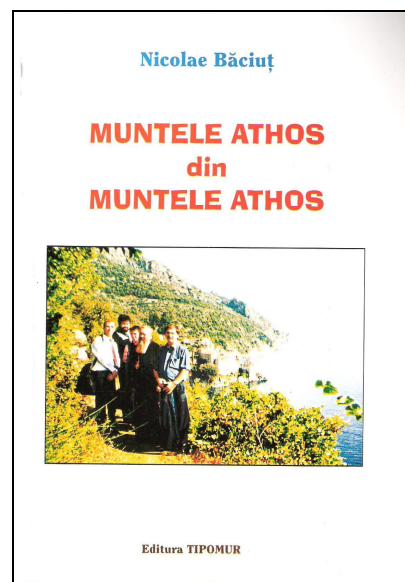
În *“Muntele Athos din Muntele Athos”*, Nicolae Băciuț filtrează locurile fără de egal ale Athosului, unicitatea spirituală a acestora (se spune că este locul cel mai înalt de pe Pământ, pomenit de Homer în *Iliada* și invocat de Eschil în incipitul tragediei *Agamemnon*), în arderea unei inițieri fundamentale, vegheate cu bună știință de inocența și smerenia care duc spre un Munte Athos al eului ca spre o *opera aperta*; căci jurnalistul (pelerinul!) constată cu uimire că abia a reușit să ridice vălul de pe Muntele Sfânt, că acesta are multe să-i spună, iar “eu am mai multe să-l întreb.”

Jurnalistul (pelerinul!) este poetul, mireanul, martorul, cu privilegiul de a avea la stânga și la dreapta teologi al căror glas e diriguitor; cuvintele IPS Andrei au, pentru cel copleșit la Athos de cerul căzut pe pământ, netezimea brațului îndoit sub cap pentru starea de odihnă. Cu atât mai mult cu cât Nicolae Băciuț se află mereu la răscrucea neofitului: *„Merg eu oare pe Muntele Athos ca un răzvrătit sau doar ca un nedumerit?”*

Jurnalul are curgere epică romanescă. Află, în crescendo, cum în timpul domniei Sfântului Împărat Constantin cel Mare începe istoria Athosului cu primele sale mănăstiri, Vatopedu și Xeropotamu, care este punctul de plecare al monahismului în forma sa organizată, prin întemeierea în anul 963 a Mănăstirii Lavra de precaviosul Atanasie Athonitul, cum de peste un mileniu republica monahală cu Careia și

Dafne, lucind de umbletul pelerinilor, cu uscăciunea pietrei, vegetația pitică dar și roditoare, cu cele mai multe icoane făcătoare de minuni din lume și cu cele mai multe moaște ale sfinților, întruchipează dimensiunea interioară copleșitoare a ortodoxiei, redescoperirea iubirii aproapei într-un timp al însingurării și rătăcirilor cum este ziua noastră. Peisajul geografic și cel spiritual este văzut de jurnalist (pelerin!) prin ochiul interior, scrutător. Un evantai al întrebărilor domină eul neabsolvit de răul lumii, dar căutător de izbăvire: Este biserica o ființă vie? Pierderea esențialului va putea fi atenuată prin modele de credință? De ce femeile nu au voie să calce pe Muntele Athos? Presiunea turistică evidentă pe Muntele Sfânt nu va amenința sensul esențial? Au fost înregistrate ratări ale ascezei de tip athonit? Nu este periclitat mediul spiritual al Athosului tocmai prin reorientări ale Uniunii Europene? Există o teamă a zdruncinării ortodoxiei la Muntele Athos? Întrebările vin din anvergura trăirilor, din colocviul interior ce le dă rezonanță, la fel din neliniștea celui ce caută sensul: „Cât poate reține un jurnal din trăirea unei astfel de călătorii?”

Jurnalul individualizează, între superlative absolute, locul în care cuvântul românesc este cel mai aproape de Dumnezeu, Schitul Prodromul, numele marilor slujitori ai ortodoxiei la Muntele Sfânt, între aceștia Părintele călugăr Iosif și Părintele călugăr Dionisie de la Chilia Sf. Gheorghe din Colciu, tezaurele culturale, între care cele 17.000 de manuscrise de la Mănăstirea Vatopedu, documente care atestă rolul lui Neagoe Basarab, Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, Alexandru Lăpușeanu, Vasile Lupu, Constantin Brâncoveanu în zidirea spirituală a Athosului. Nu sunt omise prefacerile zilei, imaginile postmoderne care amenință spațiul sacru cu detalii lumești. De loc întâmplătoare relatarea jurnalistului (pelerinului!) despre hotărârea de a îngenunchea și săruta lepedea de piatră a Muntelui Sfânt, gest nelăsat în voia lui de zgomotul turistic din jur; cel răpitor de intimitate: „*Mi-am reprimat pornirea de a îngenunchea, pentru că aș fi părut ridicol și nimeni n-ar fi înțeles rațiunea gestului meu.*” Nu este singura undă de tristețe a

autorului. Măreția și straniețea locurilor îi dau celui ce le însumează în cuvânt mărturisitor, euharistic, punct de echilibru, dar și îndoiele metafizice, percepții surprinzătoare ale vieții și rostului omului pe pământ, certitudini și incertitudini, până la reîntoarcerea în vastitatea visului, acolo unde își cere drept de apel revelația: *„Muntele Sfânt e mai mult decât Sfânt...”*

VALENTIN MARICA

FENOMENUL SHAKESPEARE...

→înțelesul nostru.

În Anglia, scriitorul a întâlnit o altă civilizație, experiența a lăsat urme, timpul călătoriei se deschidea într-o Europă complicată, ruptă de zidul de fier al celor două sisteme care, brusc, se legau prin vasele comunicante ale culturii. Notele de călătorie în Marea Britanie nu au fost publicate până în prezent, apariția lor este rodul unor frământări de mai mulți ani, evenimentul însă nu putea fi ocolit, scriitorul ducea cu sine un miracol și el trebuia mărturisit.

Călătoria? Un eveniment spiritual produs de contactul cu o altă civilizație, timpul dantelat de cuvinte simple, dar care ating esența, contactul viu este mai important decât relațiile virtuale atât de mult laudate în ultima vreme.

Să călătorim cu Radu Igna, s-ar putea să ajungem mult mai departe decât ne închipuim. Lectura e o aventură, o călătorie de la un sentiment la altul, de la un om la altul...

VIAȚĂ LITERARĂ* II

Să scriu despre cărțile și despre activitatea maestrului Dan C. Mihăilescu este ca și cum aș face bungee jumping, aș sfida gravitația, și totuși...

Nu doar că i-am citit mai toate materialele de presă, din publicațiile culturale naționale, că i-am urmărit emisiunile televizate cu sufletul la gură, dar am avut privilegiul să mă bucur pe îndelete, și în timp, de lectura volumului în care Dan C. Mihăilescu adună o parte consistentă din textele care i-au fost publicate inițial în revista „Idei în dialog” în perioada anului 2006.

Cu toate că au trecut ceva ani de atunci, de curând recitind cartea am simțit același aer proaspăt al ticluirii unui text serios, cu care criticul literar ne-a obișnuit. Nimic distorsionat sau perimat de trecerea anilor! Stilul personal, inconfundabil, savuros și încărcat de o bogăție de informație din sfera culturală, readuce în memoria mea un ecou al timpurilor bune, în care Cuvântul avea sens, și Sens(ul) era dat de la Dumnezeu, de la o Divinitate, care l-a înzestrat pe Dan C. Mihăilescu cu darul introspecției, al valorificării ideilor care pentru alții ar părea irealizabile, și cu bucuria de-a scrie despre acele „piraterii” scriitoricești, care dau farmec aparte Istoriei Literare.

Nu sunt eu în măsură să-mi dau cu părerea despre viața literară a maestrului Dan C. Mihăilescu, dar nu am cum să-i rezist tentației de-a mărturisi, nu bucuria lecturii, ci, acel ceva care înseamnă mult mai mult, precum cititul unui volum de „critice”! După ce am închis copertele cărții la care fac referință, am trăit senzația că întreg peisajul scriitoricesc, prin care am hălăduit este opera unui arhitect vizionar, nonconformist.

Franchetea, vocabularul, care te duc cu gândul la marile personalități din Micul Paris, forma vie care face punte între Literatură și lumea politică, curajul cu care „taxează” moravurile tipic dâmbovițene, sunt detaliile care mă fac să spun că Dan C. Mihăilescu este un om de cultură mai altminteri decât eram noi obișnuți. Fără morgă academică, cu simplitatea aristocratică a intelectualului căruia nu-i este frică să

coboare din turnu-i de fildeș, maestrul este un depozitar de informație contemporană și istorică pe care o valorifică așa cum un bijutier din Amsterdam taie diamantul din gema brută.

Pentru cei care nu au avut (încă) norocul să parcurgă paginile cărții, voi cita doar câteva titluri de (mini) capitole: „Istoria lui Alex Ștefănescu: Fervoarea criticului kamikadze”, „O utopie: solidaritatea intelectuală la români”, „Vremea gândirii pozitive”, „A ști, a înțelege, a ierta”, „O moarte și mai multe învieri”...

Ironia, rod al unei inteligențe creative, este prezentă ca un contrapunct la lucrurile extrem de serioase pe care autorul le dezbate cu dezinvoltură. Încă de la căpătâiul cărții ne acroșează cu un titlu care ar trebui să constituie (clasic) Prefața: „Un an prehensil”. Nu ai cum să nu zâmbești când, Dan C. Mihăilescu, de la care te așteptai să „taie și să spânzure”, ca orice critic care se respectă, te introduce în „anticamera” unui volum serios cu... teoria cozii de maimuță la propriu (nu metaforă).

Acesta este spiritul liber care acționează ca o rezistență la tabloul electric, spirit prin care Dan C. Mihăilescu ne demonstrează încă o dată că „lumea este Literatură” și că „literatura este Lumea”.

Dan C. Mihăilescu este omul care, printre atâtea minuni ce țin de istoria literară, a reușit (și) să transforme o bălbă de televiziune

Vida Gheza, „Cap de țaran” (1956)

în perlă literară adevărată. Inconfundabil.

Dan C. Mihăilescu s-a născut în anul 1953, este absolvent al Facultății de Litere din București. A debutat editorial cu volumul „Perspective eminesciene”, iar de atunci a publicat zeci de volume, dar și materiale de presă dintre cele mai interesante.

Este un erudit modern. A devenit „vizibil” și în lumea celor care nu se prea înghesuie la Cultură, cu emsiunea „Omul care aduce cartea” de la Pro TV. A spart gheața dintre publicul larg și membrii confreriei numită Literatură.

Dan C. Mihăilescu este ceea ce este, (și) unul dintre cei mai bine cotați critici de teatru, dar și cetățeanul, pe care l-am întâlnit la casa de bilete de la Teatrul Foarte Mic din București, așteptând la rând cu toți ceilalți.

Mai înainte de-a pune punct acestui material, mai trec o dată cu privirea peste paginile volumului „Viață literară* II”.

Nu am cum să nu mă opresc pe textele, care, din orice unghi le-aș citi, îmi oferă imagini spectaculare, decupaje dintr-o lume (literară) pe care o credeam a fi (aproape) în aer, dar care, s-a dovedit a fi... „prehensibilă” / ca să-l citez într-un registru ceva mai haios, pe maestrul Dan C. Mihăilescu.

MELANIA CUC

Dan C. Mihăilescu, *Viață literară* II*, Editura Fundației PRO, 2007.

Cincizeci de seri

Cincizeci de seri m-am plimbat pe lângă câinele cyclam al lui Koons gândindu-mă la cinism. Și de fiecare dată aprobând istoria prin firicele de pâine lumină și colaps înveleam în fereli și Damasc fiecare celulă din mine, în ghionturi de orgă, în furouri lungi de ceapă, în tot ce înseamnă plâns erotizare. Știam că undeva mai în adânc se cern sensurile și e aiuritor totul, că toată cromatică a unui cameleon egalează pianul. Cameleonul nu cântă. De unde știm? Poate că e muzica atonală de dinainte de tonus. Sunt momente în care ni se injectează o imponderabilă și în comunicare e aiuritor totul, și în etică e aiuritor totul. Și toate stagiile de pregătire a limpezirii apei sunt în van privindu-se în acest câine de oțel. E de condamnat sentimentalul de serie? E de condamnat fericirea celor mulți? Suntem cu toții în coada câinelui de balon, în micul rezervor din capăt. Câinele dă din noi. Cu toate amănuntele noastre, cincizeci de seri am reflectat la asta așteptând să coboară din el o armată. Atunci am văzut micimea, atunci am văzut cinismul prin raportul dintre forță și proporție, prin dese permutări de cristalin, prin străbaterea distanței focale prin teren accidentat și câmp magnetic. S-a reflectat deodată în el iPhone-ul unui tip care făcea o poză și-am înțeles că tot ce s-a luat din acest câine e luat din alții și alții mereu, din vânzări anterioare. El este de oțel, el e inoxidabil. De aceea nu are cum să iasă din el ceva. E nu cromatică, ci herpes pe suprapunerea tuturor cromaticilor și-n vârful lui statuie de împărat roman, cu legi peste care s-au cățărat amendamente și peste care s-au produs dușuri de hormoni ca să resusciteze oxidabilul.

Să îl simplifice făcându-l om, săpându-i fose în plămâni cromaticii cameleonului pentru orchestră.

Noaptea

Ce visăm noaptea visăm de fapt și ziua doar că latent.

Avem, pentru asta, un fel de flagrante cu glandă de găscă să nu le scufunde noaptea de tot. Călcăm pe jucării pe holuri întunecate și nu ne e sigur dacă noi suntem dedublați

copiii

sau dacă e doar o afacere de adulter când nu cunoști nici casa și nu știi nici cum urlă călcând parcă pe cristalinul mamei mat.

Ce visăm noaptea are aderență. Cine anume duce prin noi un cursor de somn? Încet se reduce zahărul din sânge, îl auzi pe

hol topindu-se

în calote cu acele indicilor de nebunie scoase din minți și

indicând nordul.

Poate că ar trebui să ne așezăm la casele noastre, să ne spălăm

porțile cu petrol

și să așteptăm amurgul să nu ni le cruțe ieșind din flăcări în

chiloți

căutând nebunia latentă de a visa ignifug, pederast, atonal cu zgârciuri de disponibilitate în spectru, cu pene de păun

neeclozat

topindu-se în oul de Paște, monodirecțional, dogmatic.

Copilul

Ninge cu glandele omului de a nu se trânti unii de alții și nimeni nu știe aceste proceduri de ferecare în aur. Numai așa blindați cu imunitate ca un merțan cu geamurile fumurii ale înserării ne învățăm în cerc să ținem distinct gălbenușul în ou.

Ninge cu glandele omului de a nu se trânti unii de alții și de jos răspund boășele cu reactivi. Niciodată chimia n-a avut antreprenori buni. Numai oameni de cheltuială. Firești și abisali. Promisiuni și diplomație.

Copilul din *Le ballon rouge* nu s-ar fi trântit niciodată de alții. Felul cum arăta Mémilmontant în anii 50 îl protejează și astăzi.

Un fel de camătă de interior e rudenie celor două trotuare. Cu glandele, cu glandele e mai greu.

Somatice, fluente.

Apoi, imediat, baroc endocrin.

Pelicula topește ninsoarea sub o hlamidă de ceai. Sub forța de a distinge casa ta de a altuia atunci când ești mic și ai toate buzunarele pline de curte interioară, de o alee cu duzi și de o dezorientare de dinți.

I-am zis bine. Dintr-o parte în alta a gurii dinții crescând drept imită Orient Express-ul. Aduce soarele în Apus, prin maxilar îl întoarce să-ți ardă gura de jur-împrejur de ieșirea unui soare cu pete.

Haine ale perdiției.

Haine de veghe.

Le cânt pentru că au fost scumpe.

Nu e nimic frumos precum în vis, văd cupluri pe regenta înghețată a unui patinoar în dezacord,

degradând agentul de răcire până unde îți dă de băut

în fața milei, dinapoia ei, gluga pusă pe yoga învăță.

DARIE DUCAN

Din IARNA DE-ALE GURII

(Editura Vatra veche, 2015)

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

NAȚIUNEA ÎN STARE DE VEGHE

NOTE ȘI COMENTARIILE SOCIOLOGICE LA ROMANUL MARIII UNIRI

(X)

11. STATUL NAȚIONAL CA EDIFICIU ȘI SIMBOL AL NAȚIUNII ÎN STARE DE VEGHE

În capitolul XXXI al romanului *Sacrificiul*, personajul dr. Nicolae Bolcaș participă la Marea Adunare Națională a Românilor desfășurată la Alba-Iulia în ziua sfântă de 1 decembrie 1918, când a fost proclamată solemn și irevocabil Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu patria-mamă România. După cunoștințele noastre, evocarea epică într-un roman a acestui măreț moment istoric este singulară în literatură noastră de până acum. Acesta este unul, doar unul, dintre motivele pentru care *Sacrificiul* este numit romanul Marii Uniri.

Marea Adunare Națională este văzută prin ochii personajului dr. Nicolae Bolcaș în dimensiunile ei copleșitoare, istorice, decisive, emoționante, mai ales.

Ca să poată sugera epic amploarea și tensiunea acestei adunări istorice, Mihail Diaconescu îl prezintă pe Bolcaș în cuprinsul unor descrieri itinerante. El trece de la o persoană la alta și de la un grup la altul, de la sala unde s-au adunat oamenii politici la gărzile înarmate, de la cei veniți de prin sate la orașeni și militari.

Aerul începutului de iarnă vibrează, parcă, de emoția participanților. Totul este tensionat, solemn și patetic. Mai ales – patetic. Totul sugerează, cu ajutorul artei epice, o istorie dramatică și eroică în plină desfășurare.

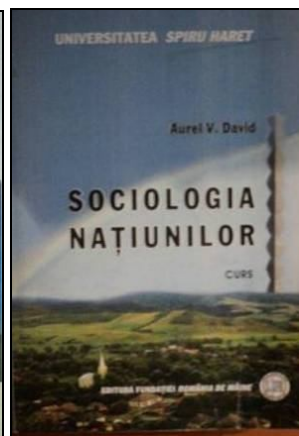
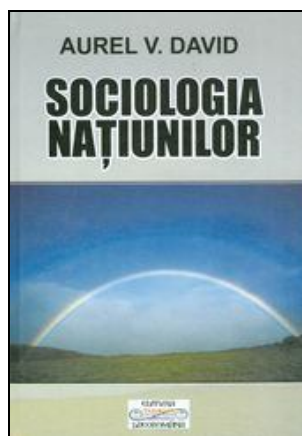
Înainte de Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, românii din Basarabia și Bucovina proclamaseră, și ei, unirea cu patria-mamă România. Ca urmare a deciziilor luate la Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulia, statul român unitar și-a asigurat frontierele sale firești.

Faptul că romanul *Sacrificiul* estetizează epic, dar mai ales convingător sub aspect emoțional, conceptul de stat național, care-și exercită autoritatea unitară și suverană asupra teritoriului și a națiunii noastre, este, și el, unic în literatură română. Dimensiunea artistică a romanului este completată de latura sa sociologică și de semnificațiile sale politologice.

Acest aspect epico-artistic, asociat cu dimensiunea istorică și politică a romanului, impune o abordare sociologică specială.

În vremurile noastre, cu înălțări și căderi, cu înaintări și rătăcirii, cu lumini și cu umbre, unii propagandiști ai comunitarismului european îndeamnă, pe față sau în ascuns, la reprimarea, cu orice preț și prin orice mijloace, a statului național. Ei știu că acesta este cea mai desăvârșită creație a națiunilor, prin intermediul căreia umanitatea poate fi menținută în stare socială. Ei mai știu că numai națiunile sunt capabile să construiască și să reconstruiască organizații cu funcții integratoare, să producă, concomitent, procesări sociale simbolice și interpretative, să contribuie la reclădirea socialului în modalități care să nu provoace surse de insecuritate pentru oameni, să conștientizeze etniile de forță identității și specificității lor și să identifice sursele de amenințare și agresiune la adresa spiritului și patriei.

Adepii europeismului cunosc faptul că statul național exprimă, apără și promovează specificul național și că este astăzi principalul obstacol în calea „mondializării” – un

concept polisemic, imprecis, discutabil, căruia politicienii îi dau sens de „rațiune” și „pasiune”. Acesta vizează, deopotrivă, națiunile și statele naționale, precum și organizațiile și instituțiile specifice create și întreținute de acestea.

Noțiunea stat desemnează entitatea socio-politică organizată pe fundament juridic și administrativ într-un cadru geografic delimitat. Statul este caracterizat, de regulă, printr-un teritoriu delimitat prin frontiere recunoscute în cadrul relațiilor internaționale, în interiorul cărora populația este subordonată autorității puterii politice, juridic organizate. Într-o accepțiune de uz general, statul este considerat formula politico-juridică de organizare a comunităților umane care viețuiesc pe un teritoriu determinat și recunoscut de entitățile socio-politice (teritoriul politico-statal). De pildă, în istoria scrisă a spațiului european, noțiunea stat a fost utilizată pentru orice putere centrală, de la polis-ul grecesc la statul contemporan, trecând prin Imperiul roman și regalitatea medievală, indiferent de coloratura puterii politice.

Această putere centrală se manifestă în funcție de ideologiile din care a izvorât, de modalitățile în care au fost concepute și impuse țelurile politice și etice, de rațiunea pentru care a fost creată („în numele lui Dumnezeu”, „în numele rațiunii”, „în numele naturii umane”, „în numele clasei”, „în numele poporului”, „în numele națiunii”), de mesajul transmis („ordine”, „libertate”, „progres” etc.), de capacitatea sa de a produce efecte pe plan social, juridic și instituțional.

Problema statului a devenit, în epoca modernă și contemporană, centrul de dezbatere și afirmare a unor variate concepții politice, întrucât statul a fost perceput ca forma instituționalizată a puterii politice. Aceasta a condus la definirea a două forme fundamentale de stat: statul ideologic – o construcție mecanică, generată și întreținută de imperii prin controlul, dominarea și supunerea și jefuirea popoarelor, și statul național – rezultat firesc al puterii popoarelor (democrația) de a gestiona națiunile în stare de securitate.

În numeroase momente ale acțiunii desfășurate în romanul *Sacrificiul*, dar mai ales în capitolele a căror acțiune este plasată de Mihail Diaconescu la Oradea, Budapesta, Viena, Praga, București și Iași, despre conceptul politic, juridic și filosofic de stat se discută insistent din perspective civice, morale, istorice, dar mai ales sentimentale. Ideile de stat imperial, stat bicefal, de stat național unitar al românilor de pretutindeni provoacă nu numai dispute pasionante, ci și trăiri profunde, ardente, care întrețin variate puncte de vedere, polemici, atitudini categorice. În acest sens, *Sacrificiul* ne apare nu numai ca un roman istoric, social și politic, ci și ca unul sentimental.

Este un roman sentimental, pentru că eroii săi au făcut din situarea lor activă în raport cu o problemă juridică și →

AUREL V. DAVID

politică, respectiv istorică și socială, o succesiune de manifestări, respectiv de acte, ale celor mai profunde trăiri.

A face literatură sentimentală, dar și literatură politică vorbind despre stat este, trebuie s-o recunoaștem, o performanță artistică. În acest sens Mihail Diaconescu evocă insistent trăirile personajelor sale. Pentru acest motiv el poate fi asociat cu tendințele afirmate în cadrul trăirismului filozofic și literar românesc afirmat puternic în cultura română în prima parte a secolului al XX-lea prin operele unor personalități ilustre ca Nae Ionescu, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Traian Brăileanu, Petre Țuțea, Arșavir Acterian și alții. De altfel, în tratatul *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* Mihail Diaconescu a ținut să mărturisească faptul că aceste personalități ilustre au influențat modul său de a gândi.

Statul național e expresia politico-juridică și administrativă a „puterii poporului” (democrația). Acesta reprezintă modalitatea de exprimare politico-juridică și administrativă a „puterii poporului”, exercitată în numele națiunii, în scopul gestionării acesteia în „stare de securitate” prin întreținerea necesităților sociale, asigurarea securității sociale, prevenirea dependenței față de ideologii și vindecarea bolilor (crizelor) statului „administrator al puterii” și ale „statului-partid”.

Statul național românesc unitar, la care visează personajele principale ale romanului *Sacrificiul*, își extrage legitimitatea din voința poporului de a conferi funcției gestionare a națiunii expresie politico-juridică și administrativă. Fundamentul pe care își construiește puterea nu este forța brută, reprezentată de instituțiile care asigură ordinea socio-politică cu ajutorul violenței, ci cunoașterea sau informația și capacitatea de gestionare a violenței. În statul național, exercitarea puterii înseamnă, în esență, administrarea „puterii poporului” (democrația) și impunerea în fața națiunii prin autoritatea care definește ca legitime acțiunile și deciziile statului.

Națiunile, ca organizări sociale, conservă, de regulă, autoritatea de tip tradițional, bazată pe încrederea în justetea unor dispoziții transmise de-a lungul timpului, în funcție de necesitățile sociale. În evoluția fiecărei națiuni, tradiția conferă legitimitate deținătorului autorității, bazată pe o relație personalizantă, iar ascultarea, devenită datorie a fiecărui cetățean față de persoana deținătorului autorității îmbracă forma respectului și conformării față de cerințele autorității. În situații sociale critice, marcate de „crize socio-politice”, poporul permite funcționarea autorității cu caracter charismatic, bazată pe valoarea exemplară a elitelor sociale și pe recunoașterea caracterului ei sacru, extraordinar, chiar eroic.

În astfel de situații, grupul socio-politic format din conducătorul charismatic și adepții săi formează o „comunitate emoțională” benefică pentru națiuni. Istoria politico-statală confirmă faptul că, dacă deținătorul puterii își pierde „harul”, autoritatea și legitimitatea lui dispar.

Națiunile întrețin mediul social de manifestare a autorității cu caracter rațional-legal, întemeiat pe principiile regulilor de drept izvorâte din necesitățile sociale. Aceasta e impersonală, separă funcția de persoana care o exercită, iar oamenii care o recunosc se supun „dreptului” sau „normei sociale” și nu grupului socio-politic care administrează puterea prin mijloace coercitive (ordine, dispoziții, ordonanțe de urgență). Printr-o astfel de autoritate, poporul construiește o ierarhie a funcțiilor, care implică exercitarea din partea instanțelor superioare a unui control asupra instanțelor inferioare, dar creează și cadrul juridic necesar pentru stabilirea răspunderilor și aplicarea sancțiunilor pentru toți cei care gestionează violent, prin raporturi de putere, necesitățile sociale. Aceasta este autoritatea națională, bazată exclusiv pe

Vida Gheza, „Odihna” (1956)

„puterea poporului” (democrația), deci pe competențele celor care au legitimitatea să exercite funcții publice. Romanul *Sacrificiul*, cu paginile sale evocatoare, eseistice, lirice, simbolice, dramatice, descriptive, demonstrative, dar mai ales captivante, ne îndeamnă să ne gândim la faptul că statul național unitar român administrează, prin eficiență, prestigiu și autoritate, necesitățile sociale în raport cu interesele individuale și, mai ales, cu cele ale grupurilor socio-politice. El construiește procesul de decizie ca o consecință a necesităților sociale și oferă un cadru organizat pentru întreținerea funcțiilor națiunii române (productivă, integratoare și gestionară). În momentul în care intervine criza de autoritate, ca urmare a abandonului necesităților sociale, jocului politic, influențelor străine nocive, intereselor de grup socio-politic, a impunerii unor soluții exclusiv politice, bazate pe utilizarea forței și transformării violenței în mijloc specific de manifestare a puterii, statul încetează de a mai fi „național”.

Prin capacitatea de administrare a puterii poporului român (democrația) statul național unitar român exprimă suveranitatea națiunii române, supuse simultan constrângerilor și presiunilor produse îndeosebi de către „centrele de putere” care definesc mecanic și impun „ordinea” în relațiile internaționale.

Puterea statului național unitar român, construit de eroii știuți, dar mai ales neștiuți, evocați epic în romanul *Sacrificiul* în pagini de mare forță expresivă și emoțională, rezidă în capacitatea lui de a susține organizațiile cu funcții gestionare explicite, de a menține în funcțiune instituțiile politico-juridice și administrative și de a preveni apariția și dezvoltarea oricărei forme de politicianism.

Instituțiile politico-juridice și administrative, alcătuite din oameni cu competențe profesionale și socializante desemnați să administreze puterea poporului (democrația), exercită puterea politică „în numele națiunii române”. Spre deosebire de cele ale statului ideologic, acestea nu sunt instituții de control a acțiunilor individuale sau de grup ori instituții de reprimare a oricăror acte care pun în pericol securitatea așa-numitei „clase politice” aflate la guvernare, definite de ideologi drept „siguranța statului”.

Ele asigură și întrețin raționalitatea socială a statului național unitar român, ca modalitatea ideologică de satisfacere a necesităților de gestionare publică. Susțin și capacitățile de reproducere a națiunii române în stare de securitate. Prin zidirea constituțională a statului de către poporul român, instituțiile sale sunt îndrituite să folosească toate resursele de putere: informația, resursele materiale și forța, pentru desfășurarea vieții socio-politice în conformitate cu normele ordinii sociale. De aceea, preocuparea de căpetenie a instituțiilor nu e construirea și reconstruirea așa-numitei „societăți civile”, în funcție de conjuncturi geopolitice, ca în cazul statului ideologic, și nici susținerea permanentă a doctrinelor politice prin care să convingă poporul să se solidarizeze cu clasa politică. Misiunea lor este →

Numele lui Iisus este izvorător de putere

Conform tradiției ebraice, a face un lucru în numele cuiva, a invoca numele acestuia sunt acte de o putere și de o greutate deosebită. Invocarea numelui unei persoane înseamnă a face prezentă această persoană. Prin faptul rostirii unui nume, acesta devine viu. Rostirea numelui cheamă sufletul persoanei respective; iată de ce o semnificație atât de adâncă este implicată în rostirea unui nume.

Dacă toate acestea se pot spune despre numele oamenilor, cu cât mai mult despre numele lui Dumnezeu. Puterea și slava lui Dumnezeu sunt prezente și active în numele Său. Pentru creștinii de astăzi, ca și pentru cei din timpurile apostolice, numele lui Iisus este izvorător de putere dumnezeiască.

O foarte frumoasă legendă rusească ne spune că, în momentul înălțării Domnului Iisus la cer, ucenicii au început să se tânguiască:

-Pentru ce ne părăsești, Iisuse? Cine ne va mai da pâinea cea trupească și cea sufletească? Cine ne va mai da îmbrăcăminte pentru trup și har pentru suflet? Cine ne va mai mângâia în durerile trupești și sufletești?"

Mișcat, Domnul Iisus le-a spus:

-Iată am să vă las un munte de aur, ca să aveți din ce trăi!

Atunci, apostolul Ioan i-a zis:

-Doamne, nu ne lăsa un munte de aur, căci hoții ni-l vor fura. Mai degrabă lasă-ne puterea numelui tău, pentru ca el să ne fie: hrană, îmbrăcăminte, putere, apărare, mângâiere. Atunci, mișcat, Iisus le-a spus:

-Iată, vă las puterea numelui Meu, cu care veți putea binecuvânta pâinea;

veți putea săvârși Sfintele Taine; veți putea alunga demonii; veți putea vindeca bolile; veți putea mângâia orice ființă și mântui orice suflet. (Mc 16,16-19). Căci, în numele Meu se pleacă tot genunchiul (Fil 2,9-10) și în numele Meu se poate mântui orice om (Fap 4,12).

Pr. Dr. GHEORGHE ȘINCAN,
paroh la Târgu Mureș

STATUL NAȚIONAL CA EDIFICIU...

→ asigurarea protecției națiunii române în fața agresiunilor sociale și a manipulărilor ideologice și prevenirea construirii statului ideologic – ca „raport de putere politică” prin care grupurile socio-politice care dețin puterea controlează, supun, jefuiesc și alungă națiunile de la resurse și de la actul de decizie.

Acederea la putere în statul național unitar român este un proces socio-politic complex, iar puterea determină deseori schimbări în atitudini, comportament, motivații și conduită pentru oamenii care o dețin „în numele poporului român”. Sursa autorității este națiunea română – ca pu-tere de acțiune socială și nu forța exterioară și superioară puterii de care dispune vremelnice o guvernare, iar forța autori-tății se legitimează exclusiv din voința națiunii și puterea poporului (democrația). Instituțiile statului național, definite ca autoritate națională, întrețin libertatea socială în cadrul politico-juridic și administrativ construit de poporul român.

Românii au reușit să-și construiască statul național unitar, adică să iasă în integritate în lumina istoriei, după ce au trecut prin „tenebrele” imperiilor agonizante care stăpâneau părți din vatra neamului.

Prozatorul Mihail Diaconescu deapănă firul luptei pentru unitatea noastră națională, cu o măiestrie greu de egalat, pornind din Țara Beiușului, din satele și orașele de pe Valea Crișului Negru, ajungând în acele locuri în care s-au produs fapte mărețe, demne de luat în seamă și de pomenit de către generațiile viitoare.

Autorul descrie fapte îngrozitoare, începând cu represaliile militare antiromânești de la Aleșd, continuând cu atentatul de la Sarajevo și cu „încăierarea” imperiilor pentru refacerea sferelor de influență și de dominare a națiunilor. Toate aceste fapte se încheie cu victoria națiunilor asupra imperiilor. Este o victorie care a dat un nou curs istoriei europene și universale.

Romanul „Sacrificiul” este, în fapt, epepea refacerii vetrei neamului românesc. Autorul descrie, cu puterea minții sale, cu forța experienței de prozator, cu inventivitatea sa expresivă, cu înțelegerea istorică și cu viziunea sa sociologică, psihologică, politologică și epepeică, „tenebrele” prin care neamurile asuprite din Imperiul Austro-ungar au fost obligate să treacă, pentru a ieși la lumină.

În încăierarea sângeroasă între Marile Puteri, românii au devenit carne de tun, dar au știut să folosească puterea minții și brațele lor vânjoase, pentru a doborî un imperiu monstruos, ce părea atotputernic, și a-și construi propriul stat național și unitar.

Scriind aceste rânduri, nu uităm că statul unitar și independent este cea mai cuprinzătoare și mai măreață realizare istorică a unei națiuni.

Scriind despre statul nostru unitar, ca adăpost și simbol sublim al națiunii române în stare de veghe, Mihail Diaconescu ne-a demonstrat faptul că numai o concepție profundă și cuprinzătoare asupra istoriei, asupra fenomenelor sociale de largă cuprindere și a actului politic poate susține o construcție narativă cu caracter epepeic, dar mai ales puterea ei de influențare sufletească și artistică.

Pentru aceasta, romancierul aduce primos de recunoștință eroilor din toate ținuturile vetrei românești, deopotrivă elitelor sociale, dar și militarilor, și, mai ales, celor din „talpa țării” – adică țaranului și muncitorului român.

Statul național unitar român este rezultatul inteligenței, simțului strategic și efortului național, presărate cu jertfe și sacrificii pe întreaga vatră de viațuire a neamului.

Autorul descrie măreția unor fapte istorice ale fiilor neamului nostru de eroi și martiri, zugrăvind în chip magistral locuri, oameni, convingeri, conflicte și evenimente care au marcat definitiv destinul românilor și al tuturor popoarelor de pe bătrânul continent European.

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„S-a odihnit, pentru o clipă, Hristos în inimile și pe buzele noastre.”(2)

L.C.: Aș vrea, Înaltpreasfințite Părinte, să revenim la capitolul întâi din *Sfânta Evanghelie după Marcu* (Marcu 1, 1-8), unde se fac referiri la *Vechiul Testament*, mai precis se dau citate din prorocul Isaia.

Î.P.S. Ioan: Prin urmare din *Vechiul Testament* se anunță, încet-încet, vestea cea bună a venirii Fiului lui Dumnezeu pe pământ. Poate că v-am mai spus ori ați auzit de multe ori părinții, în biserici, în predici, când v-au amintit și v-au vorbit de profetul Isaia, ce este numit în lumea teologică „*evangelistul Vechiului Testament*”. De ce? Pentru că el are profeții foarte adânci despre venirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Sfântul Proroc Isaia a trăit pe la anii 735 î.H., până pe la anul 695 î.H. Deci profetul Isaia a trăit, prin mila lui Dumnezeu, har coborându-se de Sus prin el către popor, aproape 70 de ani. El este numit „*evangelistul Vechiului Testament*”, pentru că mult har a coborât de Sus din tronul lui Dumnezeu, ca să-L anunțe, iată, cu aproape mai bine de 700 de ani, tot a vorbit de Mesia. Apoi a se vedea că aproape fiecare profet, în felul lui, anunță venirea lui Mesia, a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Revenim la primele cuvinte din *Evanghelia după Marcu* „*Începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu*” (Marcu 1, 1). De ce își începe Sfântul *Evanghelist Marcu* așa *Evanghelia*? În continuare după acest prim verset, citim mărturia despre Sfântul Ioan Botezătorul. Practic am putea spune că începutul *Evangheliei* lui Iisus Hristos, în mod cu totul concret, se face de către și în timpul Sfântului Ioan Botezătorul. Dacă toți profeții vorbesc la viitor în profețiile lor: va veni Hristos, va veni Mesia, primul dintre profeți, care nu mai folosește verbul „a veni” la viitor, ci la prezent, este Sfântul Ioan Botezătorul, care zice: „*Iată Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii!*”

L.C.: În general, credincioșii știu că Sfântul Ioan Botezătorul face legătura dintre *Vechiul* și *Noul*

Testament, dar este singurul dintre profeții *Vechiului Testament* care L-a văzut pe Hristos.

Î.P.S. Ioan: Sfântul Ioan Botezătorul este cununa profeților, pentru că lui i s-a arătat Mesia. Gândiți-vă cât și-ar fi dorit profeții *Vechiului Testament* să-L vadă pe Mesia! Cât și-ar fi dorit Sfântul Profet Isaia să-L vadă pe Mesia și a murit cu ochii înlăcrimați, privind la cer, străpuns de un dor sfânt că aici, pe pământ, nu L-a întâlnit pe Mesia, dar a murit cu nădejdea că-L va întâlni în Împărăția Cerurilor. Și L-a întâlnit.

Sfântul Ioan Botezătorul pune punct *Vechiului Testament*, pune punct așteptărilor milenare ale omului căzut. Când Adam, dintru adâncul iadului, l-a auzit pe Ioan spunând: „*Iată Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii!*”, pentru el aceasta a fost prima veste bună care s-a auzit pe pământ, dar și în adâncul iadului. S-au trezit, din suspin și din durerea lor, Adam și Eva, când au auzit că „a venit”. Pentru că știa. Și Adam Îl aștepta pe Hristos să vină,

Dincolo de Paradis

Nu pot să te păstrez mai mult de-o viață,
Nebună clipă, ce mă vrei a fi?
O torță? Înger? Aripă de gheață
Sau biet ostatic, amăgind o zi?

Nu vreau să mă privești cum număr
anii
Prin orologiu cifre, fugărind...
Și cum, de dor, mi-s brațele castanii
Sub care primii pași făceam
zâmbind...

N-am deslușit decât plecări în grabă
Pe creștetul trăirilor cărunt...
Mi-e suflet ochiul și se tot întrebă:
„Unde-s ce-i dragi, o, Doamne, unde
sunt?”

Rămas-au șoaptă-n pale de lumină,
Pe care astăzi, trupu-ți încrispat,
La rădăcina mea, smerit se-nclină,
Nu c-am învins, ci doar c-am rezistat.

Pe rug, esența nu a fost vâltoarea,
Iar tu, sărmană clipă, nu vei ști
Că mi-ai răspuns deja la întrebarea:
Ce-i dincolo de tot ce nu va fi?

MARIANA EFTIMIE KABBOUT

să-i întindă o mână, să-l ridice din adânc. Inșă ca să poți să-L mărturisești pe Hristos, să vorbești despre această veste bună, care este Hristos, nu poate oricine. **Nu pe buzele oricărui om se așterne, se așează Hristos.** Nu pe buzele oricui își află odihnă Hristos, ci doar pe buze curate. Noi, de multe ori, judecăm, în stânga și-n dreapta, și zicem: de ce oare nu se roagă fratele sau sora cutare? Înlauntrul sufletelor s-ar ruga, dar nu se poate odihni Hristos pe buzele greu, greu întinate. De aceea bucurați-vă că frățiile voastre care mergeți la biserică, în ziua de sărbătoare, roștiți cuvânt de slavă și de mărire adus Prea Sfintei Treimi Dumnezeu. **S-a odihnit, pentru o clipă, Hristos în inimile și pe buzele noastre.** Fericite buze! Fericite inimi pe care le aveți și care bat în pieptul vostru, unde, pentru o clipă, S-a odihnit Hristos Cel călător în lumea aceasta a noastră bântuită de atâtea rele, necazuri și de păcate.

Iată ca să poată rosti aceste cuvinte „*Iată Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii!*”, Sfântul Ioan a rămas orfan de mic și s-a dus în pustiul Iordanului, unde, ani de zile, s-a hrănit cu lăcuste și miere sălbatică, trăind în post și-n rugăciune.

Și-a zis Dumnezeu: iată Omul pe buzele căruia voi pune cuvântul mântuirii și anume „*Iată Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii!*” (continuare în numărul următor al revistei)

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Memento

Romulus Cioflec

– 60 de ani de la strămutarea
în veșnicie

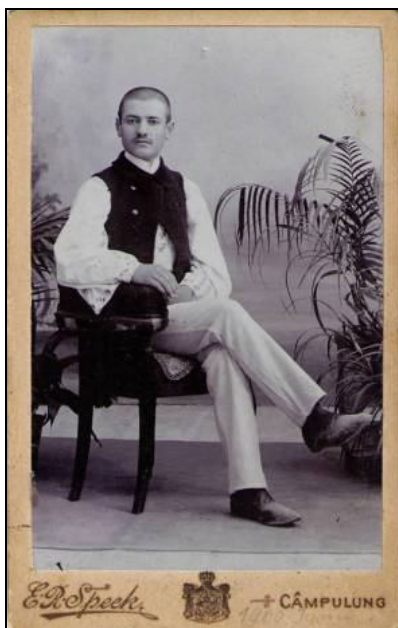
În acest an, în ziua de 13 noiembrie, se împlinesc exact 60 de ani de la strămutarea în veșnicie a scriitorului Romulus Cioflec (n. 1882, Araci, jud. Covasna) și rânduirea lui în *Cimitirul Bellu* din București, în vecinătatea scriitorilor Ion Barbu, Magda Isanos, Eusebiu Camilar, Victor Ion Popa, Camil Ressu, George Pruteanu.

După anul 1955, anul morții scriitorului Romulus Cioflec, au apărut postum, în anul 1957, romanul *Boierul* și, în 1970, volumul de nuvele și schițe *Trei aldămașe*, ce aștepta de mult să fie tipărit, pregătit fiind chiar de autor.

Între anii 1955 - 1990, scriitorul Romulus Cioflec a fost cunoscut în mediul literar românesc prin romanele reeditate de criticul și istoricul literar Mircea Braga - *Vârtejul* (1979), *Pe urmele destinului* (1985) și *Boierul* (1988) - prin traducerea în limba maghiară a romanului *Vârtejul – Örvényben*, realizată de prof.univ. Dávid Gyula (1983), prin apariția ediției a doua a volumului *Cutreierând Spania* (1988), la Editura Sport-Turism, sub îngrijirea lui Nicolae Jula.

Romulus Cioflec a debutat în anul 1907 cu volumul de schițe și nuvele *Doamne, ajută-ne!* urmat de volumele *Lacrimi călătoare* (1920), *Români din Secuime* (1942). În anul 1937, editează romanul *Vârtejul*, care în anul următor, la propunerea lui Mihail Sadoveanu, este premiat de *Academia Română* cu *Premiul „Ion Heliade Rădulescu”*. În 1943, publică romanul *Pe urmele destinului. O goană în jur de sine însuși*, la Editura Remus Cioflec (vărul scriitorului).

În toată perioada comunistă, au fost interzise unele dintre operele scriitorului, precum *Pe urmele Basarabiei ... note și impresii din revoluția rusească*, ediție ce are pe copertă o frumoasă hartă a României Mari (1927), ori *Sub soarele polar. Impresii și peripeții din voiajul unor salvați de la naufragiu de spărgătorul Krasin* (1929). Familia nu a putut oferi tiparului, din aceleași conside-

Elev la Câmpulung, 1900, prima foto

rente politice, lucrări rămase în manuscris.

După anul 1990, istoricii literari scot la iveală elemente surprinzătoare legate de activitatea și opera scriitorului Romulus Cioflec. Referitor la activitate, în perioada comunistă nu s-a amintit nimic despre cei aproape zece ani (1917-1926) petrecuți în Chișinău și despre aportul, în plan cultural și pedagogic, al lui Romulus Cioflec. Informații despre perioada basarabeană se pot afla din studiile publicate după anul 2006, anul efectuării cercetărilor la Chișinău, în *Arhivele Naționale ale Republicii Moldova*. Interesant este faptul că scriitorul se numește „propovăduitor al Basarabiei” chiar în volumul amintit mai sus, *Pe urmele Basarabiei*.

Surprizele sunt mai mari în privința operei, deoarece, după 1990, familia (fiicele scriitorului, Eleonora Popa și Gabriela Corodeanu) a dat la iveală opere inedite, aflate în manuscris, care, din diverse motive, nu puteau să vadă lumina tiparului în comunism. Mai întâi au fost „descoperite” cele patru piese de teatru, din care au fost publicate până în prezent două, *Moarte cu boțuc* (1998) și *Cupa Domeniilor* (2012). Demersul de restituire și reconsiderare a întregii opere a scriitorului Romulus Cioflec continuă.

De curând, familia a descoperit, într-un sertar uitat de vreme, filele dactilografiate, conținând corecturile autorului, ale textului ce alcătuiește

volumul *Jertfă pentru lumină*, alcătuit dintr-un *Prolog* și cincisprezece capitole numerotate, ce a fost publicat de Gabriela Corodeanu, fiica scriitorului, în anul 2014, la Editura Pastel din Brașov.

Regăsim în *Jertfă pentru lumină*, stilul caracteristic lui Romulus Cioflec, limbajul ușor arhaic cu aer ardelenesc specific scriitorului, prezent și în celelalte opere. Recunoaștem fără îndoială informația bogată, sobrietatea, echilibrul narativ, dar și harul fanteziei creatoare. Este o operă ce ar putea fi ușor ecranizată datorită bogăției de informații din epoci diferite și a varietății de personaje, romanul *Jertfă pentru lumină* reprezintă o altă fațetă a operei scriitorului Romulus Cioflec.

O altă adevărată surpriză a fost pentru noi descoperirea la *Arhivele Naționale Istorice Centrale*, a unui document existent în arhiva Comitetului Central al P.C.R. semnat de Romulus Cioflec, referitor, în întregime, la Basarabia. Documentul conține 36 de pagini, dactilografiate. Cunoșcând alte texte ale autorului, dactilografierea s-a realizat la mașina personală a familiei Cioflec. Pe fiecare pagină se află corecturi manuscrise ale lui Romulus Cioflec, cu scrisu-i binecunoscut. La final, semnătura cunoscută. Textul a fost fotografiat după un microfilm venit din URSS. Pe coperta dosarului este scris: Institutul Maxism-Leninismului din Cadrul Comitetului Central al Uniunii Sovietice URSS, Arhiva Centrală de Partid, Rola nr. I - Din microfilmul venit din URSS, cutia nr. 1, Arhiva Institutului 556.

Textul are titlul *Căutând îndărăt și căutând înainte*. Nu e datat. Având în vedere conținutul, am realizat unele corelații (explicațiile nu-și au locul aici), datând textul în jurul anului 1942. Pe lângă faptul că textul cuprinde trăsături ale stilului scriitorului Romulus Cioflec, subliniem ideile ce le conține. Autorul dovedește că are solide cunoștințe referitoare la istoria Basarabiei și la istoria României. Unele pagini au caracter autobiografic, prezentând experiența scriitorului din Chișinăul anilor 1917-1926.

Ultima parte are în vedere istoria recentă, dar ce ni se pare semnificativ este extraordinara încredere a autorului în forța poporului român, în mișcarea lui față de Europa: „noi ne→

LUMINIȚA CORNEA

vom putea începe și misiunea noastră de civilizație creștină” sau mai departe „vom birui ori vom pieri cu ei, ca paznici ai civilizației europene, paznici ai ființei noastre naționale și ai civilizației europene și creștine.” Textul este, pe alocuri, greu descifrabil, mai ales în ultimele pagini, ce cuprind și rânduri tăiate cu o linie – de autor ori de altcineva (marcate de noi prin subliniere). Este evident că Romulus Cioflec are în vedere, înainte de 1945, traseul european al poporului român. Că a fost un scriitor european am dovedit-o în alte studii ale noastre (Luminița Cornea, *Călătoriile prin Europa ale scriitorului Romulus Cioflec*, în volumul *Studii și articole literare*, Editura Pastel, Brașov, 2014, p. 73-88).

Pentru edificarea cititorilor, re-producem, în continuare, ultimele pagini ale textului *Căutând îndărăt și căutând înainte*, scris de Romulus Cioflec:

„Prin anarhia rusească s-au produs și fenomene sufletești ca cele pomenite, dar și puțința de a avea un *Sfat al Țării*. Și vom scăpa de ruși, și în ceasul de față, numai după ce va intra virusul disoluției în hoardele mânațe de noul Ghingis-han roșu. Dar, de astă-dată, prin jertfa noastră și prin rezultatele ei, ne vom așeza și în respectul Europei și în hotarele noastre firești, și cu alt temei decât până acum, ca **paznici ai civilizației creștine a Continentului.**

Se cade însă să nu uităm că, și acum un sfert de veac, revoluția rusească - cu disoluția drept corolar – a fost provocată tot de armele germane, cari ele ne feriseră atunci de o „întregire” în buzunarele Moscovei ... Căci, vai, deși „pravoslavnicii” din Răsărit ne-au dat, veacuri întregi, dovezi prisositoare de zorimea lor, totuși eram treziți, în 1939, cumsecade.

Greu și târziu ne-am trezit!

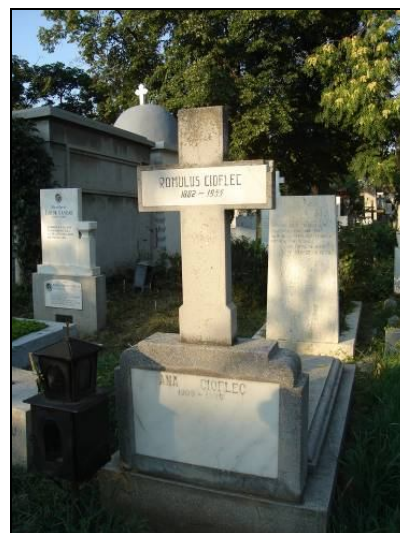
Credința noastră în omenia și buna vecinătate rusească a început de mult, a ținut mereu și s-a plătit mereu. A fost trădat Ștefan al Moldovei, prin înțelegerea moscoviților chiar cu acela împotriva căruia se legase alianță, turcul. I-a fost apoi închisă și ucisă, în închisoare, fiica, la Moscova, împreună cu fiul ei îndreptățit la moștenirea tronului moscovit. Șirul pândelor și trădărilor și dezmier(dăr)ilor s-a tot înnădit, de atunci, peste patru veacuri.

Șiretenia, brutalitatea și cinismul primitivului! Nu mai târziu decât la 28 de ani de la legământul așa de tare al lui Petru cel Mare față de Cantemir, un general rus, intrând în Iași, proclamă pe țarina Ana ca Doamnă a Moldovei. În trei lungi războaie cu turcii (1768-1774; 1787-1792 și 1806-1812) ei ocupă și jăcmănesc Principatele, izbutind, în ultimul, să înjumătățească Moldova ca „eliberatori”. Mai invadează principatele de câte ori pot duce mai departe programul lor de ieșire la drumul mare - la drumul mare al Dunării și al strămtorilor – și la sugrumarea noastră și a Europei centrale, adică la 1829, când rămânem iarăși ocupați șase ani, pierzând de astă-dată numai gurile Dunării; la 1853, când ne salvează Apusul, la Sevastopol, și putem face porneala Unirii – căci începând de la Petru cel Mare, orice pas al nostru coincide cu o înfrângere militară a vecinului din Răsărit; la 1877, când îi salvăm și ne pradă; la 1916, când ne „aliem”, se instalează în Moldova ca la ei acasă, și pun la cale împărțirea noastră între ei și austro-ungari, inamici comuni, și, în sfârșit, la 1940, când Europa, fiind toată încleștată în Apus și în miază-zi, primim ordinul de evacuare a Basarabiei și Bucovinei de Nord, din senin și în patru zile. Ba ne mai ia și, peste ultimul, nordul județului Dorohoi. Un mizilic!

Azi, frați basarabeni, pentru prima dată ne răfuim fățiș cu voi, pentru voi și pentru Românișm, pentru trecut și pentru viitor. Dumnezeu, care ne-a păstrat peste

La maturitate

Mormântul lui Romulus Cioflec la Cimitirul Bellu, București

toate trădările rusești de până acum, nu se poate să nu ne ajute împotriva falșei pravoslavii, chiar în ceasul când ea calcă în cizmă crucea.

Mereu cu credință față de ei și mereu trădați, dacă Dumnezeu ne-a așezat la paza drumurilor de viață ale Europei, nu se poate să ne încovoaiem! Ne-a ajutat în fața puhoiului turcesc, iar când apele s-au retras definitiv din sud, ne-a ajutat să ne întregim și spre Apus. Și prin minunea Lui, trecându-ne întâi prin foc, alături de același „aliat” căruia i-a luat la vreme frânelor din mână.

După ceasul acela greu, poate că trebuia să începem a căuta spre Apus un aliat firesc pentru ziua de azi.

Ne-a găsit din nefericire el, și azi luptăm alături, după lichidarea imperialismului turcesc, iar apoi, ca o consecință firească, a Austro-Ungariei care ne-a adus o întregire provizorie germanismul și românișmul ... ca singuri ... firești în fața țarismelor slave lichidarea despotiei răsăritene, pentru a ne aduce nouă întregirea definitivă ..., iar pentru toată Europa, siguranța viitorului fără granițe și intrigă engleză. În ce măsură vom înțelege acest lucru și noi, românii, și germanii?

Dacă unii, din fostele bisericiuțe politice, nu pot să înțeleagă, oamenii de stat responsabili trebuie să înțeleagă. Înțeleg, căci orice va fi de Europa, noi de-acum nu vom mai avea de făcut decât paza Răsăritului alături de germani.

Vom birui ori vom pieri cu ei, ca **paznici ai civilizației europene, paznici ai ființei noastre naționale** →

și ai civilizației europene și creștine.

Asta au înțeles-o și Friederic cel Mare și Ștefan, au înțeles-o Bismarck și Brăteanu, și au înțeles-o, azi, Hitler și mareșalul Antonescu.

Un gânditor politic basarabean scria odinioară că drumul (s)pre Ardeal trece peste Prut, și așa a fost; așa se va dovedi și azi.

Ba, azi, vedem că el a trebuit să poarte armele noastre departe, peste Nistru; ca să isprăvim definitiv cu învinuirile pentru lichidarea definitivă a amenințării din Răsărit

Când Rusia imperialistă va fi lichidată, posibilitățile de imperialism răsăritean, sub orice formă, vor fi lichidate și ele – și anume printr-o nouă alcătuire ieșită din diferența etnică, din conștiința raselor de acolo, și prin tăierea unora din capetele balaurului, care, stăpân azi în două continente, caută drum la toate apele lor, pentru toate sugrumările.

Și dacă războiul acesta, prin îndurările și învățăturile lui, (poate) duce și un alt nivel de moralitate internațională, pentru diferențiere în alcătuirea politică a Răsăritului, noi ne vom putea începe și misiunea noastră de civilizație creștină.

De doi ani plătim tribut pentru existența în hotarele noastre etnice și pentru a păstra bunurile unei civilizații creștine (două rânduri indescifrabile).

Cruțată de celălalt război, Basarabia a trecut acum și ea pe sub tăvălugul bățăliilor, iar fiii ei cei mai buni au fost ridicăți și răpuși ... poate pentru ca sufletele lor să se încălzească, și mai mult și fără rezerve, la crezul unui viitor comun, iar noi să-i înțelegem și mai bine pe ei.”

Prin publicarea în întregime a acestui text, prin reconsiderarea în totalitate a operei scriitorului, prin publicarea tuturor textelor ce încă nu au văzut lumina tiparului, inclusiv a bogatei corespondențe (în cea mai mare parte inedită), cititorii de astăzi, în special cei interesați de istoria literaturii române, își vor putea forma o imagine corectă și profundă asupra vieții și activității scriitorului Romulus Ciofleac.

Pentru noi, cei care trăim pe meleagurile natale ale lui Romulus Ciofleac, este o datorie de onoare.

Se cuvine să-l cinstim și să-i cunoaștem opera.

Cine ne împiedică?

Un etnolog și cauza românilor transnistreni

de la Lenin la Ceaușescu

Numele românului transnistrean Nichita Smochină a fost readus de curând în actualitatea editorială grație cunoscutului etnolog și editor Iordan Datcu (Nichita P. Smochină; *Din literatura populară a românilor de peste Nistru*, Ed. RCR Editorial, București, 2015). Cu această carte, Iordan Datcu vine să împlinească și să illustreze cu accente speciale ceea ce aducea în volumul său de *Memorii* (2009) Academia Română al cărei membru de onoare Nichita Smochină a fost din 1942, trecut apoi la index de regimul comunist alături de alte nume ale cuturii noastre, titlu reacordat însă abia la zece ani (1990) după decesul acestui etnolog român a cărui personalitate rămâne să simbolizeze peste timp lupta pentru cauza românilor de dincolo de Nistru, pledată cu demnitate și în fața lui Lenin (1918), și a lui Ion Antonescu, dar și a lui Nicolae Ceaușescu. Născut la 14/27 martie 1894 (satul Mahala, plasa Lunca) în județul Tiraspol, Nichita Smochină se remarcă prin calitățile sale intelectuale, prin studii și prin consecvența cu care a urmat idealurile proromânești pentru conaționalii noștri de dincolo de Nistru, circa 1.200.000 de suflete (socotindu-i și pe cei deportați prin Siberia) înaintea Celui de al Doilea Război. De o astfel de soartă scapă doar prin voia norocului și Nichita Smochină, nevoit să se refugieze mai

întâi la Iași unde face studii în Drept și Filosofie, ca mai apoi, cu sprijinul lui N. Iorga, să studieze la l'École Roumaine en France, își ia doctoratul la Sorbona, editează efemerul cotidian *Moldovanul* (la Dubăsari), *Moldova nouă* (Iași, mai apoi București) și ia atitudine curajoasă față de atrocitățile comise de bolșevici împotriva românilor transnistreni (*Les massacres de Moldaves dans la Russie Soviétique; Les atrocités soviétique* etc.). Ceea ce însă se situează mai presus de toate, așa cum menționam, este curajul și consecvența cu care etnologul avea să pledeze pentru cauza românilor de dincolo de Nistru – adevărată profesie de credință. Mobilizat pe frontul german al Primului Război Mondial, mai apoi pe cel caucazian, va fi rănit în mai multe rânduri și este decorat cu medalia „Sfântul Gheorghe”. Participă, după demobilizare, la evenimentul declarării independenței Georgiei (17 mai 1917), iar la Petersburg este primit de V.I. Lenin, în calitatea lui de ofițer, căruia nu ezită să-i ceară sfatul, după mitingul în care mentorul bolșevismului promovase principiile ale autodeterminării popoarelor din fostul imperiu rus, în ce privește șansa românilor transnistreni: „Dumneavoastră, moldovenii, – îl sfătuia Lenin – nu aveți niciun fel de interese să luptați de partea Rusiei, care de veacuri a înrobit poporul vostru. Moldovenii, din punct de vedere cultural, se găsesc mult înaintea rușilor. De aceea, continuați-vă [lupta] în regimentele naționale moldovenești și, cu baioneta în mână, cuceriiți și consfințiți libertatea pe care nimeni nu o va face cadou poporului vostru moldovenesc ...” Nichita Smochină a fost după Primul Război prefect la Tiraspol, apoi deputat în Rada ucraineană, poziții de pe care cu aceeași consecvență și feroare s-a luptat pentru românii de peste Nistru, a scris despre soarta alor săi în pogromul sovietic și în gulagul siberian, despre faptele abominabile la care au fost supuși și despre care chiar și presa prosovietică fanceză scria (*La verité sur la situation de la Moldavie Soviétique*) citând moscovitul *Izvestia*. Editorul lui Nichita Smochină, etnologul Iordan Datcu, →

IULIAN CHIVU

apreciază astfel devotamentul acestuia pentru cauza românilor de peste Nistru: *Intreaga viață a lui N.P. Smochină a fost una de luptă și de jertfă*, trimitând în felul acesta și la un articol al lui Gherasim Pintea din *Transnistria* (Buc., 27 oct. 1941, p.3).

Etnologul transnistrean, pentru meritele sale și pentru consecvența sa a intrat în grațiile unor personalități ale vremii: Pan Halipa, Gheorghe Brătianu, Ion Antonescu, Mihail Sadoveanu și mulți alții.

Cu Gheorghe Brătianu călătorește în Crimeea în vremea Primului Război Mondial în speranța că ar putea da de urmele corespondenței lui Ion C. Brătianu cu țarul Nicolae I.

În calitate de consilier al mareșalului Antonescu primise asigurarea acestuia că va face dreptate „chiar cu secura” pentru românii din Transnistria.

Și tot în aceeași calitate, N.P. Smochină a luat parte la întâlnirile mareșalului cu Führerul german în fața căruia avea un cuvânt de spus și știa, cu ascendențele sale, să se facă ascultat (*Stai, te rog, să vorbesc eu mai întâi ca militar și ca om mai în vârstă* – îl domolea Antonescu pe Hitler).

Lui Sadoveanu îi ceruse să scrie despre Transnistria o carte, asemenea *Drumurilor basarabene*, pentru care prozatorul pretinsese deja suma de zece milioane de lei, însă proiectul se spulberă odată cu ofensiva rusească, menționează Iordan Datcu (p.31). Și când îi ceruse o carte ca s-o trimită românilor de peste Nistru, Smochină primește de la Sadoveanu propunerea să-i cumpere pentru ei opt sute de exemplare dintr-o altă carte a sa, ceea ce etnologul transnistrean a refuzat din lipsa banilor, în schimb avea să-l aprecieze astfel pe prozator: *...a devenit la bătrânețe un mare comunist și a trădat pe toți frații francmasoni care au umplut pușcăriile* (p31).

Despărțirea ideologică de Sadoveanu avea să aducă și alte acuzații la adresa prozatorului în speranța că „viitorul va judeca” (p.32).

Nichita P. Smochină, după instaurarea comunismului, a fost prigunit și de ruși, dar și de comuniștii români prin organele lor de represiune pentru convingerile sale naționaliste, dar și pentru

ostilitatea sa la ideile bolșevismului transsovietic. Prins și dus în închisoare (*fabrica de băței* - cum îi spunea el însuși), patriotul transnistrean este deposedat până și de pensia pe care o primea, dar și de titlul de membru de onoare al Academiei interzicându-i-se până și să mai citească în Biblioteca acestei instituții.

Opera sa nu se mai tipărește de acum nici la Chișinău și nici la București, ba i se confiscă și volumul de articole apărute în revista *Moldova nouă* (1932-1933).

În schimb, Ceaușescu, rezervat și el față de personalitatea lui N.P. Smochină, se arată totuși interesat de documentele pe care acesta le deținea din arhiva lui Ion Antonescu, cu care mareșalul intenționa să se prezinte la Conferința pentru ieșirea României din război.

Din nefericire, cele trei lăzi cu documente îngropate de Smochină undeva lângă Caransebeș erau compromise de umezeală: *Dar totul era putred* – scrie Smochină – *și am plâns ca un copil, căci în lăzi se cuprindeau documente inedite românești și statistici nepublicate – secrete sovietice asupra românilor din Transnistria și de peste Bug* (p.33).

Primește tardiv totuși o pensie mai mult simbolică, dar el ar fi dorit să fie repus în drepturi la Academie, lucru imposibil la vremea aceea fiindcă *i-ar fi supărat pe ruși*.

Vida Gheza, „Buciumașul” (1957)

Volumul *Din literatura populară a românilor de peste Nistru*, publicat recent de Iordan Datcu, are menirea de a da tonul în pregătirea unei potențiale ediții complete a studiilor etnologului transnistrean în sensul aceleiași cauze a românilor ransnistreni, la fel de actuală și acum și totdeauna.

Materialul editat în volumul de care vorbim valorifică studiile și articolele etnologului publicate între 1924 și 1939 în mai multe periodice, cel mai elaborat dintre ele fiind, în opinia lui Iordan Datcu, cel ce apărea în Anuarul Arhivei de folclor (V, 1939) intitulat *Din literatura populară a românilor de peste Nistru*.

Nu mai puțin interesante și bogate în informații și interpretări sunt și celelalte studii ori articole, cum ar fi de pildă *Prohoadele la românii de peste Nistru, Moscălia, Anul Nou la românii de peste Nistru* etc.

Remarcabilă grija autorului lor inclusiv pentru fidelitatea reproducerii fonetice a limbii române transnistrene, grija pentru vocabularul acesteia, pentru formele flexionare și sintactice relevante pentru unitatea în sincronie și diacronie a limbii române ca idiom în ființa ei indiferent de influențele cu care s-a confruntat.

Contribuția remarcabilului român transnistrean în etnologia românească este una așadar una specială: *Formația de etnograf, folclorist, sociolog și istoric și-a pus amprenta pe studiile lui N.P. Smochină, în sensul că acesta nu tratează obiceiurile și creațiile populare rupte de contextul care le-a generat și perpetuat* – menționează Iordan Datcu pe coperta a IV-a a cărții.

Iar că *se impune* – cum ar fi de așteptat – *o ediție a studiilor sale, pentru că ele sunt esențiale pentru cunoașterea istoriei și spiritualității românilor de dincolo de Nistru* (p.33) e cu atât mai neîndoielnic acum, când în zona românilor de peste Nistru, încă destul de confuză și puternic polarizată de influența și amenințarea rusă, istoria ar trebui lăsată să-și lecuiască singură rănilor și să-și definitiveze opera.

Nichita P. Smochină; *Din literatura populară a românilor de peste Nistru*, Ed. RCR Editorial, București, 2015

CERUL

Privirea îmi urcă, visătoare, spre cer... E cale lungă până la el...Lin, apoi, puțin obosită, coboară spre pământ, atrasă magnetic de greutatea pașilor și cerul se îndepărtează din ce în ce mai mult, într-o ușoară uitare...

Am uitat să mai privim spre cer... nu știu de ce își sapă drum în mintea mea aceste cuvinte, în fond, mi se pare absurd, pentru că în fiecare zi ne uităm în zare, dar nu vedem cerul, nu-i descifrăm esența, îl privim, dar nu-i pricepem rostul; „am uitat să mai privim spre cer” – e un reproș adresat, îmi primul rând mie însămi, și apoi celor ca mine, ancorați iremediabil și definitiv în contingent.

E un cer albastru - ca lacrima de rouă. E acolo dintotdeauna, sus, dar nu am știut să mi-l fac prieten, nu am îndrăznit să-mi avânt privirea spre el, pentru că sunt o ființă timidă, poate prea timidă, sau poate pentru că nu m-am gândit niciodată la el ca la o ființă, ca la cineva apropiat.

În adolescență, mergeam cu privirea plecată. Teamă de oameni, de necunoscut? Nu știu. Era o încordare mai mult, o concentrare a ființei asupra drumului, poate evitarea oricărei perturbări de la calea dreaptă... privirea orientată spre pământ era semnul meu de recunoaștere, cartea mea de identitate... Odată cu trecerea timpului, am încercat să reflectez mai mult asupra sensurilor și să învăț să am curaj față de cer.

E un rost în toate.

Era în mine dorul de cer, dar nerostit, negrăit. Acum, la maturitate, am căpătat îndrăzneala privirii. Privesc acum și omul în față, și orizontul și marea. Mi-am rătăcit teama de oameni printre miile de lucruri care mă înconjoară.

Cerul e senin, prea senin, e acolo dintotdeauna, dacă știm să-l căutăm... De cât timp nu am mai stat, așa în uitare, doar eu și el, să-l contemplu, să mă bucur de el cu toată ființa, să mă contopesc în apele lui albastre, să-l îmbrățișez...

De când nu l-am mai privit? L-am cam neglijat, și apoi, la oraș, nu prea îl vezi din cauza blocurilor prea înalte... la sat – acolo îl descoperi în toată splendoarea și plenitudinea lui, la sat unde casele sunt risipite și orizontul îți intră în casă. Și apoi, nu am timp pentru cer: prea multe proiecte de realizat,

rapoarte de întocmit, cumpărături de făcut..., și la urma urmelor nu intră pe lista mea de priorități. În fond, ce ar crede oamenii despre mine, dacă m-ar vedea cu ochii ațintiți spre cer? Ar spune că sunt cu capul în nori, implicit, că nu mai sunt cu picioarele pe pământ și sigur, nu mai sunt de-a lor.

Cred că trebuie ales cu grijă momentul contemplării... Nu în orice clipă e potrivit gestul. Se cuvine să te cufunzi în infinitul albastru într-un moment de grație divină, când ești doar tu cu tine însuși. E o imensitate sfântă, aici e lăcașul lui Dumnezeu și aici îmi este inima. E un adevărat ritual – actul privirii - e ca și cum te-ai adânci în propriul suflet și, dintr-o dată, te-ai curăți de toate mizeriile lumești. Trupul s-ar lipi de pământ, iar sufletul ar zbura până la soare.

Ce păcat că nu mai avem timp pentru cer, nu mai putem răzbate până la el, că vedem doar lutul... sau în cel mai rău caz, mocirla. Peste tot, în jurul nostru sporește cu o forță incredibilă noroiul existențial, în timp ce frumusețea cerului trece insesizabil în penumbră. Haideți să căutăm cerul din noi, și vom descoperi lumina cea adevărată. Trebuie să urcăm foarte sus în soare, în spirit, pentru a găsi aur, iar jos, nu găsim decât deșeuiri.

De sus vine lumina.

Nu pot să uit seninătatea cerului din ziua contemplării coloanei fără sfârșit, în preajma căreia am rămas fără grai. Atunci am simțit cum mă inundă lumina în valuri, că toată energia văzduhului se revarsă asupra mea, cuvintele mi-au pierit, lăsând doar tăcerea să-și picure armonia ei. Am simțit că mă contopesc într-o îmbrățișare caldă cu întreg universul, că sunt parte din cer, și el, parte din mine. Prin coloana infinitului, pământul sărută cutezător înălțimile albastre, ea, coloana, este de fapt, drumul sacrificial și plin de speranță, al omului spre înalt, spre Dumnezeu, este chemare fără sfârșit, spre pace. E bucuria sfântă a dorinței de desăvârșire. „Trebuie să încerci neconștient să urci foarte sus, dacă vrei să poți să vezi foarte departe, iar a vedea în depărtare e ceva...ca să ajungi acolo e cu totul altceva”.

Cu totul fiind întru cele de jos, mintea noastră nicicum nu trebuie dezlipită de la cele de sus...

Să ne mutăm mintea la cer, la înălțime, și atunci gândurile noastre vor fi eliberate de griji, vor rămâne curate, neprihănite, iar faptele, ele însele, să ne suie la înălțimi...

MAGDALENA HĂRĂBOR

A VENIT O CIOARĂ-N ZBOR

a venit o cioară-n zbor să-mi spună poveste:
munții nu mai au tălpici - nu mai au nici creste
pe păduri tot ning de zor scârbe și pecingini
pân' și cerul se înecă de-atâtea funingini

oameni se ascund în fier - fiare fug de-a dura
peste toate se revarsă bolile și ura
pe Hristos Îl smulge cu sila dar cu artificii
zi de zi Îl mută lumea numai prin ospicii

ning blesteme - pier oceane - lumea-i pustiită
nu ne-ajunge doar demența - avem și gastrită...
vin mereu călăi în soartă - cam pe la chindie

toți privim amurgu-acesta bogat în prostie!
...floare albă de lumină - Maică Preacurată
spune despre tot ce este: „...hei - a fost odată...”

UNIVERS DE CIOCOI

lâng-o vilă - într-un șanț - pasc două-trei oi
între ele - deghizat - păstor de-operetă:
e patronul de căsoi - baciul de strigoi...
n-a convins pe nime-n temniți să țină dietă!

ninge liniștit pe scenă - lumea-i plictisită
trec turbate pe șosea fiarele-mașini
teatrul munților scăzuți nu mai e ispită
pe mioare cresc pecingini grelele rușini

pier în fumul de benzină zâne de-epopee
într-o vreme fără saț și fără credință
tremurăm singurătăți - uși fără de cheie

întunericul cel harnic își mai dă silință...
...bate vânt prin codrii știrbi - au murit mirese
tot mai rar e răsărit - morți de zei mai dese

ADRIAN BOTEZ

VIBRÂND PRIN CUVÂNT DE NEAM, ÎNĂLȚAREA

De ce am spune că, mai înainte de altele și în cele din urmă, vibrează înălțător – prin Rostire de Neam – Cuvântul?

Răspunsul apare firesc dacă vom accepta că – dincolo de aserțiunea știută tuturor că LUMINĂ = CUVÂNT, în virtutea echivalenței ce a identificat, de la bun început, Cuvântul și Lumina Necreată cu însăși esența lui Dumnezeu – pulsează un mecanism prin care Cuvântul-Limbă păstrează sensurile luminoase ale spiritualității, respectiv ale practicii de a fi și de a face sub matricea unei anume istorii de neam.

În acest sens, a fost deja argumentă de Sapir & Whorf ipoteza că – prin instanțele ei denominatorii – limba reprezintă "nucleul dur" care unește cadrul cosmic și cel uman, determinând astfel, implicit, mentalitățile de gândire și de comportament ale unui anume popor, arhetipurile sale culturale.

Susținând o atare ipoteză în termenii biofotonicii – știință a "luminii vii" – am justificat, la rândul meu, că geneza cuvintelor de tip adamic – presupunând prezența obiectului de referință în fața celui care îl denumeste, spre a-i da cuvântului-nume o "dreaptă potrivire" – rezultă din necesitatea unui mecanism onto-logic obiectiv: acela că, receptând nemijlocit proprietățile fizico-senzoriale, luminoase sau sonore etc. ale obiectului însuși, acesta este prefăcut – printr-un mecanism de rezonanță de tip "biolaser" – într-o integratoare "hologramă cerebrală", într-un cuvânt-nume pulsând cerebral printr-un complex de unde electromagnetice coerente, posibil de transmis de la creier la creier, printr-un limbaj

intrinsec, de tip magic, telepatric. Abia mult mai târziu, învățând să prefacă vibrațiile luminoase într-o comandă adresată aparatului verbo-kinestezic, tensionând omomorfic musculatura gurii, a laringelui și a faringelui etc., sinergia lumină-sunet a dobândit chipul unei vibrații de tipul: "*Sesam, deschide-te!*", capabilă să deschidă în mod obiectiv – prin rezonanță armonică – "trupul muntelui". Implicând astfel o fenomenologie excepțională, pe care înțelepții sufi o descriau așa: "Cuvintele noastre sunt sunete încărcate de lumină, pentru că lumina este sensul sunetului".

Iată o logo-geneză pe care românul a împlinit-o eficient, născând o "Limbă Vie", menită a se întoarce creator asupra realității ce a generat-o. Recuperând în acest chip, omenește, Limbajul lui Dumnezeu: limbaj al "formelor sacre", cuvinte îndeobște uitate, pe care acum suntem datori a ni le readuce aminte. Rostindu-le sau sculptându-le; sau, poate, și una și alta...

În acest integrator chip, trecând forma în rostire vie și invers, românii și-au configurat istoria prin varii "coloane de gând-aspirație", de luminoasă unificare a Cerului cu Pământul, reiterând mereu povestea devenirii noastre cosmo-genetice, o poveste oprind Lumina Soarelui chiar în miezul dansului românesc. Prin HO-RA... un arhetip al Istoriei de Neam.

Românește, tot atâtea chipuri de a uni Cerul cu Pământul: de la stâlpul casei crescut în Coloană Brâncușiană la fusul cu zurgălăi al Nodului Maramureșean, regândit monumental de Adrian Costea, până la Coloana Îngerilor Melancolici sau Coloana Alesii de Lumină "ARITHEA", sculptată delicat, în lemn de cireș, de Constantin Sandu-Milea...

Acum, toate acestea – trecând de la formele arhitecturale la rezonanța vorbirii de neam – într-o împlinirea

unei unificatoare aspirații, ca dar din dar: un IMN DE ROSTIRE ROMÂNEASCĂ, prin care aducerea aminte a inimii devine zvon de doinare.

Așadar, în pofida limbajului pe care unii nu ar pregeta să îl considere "pașoptist", în pragul Marii Aniversări a Unirii de Neam – dincolo de orice anacronie – sensuri de RENĂSCUTĂ ÎNĂLȚARE, prin altfel de CUVÂNT-COLOANĂ... Tuturor.

Români născuți Români, semințe de străbuni,

sădiți-n snop, cunună, alt chip de împreună,

alt Curcubeu de ploi, "EU SUNT", din nou, prin voi...

Români crescuți Români, din sânge de tribuni,

rodiți în trupul Țării puterile-nălțării,

timp fără de furtună, altar de împreună...

*Din întins de câmpuri,
răscrucea de vânturi*

*rostui menirea neamului
cu firea.*

*Din aval de dealuri,
bucium și cavaleri*

*zvonesc iar Pământul,
înviind Cuvântul.*

Români 'nălțați Români, din leagăn de cununi,

iar răsădiți țărâmul, cum îl visa străbunul,

faceți din nou Țara, cum strunea vioara.

Români, din nou, Români, treziți de zorii buni,

trăiți-vă unirea înaltului cu firea,
destrămând povara ce încă-apasă Țara.

*Din acum de-
acumuri, se deschid iar drumuri,
refăcând ursirea
cum ne-a fost voirea.*

*Din adânc de susuri,
coloană-ntre dusuri,
pulsuri de venire, dar de
moștenire.*

Români din Neam de Neam, ce-n valuri ne-adunam,

zidind ca frați cu frații, Coloană-n Cer, Carpații,

sfinți-ne-vom frăția:
ICOANĂ-N ROMÂNIA...

**TRAIAN-DINOREL D.
STĂNCIULESCU**

Interviu

SOFI OKSANEN

„Finlandezii vizitează bibliotecile mai mult decât oricare altă naționalitate din lume”

Sofi Oksanen, născută în 1977 în Finlanda, este considerată cea mai importantă nuvelistă, în viață, din Finlanda. Cărțile ei au fost traduse în 38 de limbi. A studiat dramaturgia la Academia de Teatru din Helsinki și literatura la Universitatea din orașul natal, Jyväskylä. Prima ei carte, „Vacile lui Stalin” a scris-o în 2003, nuvelă care a propulsat-o pe scena literară a Finlandei. De asemenea a scris romanul „Purificare”, pentru a fi pus în scenă de către Teatrul Național Finlandez. Un an mai târziu, a dezvoltat această lucrare, devenită bestseller în Europa. Înzestrată cu abilitatea nativă de-a povesti, Sofi a avut amabilitatea să-mi răspundă, în mod degajat, la câteva întrebări:

Octavian Curpaș: - În momentul de față, ești în topul mai multor liste de bestseller din țările nordice ale Europei, iar cărțile tale au fost remarcate de mass-media internațională. Ai dobândit mai multe premii de anvergură, cum ar fi „The Finlandia Award” și „Premiul Comitetului de Literatură” din țările nordice, în 2012. În același timp, ești cel mai tânăr autor care obține astfel de premii. Care este cheia acestui succes?

Sofi Oksanen: - Scrisul.

O.C. - Ce limbă se vorbea în familia ta, tatăl tău fiind finlandez, iar mama estonă? Apropo, câte limbi cunoști?

S.O. - Finlandeza și estona. Vorbesc limba engleză, de asemenea, puțină franceză și suedeză și pot să citească ziarul în limba germană. Engleza, franceza și germana le-am învățat la școală. De asemenea, și suedeza, care este obligatorie.

O.C. - Am citit câteva statistici care dezvăluiau faptul că Finlanda are una dintre cele mai joase rate de emigrare din lume. Cum a fost să crești într-o familie mixtă în Finlanda?

S.O. - Atitudinea față de emigranți diferă în diverse părți ale țării și în diferite cercuri. Avem și oameni toleranți. Și este total diferit să locuiești în Helsinki, unde sunt mai mulți emigranți decât în alte părți ale țării. Finlandezii nu sunt obișnuiți cu finlandeza stălcită, așa că orice accent

atrage atenția.

O.C. - Care este atitudinea finlandezilor față de educație?

S.O. - Dacă nu provine de la școlile finlandeze, nu este apreciată, în general. Prin urmare, pentru un emigrant este destul de dificil să obțină un job mai bun, chiar dacă vine din Statele Unite, Anglia sau alte țări vest-europene.

O.C. - Am aflat recent că romanele tale au fost traduse în 38 de limbi. Spune-mi, te rog, ceva despre prima ta carte, „Vacile lui Stalin”. Cât timp ți-a luat să o scrii?

S.O. - Mi-a luat doi ani să o scriu. Cartea este despre emigrație în Finlanda, dubla identitate, a doua generație de emigranți. De asemenea, este o nuvelă „post Gulag”.

O.C. - Prin ce se diferențiază țările scandinave de celelalte țări din Europa?

S.O. - Țările din Europa de Vest sunt diferite de cele din Europa de Est, așa că se poate face o comparație între Scandinavia și țările est-europene și Scandinavia și țările vest-europene. În Scandinavia, noi avem mare libertate de exprimare, nivel de corupție scăzut, conștientizare a nevoii de protecție a mediului înconjurător, iar nivelul de „egalitate” este mai mare decât în multe alte țări.

O.C. - Te rog acum să-mi spui câteva similități și diferențe între țările scandinave.

S.O. - Suedia, Norvegia și Danemarca aparțin aceluiași grup lingvistic. Finlanda este ca o fiică vitregă a țărilor nordice. Finlandeza e o limbă foarte diferită și nu e o limbă oficială în Consiliul Nordic (spre deosebire de suedeză, norvegiană și daneză). Cu toate acestea, împărtășim aceleași valori, cum ar fi: nivel înalt de libertate de exprimare, egalitate etc.

O.C. - Ce anume este unic în Finlanda și la finlandezi? Ce locuri

merită văzute în țara ta?

S.O. - Îmi place Helsinki, capitala țării. Turiștii, de obicei aleg Lapland. De asemenea, unii turiști se bucură de faptul că avem patru anotimpuri.

O.C. - Ce fel de cărți citește de obicei omul de rând din Finlanda?

S.O. - Cel mai mult romane. Multe romane pe teme istorice, mai mult de ficțiune decât non-fiction, și mai mult scrise de autori indigeni decât de autori traduși. Finlandezii citească bibliotecile mai mult decât orice altă naționalitate din lume.

O.C. - Ce anume presupune să devii un scriitor de succes?

S.O. - Nu există nicio „cărare” pentru aceasta. Toți autorii sunt diferiți.

O.C. - Ce state ai vizitat în Statele Unite? Ai vizitat Statul Marele Canion? Ce anume îți vine în minte când te gândești la Arizona?

S.O. - Arizona este un loc pe tabla de joc a copiilor ☺ Este foarte popular în Finlanda sau cel puțin a fost, când eram copil. Nu am vizitat Arizona, încă. Am vizitat New York City, Pittsburgh, Buffalo, Washington D. C. și alte câteva orașe.

O.C. - Ai vizitat și România. A fost prima ta vizită în această țară? Cu ce impresii ai rămas despre români?

S.O. - Românii sunt oameni ca toți oamenii din lume. Îmi dă de gândit însă situația politică din România, o țară marcată de corupție și cu tradiție de corupție. Lumea politică este coruptă „la greu”.

Interesul Sofiei Oksanen pentru țările postcomuniste din Europa a început cu mulți ani în urmă. Fiind jumătate finlandeză și jumătate estonă, ea s-a situat undeva la granița dintre Vest și Est. În anul 2009 a fost declarată „Persoana anului” în Estonia. Sofi Oksanen este, probabil, singura scriitoare din Vestul Europei care accentuează faptul că Europa de Vest nu înțelege istoria Europei de Est pentru că nu a experimentat anii de guvernare totalitară. Evidențe incredibile despre acele timpuri odioase sunt descrise de către scriitoarea scandinavă în romanul ei de succes „Purificare”, care a apărut în aproape 40 de țări.

OCTAVIAN D. CURPAȘ
Phoenix, Arizona

BIBLIOTECA BABEL

David Bazo Galán

David Bazo Galán, cu pseudonimul Hazel Messiatz, s-a născut în 1983, Madrid, Spania.

A studiat la Facultatea de Filozofie și Litere, Universitatea din Alcalá, iar în prezent își continuă studiile pentru obținerea masteratului la Universitatea Complutense Madrid.

Poet și narator, influențat în scrierile sale de autori ca Gongora, Espronceda, Wilde și Lugones, a început de foarte tânăr să colecționeze premii literare atât la poezie cât și la proză scurtă.

Organizează frecvent ateliere literare, iar din anul 2013 este unul dintre organizatorii și coordonatorii cenaclului literar Spirala Atenei din Alcalá de Henares.

RECVIEM DE UMBRE

Îmi place să mă uit cum zboară berzele în noapte:
sunt precum fantezmele
care, obosite de a-și face simțite lanțurile de tristețe,
se vor imola tăcerii lunii.
Uneori,
când umbra neonului mi se face eternă,
îmi e de ajuns să privesc acoperișurile
și, cum motanul își caută orele acolo,
să uit, poate, că dorm
pe tășul glasului ce mi se stinge.

IMPLOZIE

Buze de vânt peste hăuri silențioase
cu gust de vin de cuvinte
în uraganele mâinilor mele.
Sunt vocea care amuțește în pulsațiile
tuturor sufletelor din lume.

Dacă mă privești în ochi,
unde sirene muribunde își găsesc sfârșitul,
poate că îmi vei găsi speranța,
poate că vei găsi doar uitarea
sau amintirile mele.

GOL

Plăcut miroși numai dacă o mie de oglinzi
îți repetă prostiile fără încetare.
N-ai fost niciodată ecoul vocii tale
sub soarele lui "eu voi fi", doar o tăcere
care îmi îngheață fiecare vers în mâini.

TORTURĂ

Zgârie-mi ochii, obrajii,
și mori în gura mea
cu un strigăt tăcut,
sărat.

NARCIS

În lupanarul cald al ochilor tăi
unde toate scânteile copulează fără pereche
am găsit o umbră de lirism
îmbrățișată cu o pulsație de inconștientă
dulce,
sărată,
amară.

ORIZONT

Visele ni s-au despicaț, ca un sărut,
la contopirea sufletelor noastre într-unul singur.
Suntem o idee și o pană
condamnate să înfrunte *infinitul*.

SILENȚIU PESTE SILENȚIU

Silențiu peste silențiu.
Din leagănul ramurilor tale
tristețile cu gust de gutuie fâlfâiesc
peste adieri de cafea.
Cenușile
se înroșesc când merele cad
în valurile copilărești care repetă
că silențiu va arde peste silențiu.

PE ALTARELE UITĂRII

Îmi voi deschide pieptul dacă îmi poți devora
lent
foarte lent
speranța.

IDOLATRI

Și continuăm să facem idoli din nimic,
ca și cum un interminabil joben ne-ar șterge lacrimile.

ORACOLE

Suntem lună de sare
peste eterul inconștient,
o mângâiere de negură dureroasă,
o zvâcnire de nisip nesăbuit
în ochii slabi ai vieții.
Vântul se dezbracă când ne trezim
în negurile nufărului corupt
și tremurări de soare rupt în fășii.
Există vise în urma pe care copacii
au lăsat-o pe chipul tău
în mâinile mele.

ÎN TEMPLUL LUI YARILO

Amintirea sibilelor
în urzeli dureroase.
Urmele lor,
pleoape căzute și aventuri,
se risipesc cu prima lumină a zorilor.
Exită vâsc pe așternuturile cerului.
Stelele au tăcut
în cântul de durere al vitejei tale,
violența noastră.

REBELUL

Uneori mă surprinde să-ți văd mofturile,
prefăcătoră,
falsele argumente, minciunile,
încercarea în van de a te erija în complicea
a ceea ce, în fond,
voiai să ții sub papuc.

IDOLI DE AER

Și la sacralizarea Verbului,
omul a făcut din Pământ un infern.

SPIRALA

Clopotele au bătut peste ținutul pustiu
în timp ce rădăcinile celebrău
o urgie de oase și de cenușă.

Traducere și prezentare de
ELISABETA BOȚAN

Simplitatea timpului

Corpul tău e un un templu pentru
păsări
Nu are vitralii
Dar e o încăpere a luminii.

Corpul tău emite melodii gregoriene
Învolburate marea fluviale
Panglici infinite
Ce nu ascund însă realitatea
Derivelor tale.

Corpul tău transformă timpul într-o
migdală
Trece prin ziduri
Transformând frescele
În căutarea centrului
Culorii albastre.

Picioarele tale
Se împotmolesc în albiile de ape

Balaurul
Și șarpele
Se îmbrățișează

Corpul tău
Doarme

O mașină cenușie
Cu volanul în vânt
Și o pisică târcată
Traversează, indiferente,
Strada.

Femeia care face dreptate

Ape stagnează suspendate
Sau se odihnesc, albe
Printre pietre.

Fetița mă acoperă
Cu grijă
Îmi învelește degetele
Învinețite

Osoase
Alege o cuvertură
Întunecată și mătăsoasă
Care să-mi stăpânească
Frisoanele

Păsărelele
Puii abia ieșiți din găoace
Se-ascund în pădure

Singură pasărea colibri

Întârzie pe felinarul
Fricii

Nu mai aud
Nici măcar trenul

Absolut nimic
Nu mai aștept

Lacustră

Zgomotul era insistent
Un deget de cristal
Bătând în poartă

Puteam să prevăd o crizantemă
Neliniștită
Cu ramuri generoase
Sau un uriaș blând
Ieșind dintr-o pagină

Era numai o pasăre
Care vroia să-și construiască un cuib
Ca și cei care n-au casă

Și cum toți
visează să aibă una
În care să se

adăpostească din calea ploilor
Pasărea și-a adus cu sine și
materialele
Ar fi interesant să vedem
Dacă se găsește ceva poetic printre
ele

Pasărea mănâncă painea înmuiată în
lapte
Ca să prindă puteri

Luna căzuse în adâncul lacului
Umplându-l până la refuz
Făcând să țâșnească din toate părțile
Amintirile în noaptea bătrână

Cuvântul pe care-l folosim
Nu este întotdeauna cel mai corect
Există tăceri ample
Care reprimă sunetul
De neconfundat
Al unei pasări
Bătând în ușa de la intrare.

Punct final

Cu ochii acoperiți
De o pânză cenușie
Parfumată cu o spaimă veche

Fără a fi eliberate
Mâinile sunt libere
Albe și pline de vene

Nu m-am folosit de căciulile groase

Ale primilor pelerini
La ce ar servi
Atâta împoțonare ?

Am făcut opt pași
Am urcat șapte trepte
De lemn neșlefuit
Cu zgomote urât mirositoare

Eu gândeam
Că murim
De mai multe ori

Transpirația îmi împresura
Coastele scrâșnitoare
Sânii mi se umpluseră
De flori, urmare a faptelor
mele bune

Sângele țâșni
Într-o linie
Roșie și densă
Curgându-mi la picioare

Trebuie să verificăm
Dacă aspirina
Își face încă efectul

Toți strigau
“Să înceteze durerea!”

Un pitic își rostea ultimul cuvânt
Călăul nu sosea la locul execuției
Picioarele sale se înfundaseră într-o
cavernă
O micuță floare albastră
Describe cercuri
Deasupra capului meu

Simțeam originea speciei
Bătându-mi în tâmpile
Și calmul celui care pleacă gândind
Că puțin îi pasă cuiva
De urma lăsată în lume de altul.

Anabelle Aguilar Brealey
(scurtă biografie)

S-a născut în San Jose, Costa Rica și acum locuiește în Venezuela, dar și în Canada. Scriitoare de seamă a Americii Latine, Anabelle Aguilar Brealey este autoare a numeroase volume de poezie și proză, eseistă și autoare de literatură pentru copii. Opera ei face parte din diverse antologii în spațiul internațional de limbă spaniolă și nu numai. A câștigat mai multe distincții literare atât în Costa Rica cât și în Venezuela.

**Traducere și prezentare de
FLAVIA COSMA**

MIHAI SIN

SUBIECT DE TEZĂ DE
DOCTORAT

Mihai Sin, pr. Ilie Damian, Sânziana Pop, Ion Longin Popescu, Nicolae Băciuț, la Reghin, 2005

Numele meu este Iuga Georgeta, iar în urmă cu câteva săptămâni, am avut o discuție în jurul temei mele de doctorat: "Monografie Mihai Sin". Sunt la capitolul I, care face referire la biografia scriitorului, însă informațiile sunt puține, poate chiar inexistente pentru acest subiect. M-ați putea ajuta cu o serie de repere sau poate chiar informații?

*

NICOLAE BĂCIUȚ:

„Mihai Sin a făcut *Vatra* și *Vatra* l-a făcut pe Mihai Sin”

-Cum a început relația MIHAI SIN - revista *VATRA*?

-Mihai Sin era antrenat în viața culturală a Târgu-Mureșului în deceniul șapte, în anii premergători (1971) apariției revistei *Vatra*. Viața culturală era ilustrată în paginile cotidianului *Steaua roșie*, iar anterior apariției *Vetrei*, în *Cădran mureșean* (1969 – 1970), apărut ca supliment literar al acestui cotidian.

Mihai Sin a făcut parte dintre fondatorii seriei noi ai revistei *Vatra*, el fiind prozatorul cu greutate în ecuația genurilor literare. De altfel, el s-a ocupat cu predilecție de prezența prozei în sumarele *Vetrei*, fiind și promotorul unui număr important de autori, interesați de genul scurt.

După Romulus Guga, deja afirmat la apariția *Vetrei* și ca poet și prozator, Mihai Sin s-a instalat confortabil ca lider de conștiință, ca autoritate literară, cu notorietate în viața literară a țării.

„Relația” lui Mihai Sin cu revista *Vatra* a fost una care a dat mereu prestanță publicației târgu-mureșene. Dacă e să ne jucăm cu vorbele, Mihai Sin a făcut *Vatra* și *Vatra* l-a făcut pe Mihai Sin. Revista a avut de la început nevoie de Mihai Sin și Mihai Sin a avut mereu nevoie de „*Vatra*”.

-Credeti că, în ceea ce privește climatul literar în care a evoluat scriitorul Mihai Sin s-ar putea face referire la GENERAȚIA 70 și caracteristicile acesteia?

- Cu siguranță că Mihai Sin se poate raporta la „generația '70”, fiind nu doar

unul dintre cei care au fost circumscrisi acestui concept, ci fiind și promotor al autorilor din această generație, firește, în primul rând prozatori. Au existat afinități electivă între Mihai Sin, Eugen Uricaru, Radu Mareș etc., prozatori dintr-o serie prinsă între coperti și de Mircea Iorgulescu, ca ilustrare a... „generației '70”.

-Cum a fost receptat Mihai Sin în rândul contemporanilor, dar al criticii?

-Mihai Sin a avut o bună critică literară până în 1990, ca apoi, lucrurile să se schimbe radical, chiar de unde te-ai fi așteptat mai puțin, Al. Ștefănescu, de pildă. Din rațiuni de interese de grup, cred, Mihai Sin a fost trecut sub tăcere de Nicolae Manolescu, care i-a ignorat opera.

A avut cărți premiate, a avut cronici favorabile, a avut texte care-i contestau valoarea operei.

În Târgu-Mureș, până în 1990, a fost lider de opinie și de respectabilitate, avea cea mai mare notorietate, mai ales după dispariția lui Romulus Guga.

IUGA GEORGETA

Zilele Revistelor Culturale din Transilvania și Banat

În zilele de 13 și 14 noiembrie a.c., la Mediaș, la „Casa Schuller”, a avut loc reuniunea conducătorilor și ai celor care se implică, în spațiul transilvan și bănățean, în realizarea de reviste culturale românești. Primarul localității de pe Târnave Mare, dl. Teodor Neamțu, a avut un cuvânt de salut și de încurajare a unor astfel de manifestări, urmând profesoara și poeta Ligia Csiki, unul din organizatorii principali ai evenimentului, care a prezentat un scurs istoric al **Zilelor Revistelor culturale din Transilvania și Banat**. A urmat prezentarea, de către participanți, a propriilor reviste, menționând, fiecare în parte, greutățile cu care se confruntă, caracterizând prezentul revistelor, în general, emițând ipoteze de viitor etc. Așadar: revista **Familia** din Oradea a fost prezentată de poetul Ioan Moldovan, **Discobolul** din Alba Iulia, prezentată de către poetul Aurel Pantea, **Steaua** din Cluj-Napoca, de către poetul Adrian Popescu, **Citadela** din Satu-Mare de către Aurel Pop, **Ardealul literar** din

Deva, de către Mariana Pândaru-Bârgău, **Semne** din Deva, de către Paulina Popa, **Cenaclul de la Păltiniș** de către Valentin Leahu, **Gând românesc**, din Alba Iulia, de către Virgil Șerbu Cisteianu, **Mișcarea literară** din Bistrița, de către scriitorul Olimpiu Nușfelean și, nu în ultimul rând, **Vatra veche**, din Tg.-Mureș, prezentată de către scriitorul Nicolae Băciuț. Acesta a spus, printre altele: „Revista *Vatra veche* este în exclusivitate opera mea. Eu o gândesc, ca și conținut și format. O tehnoredactez, o corectez, o trimit la tipografie, o distribuie etc. Practic, fac de toate, fără să fiu retribuit într-un fel. Aceasta în condițiile în care revista *Vatra* are 14! angajați. Revista *Vatra veche* a apărut în momentul în care am observat că revista *Vatra* a apucat o altă cale, față de programul asumat în 1971 de seria Romulus Guga.... În *Vatra veche*, fără a cădea într-un localism îngust, se regăsește și viața culturală mureșană... Revista nu este împotriva nimănui și nu e dușmănoasă cu surata ei, la care, de altfel, am și lucrat douăzeci de ani! Creșterea numărului de publicații literare nu dăunează nimănui, nici chiar sănătății. De asemenea, revista *Vatra veche* nu s-a plâns, încă, nimănui că nu are bani, deși n-ar strica finanțarea, măcar a zecea parte din ceea ce beneficiază *Vatra*.”

Nicolae Băciuț a vorbit și despre modul dezastruos de distribuire a revistelor, menționând că el distribuie *Vatra veche*, în format pe hârtie, prin poștă, dar și prin E-mail, în format electronic, la 16.000 de adrese! A vorbit și despre colaboratorii externi (din Australia în Canada, de la Paris la S.U.A. etc.), dar și despre particularitățile revistei, care îi dau frumusețe, consistență și o individualizează, într-un fel, în pleiada revistelor de gen: un curs al ei, gândit cu atenție, cu rubrici diverse, precum și ilustrarea fiecărui număr cu lucrări de artă ale unui autor etc.

A doua zi, au venit și alți reprezentanți ai altor reviste, scriitorul Dumitru Chioaru, de la Euphorion din Sibiu, moderând și o masă rotundă cu tema **Viața revistelor culturale între central, local și provincial**, unde printre vorbitori s-a aflat și subsemnatul. Ziua a mai avut și alte momente consistente. S-au acordat Premiile Mediaș poezilor: Ioan Moldovan (Oradea), Adrian Popescu (Cluj-Napoca), George Nimigeanu (Mediaș), dar și unor oameni de cultură din localitate: pictorului Ioan Șarlea, poetei Ligia Csiki și prof. Attila Csiki. (De altfel, primii doi poeți menționați au susținut și câte un moment poetic, momente poetice fiind susținute și de către două tinere speranțe, prezente în sală.)

A avut loc și un versisaj al expoziției Reverberații cromatice, a pictorului Ioan Șarlea, din Mediaș, și un recital de poezie din lirica lui Iustin Panța, susținut de actorul Cătălin Neghină.

RĂZVAN DUCAN

Starea prozei

PARASTAS

...Meseni cu ochi lăcrimoși, cu voci joase, cu rudele apropiate parcă neînțelegând ce s-a întâmplat, ce li s-a întâmplat, cu preotul în fruntea mesei...

-Să spunem o rugăciune, se ridică preotul de pe scaun.

-Da, părinte, sigur...

-Da-da, să ne rugăm, părinte...

Participanții se ridică de pe scaune cu capetele plecate și cu priviri furișe spre bunătățile de pe masă. Cam austere... Pălincă, vin... Ia să vedem, ia să... După culoare sunt de proastă calitate – clar! Pe suprafața supei de tăiței, prin care se poate citi ziarul, plutesc, speriați de singurătate, câțiva stropișori de grăsime...

-Soficuțo. Se aude o șoaptă...

-Ce-i, Lăzucó?

-Tu vezi ce sarmale făcură ăștia?

-Văd...

-Subțiri ca degetul mare de la picior...

-Așa-i – cum dracu' le-or fi făcut?

-*Tatăl nostru, carele ești în ceruri,* începe preotul...

-Gicuță! Altă șoaptă. Psssst! Servus!

-Ciao!

-Mă, vezi că mâine avem control de la ANAF...

-Să-i ia dracu'!

-*Sfințească-se numele tăuuuu!*, continuă preotul.

-Auzi, Gineto? O văzuși pă Nicuța Drancea cum era îmbrăcată?

-*Vie-mpărăția taaaaa!*...

-O văzui, dă-o dracu' de curvă! Se împodobii ca o sorcovă!

-Ca s-o vadă hândrălaul lu' Viluțu!

-*Facă-se voia ta...*

-Păi, ce, acu are altu'?

-*Precum în cer, așa și pe pământ!*

-Da', ce, e fraieră ca noi?

-*Pâinea noastră, cea de toate zilele...*

-Ei, lasă că nici noi – de ce să-l supărăm pe Domnul?

-Așa-i, tu, așa-i!

-Adică, numa' unele să muște din mărul lu' Adam?

-*Dă-ne-o nouă astăzi...*

-Păgâno, fă-ți cruce!

-Mersi, la fêl!

-*Și ne iartă greșalele noastre...*

-Reluțule!

-Ie, mă!

-Văzuși meciu' d-aseară?

-*Precum iertăm și noi greșiților noștri...*

-Ie, mă,-l văzui. Fu fain-fain!

-Brava lor!

-Numa, că, ai noștri jucară ca niște cizme date la reformă, de le și trăsei vo duzină de înjurături – Doamne, iartă-mă!

-*C-a ta este-mpărăția și putereaaaaa!*...

-Cine băgă gol?

-Unu' cu barbă și netuns...

-*Acum și purureaaaaa...*

-Aha, îl știu, dă-l în mă-sa!

-Aia zâceam și io, 'tu-l în cur de antrenor, că-l tot bagă în echipă, de parcă n-ar avea pă altu' mai bun...

-*Și-n vecii-veciloooooor!*...

-Psssst! Hei!...

-Ie, mă!

-Baci Grigore, dăduși drumu' la cazan?

-D-apoi, cum? Tomna aseară făcui proba...

-Și? Ce semne îs?

-Bune-bune! Adică, nu-i rău! Iese o pălincă, de-ți trosnesc urechile până la măduva spinării, numa' că nu prea fură poame anu acesta...

-Părinte, sârui-mâna!

-Da, fiule...

-Nu sfințirăți și o lecșoară dă vin... Uite-acilea...

-Da, fiule...

-Auzi, fa! A lu Caltaboș, plânsă la prohod?

-Plânsă și nu prea!

-Păi, cum?

-O urmărea pe noră-sa, Licuța, să nu fure ceva...

-Curvă bătrână! Toată viața a furat și a înșelat lumea...

Vida Gheza, "Răscoala" (1958)

Sfințește, Doamne, această masă!

-Psssst! Lenuțo!...

-Aud...

-Cam sărăcăcioasă masa, parastasu', nu?

-Dă-i dracu', Sulfino, că toți bogații și-ar mânca doliul unghiilor, de zgârciți ce-s!

-*Și binecuvântează-i bucateleeeee!*

-Fiu-to, cum merge cu școala?

-Seamănă cu mine: îi umblă gându' să-i dea foc...

-Doamne ferește!

-Tinerii de azi n-ar citi o carte nici să-i tai...

-Au internetu' și *gugălu'*, care le știu pă toate – la ce să mai învețe?

-*Fie-i țărâna ușoară!*

-Penciule, ce-ți mai face organizația de partid?

-Eh... Ne pregătim încet-încet să lansăm campania electorală...

-*Domnu' să primească sfânta rugăciuneeeee!*

-Aveți șanse?

-Dracu' știe!

-*Ameeeen! Pofțiți, dragii mei, de luați din cele rânduite de bunul Dumnezeu...*

-Și spusăși că ne vine controlu' pă cap?

-Aflai și eu, de pe surse...

-Surse! Ce dracu', mă, vă molipsirăți toți dă pă la televizor? Auzi: *pă surse!*

...Rugăciunea s-a terminat cu bine, preotul se închină, execută cu desăvârșită cucernicie cele trei cruci mari și tradiționale, gest urmat de majoritatea participanților la ultimul parastas al zilei.

-*Dumnezeu să primească!*, se mai aude voce preotului printre lovitul lingurilor de farfurii.

Ameeeen!

DUMITRU HURUBĂ

(Fragment din romanul în pregătire *LA BODEGA „TREI SCHELEȚI”*)

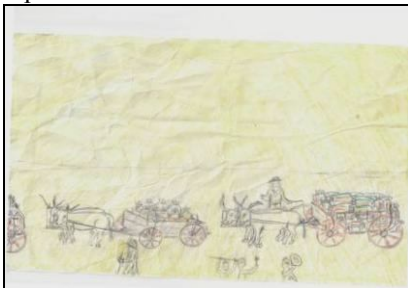
CRONICA PICTATĂ de la VINEREA

(III)

Unul dintre aspectele cel mai greu de suportat atât material, cât și psihic, era acela al predării „cotelor” întrucât fiecare gospodar, producător agricol, trebuia să cedeze o parte însemnată din recoltă la Sediul de Colectare. Cantitatea se calcula mecanic conform directivelor de la centru ale activiștilor de partid după suprafața de teren aflată în proprietate. Cotele exprimau eufemistic *perversul tribut* plătit Uniunii Sovietice pentru pagubele de război produse de România în lupta de eliberare a Basarabiei și împotriva bolșevismului până la Stalingrad.

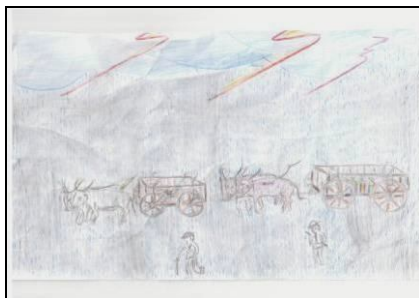
Cum producția agricolă era diferită de la an la an, în funcție de capriciile vremii și de *rotația culturilor*, țărani erau nevoiți să cumpere uneori cantitatea de produse care lipsea până la *cota impusă*.

În anul 1954, a fost o recoltă locală bună așa cum se vede din ilustrarea ei în desenul elevului Liviu Macarie, fiu de chiabur. Imaginea reprodușă în limitele artistice ale celui care frecventa clasa a V-a elementară, dezvăluie intenția autorului inocent de a reda bucuria producătorilor care conduc cu calm, satisfacție, boii înjugați la carele încărcate cu saci plini de produse. De subliniat, fiecare sac are țesut pe pânza lui curcubeul tricolor, semn al conștiinței naționale afișate astfel. Bucuria țăranilor este asociată cu cea redată de gesturile exaltate ale copiilor care însoțesc convoiul cu produse. Tot tabloul este luminat de razele calde al soarelui, culoarea galbenă formează fundalul pe care în centrul imaginii, sus, este schițată prezența astrului tutelar din care țâșnesc subțiri, șterse, raze, prelungindu-se până la baza reprezentării.

Autorul-copil „semnează” și un al doilea desen, care reprezintă același

convoi de care, dar după ce a trecut pe la Centrul de Colectare al cotelor:

Se observă schimbarea atmosferei luminoase, solare, din primul desen cu una ploioasă, întunecoasă. Norii grei, de furtună, sunt străpunși de fulgere. Orizontul a dispărut și o perdea deasă de picuri de ploaie acoperă întregul tablou. Carele sunt sărăcite cumplit, numai câțiva saci pe podeaua utilajelor sugerează vama crâncenă a cărmacilor comuniști. Țăranii merg depărtați de animale, cu capul aplecat spre pământ. Este clar, s-a urmărit reproducerea dramei producătorilor particulari, a pedepsirii naționalismului țărănist, întrucât numai peste sacii cu tricolor, rămași în urma jafului imperialismului comunist sovietic, nu treceau șiroaiele de ploaie, aceștia fiind prezentați cu o bandă tricoloră, colorată accentuat. Copiii au fost scoși din desen, ipostaza dramatică nereprezentând motiv de joacă, de bucurie.

În această perioadă cunoscută ca fiind aceea a colectivizării agriculturii (din 1949 până în 1962) mulți țărani înstăriți, în special chiaburi, care nu voiau să *intre „la colhoz”*, expresie care sublinia natura antinațională a colectivizării de tip sovietic (rus. **kolhoz** = rom. *cooperativă agricolă de producție în URSS*), erau deportați sau *transmutați*. Rușii, sub despotismul țarist, apoi *sovieticii*, sub dictatura stalinistă, desigur, pe *indezirabilii politici*, îi trimiteau în lagărele din Siberia depărtată și neprietenoasă climateric, de unde nu se mai întorceau în urma regimului torționar aplicat. La noi, zona țării cea mai puțin populată și sălbatică era Bărăganul peste care ciulinii (semn al paraginii agricole), toamna se rostogoleau bătuți de vântul rece pornit din stepele cazace, iar iarna viscocelele bântuiau neîntrerupt, cu o primăvară firavă și o vară răvășită de secetă.

Din localitatea Vinerea – Alba au fost trimise în surghiun mai multe familii de bogătași: Alexa Macarie, Tavica Herlea, Ion Filimon, Ion Romoșan și alții. Nepotul dinspre frate al lui Ion Filimon era elev în clasa a V-a și a imortalizat deportarea unchiului său în Bărăgan. Iată desenul:

Autorul-copil a prezentat geografia țării noastre într-o manieră simbolică. Unghiurile cu vârfurile îndreptate spre N sugerează munții. Liniile albastre indică aproximativ curgerea Mureșului, Oltului și Prutului. La baza desenului o bandă albastră reprezintă Dunărea. Depresiunea Transilvaniei este, în intenția desenatorului, un spațiu potrivit prezentării gospodăriei unchiului său, cu ograda plină de animale, un saivan foarte mare, o fântână cu cumpănă și chiaburul, unchiul lui Sever Filimon. Băta din mâna stângă este dovada siguranței de stăpân a celor redade, iar găleata poate fi înțeleasă ca având mai multe întrebări. O cale ferată este sugerată de paralele întretăiate regulat de linii, evident, transversale. Pe aceasta este plasat un tren, se știa, cu care erau transportați deportații. Ion Filimon este prezentat cu mâinile încrucișate la piept a neputință. În fața lui se află o construcție, combinație de colibă cu bordei, iar cele două găini din preajmă oglindesc, în intenția desenatorului-copil, sărăcia la care a fost adus. Se subliniază ideea că cele petrecute aparțin perioadei în care armata sovietică nu se retrăsese din țară: două tancuri cu steag roșu, iar granița pe Prut – conștiința faptului că Basarabia nu ne mai aparținea.

DORIN N. URITESCU

COLIBA

În cârciuma prea puțin arătoasă așa se adunau în zilele de vară cu trupurile împovărate de truda la coasă sau la pădure bășinași ai Brădiței, o mână de case împlântate în desimea pădurilor, băntuiți de lumina soarelui pașnic unde tihna era la ea acasă. Oamenii, tăcuți la vorbă, părtași la nevoie, mulți dintre ei, printre care și cei de vază, își spuneau păsul la un pahar. Ca și în astă seară, golindu-le spre lamentarea patronului.

Acum se nimereau aici, pădura-rul Țepelea, doctorul Voinea, neaparat poștașul Mitică, veterinarul Balici și polițistul Matei. Ultimul învârtindu-se deja cu limba împleticită printre mese.

Toți ocupau un spațiu mai la-n-demână, un fel de separeu din apropierea tejghelei. Discuțiile se înfiripau având în epicentru-o colibă. Adăpostul, până nu de mult al ciobanilor, fusese lăsat de izbeliște mai devreme decât s-ar fi convenit. Și poate construcția improvizată din crengi groase n-ar fi fost ținta sporovăielii dacă Țepelea, dându-și peste cap suta de vodcă, nu s-ar fi jurat pe toți sfinții că înnoptând în colibă, n-ar mai fi făcut-o niciodată. „Pun rămașag că nimeni de aici n-ar avea curajul să-și petreacă o noapte în ea”, își întări pădurarul afirmația pentru mai mult efect.

„Și de ce?”, sări primul provocator, doctorul Voinea, un tip robust, cu ochii gălbui, bulbucăți, cu cearcâne grele umbrindu-i care-și împinse degrabă degetele subțiri și albe ca de domnișoară prin mustața stufoasă sprijinindu-și ditamai burtă de marginea mesei.

„Uite așa!”, continuă viteazul munților, cum era cunoscut Țepelea.

„Cum?”, se vârî în vorbă veterinarul, întinzându-și gâtul de cocostârc spre pădurar. Era mult prea tânăr însă ațâțat de curiozitate. „Numai fluierături, urlete miorlăituri”, căuta să fie convingător cel care în scurt timp avu darul să adune în plasa cuvintelor sale-auditoriul.

„Vrei să faci senzație?”, interveni mai sigur de data aceasta doctorul Voinea, sorbindu-și cu iuțea paharul. Polițistul și poștașul își ciocniră halbele ciulindu-și mai bine urechile. Unii începură să rădă, alții să şușo-tească. Se găsiră repede și amatori să

ajungă la fața locului.

„Serios?”, se încruntă spre aceștia Țepelea.

„Atunci hai să văd și asta!”, se adresă el flăcăului zdravăn din preajma sa. „După câte știu ești cu scaun la cap și ai soată, un purandel. Nu vrei să rămâi pe acolo...” Pălăvrăgeala se încingea, iar omul de la bar, pe nume Speriatu, nu mai dovedea cu umplutul paharelor, fumând liniștit, mai rezemându-și cotul de tejgheaua cam jechoasă, cum îi era de altfel și jacheta din postav subțire de un maro decolorat. Într-un târziu, el se apropie de mușterii și le zise pe un ton voit calm :

„Cam vreau să trag obloanele, că-i hăt după miezul nopții, și vă spun să vă vedeți d-ale voastre! Am mai auzit eu povești de astea...”

.....

Se nimeri o zi cu cer albastru sfidându-și negurile ce-l dominară, cu soare surăzător și un vânticel adiind peste cătunul Gruni. Și cam spre amiază, Speriatu își puse lacătul mare și ruginit pe ușa birtului, nici nu spuse femeii unde pleacă, lăsând-o descumpănită. Avea un rucsac, o bătă, un topor și o lanternă. Astfel pătrunse cu pași siguri, tot mai adânc, printre hățișuri. Cam bănuia pe unde „se ascunde”, acea colibă, fiind stăpănit numai de gândul să ajungă totuși la ea chiar înainte de lăsarea întunericului. „Țepelea asta umblă cu strâmbe sau i-o treabă serioasă”, își cântărea el părerile, fiind însă hotărât să curme de la rădăcină zvonurile care neliniștiseră întreaga vale. Deocamdată urca rapid umblând, iată, deja „părăsit” de cărări, numai prin mărăcinișuri, grohotișuri, printre pietre ascuțite și buturugi, putrede la o vreme, oprindu-se răsuflând din greu, întrebându-se cine-l puse să-și croiască „traseul” spre coliba ce-i trăia doar în imaginație. Cine știe pe unde s-o afla, n-a mai cutreierat de mult muntele. Altminteri, chiar el afirmase că-i știe toate locurile, doar își văra mai mule vaci chiar și niște mioare, prin rotație, pe la stânille, nu puține, de pe trupul lui. Și așa suia mereu, având ca țintă culmile înalte, întrucât printre ele îl prinse bezna pe Țepelea. Deh, după efortul făcut, fiind și gurmand, află un loc dominat de mușchiul verde, se așeză turcește pe el și-și desfăcu rucsacul, din care scoase punga de plastic. Și „te ține

bine, nene!” După ce-și potoli setea cu apă captată din timp, într-o sticlă de 2 litri din plastic, de la „gura” unui izvorăș, expedie pe „ulița gâtului” un codru de pâine și câteva hălci de carne, de vânat. Apoi, ghiftuit așa, mai sorbi cu sete, din sticlă și, făcându-și semnul crucii, își reluă înaintarea tot mai profundă printre molizii rămuroși.

De felul său, Speriatu își punea pumnii la treabă, - numai să-l fi stârnit careva, în general, cu unii bețivani înrăiți sau când din varii pricini își mai caftea nevasta.

Acum, deja mai mult târâș, după multe ore de căutare, pătrunse în sfârșit în acea colibă, învingând traseul cu adevărat necunoscut și întunericul ca smoala. Înăuntru se postă, spre ieșirea improvizată, cu bătă la îndemână. Atât de mult își așteptase momentele încât să fi fost cât de lungi îl aflară gata să înfrunte orice adversar, ba chiar și o nălucă! Neliniștea ținu însă până-n clipa când ca taurul înjunghiat în saltu-i animalic trecu cu totul prin colibă, deșălând-o. Dar n-o făcuse decât după ce zgomote ca acelea descrise de Țepelea îl scoaseră din pepeni. Urmări umbra neslăbind-o din fascicolul lanternei și se prăvăli peste ea. În astfel de împrejurare, ura dar și teama îți dau puteri nebănuite. Era vorba de un cogeamite om care-l bănuise drept Țepelea. Mai întâi se rostogoliră îmbrățișați împărțindu-și pumni pe unde nimereau, căci lanterna luase țintă trunchiul unui copac. Se răsturnară în continuare, lovindu-se prin geamăte surde. Mai jos, într-un pârâu, se încolăciră încât ori unul ori altul trebuia să cedeze.

Primul se ridică Speriatu, legănându-se. Celălalt ajunse fără încălțări, cu hainele rupte și îmbibate cu sânge.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL

Portret în mișcare

Marian Nencescu

Îmi doresc zile grele și nopți liniștite

(II)

- Sunteți considerat, între altele, un neîntrecut autor de portrete literare, unele creionate în acvaforte. Nu vă este incomodă, uneori, o asemenea postură?

- Nu scriu anume pentru a creiona, chiar acid, cum spuneți, profilul unui scriitor. Sunt împăciuitor și binevoitor cu confrății, dovadă că am scris despre mulți contemporani, poate mai generos decât meritau, și nu totdeauna acest gest mi-a fost returnat.

- Ca să știți...Alexandru Vlahuță aprecia: *Adâncă vorbă: fă binele și aruncă-l în mare. Și nobil popor în sufletul căruia a înflorit o vorbă ca asta, iar B.P. Hasdeu spunea: iubește și ajută fără a precugeta la folosul tău, căci, de regulă, spun eu, de multe ori, făcând un bine, îți faci un dușman.*

- Când am simțit că sunt prea exigent sau că pot să lezez unele orgolii, am refăcut, din proprie inițiativă, textele sau am evitat să mai promovez, prin reeditare, astfel de opinii. De regulă, caracterizările de tip portret vin de la sine, din simpla demonstrație a ideilor. Sunt scriitori cu un profil uman și literar distinct, și care nu se pot sustrage de la astfel de caracterizări. Alții sunt mai discreți, lasă publicul să le ghicească firea. În astfel de situații, eu nu insist. În fine, cred că portretul este ținta oricărui demers critic. Orice autor are stilul lui, iar descoperirea trăsăturilor distincte ale creatorului este meseria criticului. Din păcate, sunt și persoane care scriu, adesea chiar foarte mult, fără să întrunească și minima condiție de a fi originali. În astfel de situații, evident că ratez portretul, fiindcă adesea el chiar îi lipsește celui ce se crede chemat la condiția de autor. E, dacă vreți, o problema de morală profesională.

- Și totuși, când ați debutat și sub aripa cui?

- Cu debutul e mai simplu, dar iarăși o să vă surprind. Într-un context oarecare al vieții, puțin după vârsta de 30 de ani, m-am prezentat, cam confuz

și nepregătit, la un concurs de . . . reporter, la un ziar central. La fel de mirat de cererea mea mi s-a părut și secretarul de redacție, care, la îndemnul directorului, m-a închis într-o cameră și m-a pus să scriu un reportaj *imaginar*, pe o temă la alegerea mea. După jumătate de oră i-am dat textul, scris de mână cred că și cu destule greșeli (ulterior am văzut manuscrisul meu, destul de masacrat, în portofoliul redacției, și îmi pare rău că nu l-am sustras, ca amintire) și cam asta a fost tot. Îmi amintesc că am scris ceva despre o excursie la Sarmisegetuza Regia. La vremea aceea, ca și astăzi, nu erau drumuri, se urca pe jos, iar calendarul dacic, proaspăt reconstituit, din butuci de lemn, era deja expus distrugerii, mulți săteni lăsând vitele să pască direct în zona sitului arheologic. Citisem studiile lui Hadrian Daicoviciu, stătusem de vorbă cu un arheolog și câțiva soldați în termen ce dădeau la târnăcop prin zonă și dormisem într-un cătun din apropiere, *Râu de Mori*, îmi pare că se numea, unde țărani trăiau cam ca pe vremea dacilor, fără curent și spălând rufele la *vâltoare*, o moară de apă făcută din bușteni de brad. Ce a ieșit, nu-mi amintesc prea bine. După o lună, am fost chemat la *Cadre*, așa se numea serviciul ce acoperă astăzi Resursele umane, mi s-a dat un bilet de încadrare, pe care îl păstrez și pe care se scria noua mea funcție: reporter. Am fost repartizat la . . . *Serviciul scrisori. Și reportajele?* am mormăit eu. *Mai târziu, vedem noi . . .*

Acel *mai târziu* a venit însă curând și timp de trei ani, până la Revoluție, m-am săturat de scris despre hidrocentrale, irigații, munci agricole și împăduriri. Exact ce ne lipsește astăzi, pentru că le-am distrus deliberat și cu o inconștiență totală. Ne doare că suntem săraci, cerem socoteală guvernanților, dar ne tăiem brazii de pe coaste și ne murdărim apele. Cât despre conductele de irigații, ele sprijină și astăzi bolțile cu viță de vie din curțile de la țară. În loc de irigații, facem procesiuni pentru ploaie și așteptăm de la divinitate semne de îndurare . . .

Editorial, am debutat în iunie 1990, cu o carte despre Revoluție, scrisă *în colectiv*, cum era moda pe atunci, în comun cu câțiva jurnaliști tineri, ce au făcut ulterior *epocă* în presa de tranziție. Practic, acel volumaș, din care mai păstrez un exemplar, și care, sunt sigur, este o raritate bibliofilă, deși pe atunci tirajele depășeau ușor 10.000 de

exemplare, mi-a schimbat viața. Am scris de atunci aproape 10 cărți originale (inclusiv una de filozofie, la care țin foarte mult – *Timp și mit în basmul tradițional*), dar nu pot uita debutul produs în condiții de excepție, rod al unor incredibile întâmplări trăite în sediul fostului Comitet Central al PCR (azi, clădirea MAI), ca și în zona adiacentă, unde se murea *la propriu*, tragic și, cred eu azi, inutil.

- *Să ne mai păstrăm puțin în zona semantică a basmului. Ce înseamnă Timpul, raportat la condiția ontologică a acestui tip de creație populară?*

- În primul rând, cred că trebuie să va reamintesc că basmele nu mai reprezintă de mult creații culturale în stare pură, genuină. Ele sunt prelucrări, mai mult sau mai puțin izbutite, ale unui tipar arhaic. Așadar, toate basmele moderne au un autor, chiar atunci când, din modestie sau din alte motive, autorul se ascunde sub vălul anonimului. În aceste condiții, modelul ontologic, cu alte cuvinte sâmburele natural de înțelepciune, cuprins în operă, diferă de la autor la autor, și redă, în bună măsură, nivelul de înțelegere a lumii la care acesta a ajuns. Alegând spre analiză basmul *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, am plecat inclusiv și de la premiza că Petre Ispirescu a introdus, deliberat, în ecuație, o temă literară ce aparține mai puțin folclorului, decât creației culte, respectiv interpretarea fenomenului nemuririi. Cum problema este în egală măsură antropologică, filosofică dar și ezoterică, m-am limitat în a o trata strict filosofic, utilizând mijloacele meta-filosofiei, adică am lucrat prin analogie. Cum filosofia propriu-zisă lucrează cu concepte gramaticalizate, m-am folosit de unele aluzii cuprinse în operele de bază ale materiei și am căutat, în măsura în care am sesizat fenomenul, să descopăr aspectul general uman al aspirației spre nemurire. Așadar, nemurirea este o iluzie, chiar filosofică, dacă vreți, a ființei umane, nu și o posibilitate reală de împlinire. Nemurirea este imposibilă atât conceptual, cât și fizic. Este exact ce a constatat și comunicat lumii, prin basmul omonim, Petre Ispirescu.

Este, dacă vreți, un mit, dar cu rădăcini în firea omenească.

- *Destinul v-a oferit, așadar, suficiente căi nebănuite, trepte și pietre de încercare. Care din acestea v-au adus împlinirea sufletească?*

- De regulă, nu ne alegem nici →

RAIA ROGAC

destinul și nici nu putem anticipa încercările vieții, dar ne putem croi soarta. Nu întâmplător, strămoșii vorbeau de educație, *paidea*, în sensul cel mai larg. Am avut șansa unei *minți bune*, moștenire de la strămoșii țărani munteni din care provin, care mi-a permis să studiez, să mă perfecționez. La o vârstă când mulți ar abandona, eu am luat-o de la capăt, și nu o dată. Așa am ajuns și la aventura doctorală, îndeplinită temeinic, timp de trei ani, cot la cot cu colegi de două ori mai tineri decât mine. Ambiția mea a fost să recuperez ceea ce școala comunistă nu mi-a oferit, mi s-a părut mie, îndeajuns. Curând mi-am dat seama că știam *destule*, poate nu în maniera terminologică actualizată și că vechea școală chiar mai bună, cu condiția s-o fi parcurs temeinic. Din această încercare a minții și a răbdării am rămas cu avantajul unui bun *discurs public*, dar și al unei *logici* a comunicării scrise. Cât despre împlinirea sufletească, pot spune că viața a fost generoasă cu mine. Am o familie, copii, nepoți. Am prieteni statornici, mă bucur de atenția și protecția unor oameni cu adevărat valoroși. Ce mi-aș mai dori? Sănătate și liniște ca să pot îndeplini tot ce mi-am propus atât în publicistică, cât și în viața cotidiană. Omeneste, aș vrea să văd și Oceanele Înghețat și Indian, ca să pot spune că am perceput, cu mintea și cu simțurile, pe cât mi-a fost posibil, cuprinderea Oceanului planetar.

- *Și totuși, cum ați ajuns de la studiile filologice, la filosofie?*

- Iar mă întorc la întâmplare. Mă pregăteam pentru admiterea la doctorat și nu eram foarte decis încotro să mă îndrept. Am vizitat Sibiul, l-am cunoscut pe profesorul Ion Dur, pe atunci decan al Facultății de Jurnalism și Științele Comunicării, și m-am decis să-l urmez. Viața m-a purtat către Baia Mare, un centru renumit pentru cercetările de antropologie și folclorică aplicată.

Acolo, s-a deschis în 2007, o nouă Școală doctorală, axată pe studiile inspirate din realitățile culturale locale. Am făcut parte din prima promoție a Școlii și chiar am avut cinstea de a fi desemnat drept șef de promoție. Am absolvit în 2010, *cum laude*, intrând astfel, nu fără oarecare consecințe, în comunitatea selectă și aș spune destul de restrânsă a specialiștilor în filozofie. Fără pretenția că am schimbat semnificativ percepția despre acest domeniu, pot spune că am abordat fenomenul literar preponderent din această perspectivă, fapt ce mi-a creat,

din start, un oarecare avantaj. Același bagaj de cunoștințe m-a ajutat să-mi expun unele opinii în domeniile criticii de artă, ca și al istoriografiei contemporane. Cel mai mult m-au atras însă considerațiile pe teme de etno-folclorică și sper ca una din viitoarele mele cărți să abordeze exclusiv acest teritoriu, din păcate destul de neexplorat din zona culturii de tip urban, sub zodia căreia evoluăm cu toții.

- *Așadar, comentariile pe teme plastice sunt o consecință, nu un scop distinct, a ariei mai largă de interes în cadrul căreia evoluăm...*

- Îndrăzneala de a mă pronunța cu privire la unele manifestări plastice contemporane vine din simpla poziție-

acad. Ionel Haiduc, Claudiu Târziu și dr. Marian Nencescu

nare a esteticii față de filosofie. Sunt adeptul ideii că arta este universal valabilă, că ea poate fi înțeleasă și comunicată public printr-un sistem relativ unitar de termeni. Ca să nu mai vorbim de domeniile anexe: filozofie, sociologie, comunicare, teoria artei etc. În aceste condiții, primul care pierde atunci când nu deține bagajul de cunoștințe necesar evaluării cu propriile metode, este *cititorul*, descurajat de ofertă și derutat de o critică adesea partizană sau, în cel mai rău caz, scrisă inabil. În loc să rămână la postura de *cititori de control*, mulți lideri de opinie se avântă, ei înșiși, în volute sofistice spectaculoase, *ilizibile* pentru cititorul nevizat. De aici, impresia de exces publicistic. Puțină ordine în evaluări ar limpezi substanțial piața publicistică. Așa se explică succesul unor emisiuni literare, aparent fără miză comercială, susținute de critici contemporani: George Pruteanu, Dan C. Mihăilescu, Alex Ștefănescu, dar și alții din provincie, care au făcut școală de educație publică, fără a impune în mod special, un curent sau un grup literar. Necazul

este că astfel de emisiuni sunt destul de rare, iar televiziunile se grăbesc să le scoată din grilă, de teamă că își pierd spectatorii. Păcat că și TVR, post finanțat de la buget și condus azi de un scriitor, a adoptat aceste practici discriminatorii. Practic, pierd cititorii, dar pierde și cultura în ansamblu, sufocată de producțiile fără piață de desfacere.

- *Paradoxal, dar schimbările de grilă se motivează, chipurile, prin interesul „pieții de desfacere”. În Basarabia sunt vizionate multe posturi de televiziune de peste Prut. Majoritatea, ca și mine, sunt cu ochii pe „Profesioniștii” Eugeniei Vodă, ori de câte ori se difuzează, fie și în reluare, sau „Universul credinței”. În lipsa unor astfel de emisiuni ești nevoit, de foarte multe ori, să schimbi postul, să nu prea zăbovești, emisiunile fiind ori prea vulgare, ori din cale afară de plictisitoare, dându-se aceleași informații peste tot... Ați vizitat, în urmă cu ceva vreme, Chișinăul. Ce impresie v-a lăsat?*

- Am fost la Chișinău de două ori, la interval de aproape un deceniu. Ca un element pozitiv remarc influența sporită a limbii române în spațiul public, aș putea spune chiar interesul și simpatia reale pentru România. Deși, este un oraș cu un culturalism accentuat bilingv, Chișinăul a făcut pași semnificativi pentru apropierea de București, ceea ce răsplătește oarecum eforturile, nu puțin, ale României pentru menținerea unui spirit național, dincolo de hotarele actuale. Până la un punct, acest gest este firesc și el este comun multor țări ce au cetățeni sau simpli vorbitori ai limbii naționale, dincolo de granița politică. Ce mă uimește este că cei mai mulți studenți și elevi moldoveni, școliți la București, nu se întorc acasă pentru a cheltui avutul cultural acumulat, ci îl risipesc aiurea, secătuiind resursele, și așa limitate, ale ambelor state. Când o țară săracă își pierde și ultima resursă, capitalul uman, în care s-a investit substanțial, pierderea este dublă. În acest sens, nu știu ce se mai poate face. Singura noastră șansă, de data aceasta comună, rămâne încrederea că ambele țări au suficient potențial economic încât să poată reprezenta, într-un viitor nu prea îndepărtat, șansa de redresare pentru o Europă tot mai asediată de neamuri străine și mai pândită de primejdii.

Ce mi-a plăcut și m-a surprins, cultural, aș spune, la Chișinău, este lipsa elementului românesc în arhitectura urbană. Cele aproape două →

Teatru

George Ciprian - "vacanțele de la Mogoșoaia"!

La data de 21 martie 1964, la venerabila vârstă de 81 de ani, dramaturgul George Ciprian se adresa directorului Centralei Editoriale, vizibil marcat de vârstă și de neajunsuri, trecând de la agonie la extaz, într-un stil de actor hârșit: *"Mult onorate tovarășe Trancă, / Am plâns. Și mă gândeam să pun punct și scrisorii mele – dar încetul cu încetul m-am liniștit și am început să râd printre lacrimi. Desigur că sunt într-o surescitare puțin obișnuită... Cauza o ghicești și matală, fără să ți-o spun eu: sărăcia. După o viață destul de largă, de comodă, pe care am dus-o în anii când îmi petreceam vacanțele, la Mogoșoaia, cu amicul Grigorescu, cu bietul Vraca și alții, a urmat pensionarea mea cu toate atrocitățile ei".* Ca și în piesele sale, George Ciprian își comprimă la maxim mesajul, în doar câteva cuvinte reușind să redea convingător aspecte simple, dar esențiale din viața sa de până mai ieri, *"destul de largă, de comodă"*, cu același suspans caracteristic uimitoarelor sale piese

"Omul cu mârțoaga" și "Capul de rățoi". În partea a doua a scurtei sale misive, cea de-a șaptea, mulțumindu-i lui Dumitru Trancă, în felul său, greu de imitat chiar și de către marii actori care au fost distribuiți, de-a lungul timpului, în rolurile principale, în piesele mai sus amintite, de la legendarul George Vraca până la tenacele Mircea Diaconu: *"Și cum stăteam zgribulit în mine, gândindu-mă la lacul frumos, la toate comorile naturale ale Mogoșoaiei, la care trebuia să renunț. Când deodată... Oh, ce bine ai făcut mult onorate tovarășe! Se vede că ai cunoscut viața ca și mine... Așadar voi putea merge la Mogoșoaia! Voi putea merge!* Aceste cuvinte par replici, cum le citești, cum îți trece prin fața ochilor scena, actorii și toată atmosfera specifică muncii la o piesă de teatru ajunsă în faza repetițiilor finale, dinaintea premierei. La 81 de ani, George Ciprian avea o fenomenală febră a comunicării, cuvintele sale având o evidentă încărcătură persuasivă, sub aceste patetice vorbe mai mereu dramaturgul camuflându-și alte și alte cerințe, strecurate cu o subtilitate bine regizată. Astfel, de la "văicărelile" specifice vârstei, trece la nostalgia după vacanțele de la Mogoșoaia, la

mulțumirile pentru posibilitatea de a revedea acest loc de creație și de odihnă a lumii bune a scriitorimii române, neuitând să-i amintească lui Dumitru Trancă de faptul că piesele sale de teatru încă nu sunt tipărite: *"Și lucrările mele dragi vor fi strânse la un loc, grație amabilității matală, ca să nu zic altfel... E o mare consolare pentru mine. Să trăiești, să trăiești, să trăiești! G. Ciprian".* Într-adevăr, grație "Tovarășului Trancă", peste un an, în 1965, lui George Ciprian îi apar volumele antologice: "Scrieri". Vol. 1-2. I: "Amintiri", "Măscărici și mângălici". II: "Teatru". Buc., E.P.L., 1965. I: 352 p.; II: 320 p., conform fișei biobibliografice alcătuită de istoricul Alex. Oproescu, care însoțește volumul Marcelei Chiriță cu cele 19 scrisori ale dramaturgului.

MARIN IFRIM

→decenii de administrație românească interbelică au lăsat urme cvasi-infirmе în compoziția orașului. În schimb, s-a păstrat aerul *imperial*, fie de început de secol (cu influențe extrem-orientale), fie cel din epoca stalinistă. Pentru un vizitator neavizat, Chișinăul este un oraș estic cu o arhitectură comună, ce cu greu te-ar duce cu gândul către un substrat etnic românesc. Dacă ne dorim apropiere, măcar în speranța unei bune conlucrări *europene*, moldovenii ar trebui să ridice urgent, în centrul Capitalei, o *casă comună* românească, obligatoriu croită în stil brâncovenesc, spre a da o replică, chiar și stilistică, atâtor neamuri ce s-au înrădăcinat pe acolo.

- Ce ne puteți spune despre *Detectiv cultural*, revistă al cărei redactor-șef sunteți, din decembrie 2014?

- Cel mai bun lucru din acest demers publicistic original și mai ales, subliniez, total *independent* față de sectorul public ori privat, este că am ajuns la cel de-al treilea număr, în condițiile în care ne-am propus să apărem trimestrial. Scopul declarat atât

în primul editorial, scris de Firiță Carp, cât și cel din discuțiile cu autorii și colaboratorii, a fost acela de a oferi scriitorilor găzduți de noi deplina independență publicistică, cu condiția ca expresia literară să se păstreze în limitele decenței. Spre bucuria noastră, popularitatea revistei *Detectiv cultural* este în creștere. M-am convins de acest adevăr din contactele avute în ultimele luni cu numerosi confrăți, la fel de interesați în a promova o presă culturală, care să fie cât mai puțin legată de interese conjuncturale sau clientelare. Din fericire pentru mine, nu sunt la prima inițiativă de acest gen. Am mai înființat și am condus, timp de patru ani, "Monitorul cultural-educativ", care avea, atunci când am fost schimbat din funcție, un format compact, de 120 de pagini, cu ilustrații, fiind singura revistă de tip academic din instituțiile centrale ale statului. La fel, am mai condus "Biblioteca Bucureștilor", urmându-i în funcție unui "monstru sacru" al literelor române, poetul Ion Horea. Ca un făcut, la debarcarea mea au

contribuit, în ambele situații, tot niște confrati. Se adevărește opinia că autorii români sunt, de regulă, cei mai orgolioși oameni. De data asta, sper să nu am aceeași soartă. Mă bazez pe colegii cu care am pornit la drum, dar și pe experiența căpătată anterior.

- În încheiere, domnule Marian Nencescu, credeți că mai aveți promisiuni neonorate față de publicul dumneavoastră cititor?

- De felul meu, sunt optimist. Ceea ce n-am spus ori n-am scris încă, voi spune ori voi scrie cu siguranță într-o zi, poate mai bine, poate mai convingător. Îmi propun să abordez mai consecvent și mai aplicat literatura scriitorilor de peste Prut, tocmai în ideea că publicul din țară știe atât de puțin despre ei. Rămân la ideea că trăim în cadrul aceleiași culturi, iar dacă marii scriitori interbelici s-au redefinit în hotarele României Mari, cu atât mai mult noi putem găsi resurse pentru exploatarea filonului spiritual comun. Din fericire, e loc pentru toți sub soarele românismului.

- Vă mulțumesc

Scena

CEHOV, „LIVADA DE VIȘINI”

în viziunea lui Gheorghe Harag
JURNAL DE REPETIȚII
(XVII)

În ziua de 15 mai, a fost ultima repetiție la care a mai participat și Gyuri – i s-a instalat un fotoliu pe scenă, acolo unde îi plăcea lui să stea mai mult, în stânga scenei, la „grădină”... Slăbise destul de mult, dar mai dădea câte o indicație cu o voce pe care și-o știa puternică și de care era foarte mândru, dar care nu mai avea forță... de fapt, toată lumea se purta cu el ca și cu un porțelan extrem de fragil pe care ți-e frică să-l atingi. Ar fi dorit să vadă o repetiție cu toate elementele importante ale spectacolului reunite – decoruri, costume, lumini, muzică... dar construcția decorului era foarte complicată și a durat mai mult decât și-ar fi închipuit vreunul dintre realizatori. Ochii aceia albaștri îi străluceau de surescitare și se vedea că este foarte agitat... până la urmă, soția sa, care îl însoțise la teatru, l-a condus acasă.

Apoi au început să apară la scenă costumele, decorul (care era formidabil) - Romulus Feneș a făcut cel mai inspirat și mai fabulos decor din viața lui... ! Era un tunel lung de 25 de metri, mai larg la oglinda scenei, care se îngusta ușor pe măsură ce se prelungea spre fundal, realizat din material textil și susținut de cabluri de la pod - pe toată lungimea sa – pentru a putea în final să fie prăbușit pe scenă, odată cu „tăierea livezii de vișini”. Apariția decorului a însemnat pentru întreaga distribuție o ștachetă care s-a ridicat brusc, fiecare actor realizând cu teamă și chiar disperare că se află în fața unei duble performanțe evidente, deocamdată regizorală și scenografică, urmând ca și cea de-a treia, a interpretării actoricești să fie măcar pe aproape ... Din clipa aceea, parcă a intrat un demon în toți actorii, cuvântul de ordine a fost rigoarea și nimeni nu și-a mai permis nici cea mai mică economie la mijloace (cei care au avut șansa în viață să tragă pe nări praful scenei înțeleg la ce mă refer) „marcajul” a dispărut definitiv din toate repetițiile care au urmat și chiar se crease o atmosferă aproape sacerdotală, de parcă toți erau niște preoți sacri slujind într-o catedrală intangi-

bilă celorlalți muritori. Trebuie spus că și decorul și costumele au fost făcute din materialul textil produs la „Țesătoria Teatrului Național” – era un material foarte rezistent, un soi de doc, care putea fi colorat din fabricație în diverse tonuri și nuanțe (s-a preferat griul-albăstrui).

Luminile le-am făcut împreună cu Gabi Tompa.

Din păcate, Gyuri nu și-a văzut niciodată „Livada” în decoruri, costume, lumini ... !

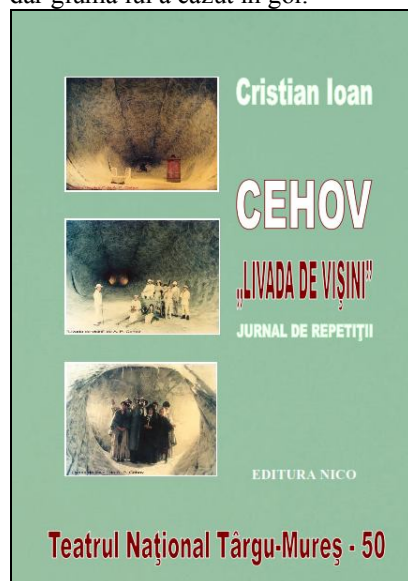
Data premierei s-a tot amânat, voiam să o dăm de ziua lui, pe 5 iunie – dar a fost imposibil – boala lucra mai repede decât planurile noastre ... !

Despre premieră și ceea ce s-a mai întâmplat, la publicarea „Jurnalului...” întreg.

FINAL

La 5 iunie 1985, am pornit împreună cu toată distribuția de la „Livada” să-l vedem pe Gyuri. Împlinea 60 de ani.

Ne-a primit pe fotoliu, ca să nu-l vedem stând în pat. Se uita la noi, râdea, întreba câte ceva despre spectacol, apoi cădea într-o stare de letargie câteva minute. Devenise incoerent, aproape ca un copil, și noi ne uitam cu jale și disperare la el, nu ne venea să credem că boala necruțătoare lucra așa de repede, că acest om atât de cult, rafinat, spiritual, care înțelegea teatrul într-un mod mai profund și mai original decât oricine, nu mai era decât un trup aproape inert. Cineva - glumețul distribuției – a încercat să-l înviezeze cu o întâmplare hazlie de la ultimele repetiții, dar gluma lui a căzut în gol.

După o jumătate de oră, ne-am luat rămas bun – știam că e ultimul rămas bun – și am ieșit încet cu toți.

În curte, fetele au început să plângă. Atunci i-am spus lui Cornel Popescu – cel care jucase „Hamlet” cu trei stagiuni în urmă – o replică din piesă: ... „Ce minte strălucită se destramă acum ....”

*

N-aș vrea să închei convențional despre ce influență fantastică a avut asupra tuturor trupelor cu care a lucrat, despre faptul că atâția actori au ajuns mari actori datorită lui sau despre ce amintiri bogate în semnificații ne-a lăsat. Asta o știu toți cei cu care a lucrat și mai trăiesc. Aș dori doar să spun că dintre toți oamenii de teatru pe care i-am cunoscut, pentru mine, acest om cu care am avut șansa să fiu contemporan, a înțeles cel mai bine semnificația și histrionismul vorbelor lui Shakespeare: „lumea întreagă e o scenă și toți oamenii sunt actori ....”

Târgu-Mureș, 1985

CRISTIAN IOAN

Afiș

LIVADA DE VIȘINI

Comedie în patru acte de

ANTON PAVLOVICI CEHOV

În românește de Moni Ghelerter și Radu Teculescu

Distribuția:

Ranevskaia, Liubov Andreevna, moșierică/ SILVIA GHELAN; Ania, fiica ei/ LUMINIȚA BORTA Văria, fiica ei adoptivă / MARINELA POPESCU; Gaev, fratele ei/ MIHAI GINGULESCU; Lopahin, negustor / ION FISCUTEANU; Trofimov, student / CORNEL POPESCU; Simeonov - Pișcic, moșier / VASILE VASILIU; Charlotta, guvernanta/ LIVIA DOLJAN; Epihodov, contabil / DAN CIOBANU; Duniașa, fată în casă / MONICA RISTEA; Firs, lacheu/ AUREL ȘTEFĂNESCU; Ișa, tânăr lacheu / CORNEL RĂILEANU; Un trecător / CONSTANTIN SĂSĂREANU
Scenografia: ROMULUS FENEȘ
Asistent de regie: CRISTIAN IOAN
Muzica: TIBOR FÁTYOL

Regia artistică:

GHEORGHE HARAG

Regizor tehnic: Ioan Bucur

Sufleor: Maria Fodor

O melodramă treimiistă

Nikita Mihalkov, al cărui film excepțional, *Bărbierul din Siberia*, tembeliziunea națională ne-a făcut surpriza să ni-l ofere nu de mult, spunea că toate peliculele sale sunt melodrame : dar...cu mesaj!

Nu știu cum vine asta; melodrama-i melodramă și are, prin definiție, un mesaj; numai că mesajul ei, de multe ori, este... cam de joasă extracție intelectuală.

Sunt însă și piese de gen tulburătoare: *Piciul* lui Chaplin, *Cănușă om sucit*, de Caragiale, ori *Niculăișă Minciună*, de Brătescu Voinești. Există reprezentante ale genului la care oameni de cultură, serioși, exigenți, plâng ca niște pici ai lui Chaplin; sau ai lui Dickens. Una din ele m-a pălit în... luciditate, nu de mult; și ca să nu mă mai obsedeze, o aștern acum pe hârtie, cititorule, fratele meu, dublul meu, amator în secret, ca și mine, de prilejuri de înduioșare...

Am un amic care a fost, ani de zile, peste două decenii, directorul unui teatru de copii. Teatru, de când

am montat eu prima oară în el, acum 40 de ani, avea o clădire mizerabilă: ce mai, numai a teatru nu arăta! De 25 de ani aud că va fi dărâmat. Fiindcă un teatru trebuie să arate bine. Dacă nu elegant – ca *Luceafărul*, ori evocator – ca *Naționalul*, măcar îngrijit și curat. Teatru nostru însă era din ce în ce mai paraginat. Până într-o zi, când s-a luat decizia să nu mai se joace deloc în el, fiindcă viața micuților spectatori e pusă în pericol.

Apoi, după un an, s-a decis nici să nu se mai repete deloc acolo, fiindcă e în pericol și viața actorilor. Clădirea, pustie, urma să fie demolată.

A apărut de curând însă, un proprietar, din senin, care cere bani ca să permită demolarea ei; și bani nu-s. Deci, clădirea a rămas oarecum în picioare, pînă cînd se ia o altă decizie. „Unde-i melodrama?” – veți întreba, intrigati. Păi nu vă grăbiți, bre!...

Fiindcă clădirea nu e chiar pustie; ea are un fel de paznic (un ins ușor handicapat, care doarme jos, la centrală) și un apărător – un câine maidanez pe nume Jenița. Ambii, în subzistența, neoficială, a directorului teatrului. Acesta, de două ori pe zi, le ducea de mâncare: ambii îl așteptau

cu înfrigurare și-și demonstau bucuria revederii. Paznicul mai bea și o bere, câinele dădea din coadă și-și înfuleca rația de mâncare pentru câini, cumpărată de director. Am asistat de zeci de ori la întâlnirile celor trei, realmente emoționante. Chiar răscolitoare!...

Din păcate, un teatru fără activitate nu are nevoie de personal: ultimul a fost pensionat directorul lui.

Catastrofă! Cine o să-i mai ducă paznicului, de două ori pe zi, pateuri și bere? Cine o s-o mai alinte pe cățea, paznicul de nădejde al unei clădiri inutile? Cine o să-i dea de mâncare de-acum? Bietul fost conducător, cu lacrimi în ochi, se gîndea nu numai la mica lui dramă – pensionarea forțată, ci și la marea dramă a celor două... animale aciuete pe lângă teatrul închis. Știți vreo soluție? Eu nu o văd.

Iar melodrama relatată, acum constat, nici n-are mesaj, deci lui Mihalkov nu i-ar plăcea. Dar ce, o melodramă trebuie să placă? Rolul ei e să te emoționeze. Dacă n-ai prejudecăți și ești apt de emoție, firește!...

BOGDAN ULMU

Literatură și film Copilul secolului

Am citit recent *Cercul mincișilor* de Jean-Claude Carrière, tradusă la noi de Brândușa Prelipceanu și Emanoil Marcu – Humanitas, 2013. Găsesc la pagina 330 exact ce doream... Cum la un cinematograful rula o ecranizare, iar un individ vede filmul în compania câinelui său, care se amuza pe cinste. „Aveți un câine formidabil...ce mult i-a plăcut !” – zice un spectator. Replica stăpânului : „Da...și sunt mirat, deoarece cartea nu i-a plăcut deloc”.

Pe mine m-a încântat mereu *Confesiunea unui copil al secolului* de Alfred de Musset. Am în față ediția din 1972 (traducere de Valentina Grigorescu) a romanului scris în 1836. De la început, Musset mărturisește că suferă de o boală, care nu e numai a lui - este celebrul „rău al secolului”. Iată părerea sa: „Toată boala secolului nostru are două izvoare: poporul care a trecut prin 1793 și 1814 poartă în inimă două răni: tot ce avea, nu mai este; tot ceea

ce va fi, nu este încă”. Anii 1833-1835 sunt anii legăturii năvalnice cu romanciera George Sand. Plimbări romantice prin natură, gelozii, oboseală, distracții. Iubirea aceea își fixase o miză uriașă, ceea ce nu putea fi realizabil.

Nu m-a convins filmul *Confesion d'un enfant du siècle* realizat în 2012 de Sylvie Verheyde, cu Charlotte Gainsbourg și Pete Doherty. Normal că m-a deranjat, ca de obicei, vocea din *off*, adică un cordon ombilical îndreptat spre sursa literară. Un oarecare *glamour* vine dinspre irizările imaginii, din ceața umedă, ca o metaforă a aceluși „rău al secolului”. Excelentă în rol este Charlotte, adică extrem de credibilă. Pete Doherty m-a pus în încurcătură, cu mutra lui

dezabuzată, cu statura de Oblomov, dolofan și indecis. Mantia lui pare a fi un seismograf al epocii. Personajul interpretat de Pete (Octave) trece la fel de impasibil prin chefuri lubrice, saloane, desfrâu, milă, iubire. Ea (Brigitte) se lasă greu cucerită, iar mai apoi suferă precum eroina din *Adolphe* de Benjamin Constant. Ceva nu merge în relația lor, ca o ceață nocivă, desprinsă din osia secolului. Octave ar trebui să decidă dacă iubirea reprezintă binele sau răul. Doar la mormântul tatălui își recunoaște slăbiciunile: „Promit să devin mai bun!” Întreaga făptură a actorului Doherty pare o hipertrofie a unui *speen* defensiv, care se insinuează chiar în scena de dragoste, când el, cu Brigitte fiind, își imaginează alte chipuri de femei, ca să-și rotunjească plăcerea fizică.

Lipsesc din film acele propuneri artistice care să propulseze filmul în sfera ineditului, a fiorului unic. Unele scene soporifice, plus tendința excedentară... ce vor provoca, oare, câinelui lui Carrière? Nu se știe precis, cred că e un câine imprevizibil.

ALEXANDRU JURCAN

Blaj - credință, cultură și națiune

Primăria municipiului Blaj are contribuții deosebite în a sprijini tipărirea unor cărți de valoare referitoare la istoria și cultura localității aflată la confluența celor două Târnave, la personalitățile care, de-a lungul timpului, au marcat existența orașului și chiar a țării.

Albumul *Blaj – credință, cultură și națiune*, redactor Ana Hinescu, foto și coperta Ovidiu Băcioiu, apărut la Casa de Presă și Editură Tribuna, Sibiu, în condiții grafice excelente, se cuvenea să fie finanțat de Primăria Blaj. Motivul principal: în doar 22 de pagini format A4 este prezentat, în sinteză, Blajul cu tot ce are valoros în istoria lui.

Deși sinteză, prezentarea este atotcuprinzătoare. Meritul se datorează profesoarei Ana Hinescu, cunoscut om de cultură al Blajului, autoare a mai multor albume documentare cu tematică diversă privind istoria și cultura Blajului, care în calitate sa de director al *Bibliotecii Municipale „Școala Ardeleană”* din Blaj, a acordat o deosebită atenție personalităților de ieri și de astăzi ale localității ce părea destinată „de Providență a juca un rol însemnat în istoria culturii popoarelor...” (Timotei Cipariu).

Cum este firesc, prezența personalităților există în strânsă legătură cu evenimentele religioase, istorice și culturale petrecute în Mica Romă, cum sugestiv a numit Mihai Eminescu Blajul.

Cele zece „capitole” (de fapt file ilustrate) sunt evidențiate prin titluri-teme ale principalelor momente istorico-culturale care au marcat și marchează viața Blajului, deoarece istoria este adusă în actualitate, realizându-se astfel continuitatea spiritului blăjean. O idee remarcabilă!

„Blaj – reședința Episcopiei de Alba-Iulia și Făgăraș și Mitropoliei Bisericii Române unite cu Roma Greco-Catolice”, primul capitol, prezintă, cu iconografie adecvată, patru importanți reprezentanți ai Bisericii Greco-Catolice, Ioan Inochentie Micu Clain, Alexandru Sterca Șuluțiu, Alexandru Todea și actualul Mitropolit, Î.P.S. Lucian Mureșan.

„Școlile Blajului *Fântâni ale darurilor*” scoate în evidență contribuția celor trei ctitori ai școlilor de la Blaj, din perioade diferite: Episcopul Petru Pavel Aron, mitropolitii Ioan Oancea și Vasile Suci. Imaginile tuturor școlilor

blăjene, cu însemnări pertinente, completează capitolul.

„Blajul – leagănul *Școlii Ardelene*” recunoaște meritele deosebite ale corifeilor *Școlii Ardelene*: Samuel Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai Deleanu.

Iconografia prezintă foile de titlu ale operelor acestora. Amintim cu bucurie, în acest context, de existența Legii nr. 93 din 1 iulie/2014, privind instituirea zilei de 11 octombrie ca „Ziua Școlii Ardelene”, dedicată omagierii rolului fundamental al ideilor culturale și politice promovate de mișcarea iluministă cunoscută sub numele de *Școala Ardeleană*.

Se cuvine cu acest prilej să evidențiem activitatea *Bibliotecii „Școala Ardeleană”* din Blaj care a organizat manifestări de înaltă ținută științifică în ziua de 11 octombrie, atât în 2014, cât și în acest an, când, în plus, a fost evocat *In memoriam Ioan Chindriș* (1938-2015), cărturarul ce a dedicat Blajului și mișcării iluministe peste 20 de importante volume.

Revenind la albumul dedicat Blajului, remarcăm capitolul „Blaj – important centru tipografic în grai românesc” în care se evidențiază cu vădită mândrie *Biblia de la Blaj* tipărită în anul 1795, cărți din *Fondul bazilican*, din *Fondul Timotei Cipariu*, numeroase publicații apărute la Blaj de-a lungul timpului.

Capitolele „Blajul – perimetrul de afirmare a demnității naționale a românilor, la 1948” și „Blaj – locul de afirmare a luptei pentru drepturile națiunii române din Transilvania” înfățișează cititorilor imagini de epocă, cărți și figuri de cunoscuți luptători pentru drepturile românilor în Transilvania. „Blajul anului 1918 – busolă pentru românii din toate ținuturile” continuă ideea anterioară,

insistând asupra menționării altor intelectuali blăjeni, în principal dascăli, care au avut merite incontestabile la realizarea Marii Uniri.

Regretăm că spațiul nu ne permite să-i numim pe toți aceștia, dintre care opt au fost membrii în Marele Sfat Național Român din partea Blajului. Remarcăm în ansamblul albumului îmbinarea reușită între text și partea ilustrativă.

Cuvintele lui Nicolae Iorga „de la început Asociația a fost și a lui Șaguna și a lui Șuluțiu, și a sibienilor și a blăjenilor, și a uniților și a neuniților; Și aceasta alcătuiește însușirea ei de căpetenie și cea mai scumpă... Unde dezbină legea, unește cartea, lumina” constituie motto al capitolului „Blajul și Asociațiunea ASTRA”.

Un loc binemeritat ocupă Timotei Cipariu (1805-1887) și Ion Micu Moldovan (1833-1915), președinții ai As-trei, dar și Serbările Jubiliare dedicate Semicentenarului ASTREI ținute la Blaj, în august 1911. Este menționată, prin *Astra Rediviva*, activitatea actuală a puternicului *Despărțământ Astra „Timotei Cipariu”* din Blaj condus de prof. Silvia Pop.

„Blaj – loc sfânt de pelerinaj” prezintă portretele a 18 cărturari, în special cunoscuți scriitori, de ieri și de azi, care au scris despre Blaj, ca despre un adevărat loc sfânt de pelerinaj.

Ultima parte a albumului, „Blajul – pantheon al neamului românesc”, prezintă monumente ale Blajului, începând cu *Ansamblul monumental Gloria*, cu *Aleea Busturilor* de pe Câmpul Libertății, continuând cu impunătoarea *Cruce a Iancului*, cu busturile din Parcul Catedralei, cu *Lupa Capitolina*, iar, la loc de cinste, se află fotografiile mormintelor marilor OAMENI ai Blajului, în catedrală: Episcopul Ioan Inochentie Micu și cardinalul Alexandru Todea, în Cimitirul grecesc: mitropolitul Alexandru Sterca Șuluțiu, Timotei Cipariu, Ioan Micu Moldovan, Axente Sever ș.a.

Chiar dacă nu avem posibilitatea de a le pune o floare pe mormânt, cu un gest de pioșenie și aducere-aminte le cinștim memoria.

Așadar, albumul „Blaj – credință, cultură și națiune”, redactat de Ana Hinescu, cinștește un reprezentativ oraș transilvan, citadela a culturii și istoriei românești.

Mai mult, prin el și datorită lui, învățăm istoria și cultura neamului. Învățăm să-i iubim, să-i apreciem pe marii noștri înaintași. De ce să nu ne mândrim cu ei?

LUMINIȚA CORNEA

LUMEA LUI LARCO

ÎN NOIEMBRIE

Vremea nu mai e frumoasă,
Noaptea crește, ziua scade,
A căzut și bruma groasă...
Doar guvernul nu mai cade!

DESTĂINUIRE

Vreau să rămân cum sunt, de-i cu
puțință:
Modest, atent cu toți din jur, om fin
Și să renunț cu mare ușurință
La tot ce-i imposibil să obțin!

„SCOPUL SCUZĂ MIJLOACELE”

Cu hoții treaba e ciudată,
Ce pare-a fi de anvergură:
Suportă munca nenormată
Și, iată, zi și noapte... fură!

FĂRĂ CAP NU SE TRĂIEȘTE

Prin șopârlă fac dovada
Unde este handicapul:
Se regenerează coada,
Însă, niciodată, capul.

DESTIN

Soarta e pecetluită
Și cam totul e ratat
Când o minte ascuțită
Nimerește-n „cap pătrat”!

MINI-FABULĂ

Lăudându-și forma lui,
Nitul, mândru de potcap,
Zise către bietul cui:
Tare e bătut în cap!

CONFESIUNE

Simt așa un gust anost:
Nu mai pot cosi izlazul,
Nu mai știu sări pârleazul,
Mă învârt chiar fără rost.

Cât un deal îmi e necazul,
N-am în mine adăpost,
Simt așa un gust anost:
Nu mai pot cosi izlazul.

Dar cu scrisul nu-s în post,
Ascuțit îmi e plaivazul,
Scriu mereu și nu „ard gazul”
Despre dragostea ce-a fost...
Și nu simt un gust anost!

RONDEL DE DESPĂRTIRE

Cu destulă modestie
Vreau să-ți spun și-mi vine greu,
De-astă clipă cenușie,
Ce-a ajuns la apogeu.

M-ai servit pe veresie,
Martor este Dumnezeu...
Cu destulă modestie
Vreau să-ți spun și-mi vine greu,

Dar de-acuma pe vecie
Separați vom fi mereu,
Unui pieptene-o chelie
Îi spusese în antreu
Cu destulă modestie.

*****

UNEI GURALIVE

Doamna scumpă, cu fundiță,
Pare fi o **gâsculiță**,
Dar pe mine mă uimește,
Cum spre soț se... **rățioiește!**

PRO EPIGRAMA

Când vorbe-s multe, cu toptanul,
Spre timp util se fac demersuri:
Mesajul din întreg romanul
Se poate scrie-n patru versuri.

UNUI ELEV

Părinții lui i-au spus, să știe,
Că „vorba lungă-i sărăcie”,
Și, deci, la ore-i „gură- cască”,
De teamă să nu sărăcească.

„VORBĂ MULTĂ, TREABĂ SCURTĂ” (Anton Pann)

Adevărul mă frământă,
Căci produce mult ecou:
Și cocoșii-ntruna cântă,
Însă nu fac nici un ou.

****

AUTOPREZENTARE

Eu sunt Larco, după tată,
Și al patrulea născut,
Nu am fost bogat vreodată,
Deci dușmani nu am avut.

Adoptat sunt de ieșeni,
Cine calcă-n Iași o dată,
Știți, stimați concetățeni,
Nu mai pleacă niciodată.

Amintire-mi este satul

Cu mărețele lui fapte,

Când de-a lungul și de-a latul
Îl băteam din zori în noapte.

Amintire sunt străbunii,
Pentru ei ard lumânări,
Căci s-au stins precum tăciunii,
Dar sclipesc în depărtări.

Amintire sunt părinții,
Crudă soartă, tristă, rea,
Au plecat, s-au dus cu sfinții
Dar i-aștept în casa mea.

Ei plutesc așa ca fumul
Pe sub cerul azurii,
Ei îmi luminează drumul
Și mă-ndeamnă să mai scriu.

VASILE LARCO

De la Păstorel citire:

Lui Neculai Iorga:

Fie neamț, chinez, hindus,
Omul din maimuță vine,
Numai Iorga, știm prea bine,
Că se trage din Larousse.

Lui Costică Pillat:

Măi Costică, măi Costică,
Vinu-i bun, ocaua-i mică
Și-amândoi ne-am îmbătat,
Eu pi muche, tu pi-lat!

Sfat unui crășmar:

Pe când îmi digerez prea-plinul,
De bine sfătuiesc patronul:
Să îngrijească numai vinul
Și să elimine sifonul.

Elogiu Cotnarului:

Află, bând paharul
Mic, dar venerabil,
Că nu-i vin Cotnarul,
Ci soare potabil.

În dilemă:

O să intru în păcat,
Sfinte Doamne, ține-mă!
Pentru vin nu am ficat,
Pentru apă... inimă!

CATRENE

Absenteism

Asta e părerea mea,
Nu vă supărați pe mine,
Nu votez, dar aș vota,
Dacă aș avea pe cine.

Riscuri electorale

Se ridică ipochimeni,
De nu ești atent un pic,
Și din masa de „mai nimeni”
Vei alege „mai nimic”.

Moș Crăciun militar

La soldații cei viteji
În fruntarii mereu treji,
Fiincă teșchereaua-i seacă
Va veni numai... Moș Teacă.

Strategie unionistă

Nu-i nădejde de unire,
Șefii noștri-s slabi de fire,
Eu gândesc un plan sinistru:
Prutul să-l vărsăm în Nistru.

Editura penitenciar

Ca să ieși din „beci” în „out”
Scrii o carte în estimp.
Președintele precaut,
Scrie cărțile din timp.

Mai trece încă o primăvară

Stimată viață, care treci
Pe tinereți punând uitare,
Eu te acuz în veci de veci
De crimă cu premeditare.

Istorie uitabilă

Ați votat trei trandafiri?
Chiar vă rog să nu uitați,
Și purtați de amintiri
Să votați „Trei frați pătați”.

Ultimele cuvinte

(Cu accent pe primul a, la final)

Folosiră un atu
Fiindcă despărțirea-i grea,
Ea salută zicând „Pa, tu!”
El răspunse gales „Pa-pa!”.

Pensionar în detenție

Mâna el și-o tot ciupește,
Văzând noul mod de trai:

Foto Lazăr Dorel

Oare-i vis ceea ce trăiește?
Sau deja se află-n Rai?

Gestul Udrei

Degetul pe nas și-a pus,
Serios, în glumă poate,
Analiștii ce-ar fi spus
De-l punea în altă parte?

Revelație

Bând pahar după pahar,
A primit minuni în dar,
A zărit prin samahoancă
Chip cioplit de pițipoancă.

Bine că nu

Bahluiul de s-ar face vin,
S-ar îmbăta toți muritorii;
Stimată carte, te previn
Că ți-ai cam pierde scriitorii.

Absurd

Doi moșnegi se bat în stradă
Pentru un motiv haotic:
Să împartă printr-o sfadă
Taina unui vis erotic.

Și totuși triumfă

Mai apare îndoială
În discurs, în vorbă goală,
Cea care mereu insistă
E prostia narcisistă.

Vârsta deplinei maturități (criză de sinceritate)

Pe seniori îi tot ascult -
Din ce aud, asta rețin:
Vorbesc din ce în ce mai mult
De cea ce fac tot mai puțin.

IOAN MUGUREL SASU

Ferestre

Cadou

Primește-mi lacrima
și-aprinde în spațiu o stea
când te simți singur
și mugur
de vechi cuvinte-or înflori-n
adânci areopaguri.

Aprinde-n cer o stea
când te simți singur.
În somn îți voi simți
lumina.
Cu noaptea în ochi
voi cuvânta
precum regele Lear
cu furtuna.

Aprinde în noapte o stea,
când te simți singur.
Doar una să rămână.
în prag de țărână
pașii, ochii mă dor.
Dulce lumină!
Vei ști...
Că-n tine toate cărările mor.

Înserare

Visul perlei se zbate în cristalin
simte neliniștea
acordului de valuri.
Pe maluri,
în haine nevăzute cu pas lin,
liniștea-și mână clipele înserării,
adânc mirată,
spre pajiștea de întuneric
defrișată
De stelele albastre ale uitării.

Ochi

Când vezi cu inima,
Ochiul din fruntea orizontului
Îți distilează privirea
în retorta aortei.
În colțul pleoapei,
pasărea
Pulsează gata de zbor
peste umărul vălurit
de nervurile anotimpurilor,
peste ochiul fântâniei
sub geana căreia,
lacrima
este piatra de la capătul
cumpenei.

VIORICA ȘUTU

Din volumul în pregătire
„Cumpăna din adânc”

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate maestre Nicolae Băciuț,
S-au adunat zece apariții „Vatra veche” în anul 2015, felicitări, se apropie sfârșitul anului, vreme de bilanț, prilej de a spune:

Vetrei, clar îi e destinul,
Cititor-i mulțumit,
Observând că e ca vinul...
Bună-i, căci s-a învechit!

Vasile Larco

Stimate domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru faptul că-mi trimiteți și mie publicația culturală de înaltă ținută intelectuală și artistică, *Vatra veche*.

Am primit recent un material interesant, cred eu de actualitate, intitulat "Viața și activitatea lui Emanuil Gojdu", pe care vi-l transmit și d-voastră. Dacă printre colaboratorii publicației *Vatra veche* sunt și istorici, cred că acest material ar merita o recenzie sau, eventual, opinii critice.

În altă ordine de idei, am rugăminte să mi se transmită încă o dată *Vatra veche* 8, 2015, deoarece nu am putut accesa conținutul e - mailului respectiv.

Cu deosebită considerație,

Novac V.

P.S. D-l Ben Todiciă face o referire la orașul Bocșa. Așa cum sunt interesat de creațiile d-lui prof. dr. Ioan Carmazan, distins cineast și prozator, m-ar interesa și filmul făcut la Bocșa sau despre Bocșa de d-l Ben Todiciă. Dacă e posibil, m-ar interesa adresa de e-mail a dânsului pentru a-l contacta direct.

Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc mult pentru că toamna aurie a mai adus cu sine "O Vatră Veche" actualizată prin prisma cititorilor din toate colțurile lumii. Mă bucur mult că recunosc tot mai multe nume cunoscute în Moldova, dar și România: Nicolae Dabija, Iulian Filip, Anatolie Petrencu ș.a.

Să Vă dea Dumnezeu sănătate și rezistență pentru a continua promovarea cultului românesc prin diverse zone geografice ale lumii.

Cu respect, admiratoarea și cititoarea fidelă de câțiva ani din RM,

Elena Ciorici

Stimate și dragă domnule Nicolae Băciuț,
...Vă mulțumesc mult, cu adancă reverență, pentru trimiterea nr., 10/ 2015, al excelentei reviste a domniei voastre, "VATRA VECHÉ"!

Frumoasă și bogat-ideatică revista (...și nu spun asta doar văzând ca mi-ați publicat, și mie, recenzia făcută de dl Ionel Necula, la monografia mea despre Emil Botta -

- recunoscător!) Felicitări, din toată inima! Vivat, crescat, floreat!!!

...Multă, multă sănătate!

Doamne, ajută-ne, ocrotește-ne și ne călăuzește, înspre Sfântă Lumina Ta! Cu, mereu, aceeași admirativă prețuire și caldă prietenie, frăție întru Duh,

Adrian Botez

Stimate Nicolae Băciuț,

Vă trimit și eu o cronică despre cărțile d-lui Iustinian Zegreanu!

Cronica este însoțită de o imagine a uneia dintre cărțile comentate, împreună cu un portret al autorului, desen semnat de Virgil Tomuleț.

Sper într-un semn de răspuns pozitiv...

Vă dorim multă sănătate, bucurii, succese! Admirație și felicitări pentru Revista literară pe care o coordonați!

Cu sincere și călduroase mulțumiri,

Persida Rugu

Salutări cordiale și mii de mulțumiri pentru *Vatra veche* – revistă foarte bogată și plină de autori și texte excelente.

Ognean Stamboliev,

critic literar și traducător din Bulgaria

Bună ziua, am primit revista, vă mulțumesc mult pentru că nu m-ați uitat, și mai ales pentru publicarea poeziilor! Sunt curioasă dacă ați citit cumva textul trimis zilele trecute... Vă doresc să aveți spor în tot ceea ce faceți!

Cu stimă,

M. Hărăbor

Vatra veche se impune tot mai mult, de la un număr la altul, în peisajul revistelor literare de la noi! Felicitări sincere D-lui Nicolae Băciuț!!!

Ioan Vasiu

Stimate și dragă Domnule BĂCIUȚ,
Am primit Revista și mulțumesc frumos. Mă bucur să constat că *VATRA VECHÉ* continuă să fie și un eveniment literar-cultural nu doar o simplă apariție revuistică, ceea ce nu se petrece cu multe

publicații de gen. Din nefericire! Grija Dv. de a face o revistă bună este materializată număr de număr, ceea ce nu e puțin lucru, ceea ce NU se întâmplă la unele alte publicații de gen. Ca atare, meritați toate felicitările.

Doamne-ajută!

Cu respect și sentimente de prietenie,

Dumitru Hurubă

Mulțumesc pentru revistă. Oferă o lectură captivantă. Rezistați frumos prin cultură. Sănătate și împliniri pe drumul pe care vi l-ați ales!

Cu îngăduința dumneavoastră, Vă trimit și eu prima parte dintr-un material scris de Mihai Posada de la Sibiu. Se referă la romanul "Cartea Frumoasei sau Marele Nespuz" de Ștefan Goanță.

Vă mulțumesc anticipat,

Irina Goanță

Bună seara, domnule Băciuț!

Vă mulțumesc pentru revistă. Tocmai i-am trimis dnei Rodica Lăzărescu un fragment de proză, achitându-mă de o promisiune mai veche. Vi-l trimit și Dvs, ca idee... N-aș vrea să încalc nicio regulă, dar nici nu le cunosc, așa că mă bazez pe faptul că Dvs le veți aplica în mod corect. Cu stimă,

Doina Cherecheș

Bună ziua, distins domn,

Știți deja că vă suntem foarte recunoscători pentru revistă. Ne rămâne să vă urăm putere, sănătate, armonie și spor în toate!

Totodată vă trimit și recenzia unei cărți din literatura săsească, însoțită de alte referințe, poate, bune pentru revistă. Rămâne să decideți dumneavoastră dacă se pliază sau nu pe ceea ce e adecvat revistei *Vatra veche*.

Toate cele bune,

Georgiana Jungheatu

Nicule, mulțumesc pentru *Vatra veche* nr.10/2015! Începând s-o lecturez, mi-am amintit de interviul meu, acordat astă-vară Elenei Condrei, director al Editurii „Geea” din Botoșani, cea care acordă premiile anuale, în iunie, „Teiul de Aur” și „Teiul de Argint” pentru literatură. Și m-am întrebat dacă nu ar merge și pt. *Vatra veche*, bineînțeles dacă se ridică la standardele impuse de prestigiul revistei. Îți trimit, în anexă, acest amplu interviu, care, e clar, nu va putea intra într-un singur număr, ci în două, sau chiar trei. Mă rog, tu faci ce vrei cu el. Dacă „merge” e bine, dacă nu, e tot bine. Cu prietenie și stimă,

Ilie

Stimate domnule Băciuț,
Mulțumesc pentru revistă și pentru publicarea micului meu eseu.

Numai bine,

Mihaela Mudure

Domnule Nicolae Băciuț,
Vă trimit o scurtă analiză a fenomenului literar din perspectiva unor megatendințe care modelează lumea actuală. Sper să fie util revistei. Încerc o luare de poziție pe baza unor principii sociologice general acceptate. Toate cele bune!

C. Stancu
www.costyconsult.wordpress.com

Vă mulțumesc mult, d-nule Băciuț pentru frumoasa revistă „Vatra veche”! Într-adevăr, o revistă minunată, cu adevărat românească, pentru români, păstrând nealterat filonul nostru național!

Nicolette Orghidan

Adevarate delicii de toamnă, care ne răsplătesc bogat speranța și încrederea cu aurul gândului și al cuvântului!
Vă mulțumim mult!!!

Carmen Sima

Mulțumesc pentru răspuns, puteați să-mi spuneți de când am trimis textul, poate că îl mai micșoram.

Vă doresc o duminică binecuvântată!
Cu aceeași considerație,

Vasilica Ilie

Mii de mulțumiri! Foarte interesantă!

Dimovici

Vă multumim din suflet, domnule Băciuț Nicolae! E SUPERBĂ REVISTA!!!
Cu apreciere și vădit respect,

Ben Todică

Mulțumesc pentru revistă.... De admirat...

Ioan Seni

Vă trimit poemul în semn de prețuire lângă care adaug mulțumirile mele pentru tot! Premiul obținut la „Credo” a stârnit curiozități și aprecierile unor oameni de cultură care mi-au cerut volumul să scrie ceva. Așa s-a întâmplat și cu dna Dorina Stoica, care a scris o cronică emoționantă în urma citirii volumului meu. O trimit în speranța că-i veți găsi loc într-un număr viitor. Să avem sănătate și spor în toate!
Cu prețuire,

Mihaela A.

Mulțumesc pentru numărul 10 al revistei *Vatra veche*. Interviu cu pictorul Mihai Bandac este un material de excepție, m-a încântat!

Cu deosebită stimă,

VPL
Canada

Salutări cordiale și mulțumiri pentru numărul minunat cu Bandac. În vara lui 1982, cu Nichita, l-am vizitat pe Bandac în atelierul său. După mine, e un pictor de talie mondială.

Salutări

Ognean Stamboliev,
Bulgaria

Felicitări și pentru acest număr dedicat maestrului Bandac. Acest om minunat a fost alături de mine când am hotărât să edific în Ploiești un bust monumental prietenului său Nichita Stănescu.

Iată o imagine de la dezvelirea monumentului (septembrie 1999): eu, Mariana Stănescu, maestrul și un coleg de liceu al poetului....

Să fiți sănătos și vesel!

Ioan Groșescu

Frățioare Nicolae,
Nici nu știi ce bucurie mi-ai făcut... Dar de ziua mea, pe care îl va (re)cunoaște toată lumea, curând.

Îți mulțumesc și te îmbrățișez din toată ființa românească și omenească.

Traian-Dinorel

Mulțumiri, stimate domn și sincere felicitări!! Să ne trăiți, să ne încântați și să ne fericiti în continuare!

Cu prețuire,

Relly Maria Niculescu

Dacă de-o vreme toamnele ne-ajung, să privim cu bucurie nouă spre iarna cea de albe povești.

Pentru numărul din decembrie al *Vetrei vechi*, eu trimit, dv. Alegeți.

Cu toată considerația,

P. Romanescu

Stimate Domnule Băciuț,
Mulțumesc pentru numărul 10 al revistei, în care găsesc multe lucruri interesante. Vă doresc numai bine,

Horst Fassel

Plăcută lectură, cum bine ziceți. Urare împlinită, cu delectarea convenită.
Mulțumesc!

Cu stimă,

Gabriela

Mulțumesc pentru revistă; în felul ăsta Haifa e aproape de voi toți!

Bianca

Vă mulțumesc mult și pentru acest număr, dar și pentru numerele trecute și la care nu am avut timp să vă mulțumesc. Toate cele bune! O zi bună!

Claudia Vașloban

Stimate domnule N. Băciuț,
Vă mulțumesc pentru *Vatra veche* din luna octombrie și abia aștept să îmi desfășor sufletul lecturând-o. Am fost foarte tulburată de catastrofa ce a curmat atâtea vieți tinere și imensa durere a părinților și celor dragi și nu am vrut să mă apropiu de lectură decât în liniștea necesară.

Vă trimit și eu niste însemnări despre un frumos moment cultural la București.

Cu deosebită considerație,

Elena Buică

Toronto

Vă mulțumesc, domnule Nicolae Băciuț, pentru frumoasa Dvs. revista "Vatra veche", nr. 10/2015.

Cu prețuire,

Vavila Popovici

Mulțumesc, arată foarte bine! I-am trimis-o bănanțeanului din America. E fericit!

E. T.

Stimate d-le Băciuț,

A trecut și pe la mine toamna și m-a cam răvășit. Mi-a trebuit ceva timp să mă adun, de aceea nu am răspuns. Am primit și citit și nr. 10 al revistei *Vatra veche* și nr. 100 al revistei *Fereastră*. Am adunat și de ici și de colo mici bucurii cu poeme și alte scrieri ale unor autori pe care-i îndrăgesc.

Vă felicit și pentru ultimul număr al revistei, mi-a lăsat un gust de „toamnă timpurie” începând cu poemul d-voastră care mi-a dat un impuls de a da un răspuns tot printr-un poem și terminând cu ilustrațiile dl.Mihai Bandac, atât de potrivite acestei perioade.

Stimate Domn Băciuț, felicitări! Mă încântă revista *Vatra veche*!

Pentru numărul viitor aș dori să vă trimit o mică recenzie la ultimul volum de poezii al dlui George Roca. Ne-am întâlnit la București, pe 28 septembrie, la librăria "Mihai Eminescu", când am prezentat volumul meu: "Departee de țara cu dor". De îndată ce cizelez recenzia despre cartea "Poeme cifrate" a dlui George Roca, aș vrea să v-o trimit.

Mă întrebam dacă plănuieți să includeți interviul pe tema exilului la care am participat în urmă cu ceva vreme. Mă întrebam și cum progresa volumul pe aceeași temă. Succese în toate! Vă suntem alături, vă rog să îmi spuneți dacă aveți nevoie de orice.

Cu prețuire,

Milena

Vă mulțumesc frumos pentru revistă.
Cu multa stimă,

Vasile Bycu,
Cernăuți

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă trimit un alt text despre Eminescu,
ceva Note, deci nu este despre Avram
Iancu, dar a rămas titlul acestui doc.
Am primit revista și vă mulțumesc
frumos. Numai bine,

Dumitru Velea

Mulțumiri, domnule Nicolae Băciuț, și
pentru acest frumos și bogat număr al
revistei. Sănătate și împliniri cu bucurie.

Veronica Oșorheian

Mulțumesc pentru trimiterea revistei
online. De asemenea, pentru publicarea
recenziei mele.

Ca și cu alte prilejuri, țin să subliniez
deosebita importanță a acțiunilor
dumneavoastră culturale și depășirea unor
mari obstacole, în scopul editării unei
reviste de cultură, dar și recompensa
morală, intelectuală, pe care o aveți, prin
colaborarea unui număr însemnat de
scriitori și răspândirea, de către aceștia, a
publicației, la un număr extins de cititori.
Și eu o fac cunoscută prietenilor mei, prin
e-mail. Cred că vi se potrivește dictonul
românesc „Omul sfințește locul”.

Cu prețuire și admirație,

Corneliu Vasile

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Diversitatea materialelor publicate în nr.
10/2015 oferă cititorului interesat un
profil intelectual interesant, de care
beneficiez savurându-le.
Felicitări și succes pe mai departe,

Hans Dama

Mulțumesc din suflet pentru trimiterea
revistei. Cu stimă,

Vasile Mesaroș

Atractiva și interesantă, ca-ntotdeauna.
Mă mădresc că, lunar, sunt lăsat la...
Vatră. Să citesc și să mă-ndestulez
sufletește. Felicitări!

Nicolae Rotaru

Mulțumesc frumos!

Dan Tanasă
<http://www.dantanas.ro/>

Mă numesc Lucia Pătrașcu. Sunt
scriitoare din Brăila.

Vă trimit pentru publicația dumneavoastră
o recenzie despre volumul "Copilul
nedorit", semnat de Ion C. Gociu și Nelly
Gociu din Târgu Jiu. Am atașat și o
fotografie proprie, dacă ar putea fi
necesară. Aș aprecia dacă mi-ați confirma
primirea email-ului. Mulțumesc.

Despre publicarea textului, veți hotărî
dumneavoastră!

Cu gânduri bune!

Lucia Pătrașcu

Vida Gheza, Botejunea Iza

Dragă Domnule Băciuț, mulțumesc
frumos pentru frumoasa dumneavoastră
revista, ca întotdeauna plină de literatură
de cea mai buna calitate.

Cu cele mai bune gânduri.

Flavia Cosma

Bună ziua și bine v-am regăsit! Nu mică
mi-a fost surpriza când mi-am văzut
poezia publicată! Mulțumesc mult, aveam
nevoie de o bucurie, pentru că sunt așa de
bolnăvioară! Mi-ați luminat ziua și mi-ați
dat un motiv să lupt în continuare. Fiți
binecuvântat!

Emilia Amariei

Domnule Nicolae Băciuț, probabil
poeziile mele ajung la dumneavoastră fără
spațiu între strofe, de aceea v-aș ruga să îl
puneți, în cazul în care veți mai publica.
Puteți folosi și fotografia trimisă. Vă
trimit acum o poezie scrisă de dorul
bunicului meu, care, deși nu mai este
printre noi de mai mult, de 40 de ani, îmi
stăruie în gânduri ca o flacăra vie, din
care îmi transmite o mare dragoste.

E.M.

Mulțumesc. Felicitări și - "Tot Înainte"!
Cu respect,

Aurel V. David

Mulțumesc pentru revistă și felicitări
pentru efortul depus! Vă doresc în
continuare putere de muncă!
Cu recunoștință,

Magda Harabor

Mulțumesc pentru revista *Vatra veche* pe
care mi-o trimiteți cu regularitate!
Felicitări pentru înalta ținută grafică și
spirituală pe care o promovați prin ea!

Petru Birău

Am primit, mulțumesc, ai ce citi în
revistă! Mai aveți materiale de la mine?
Colegial,

BU

Dragă Nicu,

Mulțumesc pentru revistă! Și mulțumesc
pentru cronică lui Iulian Chivu la cartea
mea.

Acum ar fi o problemă, sunt câteva
corecturi de făcut la cronică, cel puțin
două dintre ele i-ar supăra pe poeții
Dumitru Ichim (Canada) și Lulzim Tafa
(Kosovo), greșeala e că Iulian Chivu a
scris drept autor al celor două cărți tradu-

se de mine... editura la care au apărut.

Nu știu dacă nu e prea târziu ca să mai
corectezi, eu îți trimit oricum, mai jos,
ceea ce ar fi trebuit corectat de autor, îmi
pare rău, eu nu am văzut cronică până
acum în revistă.

Nu ți-am mai scris cam de mulțisor și îmi
cer scuze pentru asta. A fost un timp mai
dificil și cu multe probleme. Sunt aproape
gata cu răspunsurile la ancheta ta, dar mi
se pare foarte lung textul (vina e a mea!)
așa că mai încerc să-l perii și sper să ți-l
pot trimite mâine.

Aș vrea să te întreb dacă ai primit cartea
mea (Amurguri/Sunsets)? Am tot încercat
să o sun pe Mariana, dar nu răspunde,
când am vorbit cu ea ultima dată prin
septembrie, urma să plece în Turcia și mi-
a spus că nu trimisese încă.

Aștept vești de la tine,

Cu drag,

Dorina

Mulțumesc pentru revista care deschide
pagini nemuritoare din tânăra dar marea
cultură română. Am reținut din acest
număr, 10, oct.a.c. teme interesante pentru
istoria românilor: 1.Exilul românesc este
o temă abordată în cadrul Simpozionului
 Internațional EXPERIMENTUL
PITEȘTI; dl, prof.univ.dr.ing.ILIE POPA
poate oferi cititorilor date și sugestii de
importanță națională. 2.George Coșbuc a
fost tradus în limba tătară crimeeană și
este prezent în volumul meu antologic al
traducerii *Liricii române clasice și
contemporane* cu *Nunta Zamferei* și
Moartea lui Fulger. Redau strofa clasică
din *Nunta Z.* „Solga keter ușer adım /
Ușer adım onğa dedim /Qol tutuşa, sonra
taşlay / Togerekni toplap atlay / Topraq
cerin turmay ayday / Ses yavaşlay.”
3.Calvarul colectivizării agriculturii nu
prea este cunoscut de tineri, deși, noi,
bătrânii „sacrificați” în era „victoriilor
socialiste” scriem mereu, eu însămi am
evocat drama satului tătar din Dobrogea
anilor 1948-1968 în romanul bilingv
„TATARLAR- TĂTARII, I,II. Cu
deosebită stimă.

Guner Akmolla

Domnule Băciuț,

Am pus în attach files câteva poeme din
volumul AVANS ȘI LICHIDARE, pentru
momentul când veți avea spațiu în revistă.
Pe ce adresă poștală să trimit niște cărți,
pe cea a revistei?

Numai bine,

Dăncuș

Mulțumesc pentru noul număr interesant
al revistei *Vatra veche* și, vă doresc multă
putere de muncă și multe materiale noi!

Katalin Cadar

O revistă consistentă, deschisă,
promovând noile tendințe, dar și valorile
certe și nobile ale tradiției... Se citește de
sus până jos! Mulțumiri.

Florin Costinescu

Medalion de toamnă

pentru mama

cad picuri
grei, repezi, venind dinspre est
inundă peronul pustiu, plini de ură
din cețuri apari, strecurându-ți modest
plăpânda și zvelta făptură

grăbită
tu, mamă, grăbită pășești
stărnind dulci ecouri sculptate în
piatră
sub vechea umbrelă, oftând, te
gîndești
la bietul tău prunc, uitat lângă vatră

și tremuri...
în jurul tău, umbre se strâng
privești zgribulită vagoanele ude
dar ochii tăi puri alte toamne răsfrâng
nеспus de suave, fantastic de crude

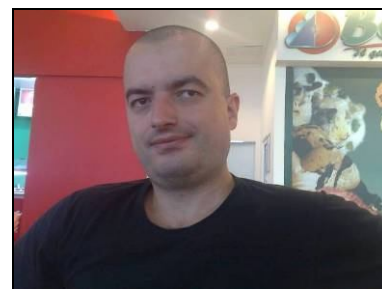
și plângi...
o frunză purtată de vânt
în părul tău cald se oprește, mirată
unind zi și noapte, destin și pământ
pulsând la zenit, echinocțiul se-arată

departe
un câine mai urlă, stingher
culorile toamnei scilpesc în pahare
un stol de cocori desenează pe cer
ironic, un semn de-ntrebare

trec trenuri
în goană, prin vremuri vuint
suspina prelung trista haltă
coboară lin noaptea – mormânt
înghițind
și oameni și sfinți, laolaltă...

DAN RUJEA

Oradea-Sînmartin, sept. 2015

Dan Gabriel Rujea. Născut la Brașov, 11.01.1977.

Lector dr. la Facultatea de Litere, Departamentul de Limbi și Literaturi Române, secția Limbă și Literatură Spaniolă, Cluj-Napoca.

A publicat teza de doctorat, cu titlul *Eugene Ionesco și literatura spaniolă*, de asemenea, a publicat numeroase articole pe teme de cercetare (literatura spaniolă din epoca Barocului, Secolul Luminilor și literatura spaniolă a secolului XX). Activitatea de cercetare poate fi consultată pe site-ul UBB, la adresa lett.ubbcluj.ro/infocercetare.

Dragă domnule Nicolae Băciuț,
Iată și proza! S-ar fi putut alege un fragment mai scurt însă fără relevanța acestui *alegro finale* și fără ca cititorul să poată descurca ghemul firului narativ. Am încercat să mai ciugulesc din text câte ceva și am reușit dar, dacă e (totuși) prea mare (14 mii de semne) față de posibilitățile redacției, dați-mi știre și (cu durere în suflet) voi încerca un alt fragment mai mic și mai neghiob. (Însă ca autor, eu insist pentru acest text, chiar dacă veți fi nevoit să micșorați sau să excludeți "laudatio").

Vă trimit și un grupaj (tot mare) cu repere critice. Puteți extrage numai câte (și dacă) vă sunt necesare. Aveți posibilitatea să alegeți funcție de numele criticului, de relevanța textului și de spațiul tipografic.

Vă mulțumesc mult pentru gestul dvs. generos, de a face un grupaj, și rămân același admirator și colaborator devotat vetrei noastre și infatigabilului nostru baci.

Daniel Drăgan

Domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru numărul 10 din revista *Vatra veche* și pentru publicarea comentariului despre volumul meu de versuri *Sculptorul tăcerii*.
Cu respect,

Marcoci Dorian

Bună dimineața, domnule Băciuț! Aștept ca pe un dar de preț coletul cu revista *Vatra veche*, între paginile căreia de fiecare dată mă pierd nerăbdătoare. Citesc versuri de calitate, pe care numai o fire nobilă și altruistă ca și a dumneavoastră le poate descoperi între atația poeți tineri și mai puțin tineri. Nu oricine are capacitatea de a identifica sămburii de talent, dar mai

ales, nu oricine are curajul să-și asume publicarea lor. Mă încântă să fiu în centrul evenimentelor culturale transilvănene, să-mi umplu sufletul în fața unor lucrări de artă plastică, să citesc interviuri sau articole de mare interes public. Știu cât e de greu și cât efort depuneți ca să puteți ține făclia *Vetrei vechi* aprinsă și cu atât mai mult o prețuiesc. Vă doresc sănătate și putere ca să ne țineți cât mai mult în jurul „vetrei calde”. Cu drag și aleasă prețuire,

Viorica Șutu

Mulțumiri din suflet, maestre, Nicolae Băciuț! Vă doresc multă sănătate și putere de muncă!

Victor Burde

Onor Domnului Nicolae Băciuț,
Mii de mulțumiri. M-am bucurat mult să citesc revista. Alături câteva poezii, poate le veți afla loc în paginile revistei.
Cu alese gânduri și prețuire,

Mariana Zavati Gardner

Domnule Băciuț, vă mulțumesc din suflet pentru articolul d-nei Rogac, despre mine, publicat în revista Dv. Vă rămân îndatorat. Cu salutări colegiale,

Nencescu

Domnule Băciuț, am primit și ultimul număr al revistei de care sunt foarte încântat. Am citit revista cu bucurie și încantare ca de fiecare dată. Mulțumesc pentru că cineva s-a gândit la Ioan Alexandru, mulțumesc pentru evocarea dragului nostru Coșbuc pe care, din păcate, prea puțini îl cunosc ca prozator sau traducător strălucit, felicitări lui Darie pentru comentariile pertinente, în fine, pentru tot sufletul pe care îl puneți în această prestigioasă revistă „Vatra veche”, mereu nouă și surprinzătoare.

O CRUCE NOUĂ PENTRU IOAN ALEXANDRU

După cum se știe, Ioan Alexandru (născut la 24 decembrie 19941, la Topa Mică, jud. Cluj) a murit în 16 septembrie 2000, la Bonn.

Împrejurările au făcut să nu fie înmormântat nici la Cimitirul Bellu, nici la Mănăstirea Rohia, de care era profund legat, nici acasă, în Topa Mică, ci la Mănăstirea Nicula.

Pentru că consătenii lui au acest of al nereînțoarcerii lui Ioan Alexandru în satul din care au plecat, s-au gândit să ridice, totuși, o cruce în memoria lui Ioan Alexandru și la Topa Mică. Primarul comunei Sânpaul, de care aparține Topa Mică, Ovidiu Colceriu, cu entuziasmul său binecunoscut, a comandat o cruce identică cu cea aflată la mormântul poetului de la Mănăstirea Nicula.

Crucea a fost realizată de meșterul Vasile Condor și a fost amplasată între biserică și mormântul preotului Vasile Cosma, cel care a scris ”5 sate din Ardeal”.

Pe cruce, în față, e scris: „Ridicată în anul 2015, spre neuitarea și cinstirea poetului Ioan Alexandru.” ”Deasupra stinsului pământ, Lumină lină, Logos sfânt.”, iar în spate: „Ridicată cu binecuvântarea IPS Mitropolit Andrei, de către meșterul Vasile Condor”.

Crucea a fost sfințită în 14 noiembrie 2015, de ÎPS Andrei, Mitropolitul Clujului, prezent la Topa Mică la o conferință a preoților din Protopopiatul Huedin.

La slujba de sfințire a participat și Nicolae Băciuț, care a evocat personalitatea poetului Ioan Alexandru și a susținut un recital liric din poezia românească contemporană. (N.B.)

Vida Gheza

Vida Gheza, (28 februarie, 1913 - 11 mai 1980, Baia Mare), sculptor din Maramureș, membru corespondent al Academiei Române.

S-a născut în familia lui Iosif și Rozalia Vida, ca al optulea copil al acestora. Gheza se trage dintr-o familie românească săracă. Tatăl său a fost miner sau, după unele surse, țăran. Unii autori ortografiază numele său Gheza, alții Geza sau Gèza.

Încurajat de învățătorii săi, începe să cioplească încă din școala primară animale, păsări și figuri umane. Avea 10 ani când cioplește din bri-ceag o nuntă și o înmormântare țărănească. Talentul său deosebit l-a determinat pe patronul mamei sale să ajute copilul, achitându-i taxele școlare la Liceul „Gheorghe Șincai” din Baia Mare. Aici i-a avut profesori de desen pe sculptorii Eugen Pascu și Gheorghe Manu.

Expune pentru prima dată la Baia Mare abia în anul 1937, în cadrul unei expoziții colective.

Cel pe care l-a considerat ca singurul său maestru e pictorul Alexandru Ziffer, format la Academia Bavareză de la Munchen, la Berlin și la Paris unde a văzut cum de impun personalități ca Picasso, Klimt, De-launay.

De asemenea, Ziffer ducea mai departe esența Școlii Băimărene de pictură întemeiată de Hollosy Simion.

Dă admitere la Academia de belle-arte din Budapesta (1942-1944).

În 1945, participă la prima expoziție de după eliberarea Transilvaniei, organizată de nou constituita societate artistică. Din 1946, e prezent la numeroase expoziții din țară (Baia Mare, Cluj, București) și străinătate (Moscova, Belgrad, Budapesta, Sofia, Cairo, Damasc, Paris, Bologna, Londra, Torino, Roma, Brno, Bruxelles, Haga, Copenhaga, Oslo, Helsinki etc.) și participă la "Bienala de la Veneția", 1958 și 1976.

În 1953, este distins cu Premiul de Stat pentru altorelieful "Pintea judecând un boier", iar în 1964 primește titlul de Artist al Poporului, când se inaugurează la Carei Monumentul Ostașului Român la împlinirea a 20 de ani de la eliberarea întregului teritoriu al țării de sub ocupația fascistă. Monumentul a fost realizat de

Vida în colaborare cu arhitectul Anton Dâmboianu.

În 1968, e ales vicepreședinte al Uniunii Artiștilor Plastici din România și i se decernează Ordinul Meritul cultural cl. I iar în 1971 Premiul Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă.

În anul 1974, a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

În 1963, apare primul film realizat de Mirel Ilieșiu despre Vida și opera sa „Rădăcinile lui Gheza Vida”.

Se stinge din viață în seara zilei de 11 mai 1980 la Baia Mare.

Opera lui Vida gravitează în jurul a doua viziuni, oarecum divergente, dar neașteptat de bine îmbinate în creația sa.

Cea dintâi, telurică, are rădăcina în energia primară, forța brută, de început de Lume și a fost pusă în lumină prin lucrări reprezentând munca omului simplu cum sunt "Butinarul", "Cosaș", "La plevașcă", "Mineri", "Miner ghemuit cu lămpaș", "În pădure", "Muncitor forestier", Monumentul Minerului din centrul orașului Baia Mare (1956) etc.

În această sferă a creației sale se încadrează lucrările eroice "Balada lui Pintea" (1957), "Răscoala" (1958), "Horea, Cloșca și Crișan" (busturile sculptate în lagărul de la Gurs în 1939, dar și proiectul pentru monumentul de la Alba) și Monumentul Ostașului Român de la Carei.

Ce-a de-a doua fascinație a lui Vida este mitologică, și cupinde elementele cele mai arhaice ale folclorului maramureșean, în mijlocul căruia a trăit și a creat.

Vida întreprinde constant un foarte rodnic efort de cercetare și aducere la lumină a mitologiei populare, colorând-o cu o țesătură simbolică în operele "Omul apelor", "Omul nopții", "Omul pădurii", "Priculiciul minei", "Solomonarul", "Odihna" etc.

Pe această linie se înscrie și grupul statuar de la Moisei, precum și ansamblul intitulat Sfatul bătrânilor, amplasat în fața Palatului Administrativ din Baia Mare.

În "Monumentul de la Moisei" (1966), cele 12 coloane dispuse circular, reprezentând figuri de maramureșeni sau Măști din mitologia locală, evocă masacrul comis la 14 octombrie 1944 de trupele horthyste aflate în retragere, în care au fost

Vida Gheza, Autoportret

uciși 42 de localnici - români și evrei - pe motiv că ar fi fost partizani.

Marea sa capacitate de a observa și înregistra faptele și de a le proiecta într-o mare perspectivă o demonstrează compoziția "Sfatul bătrânilor" (1971). Artistul alege din viața satului un moment grav și solemn: bătrânii, așezați pe băncile de lemn, se sfătuiesc, dincolo de betonul vieții de fiecare zi, integrând parcă experiențele tuturor înaintașilor lor.

Dincolo de această fascinație a reprezentărilor fantastice, descoperim însă și nevoia de a înscrie tot ce aparține omului, în compoziții ca "Buciumașul" (1947), "Dans Oșenesc" (1947), "Țărancă cu coșul" (1942), "La fân" (1958), "Recolta" (1960) sau "Horitoarea" (1958), pentru că toate aparțin aceleiași viziuni, dominate de observarea unor crâmpie de viață.

Materialul său preferat, lemnul, accentuează volumele și le dă pregnanță în spațiul pe care îl propune substanța operei, în același timp valorificând sobrietatea stăvchimii.

Admirația sa pentru țărani simpli - cu care de altfel a lucrat împreună și s-a sfătuit la multe din operele sale - și pentru modul lor de viață în forma cea mai arhaică și mai curată a fost până la urmă izvorul de seve pentru creația sa de o forță copleșitoare.

**Sursa Internet
(Selecție)**

MARINETE - PROLETAR ȘI ÎMPĂRAT

Constantin Marinete. Telemăneanul. Marinete vine din "Moromete". Nicidecum numele nu-i sare de la vreun Marinetti. Italian. De acolo, poate doar talentul... Căci România e și acum populată de rudele românzate ale pietrarilor italieni veniți să lucreze la noi mai acum două veacuri. Îndeobște în zona Hațeg...

Dar, la ce îți trebuie talent de la italieni când tu, pe meseria ta, – sculptura, piatrăritul, cioplitul – ai un urmaș cōlea, tot la nițel nord de Dunăre. Pe un anume Brâncuși. Tot Constantin...Iar, meseria îți vine de la el printr-o singură verigă. Prin maestrul tău Ion Alexandru, ucenic al marelui Brâncuși. "La mâna a doua," cum zice chiar artistul. Dar, nu musai negustorește. Căci, nu e o mână de vânzare, o marfă, ci e o mână de artist...

Marinete ca personaj e fabulos. Pentru că la '75 de ani ai săi cunoște mai toate viețile și operele, morțile și capodoperele înaintașilor din branșă. Este deci o enciclopedie vie. Un Google vivanț al sculpturii. Printre altele. Căci, dacă stai și-l privești, îi studiezi ridurile de expresie, ai impresia că vezi un mare actor de film american. Alb-negru. Pozele sale cu șapca aia "dejistă" – purtată de tov. Dej ca să-și releve originea proletară – sunt fabuloase...

La urma-urmei, Marinete e un proletar al pietrei. A cioplit până și la moscovita Casă a Scânteii...E un cioplitor-artist. Un artist-cioplitor. Deci, un demn artist al clasei muncitoare...

Dar, tot ce relevă și semnifică statura asta uscată de om sunt mâinile. Mâini mari de cioplitor. Nu-i o metaforă - e adevăr. Mâini uriașe. Muncite. Zdrelițe. Crăpate, Asprite. Bătucite. Cu pernuțe-n palme, dure ca însăși piatra și crescute sub fiecare deget. Mâini mari de Imperator, menite să fie sărutate de popoarele-I supuse.

Marinete: Proletar și Împărat!

...Cum mângâie el marmora albă ca pe o mireasă! Piatra-Piatră de piatră cu fiicele sale risipte-n geologie; cu bagaboțelile, peregrinările și exilările neamului ei de pietroaie. Marmoră, granit, travertin...dar Marinete, delicat și respectuos, nu mângâie, nu dezmiardă piatra cu degetele. Nici cu palmele. Doar cu dalta. Și cu ochii minții. Căci Ochiul artist desenează conturul pietrei. El o personalizează. Îi dă identitatea. El o animă. El. Ochiul. Dalta, iaca, un mijlocitor. Ochiul lui și cultura, cunoașterea sa – a lui și a ochiului lui – fac Scările spre cer. Și Îngerii cerului. Și Mugurii cerului. Și Mărgelele regi-nei... ochii... ochii lui fac Ochii României. Mai-ca noastră România, care râde și când plânge, cum tragic zicea poetul Ion N. Coșbuc. Marmorele lui Marinete sunt Albe. Albe. Albe...

Alb Îngeresc. Alb Maicadomnesc. Alb Divin... O legendă dinspre Băneasa spune discret că nu se știe dacă, de fapt, nu Marinete cu mâna lui a sculptat tot. Ci, că, mai degrabă, uneori pe când Maestrul cădea lat adomind pe pat, ascuns sub manta neagră a nopții, Înșuși Dumnezeu, mai punea mâna-I și cioplea. Așa că, atunci când privești marmorele marinetene și apoi îți vine să-i mângâi, pipăi, săruți mâna aia mare, s-ar putea ca pe Ziditor să-l deranjeze ca din senin niscai lacrimi de bucurie...

Căci, dacă Marinete a avut un om de legătură cu divinul Brâncuși, sigur ceva, un sentiment plăcut, cald și catifelat, l-a atins și pe Dumnezeu...

GEORGE STANCA

OCHIUL CICLOPULUI

Vida Geza, Monumentul de la Moisei

Asterisc

FRĂNTURI DE GÂNDURI SOMNAMBULE

Uite cum trece viața și încă nu i-am descifrat rostul. Și asta fiindcă am încetat a vedea lumea prin extaz, coborând gândul asupra traseului ființei umane, traseu ce nu poate fi decât unul marcat de căutarea împăcării cu sine, cu semenii și cu Dumnezeu.

În tragedia existenței mele mă întreb dacă e suficient să trăiesc, să caut să-mi descopăr firea pentru a putea rânduî ceea ce am văzut? Naivitatea cu

care pipăi esența destrămării mă oferă suferinței de a măsura lucrurile, căci numai astfel mă sustrag actului de a explica universul, trăindu-l.

Stau de vorbă cu moartea mea și mă gândesc la lirismul vieții cât de trist pare. Zâmbetul angoasei ce-mi devorează libertatea poartă în privire actualitatea totală a vieții.

Subiectivismul mă inundă cu povești despre instabilitatea lucrurilor, obiectivismul îmi arată iluzia plăcerilor, sufletul suspină discreția incertitudinii, căutându-l pe Dumnezeu – singura melodie ce poartă în sine neliniștile iubirii ca formă de fior metafizic și categorie estetică de exprimare a umanului.

Să iubesc? În iubire ești tu însuși. Te cauți, te definești, te umpli de absolutul vulgarității. Iubirea ne răpește firii, redându-ne nouă, suspendă timpul, ne arată gustul rostului de a prefera o frântură de erotism în locul eternului moral.

Nu prin cumiștenia simțului te purifici de oboseala omenescului, ci prin obrăznicia perversă a inimii.

Ea te împacă cu tine și cu Dumnezeu. Adică dă semnificație sonoră atât mirărilor cărnii, cât și mahnirii duhului pierdut în neputința de a ne trăi integral seducția finirii.

Trăiesc pe muchia vieții, pâlpâind în adâncimea antinomiilor și observ că pe unii oameni s-a așternut praful. Fiindcă nu au învățat să trăiască viața fără rest.

GEORGE BACIU

Directori de onoare

Acad. ADAM PUSLOJIC

Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Duncan, Suzana Fântânariu-Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Vasile Larco, Lazăr Lădariu, Rodica

Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Cristian Stamatoiu, Gheorghe Nicolae Șincan, Flavia Topan, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Mirela Corina Chindea (Italia), Flavia Cosma (Canada), Darie Duncan, (Paris), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Dwight Luchian-Patton (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Raia Rogac (Chișinău), Claudia Șatravca (Chișinău), M.N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2015 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

